1675

SEVERINI de MONZAMBANO Veronensis DE STATU IMPERII GERMANICI

ad

LÆLIUM FRATREM DOMINUM TREZOLANI

Liber Unus.

Editio novissima.

Accesserunt Scholia continua, Autorem explicantia, & magnam partem adversus objectiones aliorum Commentatorum, potissimum Celeberrimi Kulpisii, defendentia *in usum Auditorum conscripta.*

à

CHRISTIANO THOMASIO, P.P.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis & Impensis CHRISTOPHORI SALFELDII,
Regim. Elect. Brand. Typographi 1695.

AUDITORIBUS SUIS
DILECTISSIMIS,
ILLUSTRISSIMIS

COMITIBUS

&

BARONIBUS,
reliqvisqve
AMPLISSIMIS,
CONSULTISSIMIS,
GENEROSIS,
NOBILISSIMIS,
Dominis suis Gratiosis,
ac
Fautoribus & Amicis Honoratissimis
S. P. D.
CHRISTIANUS THOMASIUS,
P. P.

Estati estis hactenus abunde, Auditores dilectissimi, *& diligentiâ & attentione continuatâ amorem erga me Vestrum. Quare nec ægrè feretis, qvod & contestandi amoris mei reciproci gratiâ, vos publicè alloqvar. Non ambio donum aliqvod aut honoris externi declarationem. Quare nec dedicandi formulam adhibeo, nec panegyristam ago encomia Vestra & Laudes effundentem. In vestram utilitatem curavi imprimi iterum Monzambanum; In Vestram Utilitatem addidi scholia, ut & tædio describendi carere possetis, & tamen in repetitione præ oculis haberetis contenta discursus. Sed recordabimini haud dubiè, me per aliquot lectiones præmisisse explicationi autoris discursum præliminarem. Ergo ut nec hujus summa Vobis desit, operam dabo, ut cum in hâc allocutione, qvantum recordor, repetam.*

1. Initium feci à divisione Juris in Publicum & Privatum occasione §. ult. Inst. de Justit. & Jure, & ostendi, Jus publicum hîc sumi debere non qvatenus ita ab autore aut à fine denominatur, sed qvatenus ita dicitur ab objecto.

2. Dicta vero hâc occasione sunt qvædam de Jure Publico Justiniáneo aut Romano-antiqvo, & de autoribus qvibusdam id illustrantibus, v.g. de Pancirolli Notitiâ Utriusqve Imperii, Gutherii officiis do-

mûs Augustæ, Joh. à Felde Jure Publico Justinianeo &c.

3. Ex illo autem Jure publico, imo ex ipso Jure privato Justinianeo in superiori & initio hujus seculi, ferè usque ad tempora Myleri ab Ehrenbach, definitas esse controversias Juris publici Germanici, ostensum est, maximâ confusione Statuum duorum diversissimorum, Romani & Germanici.

4. Idque inde factum esse, quod initio constitutarum Academiarum nulla constituta fuerit Professio peculiaris Juris publici Germanici, in tantum, ut postea inter scriptores Juris publici solenniter ventilata fuerit inanis hodiè, & natis hinc inde Professionibus Juris Publici, ridicula quæstio: Utrum Jus Publicum tractandum sit in Academiis?

5. Scilicet prima Studia Universalia in Italia sub crassissimo Papatu nata esse, & quatuor facultates secundum quatuor libros, Biblia, Corpus Juris, Galenum, Aristotelem, fuisse distinctas. Neque interfuisse Papæ ut publicè proponeretur ac doceretur ejus Ratio Status, atque nexus cum subditis suis, Principibus Italiæ, atque aliis Regibus & Rebuspublicis, maximè cum Regno Germaniæ. Translatis posteà Academiis in Germaniam retenta esse omnia prout in Academiis Italiæ erant.

6. Inde exposita sententia Huberi in Auspiciis domesticis: *Cur Jus publicum publicè doceri permittatur in Germaniâ, non in aliis provinciis? Cum subjuncto judicio.*

7. Tum de differentiâ dictum inter notitiam Status

tus publici & Jus publicum. Status ostendit nexum Imperantium & parentium, Jus autem sunt Leges illum Statum corroborantes vel inde profluentes.

8. *Exempla Legum Aurea Bulla, Recessus Imperii, Capitulationes, Instrumenta pacis, de quibus quædam summatim dicta, potissimum de pace Neomagiensi & cur ea non ab omnibus pro Lege fundamentali Imperii habeatur.*

9. *Declaratum. Leges publicas nequaquam posse intelligi sine notitiâ Status publici.*

10. *Hinc digressio facta de notitiâ Status necessariâ in cognitione legum & Jurisprudentiæ partium quarumvis, & de supinâ negligentiâ, hoc intuitu, studiosorum Juris. Ita in Jure privato sine notitiâ Status Romani non posse v. g. intelligi naturam actionis ad exhibendum, interrogatoriarum actionum, missionis in possessionem ex primo decreto, cautionis de judicio sisti &c. Ita in Jure Ecclesiastico sine notitiâ Status primorum Christianorum, non intelligi posse doctrinam v. g. excommunicationis, pœnitentiæ Ecclesiasticæ, juris injungendi emigrationem, Metropolitani, Primatis, Agaparum, Sacramenti Cœnæ, Hæreticorum, Clericorum, Laicorum &c.*

11. *Ergo apparere, quàm illotis manibus accedant doctrinam Juris publici sine notitiâ Status; imò explicare velle leges publicas sine notitiâ Status idem esse, ac si quis edere velit sine manibus, aut peregrinari in somno, aut si quis sine notitiâ Status Turcici tractaret Controversias de juribus & privilegiis Vezirii, Bassarum, Agarum, Mufti &c. agen-*

tes. Notitiam Status esse dimidium facti in intellectu legum publicarum.

12. Esse porrò etiam differentiam inter notitiam Statûs Reipublicæ, & quæstionem de Reipublicæ formâ. Hanc esse particulam notitiæ Statûs, & ex istâ derivandam.

13. Statûs notitiam esse vel generalem vel specialem. Per illam concipi primas delineationes nexus Imperantium & parentium in ideâ totius, non confusâ quidem, sed tamen etiam non distinctissimâ. Per hanc concipi distinctiorem notitiam Partium.

14. Notitiam totius debere præcedere: Notitiam partium sequi. Ergo notitiam totius pertinere ad scopum nostrum. Distinctiorem notitiam hauriendam ex Libellis Historicis & Scriptis speciales partes illustrantibus. Dictum hâc occasione de Theatro & Diario Europæo, Hortledero, Lundorpio, Actis Pacis Monasteriensis & Neomagiensis, Pfanneri Historia pacis Monasteriensis, & Pufendorffii Historiâ Suecicâ.

15. Cum vero ea quæ hactenus distinximus, sæpius confundantur à scriptoribus Juris publici, & alibi dixerimus de Nævis Jurisprudentiæ privatæ, inde dicta etiam sunt quædam de nævis Jurisprudentiæ publicæ.

16. Ostensum, in comparatione Jurisprudentiæ utriusque, nævos Jurisprudentiæ privatæ afficere ipsas leges, & adeò ipsam prudentiam de legibus, cum per illas introducta sit ubique ferè summa juris incertitudo; at nævos in Jurisprudentiâ publicâ magis esse nævos JCtorum. Ibi esse plurimos, hîc non adeò multos

multos, graves tamen, atque inter illas præcipuas eos videri.

17. (1) *Explicationem quæstionum Juris publici non ex ipsis legibus publicis, sed ex Jure Justinianeo, quod ideò factum, quia Juris Consulti diu præter Jus Justinianeum nihil didicerunt.*

18. (2) *Neglectum historiæ potissimum Germanicæ. Glossatores omnem historiam ignorasse; Politiores JCtos operam dedisse Historiæ Romanæ, neglectâ Germanicâ. Inde confusum esse Jus Reipublicæ Romanæ cum Jure Reipublicæ Germanicæ. Commendati hîc Lehmannus & Conringius tanquàm restauratores Historiæ Germanicæ. Dictum etiam de Goldasto, Schardio &c.*

19. (3) *Expensionem Formæ Imperii Germanici secundum doctrinam Aristotelicam de formis Rerumpublicarum, cum tamen ea sit insufficiens vel ob omissam tractationem de systematibus civitatum.*

20. (4) *Vanam persuasionem ex eâdem Politicâ Aristotelicâ vel Aristotelicorum ortam, de felicitate reipublicæ mixtæ, cum tamen isto invento nihil sit inconcinnius, ut quod omnem unionem, quæ anima Rerumpublicarum est tollit, ut alibi & in notis ad cap. 6. Autoris deductum est.*

21. (5) *Vanam persuasionem de felicitate Formæ Reipublicæ Germanicæ, partim ex præcedente nævo fluentem, partim ex alio errore deductam, quasi sit officium civis boni, semper magnificè sentire de formâ sua Reip. qualiscunque etiam sit, cum tamen hoc modo peccetur contrà regulas inquirendæ veritatis, &*

officium boni civis hoc intuitu non consistat in falsâ ratiocinatione, sed in patiente tolerantiâ malorum communium.

22. (6) *Vanam persuasionem, peccare eum contrà officium boni civis, qui Rempublicam diceret irregularem, morbidam aut monstrosam, quæ præcedentis consectarium est. Refutavimus hunc errorem in Jurisprud. Div. lib. 3. c. 6. Conf. dicta hoc loco ad cap. 6.*

23. (7) *Persuasionem, Reges Germaniæ fuisse unquam realiter & cum lucro Imperatores Romanos, h. e. plus juris exercuisse in urbem Romam, quam Protectionis.*

24. (8) *Persuasionem, multum interesse Reip. Germaniæ, ut amissa in Italiâ recuperarentur. Cum tamen nemo prudens appetat ea, quæ & cum damno magno possedit & verosimiliter nonnisi cum damno possidere potest.*

25. (9) *Negligentiam observationis: singulis seculis Statum Germaniæ, & potissimum per instrumentum Pacis hoc seculo, insignem mutationem passum fuisse.*

26. (10) *Inde profluentem erroneam expositionem status aut definitionem controversiarum hujus seculi secundum leges publicas superiorum seculorum. Ostensus hâc occasione vel error vel abusus communis brocardici: Quod non abrogatum est, valet. Neque enim consideratum, mutationem Statûs, necessariò mutare jus, cum status omnis sit qualitas moralis, secundum quam jus variat &c.*

27. (11) *Partialitatem JCtorum in definitione controversiarum vel ex metu vel ex interesse. Ita communiter*

niter JCtos Cæsareos pro Cæsare Monarchiam, Electorales aut Principales Aristocratiam statuisse, atq; similem partialitatem ferè observari in Controversiis inter Cæsarem & Status, inter Electores & Principes, inter Principes & civitates. Dictum hâc occasione de officio JCti in ejusmodi controversias incidentis, ut nec lædat officium boni Doctoris contrà veritatem pro Domino suo quid asserendo, aut boni Civis, contrà ipsorum prætensiones quid admittendo; ut rationes dubitandi utrobique sincerè ac perspicuè proponat, atque judicium suum suspendat.

28. Dictum porrò cur fundamenti loco in Collegio posuerim Monzambanum. 1. quia is fundamenta tractavit ad notitiam Status generalem, quam intendimus, facientia, nec adeo notitiam Status cum Jure publico miscuit. 2. quia primus fuit inter scriptores de Imperio Romano-Germanico agentes, qui non solum nævos memoratos evitavit, sed & notavit & evitandos docuit.

29. Quamvis autem liber hîc initio in multis Germaniæ locis prohibitus fuerit & confiscatus, ostensum tamen, id factum esse ex impulsu Doctorum Academicorum, quorum erroneæ doctrina ac hypotheses autoritate merâ subnixæ petebantur à nostro, Principibusqve ac statibus Imperii fuisse persuasum, quasi dogmata subessent periculosa atque tranquillitatem turbantia. Fraude posteà intellectâ cæpisse Politicos eò magis æstimare libellum, quo plus veræ & solidæ philosophia civilis in eo latere deprehenderent. Adeoque tot in Imperio libelli hujus editiones esse repetitas, accedentibus

 etiam

tionibus Academicis responderit, quodque putarem sententiam Autoris non melius exponi posse, quam si ab objectionibus Viri & eruditione & judicio famigeratissimi liberetur.

36. Quare quemadmodum ipse Vir Celeberrimus non putavit, & rectè, se læsurum esse Amicitiam Autoris, liberioribus suis censuris atque notis, etiam aliquando ab acerbitate omni non alienis, ut vel ultima specimen exhibet; ita spero, eundem non ægrè laturum vicissim libertatem meam, sed certò sibi persvasurum, quod ut hactenus, ita & in posterum ejus in Republicâ literariâ excellentia merita debito cultu perpetuò sim veneraturus. Si secundum rationem dissensi, feci quod debui: Si contrà rationem, damnum non ipsius, sed meum est.

37. Vos autem, Auditores dilectissimi, *valete, & lectiones has ita in succum & sangvinem vertite, ut cognitis nævis Imperii Germanici, singuli eò allaboretis, ne vestrâ culpâ fiat idem deterius, sed ut consilio & operâ, in quemcunque etiam Statum Vos DEUS collocaturus sit, ejus unionem & emendationem promoveatis. Dabam mense Septembri Anno 1695. in Academiâ Fridericianâ.*

LÆ-

LÆLIO
DE
MONZAMBANO
TREZOLANI Domino,

SEVERINUS DE MONZAMBANO *a*)

S. P. D.

Vod plurimis me literis dudum flagitasti, LÆLI FRATRUM OPTIME, qvo consilio, qvidve animo volvens tamdiu per Germaniam circumcursitaverim, vix tandem tuo

a) Fictum nomen esse, fictamque Itali personam, consentiunt omnes, nec malè Pacif. à Lapide *p. 2.* Autorem Itali personam assumsisse putat, ut legeretur à Romano Catholicis. Et vel ideò id factum, ut sub hoc schemate liberius sententiam suam posset exponere. Pro Autore habiti, sed absqve verosimilitudine Conringius, & Boineburgius. *Vid. Kulpis. p. 3 4. 5.* Propius ad rem videntur accessisse, qvi fratribus Pufendorffiis hunc libellum adscripserunt. Cancellarium Svecicum Es. à Pufend. non obscurè

pene convicio domum retractus, id nunc Tibi paucis exponere lubet. Alias enim nationem nostram peregrinationibus non adeo deditam constat; qvod credamus, ipsius ingenia naturali bonitate enitescere, haudqvidqvam exteræ limæ

innuit Pacif. à Lapide *p. 1. 2. 29.* De Sam. Pufend. *vid. Kulpis. p. 6. 7. 8.* qvorsum & pertinet conjectura Schookii *ap. eund. p. 3.* Judicia varia de Autore recenset idem Kulpisius *p. 9. seq.* Qvæ vero de judicio cordatiorum affert *p. 10. 11.* iis addendum arbitrarer: obligationem erga Patriam nondum exactè à Scriptoribus moralibus esse demonstratam, & fortè non difficulter posse ostendi, obligationem illam à Gentilibus Philosophis ad palliandum autoritatis præjudicium fuisse effictam: Distingvenda item esse vitia status à vitiis personarum, morbos item occultos à notoriis, & in genere notandum, declarationem vitiorum statûs non semper pugnare cum officio boni civis, qvod latius deduxi *in Inst. Jurispr. div. lib. 3. c. 6* neqve adeò huc pertinere monitum Marcelli apud Tacitum, cum Doctor morbos Reip. exponens civitatis formam non mutet, & qvalesc. imperantes toleret; deniqve publicas leges neqve de formis rerum aliqvid præscribere posse, neqve leges Germanicas de forma Reip. qvicqvam præscribere. Ipse Pacificus à Lapide qvamvis Autori infestior, virtutes tamen ejus qvasdam tacere non potuit. *p. 1.* Obscuritas autem qvam ei *ibid.* objicit, nonnisi eorum respectu intelligenda est, qvi rerum Germanicarum ignari sunt, & Rempubl. Germaniæ ex Aristotele, aut Justiniano illustrare satagunt. Insuper verosimilius, à Bruggemanno, *de qvo Pacif. p. 5.* calumniandi cacoëthes Autori, vel per calumniam vel ex præjudicio

liniæ indiga. *b*) Et apud Transalpinos aliqvam prudentiæ opinionem conciliat, vel de summis montibus Italiam conspe-

A 2 xisse.

autoritatis fuisse adscriptum, qvod idem & de accusatione exscripti ubiqve fere Corringii, *ap. Pacif. p. 26.* sentiendum. De Censoribus ac Commentatoribus Monzambani, Martino Schookio, Philippo Andrea Oldenburgero, seu Pacifico à Lapide, Joh. Ludovico Praschio, Christiano à Teuteburg, Johanne Ulrico Zellero, Carolo Scharschmidio, Ulrico Obrechto, vide partim Pufendorff. *dissert. Acad. de Rep. irregulari & in addendis ibid.* partim *Kulpis. p. 13. seq.* qvibus adde ipsum Illustr. Kulpisium, cujus commentationes eò magis præ reliqvis commendandæ, qvò & rariore judicio, & rerum Germanicarum notitia, & libera modestia reliqvos præcedit vir encomio nostro major. Contrà & judicio & libertate & modestiâ subinde destitui Pacificum à Lapide singula fere ejus folia ostendunt, qvamvis seipsum in Burgoldensis personâ commendet *p. 10. & 23.*

b) Tacite hic taxat Autor præsumtiones Italorum de suis ingeniis, unde parum aptè eum Philavtiæ accusat Pacificus *p. 6.* præprimis, cum ipse fateatur, fictam esse Itali personam. Singulis nationibus sunt sua vitia, sunt & virtutes. Neqve adeo consultum, ex Lansio exscribere locos communes contra Italos cum Pacifico *d. l.* aut ob Machiavellum vituperare universos Italos, maximè, cum dubium sit utrum Machiavellus ex animi sententiâ scripserit, utrum potiùs per modum Satyræ vitia Principum notare voluerit. Magis dubium, qvod pro veri verbio jactat Pacif. *d. p. 6. Qvò Româ propior eò Christianus pejor*, aut, qvod idem asserit *p. 8.* Germanos ferè solos in suo natali solo possidere pietatem ac probitatem. Nostrum, an commune

xisse. *c*) Qvomodo igitur negotium illud, cujus expediendi causa Alpes transcenderam, præter spem in aula Bavarica me detinuerit, ipse nosti. Heic dispellendo otii tædio curatius evolvere cœpi, qvæ unus atqve alter nostratium super bello Germanico literis prodidit. Qvorum fidei Germani ipsi plus, qvam civium suorum, tribuunt, qveis manifestum fere in partes studium, aut verum periculi metu infractum. *d*) Et qvi extat apud ipsos circa id bellum liber, in complura diffusus volumina, meliori, qvam

vitium est? qvod Anti-Christum aut impietatem in locis remotis qværamus neqve advertamus neqvitias nostrorum cordium.

c) Notat tacitè morem Germanorum maximè Canonicorum nostrorum, qvi fortè originem debet traductis ex Italia Academiis in Germaniam & simul nævis Academiarum Italicarum. Adde locum ex Lansio ap. Pacif. *p.* 7.

d) Loqvitur iterum sub schemate Italico. Nam non diffitendum est, etiam scriptores Italos, qvos inter præ reliqvis commendari solet Victorius Sirus, non destitui præjudicio amoris vel odii & magis inclinare ad partes Pontificiorum. *Conf. Pacif. p.* 10. Et in genere ita comparati sunt omnes homines, ut in partes transeant etiam in negotiis ad se non pertinentibus. Exempla præbent qvotidiana Comœdiæ & Historiæ etiam fictæ, qvas legimus vel spectamus, ubi qvilibet personæ uni præ altera magis favet. Unde

qvam antiqvum chaos, jure dici meretur, rudis indigestaqve moles. *e*) Legentem subiit admiratio, qvanto molimine res gesta fuerit; qvot præliis, qvam atrocibus decertatum; quomodo tantis cladibus sufficere potuerit Regio, ad qvam perdendam non minus cives, qvam exteri, per annos triginta incubuerant. *f*) Invasit inde animum cupido pressius explorandi, qvæ genti vires

 opes-

non licebit deprehendere Historicum omninò indifferentem, sed pro talibus habentur, qvi pauciora irritamenta in studia partium vel habent, vel testantur. Igitur cum Germani pluribus momentis interesse capiant in narratione Belli Germanici, qvam Itali aut alii exteri, non malè ratiocinatus est hic Monzamb. nisi qvod expendendum id qvoqve esse videatur, qvod exteri rerum gestarum non ita gnari esse possint qvam domestici.

e) Intelligit haud dubiè Theatrum Europæum, qvam censuram non tollunt defensiones Pacifici *p. 11.* Scilicet unicuiqve diversus est palatus. Picturæ elegantes, distinctio rubricarum, summulæ marginales, & optimi indices sufficere qvidem possunt ut hoc opus cum Pandectis possit comparari, non sufficiunt, ut ingenium delicatum id non habeat pro rudi indigestaqve mole. Qvamvis illa moles sit paulò ordinatior & connexa magis, qvam Diarium Europæum, etsi hic liber Theatrum antecellat ob appendices documentorum & scriptorum publicorum.

f) Qverela Pacifici & invectivæ in exteros *p. 12 seqq.* parum proficiunt. Sunt hæc vitia status, qvæ nulla Pacis in-

opesqve, qvæ populorum varietas, simul qvali compage tam vastum corpus conjungeretur. Dedi tamen grande patientiæ documentum, & qvale vix à fastidio Italici genii poterat expectari. Præterqvam enim, qvod isti fini addiscendam susceperam lingvã Teutonicam, omnes Europæas difficultate superantem, etiam illa ab initio me tenebat persvasio, non posse penitus cognosci Statum Germaniæ, nisi qvis à capite ad calcem evolverit omnes ejus nationis Scriptores, qvi *Jus Publicum*, qvod vocant, consignavere. *g*) Igitur non sine ambitione impetravi abs qvodam Consiliario, qvi bibliothecam possidebat in eo genere copiosissimam, suppeditaret Autores, qvos desiderio meo maxime idoneos putaret. Hic,

strumenta curant. Etiamsi Pax sit cum Gallo, cum Turcâ, cum aliis exteris, tot jam sunt in imperio causæ belli intestini, ut malo huic nemo nisi Deus remederi qveat. Fuimus Germani, dulci harmoniâ uniti, tempore Taciti. Hodiè omnia consilia de harmonia & unione statuum imperii inter se, & cum capite sunt frustranea, & supponunt conditionem moraliter, an politicè? impossibilem.

g) Loqvitur iterum secundum opinionem scriptorum Juris publici, qvi in libris, qvibus Juris publici titulos dant,

Hic, ut omnes humanitatis numeros expleret, simul ostentandæ copiæ, per duos robustissimos famulos, sub onere gementes, repetitis aliqvoties ferculis, conclave meum adeo compleri libris curat, ut vix mihi ipsi locus superesset. Adjecit, hisce interea velut in promulsidis vicem ventriculum meum præpararem, justas epulas mox secuturas. *b*) Heic ego, improvisum asperis veluti

statum magis qvam leges Imperii publicas exponere satagunt. Nam aliàs status imperii & jus publicum omninò differunt, ut rectè notavit Pacificus *p. 16.* neqve status ex Legibus addiscitur, sed Leges potius & earum interpretatio notitiam status præsupponit. Qvod notare debebant juvenes ad Jus privatum pariter & publicum sine notitiâ status plerumqve sed & sine fructu accedentes.

b) Acutè taxat hîc autor & cacoëthes scribendi, qvo præ reliqvis nationibus laboramus Germani, & insanam cupidinem eruditorum in comparandis bibliothecis & myriadibus librorum. Picâ hâc laboramus insatiabili, partim ob præjudicium autoritatis, partim ob intempestivam curiositatem multa inutilia sciendi. Hoc modo rapimur extra nos, & in deviis qværimus sapientiam. Ut adeò jure dubitare possis, utrum non melius fuisset, si typographia non fuisset inventa, & an adeò non vanè disceptent vanarum qvæstionum patroni de gloriâ primæ inventionis artis Typographicæ. Cæterum eorum vanitas major est, qvi omnibus humanioribus literis & philosophiâ destituti, bibliothecas parant, saltem ut bibliothecas habeant,

qvi sentibus anguem pressit, obstupui, &, quanta mihi tormenta ultro arcessissem ingemui. Nam neque decorum videbatur, cum tantum discendi ardorem ostentassem, solo intuitu defetiscere; neque tamen tantum crimen videbatur, circa alienam Remp. curiositatem exercere, ut tam sævo mortis genere perire mererer. Diu æstuanti commodũ succurrebat, quod olim ab erudito apud nostrates viro audiveram, *Teutonicos homines insatiabile scribendi cacoëthes tenere:* verum paucissimis datum, aliquid procudere, quod inventionis acumine, aut genii lepore politi applausum seculi possit provocare. *i)* Ne tamen peritur æ parcatur chartæ, pleramque turbam petitas passim particulas in unam compingere massam, vix uspiam aspersa judicii mica. *l)* Nec plagii apud ipsos

i) Inquisivi in causam hujus nævi in discursu de inventione artis alios cognoscendi & in ejus vindiciis adversus Tenzelium.

l) Hoc vitium maximè debetur scholis, qvæ juvenes adigunt, ut scribant anteqvam discant & qvæ encomiis infinitis ornant conscribillatos ejusmodi tractatus.

ipsos habere crimen, aliorum opera paucis interpolata locis pro novis venditare. *m)* Aliquos deniqve sibi locum inter autores deberi credere, quod diffusius aliquod scriptum in compendium, aut, si Diis placet, in Tabellas, memoriæ an stupiditati juvandæ, redegerint. *n)* Et vero hoc magis sperabam fore, ut cognito uno cunctos nossem, qvod isti Scriptores utplurimum inter Jurisperitos nomen suum profiteantur, apud qvos sese mutuo bona fide exscribere in legem abiit. *o)* Obfirmato sic in ferream *p)* tolerantiam animo, unum ab initio evolvendum suscipio,

 mo-

m) Vitium hoc non infrequens etiam apud alios. *Vide Catalogum Plagiariorum in tractatu B. Patris de plagio literario.*

n) Est usus tabularum & compendiorum. Est major abusus. Potissimum quod multi levia ejusmodi subsidia in usum tyronum saltem paranda, pro magnis arcanis vendítent.

o) In promtu ratio, qvia Jurisprudentia magis autoritate nititur & argumentis topicis qvam certa ratione.

p) Alludit ad vetus dicterium: Studioso juris opus esse aureâ crumenâ, plumbeis natibus, ferreo capite; quod ipsum indicio esse poterat, Jurisprudentiam istam, qvæ hæc reqvirit veræ eruditionis partem non esse. Hodiè per DEI gra-

mole præ cæteris conſpicuum, & quem à multis cumprimis probari audiveram *q*) & de quo non fruſtra credideram, ipſum non minus priores omnes compilaſſe, quam à ſequentibus pari modo tractatum. In iſthoc Autore, quod cæteris indignationem movere poterat, mihi neſcio quomodo levamenti inſtar viſum eſt habere. Quo plura enim paſſim infarcta erant, quæ ad rem nihil facerent, *r*) eo proniore vento ad portum rapi videbar. Cæterum uti exteriorem Imperii Germanici faciem ſic ſatis inde licebat cognoſcere; ita illud abſurdum valde videbatur, quod, cum ubique febriculoſam Juris Civilis notitiam *s*) oſten-

tiam aliâ & breviore viâ ire qvis poteſt ad omnes diſciplinas' ſi modo velit.

q) Intelligit haud dubiè Limnæum, judicio Pacifici p. 4. inter principes hujus ſeculi publiciſtas numerandum.

r) Non credo autorem hic intelligere edicta, mandata, conſtitutiones, receſſus, prout eum explicat Pacificus p. 21. Hæc enim, uti non faciunt nihil ad rem, ita nec ejusmodi documenta publica facilè indignationem movere ſolent Lectoribus. Sed puto eum intelligere digreſſiones parum pertinentes, maximè Juridicas, prout mox ſe explicat.

s) Magnum crede vitium eſt, allegare leges civiles ubi

oſtentaret, ac, qvicqvid uſpiam legiſſet audiſſetqve, eodem compingeret, nihil ibidem deprehenderetur, qvod vel mediocrem Politices ſolidioris cognitionem ſaperet. Nam uti priora illa annotaſſe, mediocris eſt diligentiæ & nullius ingenii; ſic *aſinos ad lyram* jure dixeris, qui ad tam irregularis Reipubl. ſtructuram explicandam in publicum provolant, hiſtoriæ patriæ ſcientiæque civilis rudiſſimi. *t*) Enimvero poſtqvam tædioſa illa lectione defungi datum, ſimulqve deprehenſum, pleroſqve *u*) chorda eadem oberrare, diverſam mihi viam judicavi ineundam, & poſthabitis ineptorum libellorum qviſqviliis, ex viris uſu rerum ſpectatis potius exqvirere inſtitui, qvæ dubitationis qvid videbantur

non eſt opus. Non autem eſt opus in Jure publico, qvicqvid etiam hîc ex titulo Juris Romani de ignorantia juris objiciat Pacificus *p. 21.*

t) Intelligit autem per ſcientiam civilem & Politicam ſolidiorem non Politicam Ariſtotelicam & qvæſtiones vulgares aut otioſas ibi tractari ſolitas, ſed nexum imperantium & parentium in ſingulis rebus publicis, notitiam humani generis, ejus affectuum, naturæ negotiorum humanorum.

u) Præter Limnæum tùm celebres erant Arumæus, Rei-

tur habere. Cujus qvidem instituti fructus percepi non contemnendos. Præterquam enim qvod plurima contigit didicisse, qvæ in libris neqvidqvam qvæsiveris; ea qvoqve curiositas magnopere mihi pignoravit humanitatem gentis, alias in exteros non parum proclivis. Cum primis qvippe placebat, qvod in me non deprehenderent nauseam illam adversus res ipsorum, plerisqve exterorum familiarem. Et quo securius me cum ipsis, liberiusqve conspicerent agere; eo benignius amplectebantur, tanquam candoris sui, quo maxime æstimari gaudent, imitatorem. Sic ut demum decreverim, latius tam exposita gentis benevolentia frui. Igitur confecto Monachii ex animi sententia negotio, Ratisponam me contuli, qvo tempore recens terror belli Turcici non paucos Principes eodem contraxerat. Heic vero facile erat, uno velut intuitu genium rerum Germanicarum con-

kingius, Paurmeisterus, Stamlerus, Matthias, Stephani, Rumelinus, Mylerus ab Ehrenbach &c.

contemplari, & quam laxe *x*) ista compages cohæreret. Sed & aditum sternente amico illo Bavarico, innotuisse datum viro, *y*) cui vix parem in Germania ullum vidi, qui tunc temporis rerum in aula Moguntina potiebatur, à plerisqve Germanis maximi habitus. Hic summa me humanitate excepit, & qvalem homo peregrinus & ignotus hautqvidqvam expectare poterat abs tali, cujus gratiæ literati passim per publicas qvoqve adulationes *z*) adrepere honestum putabant. Et sane non Ratisponæ solum ejus Viri favor multos mihi amicos paravit; sed & cum ipsi significassem, mihi in animo esse, partem aliquam Germaniæ perlustrare, literis me suis ad diversas aulas instruxit, qvæ gratiosissimæ instar tesseræ hospitalis

x) Næ hoc uno verbo plurimos eosqve notabiles conceptus exprimit autor.

y) Baroni de Boineburg, insigni literatorum fautori.

z) Est hæc infelicitas Principum & aliorum Magnorum virorum, ut adulatoribus sint circumdati, maximè ad vanitatem, superbiam & alia vitia irritantibus. Eminent vero inter publicas ejusmodi adulationes illæ qvæ adhibentur in dedicationibus, panegyricis, carminibus gratulatoriis,

ptandæ gratiæ reponendæve vindictæ, abesset. Hucusqve progresso ignavum videbatur, Belgium non adire. Qvod diutius me tenuisset, ni imperiosæ tuæ literæ, simul res domesticæ, serio de patria repetenda cogitare subegissent. Adverso ergo Rheno adscendens, Dusseldorpii parem, qvam qvondam Neoburgi, humanitatem expertus fui. Nec minus hospitalem sese Bonna præbebat. Apud Moguntinos parum videbar acceptus, qvod per imprudentiam tantopere prædicarem officia Ministri illius, qvem interea ipsi nescio qvibus de causis munere suo dimoverant. *d)* Heidelbergæ, festi-

d) Intelligit hic iterum Boineburgium. Ad hunc vero locum videtur respexisse Pacificus, dum *p. 28.* scribit. *Qvod si acutissimus Italus noster nominis sui larvam detraheret & non personatus in Eminentissimi Electoris Moguntini aulam rediret, credo adversis gratiis illum inibi acceptum iri, ut nunc qvidem de aliis parum decenter ab eo in libello admissis taceam.* Hic verò oblitus haud dubiè erat Pacificus eorum qvæ *pag. anteced. 27.* ipse de Boineburgio retulerat, qvod singularum rerum agendarum dexteritas, & doctrina consummata ad summum fastigium eum evexerit, invidia vero, qvæ eminentis fortunæ comes, & nescio qvæ aliæ causæ rursus depresserint. Jam judica Lector qvis plus meruerit adversas gratias Electoris Moguntini illius temporis, Paci-

festinantem licet, subsistere coëgit cupido videndi Electorem Palatinum, cui parem ingenio sapientiaque Principem in Germania non dari, ex multis dudum audiveram. *e*) Et sane, utut famam in suas laudes non experiatur parcam, ejus tamen præconia sic videbatur implere, ut inter præcipuos fructus Germanicæ peregrinationis reputem, istum Principem salutasse, & dotes ejusdem cominus adspexisse. Dulcedo heic commorandi effecit, ut Studgardiæ non nisi pauculos dies possem impertiri; quam & ipsam tamen adiisse non pœnitebat.

Vides jam, FRATRUM OPTIME, qua ratione mihi tempus inter Teutones exactum: & quod quantivis sit æstimandum, tam effusam candidissimæ gentis humanitatem non leviter degu-

B stasse.

ficus an Monzambanus. Ita occæcati sumus intuitu manticæ qvæ in tergo est.

e) Ergo si qvædam duriora, qvæ Monzambanus qvandoqve scripsit, adscribas vel magno amori erga hunc Principem, vel etiam fortè in nonnullis ipsius jussui, si non veniam, saltem excusationem mereri videbitur Autor.

opesqve, qvæ populorum varietas, simul qvali compage tam vastum corpus conjungeretur. Dedi tamen grande patientiæ documentum, & qvale vix à fastidio Italici genii poterat expectari. Præterqvam enim, qvod isti fini addiscendam susceperam lingvã Teutonicam, omnes Europæas difficultate superantem, etiam illa ab initio me tenebat persvasio, non posse penitus cognosci Statum Germaniæ, nisi qvis à capite ad calcem evolverit omnes ejus nationis Scriptores, qvi *Jus Publicum*, qvod vocant, consignavere. g) Igitur non sine ambitione impetravi abs qvodam Consiliario, qvi bibliothecam possidebat in eo genere copiosissimam, suppeditaret Autores, qvos desiderio meo maxime idoneos putaret. Hic,

strumenta curant. Etiamsi Pax sit cum Gallo, cum Turcâ, cum aliis exteris, tot jam sunt in imperio causæ belli intestini, ut malo huic nemo nisi Deus remederi qveat. Fuimus Germani, dulci harmoniâ uniti, tempore Taciti. Hodiè omnia consilia de harmonia & unione statuum imperii inter se, & cum capite sunt frustranea, & supponunt conditionem moraliter, an politicè? impossibilem.

g) Loqvitur iterum secundum opinionem scriptorum Juris publici, qvi in libris, qvibus Juris publici titulos dant,

Hic, ut omnes humanitatis numeros expleret, simul ostentandæ copiæ, per duos robustissimos famulos, sub onere gementes, repetitis aliqvoties ferculis, conclave meum adeo compleri libris curat, ut vix mihi ipsi locus superesset. Adjecit, hisce interea velut in promulsidis vicem ventriculum meum præpararem, justas epulas mox secuturas. *b*) Heic ego, improvisum asperis veluti

statum magis qvam leges Imperii publicas exponere satagunt. Nam aliàs status imperii & jus publicum omninò differunt, ut rectè notavit Pacificus *p. 16.* neqve status ex Legibus addiscitur, sed Leges potius & earum interpretatio notitiam status præsupponit. Qvod notare debebant juvenes ad Jus privatum pariter & publicum sine notitiâ status plerumqve sed & sine fructu accedentes.

b) Acutè taxat hîc autor & cacoëthes scribendi, qvo præ reliqvis nationibus laboramus Germani, & insanam cupidinem eruditorum in comparandis bibliothecis & myriadibus librorum. Picâ hâc laboramus insatiabili, partim ob præjudicium autoritatis, partim ob intempestivam curiositatem multa inutilia sciendi. Hoc modo rapimur extra nos, & in deviis qværimus sapientiam. Ut adeò jure dubitare possis, utrum non melius fuisset, si typographia non fuisset inventa, & an adeò non vanè disceptent vanarum qvæstionum patroni de gloriâ primæ inventionis artis Typographicæ. Cæterum eorum vanitas major est, qvi omnibus humanioribus literis & philosophiâ destituti, bibliothecas parant, saltem ut bibliothecas habeant.

qvi sentibus anguem pressit, obstupui, &, quanta mihi tormenta ultro arcessissem ingemui. Nam neque decorum videbatur, cum tantum discendi ardorem ostentassem, solo intuitu defetiscere; neque tamen tantum crimen videbatur, circa alienam Remp. curiositatem exercere, ut tam sævo mortis genere perire mererer. Diu æstuanti commodũ succurrebat, quod olim ab erudito apud nostrates viro audiveram, *Teutonicos homines insatiabile scribendi cacoëthes tenere:* verum paucissimis datum, aliquid procudere, quod inventionis acumine, aut genii lepore politi applausum seculi possit provocare. *i*) Ne tamen perituræ parcatur chartæ, pleramque turbam petitas passim particulas in unam compingere massam, vix uspiam aspersa judicii mica. *l*) Nec plagii apud ipsos

i) Inquisivi in causam hujus nævi in discursu de inventione artis alios cognoscendi & in ejus vindiciis adversus Tenzelium.

l) Hoc vitium maximè debetur scholis, qvæ juvenes adigunt, ut scribant anteqvam discant & qvæ encomiis infinitis ornant conscribillatos ejusmodi tractatus.

ipsos habere crimen, aliorum opera paucis interpolata locis pro novis venditare. *m)* Aliquos deniqve sibi locum inter autores deberi credere, quod diffusius aliquod scriptum in compendium, aut, si Diis placet, in Tabellas, memoriæ an stupiditati juvandæ, redegerint. *n)* Et vero hoc magis sperabam fore, ut cognito uno cunctos nossem, qvod isti Scriptores utplurimum inter Jurisperitos nomen suum profiteantur, apud qvos sese mutuo bona fide exscribere in legem abiit. *o)* Obfirmato sic in ferream *p)* tolerantiam animo, unum ab initio evolvendum suscipio,

 mo-

m) Vitium hoc non infrequens etiam apud alios. *Vide Catalogum Plagiariorum in tractatu B. Patris de plagio literario.*

n) Est usus tabularum & compendiorum. Est major abusus. Potissimum quod multi levia ejusmodi subsidia in usum tyronum saltem paranda, pro magnis arcanis venditent.

o) In promtu ratio, qvia Jurisprudentia magis autoritate nititur & argumentis topicis qvam certa ratione.

p) Alludit ad vetus dicterium: Studioso juris opus esse aureâ crumenâ, plumbeis natibus, ferreo capite; quod ipsum indicio esse poterat, Jurisprudentiam istam, qvæ hæc reqvirit veræ eruditionis partem non esse. Hodie per DEI gra-

mole præ cæteris conſpicuum, & quem à multis cumprimis probari audiveram *q*) & de quo non fruſtra credideram, ipſum non minus priores omnes compilaſſe, quam à ſequentibus pari modo tractatum. In iſthoc Autore, quod cæteris indignationem movere poterat, mihi neſcio quomodo levamenti inſtar viſum eſt habere. Quo plura enim paſſim infarcta erant, quæ ad rem nihil facerent, *r*) eo proniore vento ad portum rapi videbar. Cæterum uti exteriorem Imperii Germanici faciem ſic ſatis inde licebat cognoſcere; ita illud abſurdum valde videbatur, quod, cum ubique febriculoſam Juris Civilis notitiam *s*) oſten-

tiam aliâ & breviore viâ ire qvis poteſt ad omnes diſciplinas ſi modo velit.

q) Intelligit haud dubiè Limnæum, judicio Pacifici p. 4. inter principes hujus ſeculi publiciſtas numerandum.

r) Non credo autorem hîc intelligere edicta, mandata, conſtitutiones, receſſus, prout eum explicat Pacificus p. 21. Hæc enim, uti non faciunt nihil ad rem, ita nec ejusmodi documenta publica facilè indignationem movere ſolent Lectoribus. Sed puto eum intelligere digreſſiones parum pertinentes, maximè Juridicas, prout mox ſe explicat.

s) Magnum crede vitium eſt, allegare leges civiles ubi

oſtentaret, ac, qvicqvid uſpiam legiſſet audiſſetqve, eodem compingeret, nihil ibidem deprehenderetur, qvod vel mediocrem Politices ſolidioris cognitionem ſaperet. Nam uti priora illa annotaſſe, mediocris eſt diligentiæ & nullius ingenii; ſic *aſinos ad lyram* jure dixeris, qui ad tam irregularis Reipubl. ſtructuram explicandam in publicum provolant, hiſtoriæ patriæ ſcientiæque civilis rudiſſimi. *t*) Enimvero poſtqvam tædioſa illa lectione defungi datum, ſimulqve deprehenſum, plerosqve *u*) chorda eadem oberrare, diverſam mihi viam judicavi ineundam, & poſthabitis ineptorum libellorum qvisqviliis, ex viris uſu rerum ſpectatis potius exqvirere inſtitui, qvæ dubitationis qvid videban-

tur

non eſt opus. Non autem eſt opus in Jure publico, qvicqvid etiam hîc ex titulo Juris Romani de ignorantia juris objiciat Pacificus *p. 21.*

t) Intelligit autem per ſcientiam civilem & Politicam ſolidiorem non Politicam Ariſtotelicam & qvæſtiones vulgares aut otioſas ibi tractari ſolitas, ſed nexum imperantium & parentium in ſingulis rebus publicis, notitiam humani generis, ejus affectuum, naturæ negotiorum humanorum.

u) Præter Limnæum tùm celebres erant Arumæus, Rein-

tur habere. Cujus qvidem instituti fructus percepi non contemnendos. Præterquam enim qvod plurima contigit didicisse, qvæ in libris neqvidqvam qvæsiveris; ea qvoqve curiositas magnopere mihi pignoravit humanitatem gentis, alias in exteros non parum proclivis. Cum primis qvippe placebat, qvod in me non deprehenderent nauseam illam adversus res ipsorum, plerisqve exterorum familiarem. Et quo securius me cum ipsis, liberiusqve conspicerent agere; eo benignius amplectebantur, tanquam candoris sui, quo maxime æstimari gaudent, imitatorem. Sic ut demum decreverim, latius tam exposita gentis benevolentia frui. Igitur confecto Monachii ex animi sententia negotio, Ratisponam me contuli, qvo tempore recens terror belli Turcici non paucos Principes eodem contraxerat. Heic vero facile erat, uno velut intuitu genium rerum Germanicarum con-

kingius, Paurmeisterus, Stamlerus, Matthias, Stephani, Rumelinus, Mylerus ab Ehrenbach &c.

contemplari, & quam laxe *x*) ista compages cohæreret. Sed & aditum sternente amico illo Bavarico, innotuisse datum viro, *y*) cui vix parem in Germania ullum vidi, qui tunc temporis rerum in aula Moguntina potiebatur, à plerisqve Germanis maximi habitus. Hic summa me humanitate excepit, & qvalem homo peregrinus & ignotus hautqvidqvam expectare poterat abs tali, cujus gratiæ literati passim per publicas qvoqve adulationes *z*) adrepere honestum putabant. Et sane non Ratisponæ solum ejus Viri favor multos mihi amicos paravit; sed & cum ipsi significassem, mihi in animo esse, partem aliquam Germaniæ perlustrare, literis me suis ad diversas aulas instruxit, qvæ gratiosissimæ instar tesseræ hospitalis

x) Næ hoc uno verbo plurimos eosqve notabiles conceptus exprimit autor.

y) Baroni de Boineburg, insigni literatorum fautori.

z) Est hæc infelicitas Principum & aliorum Magnorum virorum, ut adulatoribus sint circumdati, maximè ad vanitatem, superbiam & alia vitia irritantibus. Eminent vero inter publicas ejusmodi adulationes illæ qvæ adhibentur in dedicationibus, panegyricis, carminibus gratulatoriis,

talis habuerunt. Inde ſecundo Danubio Viennam deſcendi, ubi, ne peregrinus viderer, nonnulli ex popularibus meis effecerunt, qvi fortunam ibi nimis qvam propitiam *a*) fuerant experti. Commodum dein accidit, ut Miniſter qvidam Cæſareus ad Electores, Saxonem & Brandeburgicum, ablegaretur, qvicum jam amicitia erat contracta. Eo lubentius me ipſi, ultro invitanti, comitem adjunxi; præſertim cum caviſſet, Italicæ ſobrietatis opinionem mihi præſidio eſſe poſſe, ne per nimiam humanitatem vino ſuffocarer. Aliàs enim moribus gentis ignavum habetur, valetudinem ſuam ſupra ſolennes illas propinationes ducere. Berolino me digreſſum aula Ducis Brunſvicenſis excepit. Ubi præter cætera gratiſſimum fuit, ſermones miſcere cum Profeſſore ex vicina Academia, *b*) qvem jam tum Ratispo-

a) Ita comparatum eſt, ſordent optimi etiam in patria, apud exteros ſæpè viliſſimus ultrà meritum æſtimatur. Fortè autor hic taxare voluit nævum etiam alibi obſervandum, nimium puta favorem erga Caſtratos Italos, cujus cauſæ variæ ſunt, tacendæ magis.

b) videlicet Hermanno Conringio.

tisponæ à rerum patriarum peritia insigniter commendari audiveram. Nam & in plerisqve circa statum Germaniæ mecum sentiebat, & sua scripta, longe diversum à reliqva turba genium præ se ferentia, promte communicabat. In qvibus etsi multa sat libere posita erant, non obscure tamē adparebat, non pauca ipsum dissimulasse, c) declinandis potentiorum offensis, aut ne insulsorum hominum clamores in se irritaret. Ex illo tempore primum in mentem venit isthæc in chartam conjicere; quod sperarem, fortasse mollius profectam à peregrino veritatem iri exceptum, abs quo studium partium, aut suspicio captandæ

c) Non dicit Autor id in præjudicium veritatis factum sse, sed ipse Conringium excusat. Unde larvam hic sibi, vam oppugnet, fingit Pacif. *p. 27. seqq.* Commendat odestam libertatem Conringii qvam nemo vituperavit, ccusat nimiam libertatem Autoris nostri. Videbimus de i suis locis. Certè à Pacifico non debebat accusari Autor, cujus libertas etiam ubi excedere videtur, relata ad effrees discursus Constantini Germanici, etsi non foret modesta, odestia tamen ipsa esse cuilibet affectibus vacuo videre r facile: Neqve modestiam Pacifici rursus commendare luit Conringius in Epistolâ, in qvâ de editione Thesauri rum publicarum conqvestus est.

ptandæ gratiæ reponendæve vindictæ, abesset. Hucusqve progresso ignavum videbatur, Belgium non adire. Qvod diutius me tenuisset, ni imperiosæ tuæ literæ, simul res domesticæ, serio de patria repetenda cogitare subegissent. Adverso ergo Rheno adscendens, Dusseldorpii parem, qvam qvondam Neoburgi, humanitatem expertus fui. Nec minus hospitalem sese Bonna præbebat. Apud Moguntinos parum videbar acceptus, qvod per imprudentiam tantopere prædicarem officia Ministri illius, qvem interea ipsi nescio qvibus de causis munere suo dimoverant. *d)* Heidelbergæ, festi-

d) Intelligit hic iterum Boineburgium. Ad hunc vero locum videtur respexisse Pacificus, dum *p. 28.* scribit. *Qvod si acutissimus Italus noster nominis sui larvam detraheret & non personatus in Eminentissimi Electoris Moguntini aulam rediret, credo adversis gratiis illum mihi acceptum iri, ut nunc qvidem de aliis parum decenter ab eo in libello admissis taceam.* Hic vero oblitus haud dubiè erat Pacificus eorum qvæ *pag. anteced. 27.* ipse de Boineburgio retulerat, qvod singularum rerum agendarum dexteritas, & doctrina consummata ad summum fastigium eum evexerit, invidia vero, qvæ eminentis fortunæ comes, & nescio qvæ aliæ causæ rursus depresserint. Jam judica Lector qvis plus meruerit adversas gratias Electoris Moguntini illius temporis, Paci-

festinantem licet, subsistere coëgit cupido videndi Electorem Palatinum, cui parem ingenio sapientiaque Principem in Germania non dari, ex multis dudum audiveram. e) Et sane, utut famam in suas laudes non experiatur parcam, ejus tamen præconia sic videbatur implere, ut inter præcipuos fructus Germanicæ peregrinationis reputem, istum Principem salutasse, & dotes ejusdem cominus adspexisse. Dulcedo heic commorandi effecit, ut Studgardiæ non nisi pauculos dies possem impertiri; quam & ipsam tamen adiisse non pœnitebat.

Vides jam, FRATRUM OPTIME, qua ratione mihi tempus inter Teutones exactum: & quod quantivis sit æstimandum, tam effusam candidissimæ gentis humanitatem non leviter degustasse.

ficus an Monzambanus. Ita occæcati sumus intuitu manticæ qvæ in tergo est.

e) Ergo si qvædam duriora, qvæ Monzambanus qvandoqve scripsit, adscribas vel magno amori erga hunc Principem, vel etiam fortè in nonnullis ipsius jussui, si non veniam, saltem excusationem mereri videbitur Autor.

stasse. Cui nullam in præsens gratiam referre potui, quam ut faciem Imperii ipsius ex vero depingerem. Saltem popularibus meis hoc opusculi non ingratum fore confido, quod & pleraque sint exposita, in quæ ipsi circa cognoscendas exterorum Resp. inquirere suevêrunt; & castigata brevitate fastidiosorum satietati occursum. Tibi autem, FRATRUM OPTIME, libellum huncce inscribere placuit, eam duntaxat ob causam, ut moram purgarem, quæ non parum molestiæ Tibi creavit in gerendis meis negotiis; simul ut constaret, fuisse in Germania, quod curiositatem meam exercuerit. Alias enim & merita in me tua, & mutuus inter nos affectus majora sunt, quam ut tam modico indicio aliqua eorundem pars exprimi debeat. Bene vale.

Ad

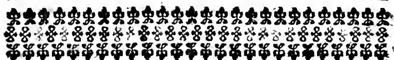
Ad Lectorem.

Liqvoties jam à prima sui editione recusus est Severini de Monzambano, de Statu Imperii Germanici Liber, sed toties fere alienâ manu interpolatus; aliquando etiam, ut prætendebatur, notis & stricturis explicatus & restrictus. Præsens isthæc editio nativæ suæ ingenuitati textum restituit, & quamvis ille à primæ Editionis tenore nonnunqvam recedit, nihil aliud tamen, qvam additiones emendationesqve, ab ipso Autore adornatas, complectitur, cui puto tale qvid agere integrum fuerit. Id autem qvibus in locis factum sit, ex institutâ collatione facile apparebit. Ab Editore hoc saltim est præsti-

tum, ut Capitum lemmata, qvod nonnulli desideraverant, præscriberentur, & ad præsentem statum paulo propius attemperarentur, qvæ Capite altero, eo qvo concipiebantur tempore, circa familiarum Illustrium lineas partitionesqve v rissime tradita fuerant. Reliqva iis plane verbis, qvibus novissime legi optavit Autor, sunt expressa. Qvod latere nolumus illum, qvi sua interesse, ut resciret ista, fuerit opinatus.

SEVE-

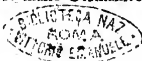

SEVERINI DE MONZAMBANO
VERONENSIS
DE STATU IMPERII GERMANICI
AD
LÆLIUM Fratrem,
Dominum TREZOLANI,
LIBER UNUS.

CAPUT I.
De origine Imperii Germanici. a)

I. Termini Germaniæ veteris.
II. Populi illius quali regimine sint usi.
III. Franci, ad Germanos, an Gallos, primam referant originem, argumenta Gallorum.
IV. Quid Germani reponere possint.
V. Incrementa Francorum Imperii.
VI. Carolus M. Germanus

a) Methodus Autoris est evidens in hoc capite. Initio agit de regno Germanico separatim usque ad §. 10. tum separatim de Romano imperio §. 10. & 11. Denique conjunctim de imperio Romano-Germanico §. 12. ad finem.

nus fueritne an Gallus.

VII. Carolus diversas possedit regiones diverso acqvisitas titulo.

IIX. Germania qvali statu fuerit sub Carolo M. & Ludovico Pio.

IX. Qvali sub Ludovici Pii filiis.

X. Imperium Romanum qvibus vicissitudinibus jactatum, donec à Gothis occuparetur.

XI. Post Gothos, qvomodo Orienti adhæserit; & qvâ ratione inde avulsum sit.

XII. Carolus M. Imperatoris atq; Augusti titulo, qvid acceperit.

XIII. Otto M. qvomodo Imperium Romanum cum Germania conjunxerit.

XIV. Cur Imperium Germanicum Romanum dicatur.

XV. Qvale incommodum ex ista appellatione in Germaniam redundaverit.

GERMANIA Magna qvondam ad Orientem Danubio, ad Meridiem Rheno finiebatur. Sarmatiam versus iidem ferè, qvi hodiè, termini videntur fuisse, reliqva Oceanus ambibat. Sic ut sub isto vocabulo tunc qvoqve veniret Dania, Norwegia, & Suedia, usqve ad sinum Bodnicum; qvas partes pleriqve antiqvorum Scandinaviæ aut Scandiæ nomine complectuntur, qvod ipsum adhuc Scania Provincia repræsentat. Sed qvæ trans istum sinum sita sunt, Germaniæ antiqvæ parum recte accenseri crediderim. Nam modernos Finnos linguæ geniiqve diversitas separatam

ratam penitus à Suedis aliisqve Germanicis populis nationem arguit. Ad qvos ipsos tamen illa, qvæ *Tacitus de moribus Germanorum* tradit, haudqvidqvam pertinere, sed ad Lappones, videntur, qvorum hodieqve par fere vivendi ratio. Veros autem Finnos sub Æstyis latere probabile est. Neqve vero mirum, Tacitum circa remotissimas illas gentes parum distincte tradidisse; qvarum vix tenuis fama ad ipsum erat perlapsa. Enimvero hodie partes istæ Septentrionales seorsim regnantur. Igitur ex illo latere Germania Mari Baltico terminatur; & magnam Chersonesi Cimbricæ partem sibi Dania vindicat. Sed velut in compensationem ultra Danubium ad Italiam usqve & Illyricum fines ista protulit; & cis Rhenum non exiguus tractus, quondam ad Galliam Belgicam spectans, eidem adcrevit. *b*)

 II. Tam

b) Res ipsa de finibus qvà antiqvis, qvà hodiernis, est satis intricata, ejusqve accurata decisio non multum ad notitiam status confert. Confer interim qvæ hic notavit Obrechtus & Kulpisius. Ad ea qvæ notat Obrechtus *p. 2.* pro autore possit responderi, potuisse autorem utiqve hunc §. omittere, non peccasse tamen, qvod apposuerit; qvæ vero ipse de ortu & occasu finium refert, intelligenda esse non secundum situm Germaniæ, sed Italiæ, cum Autor se finxerit Italum. Meretur etiam Conringii eruditus tractatus de finibus Imperii huic §. jungi, ex qvo integrum ferè discursum II. exscripsit Pacificus. Uti vero nihil est ab omni parte beatum, ita possent etiam in dicto Conringii

II. Tam vastum terrarum spatium complures qvondam populi insedere, numero cumprimis & robore virorum validissimi. *c*) Qvorum singuli tamen fere suam sibi seorsim civitatem *d*) constituebant, à reliqvis distinctam, nisi qva linguæ morumqve similitudo, *e*) communis-

tractatu qvidam defectus notari, si nostri id esset instituti. Exemplum occurret infra *ad* §. *14*.

c) Origo Germanorum & forma Reipublicæ dubia est & incerta. vid. Kulpis. *p. 20. seq.* Prolixior est de hâc materiâ Pacificus *discursu 3. p. 70. seq.* multa ex Tacito, Julio Cæsare, Conringio eam in rem adducens.

d) Erant distributi per vicos, in qvibus centeni ferè degebant suo judice instructi, qvi à nullo externo regimine dependebant. Unde die Zent-gerichte. Plures vici tamen ita uniti erant, ut unum Judicem seu Comitem superiorem agnoscerent: Istius unionis respectu, Germani ab aliis distributi dicuntur in pagos; per pagum enim ejusmodi districtus denotatur. Et hæc erat etiam apud alios populos inter vicum & pagum differentia. *Vide Meursium de pagis Atticis, & vitam Socratis à Carpentario Gallo conscriptam.* Vicus ein Dorff/Pagus eine Gow [hodiè forte ein Amt.] Inde adhuc hodiè in nonnullis Germaniæ locis retinetur officium & titulus des Gog-Grefens.

e) Mores communes Germanorum erant vitæ simplicitas, castitas, labor, studium defendendæ propriæ libertatis, & ignorantia vanæ gloriæ. Hæ in causâ erant, ut intuitu populorum Germanorum singuli pagi qvietè & absqve metu amittendæ potentiæ viverent, etsi essent laxiore fœdere plurium Rerumpublicarum juncti, qvàm sunt hodiè Respublicæ singulorum statuum in imperio Germanico. Mores igitur hodierni cum priscis sint planè adversi, non mirandum, qvòd hodiè longè minor sit unio in Germania qvam olim.

munisqve origo jungebat. Et pleriqve quidem populari regimine gaudebant. Nonnullis Reges erant, *f)* sed fere suadendi magis autoritate, qvam jubendi potestate. Neqve enim ista natio unqvam totam servitutem potuit pati. Ergo antiqva illa Germania nunqvam unum Imperium constituit. Id qvod commune habuit non solum cum Italia nostra, sed & cum Hispania, Gallia, Britannia & Græcia, *g)* anteqvam istæ à Romanis subigerentur.

f) Adde & hanc causam antiqvæ unionis: Forma regiminis Democratica erat, & saltem apud qvosdam species Monarchiæ. In Monarchiis sæpè regnat ambitio alios libertate privandi, & libertatis residuum etiam tollendi subditis; In Monarchiis æmulatio ferè perpetua inter nobiles & plebejos. Hinc in Democratiis, aut etiam Aristocratiis Democratiâ valdè temperatis, ob majorem libertatem & minorem æmulationem, & ob curam parta potius tuendi, qvam aliena acqvirendi, major unio, vires, divitiæ deprehenduntur in territorio etiam non magno, qvam in Monarchiis etiam vastissimis, ubi sæpè dissidia, imbecillitas, paupertas in omnium oculos incurrunt. Confer modo fœderatum Belgium cum plerisqve Monarchiis in Europâ, & in Germaniâ v. g. Hamburgum cum Principibus potentibus Imperii. Theoreticè hæc scribo. In ipsâ enim praxi scio, bonum civem formâ suæ Reipublicæ esse contentum, nec optare mutationem, cum singulæ formæ habeant sua commoda & incommoda.

g) Civitates Græciæ qvamdiu simplicitate morum gaudebant, maximo Persarum Imperio pares erant, ut vel pueris nostris ex vitis Æmilii Probi notum est. Postqvam status plurium à Philippo Macedone unicus esset, mox post

Qvalis ſtatus ex primæva illa civitatum origine, *b*) qva ſegreges familiæ paulatim in unum corpus coaluere, magis expreſſa retinebat veſtigia. Verum utut antiqvis illis eximia qvadam libertatis ſpecie *i*) talis autonomia cumprimis blandiretur: tamen tantam multitudinem Rerump. freqventiſſimis inter ſeſe bellis collidi neceſſum erat. *l*) Et vel ideo exterorum invaſionibus opportunæ reddebantur validiſſimæ cætera gentes, qvod uno imperio vires ipſarum non

Alexandri M. mortem, magnum Regnum per diviſionem corruere incipiebat.

b) Si Scripturam ſeponamus, videtur eqvidem, primas civitates ex metu tyrannidis ortum duxiſſe. Sed Scriptura dilucide oſtendit, tyrannos & ambitioſos primas condidiſſe civitates, probos contrà fiduciam ſuam in tutelâ divini numinis poſuiſſe, donec populus Dei tutelam illam rejiceret, & more Gentium regem ſibi qværeret.

i) Non hâc ſolum, ſed & maximè ſuprà memoratâ morum ſimplicitate & caſtitate. Ipſe Tacitus iſta prædicat. Unde qvæ idem de Germanorum propenſione ad Ebrietatem diſſerit, ſuſpecta ſunt: Ebrietas Caſtitatis inimica eſt; Deliberarunt Germani inter pocula. Eſto, ergo non ſtatim ad Ebrietatem usqve poti ſunt. Examinantur etiam in Academiis Candidati inter pocula, absqve tamen Ebrietatis notâ. Fortè Romani cereviſiæ non adſveti perpaucis poculis inebriati ſunt, unde non conſiderantes vim conſvetudinis, eandem ebrietatem attribuerunt Germanis. Conjecturas refero, ad qvas ſufficit, ſi non ſint à vero abſimiles.

l) Non ante id erat neceſſum, qvàm ubi mores ſimplices & tenues exulabant, & inter Duces luxuria & ambitio occaſiones ſuppeditabant.

non connecterentur. *m*) Imo ne fœderibus qvidem pleræqve se satis mature contra commune periculum muniebant, sed tunc demum concordiæ bona sentiebant, postqvam, dum singulæ pugnarant, universæ *n*) victas sese deprehenderunt.

§. III. Ab isto statu ut discederet Germania, primi causam præbuere Franci. Qvæ natio ad Germanos, an ad Gallos, *o*) primam referat origi-

m) Erant qvidem opportunæ invasioni exterorum, sed exteri non multum lucrabantur, cum, ut Cæsar scribit, tempore belli se sub communi duce uniebant.

n) Hoc non arbitror intelligendum esse, acsi universi Germani a Romanis fuerint victi, ut interpretatur & taxat Pacif. a Lapide in fine hîc, verum qvod tunc, si singulæ gentes una post aliam fuerint devictæ, serò nimis ad communia fœdera se univerint, ut patet exemplo unionis, qvam inibant Germani duce Arminio contra Augustum & Tiberium. At verò tunc ambitio invaserat gentem & morum simplicitas jam nimium qvantum remiserat.

o) Agitatur hic qvæstio de origine Francorum. Qvæ ad historiam pertinent, fusius exposuerunt Pacificus, Obrechtus, Kulpisius. ad §. 3. 4. & 5. hîc. Ego arbitror usum qvæstionis, an Franci ad Germanos, an ad Gallos primam referant originem? vel nullum esse, vel exiguum. Nam si de gloriâ & antiqvitate populi qværas, vana est qvæstio. Nam & adversus gentes valet versiculus notus: *Et genus & proavos* &c. Si prætensiones respicias, juri Gentium adversa est prætensio eorum, qvorum possessio aliqvot seculis amissa est. Si spem adipiscendi tituli Imperatoris Romani, & Regni Germaniæ consideres, qvorsum inclinant communiter disceptationes Publicistarum, & eò faciunt etiam ea, qvæ monet Autor in fine §. 4. & hæc disceptatio, van ssima est.

originem, non ita in expedito est. Nam utut concederemus, qvicqvid populorum Græcis qvondam sub communi Celtarum vocabulo fuit comprehensum, puta. Illyricos, Germanos, Gallos, Hispanos & Britannos, ex uno velut fonte promanasse: qvin tamen isti deinceps moribus & linguis insigniter discreparint, nemo antiqvitatis peritus inficias iverit. Occasionem disceptationi dedit ineptus qvorundam Gallorum fastus, qvi obliti, non paucos qvondam Galliæ populos ultro circa originem Germanicam fuisse ambitiosos, Germanos Francorum generis autores agnoscere fastidiunt. Isti ergo contendunt, ex Gallia magnam hominum multitudinem sese qvondam trans Rhenum in Germaniam effudisse, tractumqve circa Mœnum fluvium ad sylvam usqve Hercyniam insedisse. Eam postea, transmisso aut occupato, qvod ad dextram Rheni ripam ad ejus diver-

Valde enim sum persvasus, posse Electores si velint, alium qvam Germanum eligere salvâ Aureâ Bullâ. Certum est, si Franciscus primus fuisset electus ab Electoribus, eum à reliqvis statibus fuisse habitum pro Imperatore, etiamsi Germanus non fuisset. Fabula videtur esse, antiqvâ lege præcipi, ut Germanus eligatur. Imò, etsi qvod Dan. Otto voluit, *ap. Schvvederum p. 210*, ea lex disertè in Aurea Bulla extaret, non majorem fortè vim hodiè habitura esset, atqve illud capitulum, qvod jubet Electores pane & aqva debere vesci, si intra debitum tempus Regem Romanorum non eligant. Mutatio statûs mutat leges, uti ex naturâ statûs leges oriri solent.

vergium jacet, Rhenum transgressam, antiqvæ sedes patriæ postliminio velut recuperasse. Partem tamen circa Mœnum hæsisse, circumjectæqve regioni de se nomen indidisse. Pro ea opinione firmanda testis excitatur *Livius* l. v. c. 34. *Cæsar de Bello Gallico* l. vi. c. 24. *Tacitus de Moribus Germanorum* c. 28.

IV. Hisce tamen non absurde reponere possunt Germani, scriptorum Romanorum autoritatem non esse omni exceptione majorem; qvippe qvi adseveratione satis languida de rebus longissime à sua memoria remotis *p*) tradidere; & qvidem circa populum exterum, cujus antiqvitates nullis literarum monumentis conservabantur. Neqve vero probabile videri, cum Trebocci, Nemetes, Vangiones, Treveri, aliiqve Rheno propiores populi originem Germanicam jactaverint, oram hisce fere oppositam

p) Dissentit Pacificus à Lapide, qvia Tacitus fuerit Gubernator Belgii, & adeò res Germanorum optimè noverit. Ergo ipse Pacificus respondet, Tacitum & reliqvos scriptores non loqvi de Francis, sed de aliis populis. Non intellexit credo Pacificus Monzambanum; Qvi sanè in seqventibus hujus §. fatetur, Francorum nomen non occurrere in historiâ antiqvâ ante seculum tertium, sed à pluribus Chaucorum nomen apud Tacitum ad Francos extendi. Ad hos ergo videtur hîc respexisse Autor, dum de rebus longissimè ab horum scriptorum memoriâ remotis loqvitur. Qvod si Autor memoriam Taciti & coævorum intelligit, non seqvitur, Tacitus fuit Gubernator Belgii, ergo origo gentium Germanarum non fuit ab ejus memoria remota.

tam à Gallico fuiſſe populo occupatam. Et ut maxime detur, Francos ab initio fuiſſe coloniam Gallorum; tamen qvi per ſecula circiter octo in ſolo Germanico habitaverint, linguamqve *q*) & mores à reliqvis Gallis diſcrepantes, ſed Germanis congruentes induerint, inter Germanos deinceps cenſendos manifeſtum eſt, ſaltem hactenus, ut poſteri iſtorum Germanica ſtirpe erubeſcendi cauſam nullam habeant. Illud conſtat, ante ſeculum à Chriſto nato tertium vix ullam in hiſtoriis Francorum fieri mentionem. Inde diverſa oritur opinio, dum alii credunt, illos, qvi *Tacito* Chauci vocantur, antiqvum nomen vocabulo Francorum mutaſſe: Non pauci, Sicambros & qvicqvid Vahalim inter & Iſalam gentium erat, circa annum Chriſti CCC. novum Francorum vocabulum ſibi adſumſiſſe; atqve inde prima regni Francici incunabula repetenda: Alii autem, plures Germaniæ populos, aut coalitam ex illis multitudinem, eo ſibi nomine ſumto, eximium libertatis ſtudium oſtentaſſe. Nam Francus Teutonica lingua liberum hominem notat. Adducuntur qvoqve teſtimonia Franciſci

q) Diſſentit hîc iterum Pacificus, urgens regiones in Germaniâ, ubi infantes teneri Gallicè loqvantur, urgens Bohemias qvi non loqvantur Germanicè & tamen ſint juris Germanici. Sed hæc uti non feriunt Autorem, ita ea referre refutare eſt.

cisci I. & Heinrici II. Regum Galliæ, qvi in literis ad Ordines Germaniæ, ex stirpe Germanica genus sese profitentur ducere. Etsi, qvo fine ejusmodi cognationes exoletæ interdum jactentur, *r*) cordatioribus non difficulter subolet.

V. Qvicqvid hujus sit, isti Franci, in Ubiis, ut vulgo traditur, Rhenum transgressi, postqvam maximam Galliarum partem subegissent, flexo velut victoriarum cursu, Rhenoqve iterum superato, Alemanniam, & qvicqvid fere terrarum inter Mœnum & Danubium retro in Thuringos extenditur, subegerunt. Verum longè lateqve Francicum Imperium per Germaniam extendit Carolus Magnus, victis inprimis Saxonibus & Tassilone Bavariæ Rege. Sicut iste ditione complecteretur non solum pleraqve à Germanicis populis insessa, sed & qvæ versus Mare Balticum & Poloniam ad Vistulam usqve Slavi tunc obtinebant. Nam & hos Carolo tributarios factos, aut saltem ejus majestatem comiter coluisse, historiæ testantur.

VI. Hunc Carolum suæ nationi vindicare *s*) Germa-

r) Urget Dn. Kulpisius p. 26. qvod etiam ex hâc jactantiâ argumentum pro veritate desumi possit. Absolutè hoc non dixerim. Etsi de argumento καθ' ἄνθρωπον concedam.

s) Subtiliter satis autor hîc de patriâ Caroli disputat, & rationes non planè contemnendas & distinctionem profert

Germani pleriqve anxie satagunt, qvippe editum in lucem Ingelhemii, *t)* oppido prope Moguntiam, jam in ditione Electoris Palatini.

Carolum qvoad primam stirpis suæ originem Germanum esse seu Francum, qvoad patriam vero non Germanum, sed Gallum seu potius Franco-Gallum; objectionem verò de lingvâ Caroli M. Teutonicâ conjecturis non improbabilibus resolvit. Sed reposuerunt tamen multa Autori eruditè Obrechtus & Kulpisius, ut mox notabimus. Pacificus à Lapide aliis distinctionibus *disc. 5. §. 1. p. m. 111. seqq.* rem expedire conatur, secundum qvas postqvam dd. ll. satis intricatè & obscure, propè dixerim confusè, [cum non semper, qvi benè distingvat, etiam benè doceat, exemplo v. g. eorum qvæ Frantzkius in doctrinâ de pactis adjectis proposuit] disseruisset *p. 115.* summam dictorum alio ordine qvam anteà fecerat sic exhibet: *Distingvamus in hâc lite primum inter Francicam & Gallicam stirpem; deinde inter Antiqvam Galliam in Franciam transmutatam, & tertio inter avum Carolinum & modernum, & facilè omnes difficultates superabimus.* Nos hîc illud potissimum consideremus: Cui usui? Rectè Autor svadet Germanis, renunciationem prætensionum circa patriam Caroli, additqve, præsenti imperio Germano haudqvicqvam fraudi esse posse. Demus ambitioni Gallorum, Carolum fuisse Gallum. Qvid inde? Non meliori jure propterea aliqvid prætendere possunt, qvam faciunt in aliis prætensionibus. Si bello superiores sunt Galli, nil Germanis proderunt vindiciæ de Germano Carolo. Si non sunt, sive Carolus Germanus fuerit sive non, in arbitrio Germanorum est electio Regis per dicta *lit. o.* Ipse Pacificus à Lapide *p. 115.* fatetur, fortunas Regni Germanici in hâc qvæstione non versari, eamqve tantùm non esse de lanâ caprinâ.

t) De loco nativitatis Caroli, Eginhardus ineptum putat scribere, tanqvam de re incompertâ. Alii putant Ingel-

ni. Imo in antiqvo Instrumento Abbatiæ Fuldensis, terra circa fluvium Unstrut, i. e. Thuringia, vocatur terra conceptionis ipsius. Eundem qvoqve lingua Germanica *u*) usum, evincunt nomina mensium, *x*) Germanis adhuc usurpata, qvæ ab ipso posita creduntur. Enimvero si me Germani tanqvam hominem peregrinum in negotio suo paterentur sententiam dicere, utut aliàs in gratiam Gallorum de ipsorum rebus nihil temere largiri placet, suaderem, ut æqvo animo prætensioni circa Carolum renunciarent; præsertim cum id præsenti ipsorum Imperio haud qvidqvam fraudi esse qveat. Scilicet Francos sedem regni in Gallia statuisse, in confesso est. *y*) Nec minus,

 Caro-

heimii natum, in Thuringiâ circa fluvium Unstrut esse conceptum. *Kulp. p. 40. 41. post Obrecht. p. 6.*

u) Si solum usum linguæ Germanicæ respicias, ea parum proderit pro ostendenda patriâ Caroli. Si vero addas ex Kulpisio *p. 42.* Carolum linguâ Germanicâ *tanqvam patriâ & vernaculâ* usum esse, Conjugum ejus & liberorum nomina fuisse Germanica, educationem & Conversationem Germanicam, argumenta Germanorum majus robur in speciem recipient.

x) & ventorum. Eginhardus apud Kulp. p. 42.

y) Summa eorum, qvæ contrà disputat Dn. Kulpisius *p. 43. seqq.* eò redit: Francos sedem regni sui in Galliâ statuisse adeò non esse in confesso, ut potius apertæ rei veritati contrarietur, cum potius sedem in Germaniâ habuerint, & Franciam Gallicam seu occidentalem, tanqvam provinciam bello subactam, fuisse accessionem factam Franciæ Orientalis

talis seu Franciæ simpliciter ita dictæ, in mediâ Germaniâ sitæ. Qvod prius attinet, adducit pro probandâ suâ sententiâ, Faramundum, Childebertum, Dagobertum, in diversis Germaniæ oppidis sedes habuisse, potissimùm à Regibus, Carolum etiam antecedentibus, Aqvisgranum fuisse pro sede habitum, Carolum vero peculiari Constitutione idem regiam sedem esse jussisse, unde & Aqvisgranum Nova Roma, aut tertia Roma, Carolus ipse verò ab Hadriano Pontifice novus Constantinus appellatus sit. Hic ante omnia videndum esset, an oppida illa qvæ hodiè sunt haud dubie in Germaniâ sitæ, etiam olim ad Germaniam fuerint relatæ. Ita Ingelheimium in regno Germaniæ hodierno situm est, at verò olim Thuringia & Ingelheimium non Germaniæ, sed tanqvam loca armis subacta Francico Regno annumerabantur. Pacif. *p. 112. seq.* &, si Rhenum limitem ponamus, Ingelheimium in Galliâ situm est. Constitutionem Caroli de Aqvisgrano sede regiâ, suspectam esse Conringio, ipse monet Dn. Kulpis. *p. 44.* Locus Nithardi in contrarium adductus, probat saltem, tunc, id est tempore Caroli, istam civitatem sedem primam Franciæ fuisse, constitutionem non probat. Idem dicendum ad verba Aventini, qvâ sub personâ Electorum nominat eam Augustorum sedem à Carolo M. huic dignitati *deputatam*. Mallem vero dicere, Carolum à Pontifice fuisse novum Constantinum dictum, ob devotionem erga clerum & honorem ei delatum, qvàm qvod sedem regiam transtulerit. Qvodsi esset; verosimilius, ab hoc novo Constantino Aqvisgranum Novam vel tertiam Romam fuisse dictam, qvàm à novâ Româ Carolum novum Constantinum. Neqve hîc tàm qvæstio est de sede regiâ post tempora Caroli, qvam de temporibus ante Carolum. Qvodsi Papa ideo Carolum Novum Constantinum appellaverit, qvod, uti in aliis, ita & in Majestatis sede transferendâ illum imitari voluisse visus sit, parum conveniens esset similitudo, nisi asseras, ante Carolum fuisse sedem regni extra Germaniam. Dn. Obrechtus

Caroli patrem Regem Franciæ fuisse, z) ejusqve majores in eodem regno summis honoribus functos. Partes autem Germaniæ Transrhenanæ, a) qvæ tunc ad regnum Francorum pertinebant, accessorii duntaxat instar habebant, velut provinciæ bello subactæ. Illius porro nationis qvisqve censetur, cujus ipsius pater est, & ubi sedem fortunarum à patre majoribusqve traditam obtinet. Solus nativitatis locus diversæ à paterna b) nationi aliqvem haud qvidqvam inserit. Nisi vero cre-

 damus

tus, versatissimus in Historiâ Germaniæ p. 7. indulget Autori nostro, in confesso esse, Francos consedisse in Galliâ, eiq; assertioni aliud objicit, Francos nimirum patrium vivendi loqvendiqve usum retinuisse, & migrationem populi Dominantis planè alios effectus producere, qvam migrationes paucorum singulorum.

z) Qvæ hîc urget Dn. Kulpisius p. 46. 47. de Franciâ Orientali in mediâ Germaniâ sita, fortè eidem cautioni erunt obnoxia, non æstimandam Germaniam ex tabulis hodiernis sed ex antiqvioribus.

a) Loqvitur sub persona Itali. Germanus potius diceret CisRhenanam. Unde videndum an melius sit, si confusionis evitandæ gratia retineantur termini Franciæ Orientalis & Occidentalis, qvanqvam & hi iisdem ambiguitatibus sint obnoxii. Aut Franciæ Latinæ & Germanicæ.

b) Notat Obrecht. p. 7. In nativitatis loco confluere multa, qvæ seorsim etiam, ad ferendum de nationum ac gentium distinctione judicium, adhibentur. Idqve declarat per electionem Caroli V. cui non obfuerit, patrem habuisse Hispaniæ Regem, qvanqvàm imperii leges alium qvàm Germanum prohiberent ad Imperatorium fastigium evehi.

damus, modernum Suediæ Regem, si contigisset ipsum in Borussia nasci, inter Borussos & non inter Suedos fuisse censendum. Neqve Germania Transrhenana sub Franciæ vocabulo venit, nisi postqvam ea sub Carolo Francorum regno fuit adjuncta. Nam inprimis, ubi ipsius posteri avitum regnum divisissent, ab autoribus qvoqve incipit freqventari distinctio inter Franciam Latinam sive Occidentalem, & Teutonicam sive Orientalem; qvæ ipsa est Germania magna, seu Transrhenana. Etsi post Ottonum tempora ea Germaniæ appellatio paulatim videatur exolevisse. Dubium, qvod ex lingva Caroli movetur, commodissime hoc modo expediri potest. Galli Romano jugo subjecti paulatim dominantium qvoqve linguam adscivere, sic ut demum vix ulla antiqvi Celtici sermonis superarent vestigia. Francos porro, in Gallias ingressos, Teutonicam suam linguam *c*) non statim oblitos, extra dubium est. Enimvero Franci haut qvidquam

Sed vereor, ut, nisi alio exemplo fulcita sit ista observatio, subsistere qveat, ob dicta *lit. o.*

c) Urget iterum Dn. Obr. *p. 8.* Eos qvi à linguâ Caroli argumententur, non id dicere: Carolum potuisse nosse linguam Teutonicam, sed, eam Caroli linguam vernaculam fuisse. Etsi vero idem repetat Dn. Kulpis. *p. 49.* vel hæc tamen verba autoris ostendunt, eum loqvi de linguâ Teutonica tanqvam vernacula Carolo; adeoqve istam objectionem eum non ferire.

quam antiquos Gallos internecione deleverunt, aut ſedibus ejecerunt, ſed imperium duntaxat Galliæ ſibi adſeruere. Exinde tamen contigit, ut, qvi Francici eſſent ſanguinis, in Republica eminerent, antiqvi Galli, tanqvam victi, deterioris eſſent conditionis. Qvemadmodum autem, qvando duo flumina diverſi coloris confluunt, aliqvandiu ſolum, colorem qvem alveo communi intulere, ſervant, donec tandem paulatim majus in minori ſuum perdat; ita ab initio aliqvandiu retinuerunt ſuam linguam Galli, ſuam item Franci, donec ſucceſſu temporis, ex utraqve mixta cinnus *d*) velut qvidam emerſit, in qvo tamen Latina plurimum prædominaretur. Cujus rei ratio facile inveſtigari poteſt. Nam ſine dubio multitudine excedebant Francos Galli; & longe difficilius hiſce erat addiſcere linguam Teutonicam, qvam illis Latinam. Nam qvantum in ea lingua addiſcenda exteri ſeſe torqveant, meo ipſius exemplo didici. Inde etiam apud antiquisſimos rerum Francicarum ſcriptores, vulgaris lingua Latina, lingua ruſtica *e*) audit; ſcili-

d) Confer. Obr. *d. p. 8.* Kulpiſ. *p. 49. ſeqq.*

e) Notant ex Bignonio Obr. *p. 9.* & Kulp. *p. 52.* ideò potius ruſticam dici, qvod ſit inculta atqve indiſciplinabilis, atqve inſveta cogi regulari freno Grammaticæ artis. Ego tamen nollem propterea qvicqvam emendare in autore. Otfridi cujusdam autoritas tanta non eſt, ut qvod ipſe ſcribit, pro veriori haberi mereatur. Fatetur ipſe Dn. Kulpiſius,

ſcilicet qvia nobiliores Teutonicam adhuc linguam retinerent, cum ruſtici & reliqva antiqvorum Gallorum plebs nil niſi Latinum ſonare ſermonem noſſent. Sic hodieqve deprehendimus in Livonia & Curlandia, ubi per Germanos antiqvi incolæ ad conditionem ruſticorum redacti ſunt, omnes fere nobiles oppidanosqve callere linguam ruſticanam; ruſticorum contrà vix decimum qvemqve voculam Germanicam intelligere. Ergo Carolus potuit noſſe linguam Teutonicam, tum qvia illa inter Francicæ ſtirpis homines nondum penitus uſurpari deſierat, tum qvia magnam Germaniæ partem & antea Franci, & ipſe univerſam imperio complexus erat. Nec vero rudi illo ſeculo cum Germanis converſari erat, ni vernacula ipſis lingua ſermocinari noſſes. Cæterum accuratiſſime hanc litem compoſuerit, qui obſervat, à plerisque diverſas quæſtiones hic confuſas fuiſſe. Si enim quæratur, ad Gallos, an ad Germanos, Carolus ſtirpis ſuæ originem referat? ſine dubio reſpondendum erit, quod non ſit ſtirpis Gallicæ, ſed Germanicæ, ſeu Francicæ. Verum ſi quæratur, qua patria cenſeri

& res loqvitur, ruſticorum illam linguam conſtare verbis merè latinis. Unde ratio denominationis quam autor dictat, magis ſimplex & nativa eſt, qvàm illa figurata Otfridi, etſi nullum ſit dubium, latinitatem illam ruſticanam, uti omnis ruſticorum lingua eſt, fuiſſe incultam.

censeri debeat? Gallia, non Germania, ipsi assignanda erit; adeoque hoc intuitu non Germanus, sed Gallus seu potius Francogallus, dicetur. Metuo, ne stuporis videar arguere lectorem, si rei tam planæ diutius immoratus fuero. Sed tamen hominibus Germanis notissimum exemplum addere non pigebit. Apud eos enim si incideris in nobilem Livonum, eumqve interroges, cujas sit? respondebit, se Livonum esse, non Germanum. Ubi ulterius instes, qvali stirpe sit oriundus? dicet, se Germanum esse, non Lettonem.

VII. Cæterum Carolus hic diversas regiones imperio suo complexus erat, diverso adquisitas titulo. Franciam obtinebat tanquam paternum regnum, jure hæreditario *f)* ad se devolutum. Utut enim apud antiquissimos Francos, aliqua quoque procerum populique in Rege constituendo intervenisse auctoritas legatur; putaverim tamen, eam magis habuisse instar solennis inaugurationis, obsequiique erga novum Regem contestationis, quam liberæ electionis. Nec temere ab ordine sanguinis

 discess-

f) Puto sententiam Autoris retineri posse contra objectiones Pacifici *Disc. 5. n. 2. p. m. 116. seqq.* qvæ nil amplius probant, qvàm qvod electi fuerint reges Francorum, ad qvod Autor jam respondit in statim seqventibus, nisi qvod extrà ordinem aliqvando populus à familiâ regiá recesserit, *Confer omninò Kulp. hîc p. 54. seq.*

difceffum, nifi per factionem, aut qvia heres fceptro penitus inhabilis. Regno Franciæ jam antea juncta erat pars Germaniæ; *g*) reliqua à Carolo armis fubacta. An quidam ultro fub ipfius imperium concefferint veneratione magnitudinis, in obfcuro eft. *h*) Belli quoque jure fubjecit fibi Regnum Longobardorum in Italia, prætextum fuppeditante Pontifice Romano. Idem denique Imperator Romanorum Auguftus, voluntate Pontificis populique Romani, eft confalutatus: per quem titulum quid acceperit, paulo poft monebimus.

IIX. Sic igitur fub Carolo Germania portio fuit regni Francorum, fat abfoluto *i*) ipforum, ut videtur, imperio fubjecta. Eam in complures provincias divifam Præfecti, *l*) originis plerique Francicæ, fub nomine Comitum aut Marchionum adminiftrabant. Etfi Saxonibus

g) *Conf. Pacif. V. 3. feqq.* 118. *feqq.*

h) Avaros tamen & Frifios hic adducit *Obr. p.* 10.

i) Vide qvoad hunc §. excerpta Pacifici *Difc. V.* § *5. 6. 7.* ex Lehmanno, Bœclero, Contingio. Adde qvæ pro probando abfoluto imperio, Caroli affert Kulpif. *ad* §. *7. p. 53.* Qvanqvam iterum parum interfit Juris publici hodierni, five Carolus jure hereditario & poteftate abfolutâ fuerit ufus, five non.

l) De Errore Politico hic à Pacifico *p.* 131. notato, qvod Carolus M. anfam dederit, ut Ducum & Comitum munera facta fuerint hereditaria, videbimus infra fuo loco.

bus amplior quædam libertatis *m*) ſpecies relicta; quippe quos Carolus, diuturno demum bello fractos, in jura populi Francici adſcivit, unamque velut gentem cum Francis eſſe juſſit. Ut tamen ferocem nationem, ſervitiique impatientem, eo meliùs in officio contineret, adſumti in ſubſidium ſacerdotes, *n*) qui populum religione Chriſtiana imbuerent, ſimulque ſedulo inculcarent, quantopere illis eſſent devincti, per quos viam adipiſcendæ ſalutis æter-

m) De libertate Saxonum *Vide Obr. p.* 11. *Pacif.* §. 3. *p*. 118. & §. 6. *p*. 125.

n) Pacificus §. 3. *p*. 118. *ſeqq.* notat: Belli prætextum adverſus Saxones, vulgo creditam fuiſſe religionis Chriſtianæ propagationem. Hanc cauſam ſi vera fuerit, bellum iſtud fuiſſe *minimè pium* & *religioſum*, cum Religio non poſſit, nec debeat cogi. Neqve armis Caroli multum profectum eſſe, Saxonibus toties rebellantibus, donec humanitate & præmiis animis ipſorum emollitis, doctrinæ ac Sacramentorum velut *officina* Epiſcopatus conſtituti ſint. Cæterum prudentiores arbitrari, *religionem* ſaltem fuiſſe *prætextum*, & Carolum cogitaſſe, qvomodo *Monarchiam induceret* in Germaniam. Hactenus benè. Et tamen ſtatim Carolum appellat Principem *religioſum, pium*, & *verè Chriſtianum*; item: à *Chriſtianis* principibus commiſſa interdum alio qvam *ambitionis, avaritiæ, commodiqve* titulo cenſeri haut poſſe; item: hodiernos Saxones omnes DEO pſallere debere, qvod eos per Carolum, *Miniſtrum ſuum*, ab idolorum cultu ad rectum de DEO ſenſum & verum in Deum cultum deducere voluerit: & poſſit adeò ad hunc caſum applicari trita juris regula l. 85. §. 1. de R. I. Qvis iſta connectat?

ternæ didiciſſent. Inde complures Epiſcopatus *o)* & Abbatiæ per Germaniam Carolum fundatorem agnoſcunt. Eadem conditione ſub

o) Merentur verba Pacifici *p. 131. ſeq.* ut propter jucunditatem hîc apponantur integra. *In Carolo noſtro & Patre illius Pipino prudentes rerum civilium notant, quod ſuperſtitioſo Zelo Epiſcopo Romano & Sacerdotibus plus nimio indulſerint, ipſisque inſtrumenta ambitionis atque luxuriæ addiderint. Exempla hæc, tenui tramite minime circumſcripta, latiſſimè evagandi viam ſibi docente experientia, fecere. Sanè tempore Caroli M. Epiſcopi in Germaniâ aliique Clerici circa bonorum ac honorum aucupia multùm fuerunt ſolliciti, populumque ſeduló quintum Evangelium de Eccleſiaſtica prærogativa, quantopere ſcil. ſimus iis devincti, qui viam adipiſcendæ ſalutis æternæ inculcarent, docuerunt. Et quamvis Carolus ipſis urbes, arces ac territoria minimè conceſſerit; tamen pecuniam, mobilia, quandoque etiam prædia ab ipſo obtinuerunt. Nimirum alma mater Religio ſenſim Clericis peperit divitias; cæterùm hæc monſtroſa filia, ac viperinus veluti partus, ipſam matrem tandem necavit. Nam Imperatores multi, non probè attendentes, quòd Eccleſia ſit in Republica, non verò Reſpublica in Eccleſia, dum in evehendis Sacerdotibus Politicam cynoſuram ſuamque deque habent, nimiâ indulgentiâ in Clericos ſibi tandem jugum illud Eccleſiaſticum Romani Anti-Chriſti fabricarunt, quod etiam nunc cum aliis Principibus, qui Papam veluti ſerpentem ac viperam adhuc in ſinu ſuo fovent, ferre atque ſuſtinere coguntur. Sane Carolus noſter eo ipſo, quòd non parum in extollendis Sacerdotibus, quorum ſubſidio religioſo Saxonum ferocem gentem ſibi devinxerat, occupatus fuit, offenſionis ac ſcandali primum lapidem poſuit, quem dum ſucceſſores intactum reliquerunt, & in cautum non perhorruerunt, imo omnibus modis ſtatuminarunt; Imperii corpori pillula maximè pernicioſa ſunt propinata, quas quum*

ſub Ludovico Pio, Caroli filio, Germania fuit, niſi quod Præfectorum illorum autoritas & potentia magis magisque cœpit adoleſcere, ſacerdotibusque per indulgentiam Principum gliſcente opulentia faſtus non parum augeri. *p)*

IX. Verum poſtea cum Ludovici hujus filii *q)* paternum Imperium inter ſe diviſiſſent, (quæ

concoqvere neqve vellet neqve poſſet, ſæpe multum & diu Respublica, (corporis illius anima) inter vitam & mortem anceps atqve dubia pendere neceſſum habuit. Sint ac maneant in pace manes Caroli noſtri; ſepulchrum tamen ejus roſa & lilia minimè ſpargunt, qvod Eccleſiaſticos, in Harpijas dein degenerantes, extra Politicos terminos atq; cancellos collocare ſategerit.

p) *Conf. Pacif. §. 7. p. 133. ſeq.* Tu nota: Imperatores qvi *Magni* cognomen adepti ſunt, fuiſſe Principes bello potentes, & Clericis pecunias & honores abundè largientes. Conſtantinus Magnus, Theodoſius Magnus, Carolus Magnus, Otto Magnus. At qvi mitis ingenii erant & ad imperii habenas non apti, & à Clero exerceri ſe patiebantur, dicebantur Pii, e. g. Ludovicus Pius. Ita hodie Germani dicere ſolemus, es iſt ein guter frommer Mann. Non habet vera Pietas exceſſum, ſed nimia Pietas Ludovici, pietas non erat, ſed ſuperſtitio. Omnia indulgebat Clero, & Liberis. Cogebat adeò ipſum neqvitia Cleri & impietas filiorum, ut imperio ſe abdicaret & monaſterium intraret.

q) Diviſiones & uniones variæ hîc intervenerunt non confundendæ. Qvod ut melius intelligi poſſit, ante omnia præmitto tabulam Genealogicam poſterorum Caroli Magni.

I. *Carolus Magnus.*

Pipinus. — Bernardus.

II. *Ludovicus Pius*

III. Lotharius. Pipinus. Ludovicus Germanicus, & Bavaricus. V. *Carolus* Calvus.

IV. *Ludovicus II.* Lotharius. Carolus. (VI) *Carolomannus.* Ludevicus. VI (VII) *Carolus.* Crassus. (VI) *Ludovicus* (III) Balbus. — Carolus simplex.

VII (VIII.) *Arnolphus* Nothus.

IIX (IX) *Ludovicus* III. (IV.)

Nunc ex Lehmanni Chronico Spirensi, Boxhornii Historiâ Universali & Conringii de Finibus Imperii Libro I. Successiones, divisiones & reuniones ita summatim cape. Carolus M. jam ætate gravis fractusqve, Ludovicum Pium consortem Imperii, Bernardum vero, ex Pipino filio jam mortuo nepotem, Regem Italiæ constituit. Patre mortuo Ludovicus Pius, exemplo patris, filiis suis regna distribuit: Lotharium maximum natu, Imperatorem simulqve Regem Franciæ renunciat, Pipinum Aqvitaniæ, Ludovicum Bavariæ. Atqve hæc est prima divisio, qvæ à Ludovico Pio ipso facta est. Bernardus Italiæ Rex, Francorum regnum ob Pipinum patrem, filium Caroli Magni natu majorem, sibi deberi ratus, bello invadit Ludovicum Pium & filios, sed à suis mox destitutus, seqve & exercitum tradit patruo. Tum ut rebellis judicio declaratus, excæcatur, atqve paulo post moritur, Italiam qve ita Ludovicus Pius nanciscitur, qvi Lothario filio hoc regnum tradit. Tres autem Ludovici filii Patrem oppugnant, eoq; in colloqvium pellecto fraudibus, comprehendunt eum, Piaculo ab Episcopis infamatum, arma imperiiqve insignia solenniter ponere jubent, ac pullâ deinde veste circumducunt & ostendunt. Mox à Proceribus Politicis restitutus Ludovicus, filiis ignoscit. Lotharius in Italiâ Pontifici gravis, aliaqve facinora committens, à Patre Ludovico post correptionem, secunda vice in gratiam recipitur, & tutor filii Caroli Calvi, qvem Pipini loco, per eos dies mortui, Regem Aqvitaniæ dederat, constituitur. Atqve hæc est secunda Imperii divisio, à Ludovico Pio facta. Post mortem Patris Lotharius fratribus annunciari curavit: Regni interesse divisionem à Patre factam non admittere. Qvodsi tamen se ejus Imperio submittere, & debito ac submisso modo regna hactenus possessa ab ipso petere velint, se Ludovico Bavariam, Carolo Aqvitaniam in feudâ concessurum. Hi contrà portiones suas à patre acceptas ampliare studentes, bello cum Lothario decertare malunt, eumqve victum ad novam imperii paterni divisionem

adigunt,

adigunt. Anno igitur 842. hi tres fratres Imperium Francorum pacto sic diviserunt. Carolo Pars occidentalis à Brittannico Oceano usqve ad Mosam Fluvium obtigit. Ludovico Pars orientalis,id est omnis Germania usqve ad Rhenum,& nonnullæ civitates trans Rhenum cum adjacentibus pagis ob copiam vini. Lotharius Imperator medius inter utrasqve regnum Austrasiæ sortitus est, qvod ejus nomine Lotharingia appellatur, totamqve Provinciam, nec non omnia regna Italiæ cum ipsâ Româ. Hæc est tertia divisio regnorum, inter filios Ludovici Pii post mortem patris. Lotharius Austrasiæ regnum ordinans, filium Ludovicum admodum juvenem in Italiam mittit, Regem & simul Imperatorem à se primo, mox & à Pontifice pronunciatum. Tum monasticam sibi qvietem moliens, relictis Ludovico imperio, & Italiâ reliqvis filiis, Lotharingiam Lothario, Carolo Burgundiam Provinciamqve seu Galliam Narbonensem assignat. En qvartam Regni Carolini seu Francici & qvidem tertiæ ipsius partis divisionem, & simul observa, tum Imperium in solâ Italiâ substitisse, observa & illud, hunc Ludovicum II. Imperatorem Ludovici Pii nepotem, sæpè à vulgaribus historicis cum patruo Ludovico Seniore Ludovici Pii filio, Rege Germaniæ & Bavariæ confundi, & bella ab hoc cum fratre Carolo Calvo gesta, Ludovico II. Imperatori adscribi. Cæterum illa subdivisio Regni Lotharii seu tertiæ partis Regni Carolini, videtur mox coaluisse vivente Ludovico II. cum Scriptores referant, fratres ejus ante ipsum obiisse sine liberis (Conring. de Fin. I. IX. p. 76.) Post his extincto etiam sine liberis Ludovico II. anno 876. si non unicus, saltem primarius heres erat patruus natu major Ludovicus Germanus, cujus filium natu maximum Carolomannum, Ludovicus II. sibi successorem esse voluerat: Sed artibus Johannis IIX. Papæ, & muneribus Caroli Calvi Regis Galliæ, factum est, ut & Imperatoria dignitas & Italiæ regnum ad Carolum hunc perveniret, qvi fratre Ludovico Germanico paulò post mortuo, etiam ne-

potum

potum ex fratre regnis inhiavit, qvod effecit, ut non diu Imperatorio titulo & Regno Italiæ gauderet, Carolomanno Italiam intrante,& post fugam Caroli, ac Johannis Pontificis sub custodiâ detentionem,fidelitatem juratam ab optimatibus Romanorum recipiente, & usqve ad annum 880. Italiam omnem tenente. Secesserat eqvidem Johannes in Galliam liberatus ex carcere, ibiqve Caroli Calvi post fugam illam mox extincti, filium Ludovicum Balbum Imperatorem Romanum coronaverat, unde & à Scriptoribus Pontificiis, Ludovicus hic sub charactere tertii in catalogo Imperatorum ponitur. Sed uti hic Ludovicus titulum habuit sine re, Carolomanno rem ipsam, ut diximus, detinente, à titulo tamen, qvod à Pontifice coronatus non esset, abstinente, ita meretur jure Ludovicus Balbus ex Catalogo Imperatorum omitti. Ludovici Germanici filii, post mortem patris, portiones à patre adhuc vivente ipsis assignatas suscipiunt, (qvæ qvinta subdivisio regni Carolini est;) Carolomannus Bavariam, Pannoniam, Bohemiam, Carinthiam, Moraviam, Ludovicus Orientalem Franciam, Thuringiam, Saxoniam, Frisiam, Lotharingiam, Carolus Sveviam & qvasdam civitates Lotharingiæ, Wormatiam, Spiram Nemetum, Moguntium, ob vini copiam accepit. (*Conring. l. 5. 35. seq. Lehmann III. 45. 260.*) ut mirer, Boxhornium, dum in eo est, ut Historicorum vulgarium, Ludovicum Germanicum, cum Ludovico II. Imper. miscentium negligentiam arguat, filiis his Ludovici Germanici immiscere qvartum Pipinum Aqvitaniæ Ducem *p. 482.* & sic satis apertè fratrem Ludovici Germanici, in filiorum classes rejicere. Carolomanno successit non tantum in Regno Italiæ Carolus frater Crassus, sed & à Pontifice Johanne Imperator creatus est,* qvin imo & Ludovico fratre sine liberis, mortuo, duæ tertiæ regni Carolini, nempe portio Lotharii & Ludovici Germanici, in Carolo Crasso unita fuit. Deerat adhuc Francia Occidentalis, portio Caroli Calvi & post ejus obitum Ludovici Balbi. Reliqverat Ludovicus Balbus

duos

duos filios nothos, & uxorem gravidam ex qvâ posthumus natus Carolus Simplex, unde dissensiones procerum Francorum, qvibusdam filiis duobus Ludovici Balbi nothis faventibus, qvibusdam invasori Bosoni, qvibusdam Ludovico Carolomanni fratri, qvi & ipse à filiis istis Ludovici Balbi, per pactum, portionem Lotharingiæ à Carolo Calvo possessam recepit: & porro Principibus istis duobus Balbi mortuis, Franci Carolum Crassum ad capiendam portionem occidentalem Franciæ, necessitate sic urgente ultrò invitant, qvi adeò per qvatuor annos tutelam qvidem gessit Caroli Simplicis, sed regnum tamen Caroli non tutorio nomine, ut qvidam volunt, sed summâ potestate administravit, ut adeò per illud tempus in Carolo Crasso totum Imperium Francicum fuerit unitum. Sed non diu mansit illa unio. Carolus Crassus uxorem adulterii suspectam cum Cancellario suo Episcopo qvodam publicè repudiat. Jure an injuriâ non dixerim. Hoc constat, ab illo tempore animos procerum Ecclesiasticorum potissimum ab illo esse alienatos, ut sub specie mentecapti depositus, & Arnulphus Carolomanni filius nothus, initio tutor ipsi constitutus, posteà Imperator declaratus fuerit. Ipse vero Carolus Crassus ab omnibus derelictus in summâ miseriâ mortuus est. In Italiâ jam vivo Carolo variæ turbæ ortæ, ut Pontifex decreverit, si Carolus Crassus non relictis liberis decederet, Regni Italiæ Imperiiqve fortuna penes Italos esset. Qvare mortuo Carolo secessiones factæ, aliis Italiæ Proceribus Berengarium, aliis Vidonem Imperatorem & Italiæ Regem designantibus: qvin & Franciæ Occidentalis Principes tutelam Caroli simplicis & regni illius administrationem Arnolpho ademerunt, electo Ottone Comite Parisiensi, regis minorennis tutore, unde ab eo tempore Francia Occidentalis perpetuo ab Imperio & Regno Germaniæ divulsa mansit. Italiam tamen recuperavit armis Arnulphus, sed ex parte & ad tempus, veneno mox infectus & miserando morborum genere extinctus, sub cujus filio minorenne Ludo-

(quæ præcipua fuit causa convulsæ potentiæ Francicæ, prostratæque familiæ Carolinæ;) avulsa fuit à reliquo corpore Imperii Francici Germania, r) & peculiarem sibi Regem accepit, Ludovicum, Pii filium. Cum Germania post coaluit magna Galliæ Belgicæ pars, ad Rhenum vergens, Teutonicis fere populis infessa, quæ à Lothario, itidem Pii filio, Lotharingiæ nomen est sortita; etsi hodie modica duntaxat regni Lotharii portio isthoc vocabulo insigniatur. Cæterum inter exitialia bella, quibus Caroli posteri inter sese collidebantur, non solum enormia sumsit incrementa procerum Germaniæ potentia, sed etiam ipsa stirps Carolina demum penitus fuit extincta, aut saltem regno Francorum dejecta, s) (nam hodieqve & Comites Palatini ad Rhenum, &

D Duces

vico, Germania ab Hungaris vastata, ipseqve Ludovicus, ultimus Carolinæ stirpis in Germania Rex, in florente ætate extinctus est. His distinctè notatis facilior erit intellectus eorum, qvæ Autor noster hoc paragrapho & alibi differit.

r) Notat Dn. Kulpis. *p. 58.* hoc demum post tempora Arnolfi factum esse, cum tempore Caroli Crassi iterum unita fuerit Francia Occidentalis cum Germania, ut modo memoravimus. Nollem tamen qvicqvam mutare in Autore, cum ista unio fuerit ferè momentanea, non vera, qvippe cum Carolus Simplex non fuerit unqvam à successione patris exclusus, &, qvod Carolus Crassus non administraverit ut tutor, sed plenâ potestate, magis factum inferat, qvàm jus.

s) Dejecit Hugo Capetus Carolum Lotharingiæ Ducem, Ludovici V. ultimi regis Galliæ patruum. *Kulp. p. 58.*

Duces Lotharingiæ, à Carolo *t*) stemma suum deducunt,) ac Germani ex suæ nationis proceribus sibi Reges legerunt. Ex qvo tempore Germania suas sibi res seorsim habuit, nec cum Francia communi imperio est usa. Porro quia Germanorum Resp. populari usu nomine Sacri Romani Imperii *u*) solet denotari, operæ pretium puto erit, paucis inquirere, quomodo hunc

t) Scil. per stirpem fœmininam. Neqve hi solum, sed & Archiduces Austriæ, Reges Hispaniæ, Domus Burbonica, Principes Hassiæ. *Kulpis. p. 59.*

u) Rectè dicit: populari usu. Neqve enim in titulis mysteria qværenda sunt. Monet in libello Politico Boeclerus; in consideratione Rerumpubl. non hærendum esse in titulis, ceremoniis, aut schemate externo, sed res ipsas & jura consideranda esse. Mirum igitur qvod hujus moniti oblitus, tantis curis conscripserit dissertationem adversus Blondellum, de Sacro Romano Imperio, annexam ipsius Notitiæ Imperii, nisi tempore excusaretur, qvia tùm adhuc Scriptores Germani cortici communiter inhærebant, donec Autor noster putamina frangeret, & nucleum disciplinæ exhiberet. Taceo, qvod ista Disqvisitio, pro more Boecleri rhetoricè magis affectûs excitare intendat, qvam justis ratiocinationibus, & observatâ bonæ disputationis methodo rem ipsam tractet, & sæpè Blondello, (præprimis in qvæstione de titulo *Romani*, non tàm titulum qvam rem ipsam impugnanti,) non exactè contradicat. Mererentur singulæ paginæ censuram, si nostrâ interesset, & non potius Disceptationis vanitas abstinere juberet; qvæ vel ex his Bœcleri verbis intelligi potest: *(p. m. 248.) Qvin imò ea ipsa publicè omnibus insita persvasio, de* Romani *Imperii eminentiâ, sanctitate, perpetuitate, videtur perfecisse, ut per tot æmulationes & certamina, duraret in hunc diem & persvigeret tanti*

hunc titulum primum nacta sit? qvid per eum ipsi accesserit? & qvo jure eundem hodie gerat? Ad quod solide intelligendum, necessum erit, paucis repetere, ad quam conditionem antiqvum Imperium Romanorum ante Carolum redactum fuerit.

X. Qvemadmodum igitur populus Romanus, postqvam nobilissimam orbis terrarum partem jugo suo subjecerat, demum ambitione paucorum præpotentium civium in bella civilia ruerit, & exinde sub unius dominatum pervenerit, in vulgus notum est. Cæterum Augustus, Monarchiæ Romanæ conditor, *x)* uti ope militum Imperium qvæsiverat; ita per eosdem idem sibi servandum esse facile perspiciebat. Inde utut circa multa regni negotia nonnulla potestatis species Senatui relicta; curam tamen rei militaris sibi soli seposuit, eamqve nomine

nominis majestas, qvod venerantur omnes foris Christianæ potestates, adeò, ut si cui Christianorum caterà potentissimo hic titulus accedere posset, citrà omnem tergiversationem primo illum loco positurus esset. Sed prospectum est legibus moribusq; qvos Deus servet, ne tituli incomparabilis decus externis possit opibus accedere. Optimè igitur de Doctrinâ status Imperii Romani meritus est Autor, qvod in seqq. §§. viam ostenderit, omittendi in posterum inanes qvæstiones.

x) Nihil muto, etsi Pacificus id neget, & *Auctorem* malit dicere ac *amplificatorem, Disc. 6. §. 2. p. 140.* Conditoris vox latior, & de Julio, & de Augusto, & de Tiberio prædicari potest.

mine Imperatorio non obſcurè præ ſe tulit. Enimvero tanqvam præcipuum regni arcanum, curatiſſimis ſimulacris involvendum, & à vulgi militaris intelligentia ſubmovendum erat, penes milites eſſe, Imperatores ſolio admovere & deturbare. Qvod poſtqvam evulgatum fuit, non minus miſera ipſius Imperii, quam Imperatorum conditio extitit. Illud enim freqventibus bellis inteſtinis debilitatum, ex libidine avari aut turbidi vulgi ſæpe peſſimos homines cervicibus ſuis imponi ſenſit, ſæpe optimos rectores immani ſcelere ſibi immature eripi luxit. *y*) Neqve his ſat firma transmittendi ad poſteros ſuos Imperii ſpes; & precarius ſemper ſpiritus inter venales trahendus. Ergo revera vis Imperatores conſtituendi erat penes milites; (id qvod uſu venire ſolet omnibus Monarchiis militaribus, ſeu ubi validus qvispiam isqve perpetuus exercitus uno in loco alitur.) Senatus populusqve imbellia & vana nomina erant, illudendæ ſimplici plebeculæ retenta, qvaſi univerſorum ultroneus conſenſus Imperium daret. Superſtructum iſtud militari licentiæ regnum, uti ad diuturnitatem erat ineptum; ita ejusdem ruinam inſigniter maturavit Conſtantinus M. & Theodoſius: *z*) ille

fixa

y) Conſule Herodianum. Et latius exponit Pacificus *d. Diſs. 6. §. 3.*

z) Non tot hos *defectus* Zoſimus, potiſſimum defectus Conſtantini. Effecit tamen favor Clericorum, ut penè hic

fixa Byzantii sede regni, & dimotis à ripa Rheni ac Danubii in Orientem legionibus validissimis: hic diviso inter filios ignavissimæ indolis Imperio, qvos proditorum insuper improbitas non parum affligebat. Exin duo pro uno regno extitere, nulli alii usui, qvam ut divulsus orienti occidens barbaris eo facilius succumberet. Nec multò post Imperio Occidentis finis impositus, capta & vastata per Gothos *a*) Roma; qvæ & antea reliqvis provinciis non deteriore jure, qvam qvo partæ fuerant, exciderat; & nunc propriæ libertatis jacturam experiebatur, regni Gothorum accessio facta.

XI. Post, Gothorum opibus collapsis, Roma & magna Italiæ pars imperio Græcorum adjuncta; etsi ista ob antiqvi venerationem fastigii, & qvod Constantinopoleos sese matrem ferret, ad sociæ potius aut comparis, qvam subjectæ modum tractaretur. Revera tamen summa

 Im-

occœcati simus, nescio qvid sancti & omnibus numeris absoluti, ex Constantino effabricare intendentium: Visum restituere incœpit Leunclavius, eruditissimâ, & qvæ ab omnibus legatur dignissimâ apologiâ Zosimi. Fusius nævos Politicos Constantini & Theodosii enarrat Pacificus. *d. Disc. 6. §. 4. p. 161 seq*

a) Adde Vandalos, Svevos, Alanos, Anglo-Saxones aliosqve populos. Unde ex direptis Imperii Occidentalis provinciis varia regna exorta sunt, Francicum, Anglicum, Burgundionum, Alemannorum, Bojorum, Ost-Gothorum, West-Gothorum, Vandalorum. *Vide Pacif. Disc. 6. §. 4. 5. 6 p. m. 167. seqq.*

Imperii penes Imperatores Græcos erat, qvi id Romæ ac per alia Italiæ loca sibi parentia, missis Exarchis, exercebant. *b*) Sed paulatim Pontifices cœperat hujus qvoqve Græci Imperii tædere. Causam ipsi referunt in libidinem Exarchorum, *c*) & qvod nonnulli Græcorum Imperatorum in statuas sævierant; *d*) qvæ tamen utilissimum judicabantur instrumentum, super-

b) Sub Justiniano per Narsetem ultimus Gothorum rex victus & reliqviæ Gothorum ex Italiâ pulsæ sunt, mox tamen à Narsete Longobardi in Italiam vocati, eam paucis ditionibus exceptis, imperatoribus Græcis rursus ademerunt, ad qvas regendas posteà Exarchi & primus à Justino II. Longinus, homo impurus & sceleratus, missi sunt. *Pacif. d. l.* §. 7. *p.* 175. *seqq.*

c) Confirmabant tum Exarchi Pontifices, qvod indignum visum fuit ipsis. *Pacif.* §. 8. *p.* 178. qvi & *p.* 180. notat: non seqvi: Ministri Imperatorum, Regum & Principum, sunt libidinibus dediti; E. Sacerdotes ab obedientiâ illorum se eximere debent. Imò Sacerdotum tum partes sunt, ex verbo DEI vitia illa taxare, & ut in viam redeant, monere.

d) Maximopere à Pontificibus Causa Imaginum contrà Græcos Imperatores defensa, ob nullam aliam rationem qvam qvæ ab Autore hîc indicatur. Utinam nec de nonnullis nostrorum eâdem qverelâ haberemus opus; videlicet imagines utilissimum judicari instrumentum, superficiariis pietatis ritibus imbuendæ plebeculæ, & qvæ apud autorem seqvuntur. Nescio qvorum vitio factum sit, factum tamen esse scio, & monstrat qvotidiana experientia, non paucos inter nos Lutheranos imaginum venerationi nimium deditos, parum abesse à superstitione Pontificiorum. Commendari meretur Friderici Spanhemii *Historia Imaginum adversus Maimburgium & Nat. Alexandrum restituta*, ubi

ſuperficiariis pietatis ritibus imbuendæ rudi plebeculæ; poſtqvam illa fere ad capienda ſolidiora inhabilis; & per ſolam animi puritatem, vitamqve honeſte exactam, Numine poſſe uti propitio ſacerdotibus parum qvæſtuoſum. Fortaſſe etiam credebatur, multum ſplendoris acceſſurum Eccleſiæ, ſi pedetentim ſeculare ſibi imperium ſtabiliret Pontifex, penes qvem alias ſacræ poteſtatis per orbem ſumma erat. Et ſane ferendum non videbatur, mancipio Imp. Græci, interdum virilitate diminuto, obnoxium vivere illum, qvem Deus tanta cum autoritate ſuum in terris Vicarium ſtatuerat, ut ipſi, à negotiis Eccleſiæ deinceps otioſo, ſolis rebus civilibus invigilare vacaret; has qvoqve eidem delegaturus, ni conſtaret, ſanctisſimas Præſulum animas, divinarum dulcedine rerum

non ſolum multa deprehendent noſtri, de origine ſuperſtitionis erga imagines, & de fabulosâ origine hæreſeos iconoclaſticæ, ſed & alia præjudicia in hiſtoriâ ſacrâ pariter & profana notata obſervabunt. Vindicavi non ita pridem Wenceslaum Imperatorem; valdè placuit, qvod in hoc libro ſimili fere modo vindicatum viderim Conſtantinum Copronymum. Non errabo, ſi dixero, totam Hiſtoriam à Panegyriſtis & Clero Pontificio, à Plinii & Euſebii temporibus ad tempora reformationis, qvanta qvanta eſt, turbatam eſſe. Alibi monſtravi, qvam facilè & qvantis rationibus defendi poſſint paradoxa maxima v. g. Optimum Imperatorem pejorem peſſimo h. e. Trajanum vitioſiorem Juliano, Julianum virtuoſiorem Conſtantino M. & qvid non?

delinitas, à profanis iſtis penitus abhorrere. *e*) Enimvero utut non metueretur longe remotus Græcorum Imperator, qvem aliàs ſat diſtinebat ingruens per Orientem Saracenorum vis: terrebat tamen Longobardorum potentia, toti ſine dubio Italiæ imminens, & jam ipſa Romæ ſuburbia afflans. Huic cum par Pontifex ſolus non eſſet, non occurrebant, qui validius poſſent auxilium ſedi Romanæ ferre, qvam Francorum Reges. Quos ad id promptiſſimos reddebat favor gloriæ, illum ab aliorum injuriis vindicaſſe, per qvem qvicqvid Chriſtianorum animos divinæ gratiæ irrigat, velut ex inexhauſto fonte diſpenſatur. Ac optime de Pipino Caroloqve meritus fuerat Pontifex, dum Chilperici tonſuram adprobat. *f*) Qvod factum qvantivis ipſis eſſe debebat; cum aliàs facile con-

e) Acris aliàs Cenſor Autoris noſtri Pacificus, ita §. *8. p. 181. Sane Dn. de Monzambano noſter vel hanc ſolam ob cauſam, qvod Pontificis & Sacerdotum ambitionem in toto libello ſuo adeò ſcitè perſtringit, apud Evangelicos omnes immortalem nominis gloriam, per omnem ſeculorū memoriam, jure meritoqve hactenus conſecutus eſt, & adhuc in futurum conſeqvetur.* Ego vero vereor, ut multi noſtratium huic voto ſint ſubſcripturi. Utinam trabem noſtram tolleremus? in feſtucis Pontificiorum Lyncei?

f) Magnum momentum habet in definienda qvæſtione, qvid titulo Imperatoris Romani in Reges Germaniæ translato, juris ſimul translatum fuerit? expenſio occaſionis & perſonarum paciſcentium. Officium Pipino & ſucceſſoribus præſtiterat Pontifex, in approbandâ tonſurâ Chil-

conſcientias eorundem ſcrupulus potuiſſet urgere: an jure ſubditus in Monachum radat Principem, qvi id tantum videbatur peccaſſe, qvod miniſtro præpotenti plus, qvam regno expediebat, potentiæ indulſiſſet. Ac in eo cumprimis favebant Francis fata, qvod tam plauſibilem nanciſcerentur occaſionem, Italiam noſtram invadendi, qvæ ſui deſiderio ſemper Tranſalpinos illos uſſit.

XII. Poſtqvam igitur Carolus per Italiam ſibi ſubjeciſſet, qvod ante Longobardorum fuerat, g) Pontifex, in qvem ex præda non parum

 redun-

perici. Pipinus binâ vice Italiam ad inſtantiam Papæ ingreſſus Aiſtulpho Ravennam & alias urbes eripuerat, omnemqve Exarchatum ac Pentapolin Eccleſiæ Romanæ dono dederat, qvamvis Conſtantinopolitanus Cæſar anteà rogaſſet, ut reſtitueret Imperio, qvod eſſet Imperii, non Eccleſiæ Romanæ. *Pacif.* §. 9. *p.* 185. *ſeq.* ubi ſimul errores Politicos & Conſtantini Imperatoris & Pipini taxat. Notabiliſſima eſt epiſtola Papalis recenſita *ibid. p.* 186. ex qvâ evidentiſſimè conſtat, & Pontificem & Pipinum de alieno fuiſſe liberales. Carolus deinde triumphans, Patris Donationes Pontifici petenti confirmavit, & inſuper Spoletano Ducatu & Benevento additis ampliavit, unde Patritiatus honore mactatus, & ſolenniter conſtitutum eſt, ut electio & confirmatio Pontificis penes Carolum eſſet.

g) Communis ſententia: Jure belli Carolum acqviſiviſſe regnum Longobardicum, de qvâ vide Kulpiſ. *p.* 64. *ſeqq.* ubi *p.* 66. reſpondet diſſentientibus concedendo, à Longobardis tanqvam invaſoribus Italiæ iſta Græcis illegitimè fuiſſe erepta, populumqve Romanum non juſtè ſe ſubduxiſſe Imperatorum ſuorum imperio, in relatione tamen

ad Francos ea invalidè adduci, qvippe qvi ab ultimis possessoribus belli lege habuerint. Nam id extra controversiam esse, docente Grotio, ea, si jus gentium respiciamus, qvæ hostibus per nos erepta sunt, non posse vindicari ab his, qvi antè hostes nostros ea possederunt, & bello etiam injusto amiserunt; ergo ad hoc qvidem ut Jus Caroli in tuto collocaretur, non opus fuisse transactione cum Imperatoribus Græcis inita. Verum non omnia qvæ Grotius asserit, extra controversiam sunt. Fortè istud Jus Gentium externum est, non internum, aut inter facta Gentium & jus Naturæ distingvendum. Non dubitarem, ex singulis hominibus in statu etiam naturali constitutis, si unus alteri per vim justam abstulerit, qvæ alter ille à tertio v. g. furatus esset, primum teneri ex officio hominis circa res alterius, tertio illi rem restituere. Inter singulorum autem & Rerumpublicarum officia, non plus interest, qvam in genere inter officia personarum simplicium & compositarum, h. e. parum aut nihil. Imo etsi Grotii effatum admitteremus, idem tamen limitatione illâ indigeret, nisi qvis prioribus possessoribus, aut qvi in eorum potestate sunt, suppetias in bello ferat contra injustos possessores, qvæ limitatio ad casum nostrum pertinet. Id fortè pro Carolo afferri posset, neminem ipsi controversiam de regno Longobardico movisse, adeoq; ex capite derelictionis ejus jus esse deducendum. Id non omittendum: Fortè de justitia belli adversus Longobardos dubitari posse. Considera qvæ habet doctissimus Fr. Spanheimius *in Histor. Imag. restitut. â Sect. 3. §. 1. p. 133. Gregorius* (Papa) *omnia Seditionibus & bellis miscuerat adversus Leonem, tum & Luitprandum, Longobardorum laudatissimum Regem, asserendo sibi temporali Dominio, fotis etiam rebellibus in Luitprandum. Carolus Martellus monasteria passim diripuerat, Episcopos sedibus moverat, Ecclesiarum opes in usus belli suorumqve Ducum converterat, atqve immunitates Ecclesiasticas violarat &c. respexerat tamen Pontificem & Ecclesia tandem donarat qvædam &c.*

redundasset, ut gratum sese ostenderet, ac simul in posterum de stabili defensore sibi prospiceret, Imperatorem atqve Augustum, acclamante plebe, ipsum declarat, saltem tanqvam primarius civis, & Sacerdotum ejus Urbis Princeps, qvos circa auspicanda ejusmodi negotia intervenire solenne habetur. Per isthunc titulum qvid Carolus acceperit, non ita in aperto est. Sane dudum desierat Roma esse sedes antiqvi Imperii Romani, facta primum accessio Regni Gothorum, & inde Imperii Orientalis. Ergo non poterat à Romanis tunc in Carolum conferri, qvod qvondam ad Imperium Occidentale pertinuerat; nam id jure belli, cessionibus, aut per derelictionem, dudum in alienam ditionem transierat. *h*) Qvin ipsa Roma sui juris non erat, adeoqve alteri se donare non poterat. Unde & Carolus illud vocabulum usurpare dubitavit, priusqvam transactio super ea re cum Impp. Græcis intercesfisset. *i*) In qva

h) Explicat ista latius Pacificus §. 12. *p*. 197. *seq*.

i) Adde *Obr. p*. 12. *seq*. ubi fusius deducit, Romam non fuisse sui juris, & tamen ex desertione Græcorum Imperatorum, titulum Caroli defendere nititur. Sed cogitare debuisset, non esse desertionem, qvatenus ea pro derelictione sumitur, certè sumi debet, qvoties rem qvam libenter retineremus, retinere ob deficientiam vitium aut aliam necessitatem non possumus. Res tempestatis tempore non deseruntur saltem sed & ejiciuntur; & tamen pro derelictis non possunt haberi. Nil magis indultum erat Pontifici per

qva hi qvidem non adeo erant difficiles, deficientibus viribus,& qvod Francos habere amicos expediret, ne Calabria qvoqve ipsos exuerent, & qvæ alia adhuc ipsis opportuna loca Græci tenebant. Ergo vix restat aliud, qvam ut dicamus, sub titulo splendidissimo Imperatoris, ex statu antiqvæ Romæ repetito, utut dispari sensu, Carolum fuisse constitutum supremum defensorem & protectorem seu Advocatum sedis Romanæ, & bonorum, quæ ad ipsam ex usurpatione Pontificum aut aliorum liberalitate spectabant. *l*) Ista defensio aut protectio, an

impotentiam Græcorum Imperatorum, qvam ut Romani sine crimine alienam opem implorare possent, qvâ imploratione non sua, sed Imperatorum suorum negotia gerebant. Qvodsi Carolus non aliter, qvam sub conditione transferendæ potestatis suscipere voluisset,& tum Græci Imperatores non potuissent suppetias ferre, ut summa fuerit necessitas, uti propioribus temporibus simile exemplum in Prussiâ habemus, tùm fortè ex derelictione argumentum sumi posset. Utrum ante transactionem cum Græcis, titulum istum usurpaverit Carolus nec ne, qvâ in re iterum ab Autore dissentit Obr. *p.* 14. parum ad rem facit. Solent statim usurpare Principes titulos, etiam in re dubiâ, & tamen majoris securitatis ergo transactiones qværere. Conf. Pacif. *p.* 193.

l) Qvodsi verum est,Carolum cum Imperator renunciatus esset, juramentum sedi Romanæ secundum formulam, qvam ex Ordine Romano refert Pacificus, *p.* 192. præstitisse, res minus habet dubii, cum illa expresse in *Protectionem* & *defensionem* concepta sit. Verum est, Protectio & defensio summum imperium non infert, infert tamen

an summi Imperii, prout à politicis illud definitur, vim habuerit, uti qvidem plurimi Germanicorum scriptorum, Cæsaris magnitudini studentium, contendunt, mihi dubium videtur; neqve enim verosimile est, pios illos Principes Imperium propriè dictum voluisse *m*) sumere in eum, de cujus sanctitate sibi tam ample persvaserant: aut in bona Ecclesiæ à se donata plus sibi juris tribuere, qvam qvod ad eadem conservanda aut defendenda pertinet. Igitur potius judicaverim, specie qvadam duntaxat fœderis inæqvalis, qvod interdum longius, interdum propius *n*) à conditione veræ subjectionis

ex parte protegendi, ut majestatem protectoris comiter colat. Qvæ clausula satis occasionum præbet Protectori, ut Protectum subinde violatæ reverentiæ reum facere, & sic vel in pœnam aut vindictam, id qvod residuum est libertatis adimere possit. Hospes planè in historiâ Romanâ esset, qvi ignoraret, plerisqve regibus ope hujus clausulæ summum imperium paulatim ademtum. Et posset observatio hæc exemplis, etiam ex ipso Imperio Germanico desumtis, etiam modernis declarari, si foret opus.

m) Potuissent adeò Germanici Reges, occasione Protectionis hujus Romam sibi facilè subjicere, si voluissent, voluntatem autem exclusit nimia superstitio erga Clerum, vel etiam interesse, qvod ipse Carolus & Successores ex superstitione hâc sentirent vel sibi promitterent, qvamvis spe suâ fraude Pontificum fuerint frustrati.

n) Non dissentit adeò, vel certè non valdè dissentit Autor, à contradicentibus Obrechto *p.* 14. & Kulpisio *p.* 67. non aliud fœdus inæqvale admittentibus, qvam qvod cum diminutione majestatis conjunctum est. Qvamvis plus ultrà

nis civilis abit, ſedem Romanam, ejusqve bona Carolo fuiſſe adjuncta. Leges huc potiſſimum redire videntur, ut Carolus qvidem ſedem Romanam, ejusqve bona contra qvoslibet invaſores defendat, & ſi qvæ intrinſecæ turbæ oriantur, in dedecus aut damnum Eccleſiæ redundaturæ, autoritate ſua componat. Ex adverſo ſedes Romana majeſtatem Caroli comiter colat, nec ſine authoritate ipſius qvidqvam ſuſcipiat, qvod ad ſummam rerum faciat; inter qvæ præcipuum eſt, ut ne qvis invito ipſo, ſedi Romanæ

videatur iviſſe Dn. Kulpiſius, aſſerens, fœdera cum Diminutione ſummi imperii, in effectu ſubjectionem in inferiori, in ſuperiore fœderato imperium involvere. Puto enim differentiam eſſe inter diminutionem & translationem imperii. Ita capitulationes ſæpè poteſtatem Imperatoris diminuerunt, non ſemper transtulerunt. Nec repugnaret, credo, Autori, opinio eorum ap. Obrecht. *p. 15.* qvi non aliter ſedem Romanam Pontificum arbitrio relictam volunt, qvàm qvomodo alii cuivis utile dominium habenti, bona feudalia vel emphyteuticaria permittuntur, à qvorum mente etiam non videtur ipſe Obrechtus eſſe alienus. Etenim, ſi Carolus hoc titulo nil præter dominium directum accepit, ſummum imperium non accepit, cum ingens differentia ſit inter Vaſallum & ſubditum. Diſcurſus deniqve Pacifici *ad hunc* §. *paſſim, potiſſimum* §. *15. p. 212. ſeq.* adeò non oberit Autori, ut potius oſtendat, ipſum naturam fœderis inæqvalis non omninò habuiſſe perſpectam, & ea loco probationis afferre, de qvibus nulla eſt controverſia, qvædam verò jucundè ſed parum convenienter, de conceſsâ primum Carolo Expectativâ, ſeu Candidaturâ Imperii, & tum ſubſecutâ juſtâ promotione adducere.

manæ præficeretur. o) Ex qvibus adparet, ab isto tempore ſedem Romanam peculiaris inſtar civitatis conſtituiſſe, neqve cum regno Francorum in unam Rempubl. proprie loqvendo coaluiſſe. Deinde Carolum ſedem Romanam, & qvæ bona ad eandem ſpectabant, in ſubjectorum numero non habuiſſe, aut in eandem uſurpaſſe vim imperii, qvæ ſeſe exſerit in ferendis legibus, indicendis tributis, conſtituendis magiſtratibus, jure dicundo, aliisqve ſimilibus. p) Nam id defenſoris aut Advocati jus

o) Adeò hic nulla cum ſuperioribus ſubeſt contra dictio ut volunt Obr. *d. p.* 14. & Kulpiſ. *d. p.* 67. ut neceſſe ſit viros Eruditiſſimos non recordatos fuiſſe juris qvod Defenſio & Protectio transfert in Principes, ſed forte reſpexiſſe ad jura defenſoris privati aut judicialis. Qvamvis nec adeò crude hæc ſint capienda, qvæ Autor de non ſuſcipiendo qvaqvam, qvod ad ſummam rerum faciat, diſſerit. Videntur enim hæc ita intelligenda, ut nihil potuerit innovari in ſumma rerum, qvorſum pertinet ſtatim explicatio in verbis: *inter qvæ præcipuum eſt.*

p) Provocat hîc Dn. Kulpiſius *p.* 68. ad Conringium, qvod Carolus exercuerit omnia regalia etiam ab Autore negata. Ante omnia tamen videndum eſſet, an hoc exercitium fuerit ordinarium, an extraordinarium. Nam extraordinaria exercitia etiam poſſunt competere defenſori vel Protectori. Potiſſimum momentum faceret jus indicendi tributa, ad qvod tamen Autor in verbis mox ſeqventibus: *qvi jure ſuo ſumtûs in eam rem factos è ditionibus Eccleſiæ repetit*, reſpondere vel illud præcavere voluiſſe videtur, præprimis cum hæc verba in editione eâ ad qvam commendatus eſt Pacificus, non extent, ſed ultimæ Obrechti videantur propria.

jus non excedit, per pravas artes Pontificatui immissos expellere, Ecclesiæ subversionem aut dedecus insigne molientes in ordinem redigere, aut Romanos aliosve in Pontificem insurgentes compescere, qvi jure suo sumtus in eam rem factos, è ditionibus Ecclesiæ repetit. Cæterum Carolus, & nonnulli ex ipsius posteris, uti Imperatoris & Augusti vocabulo sic satis sibi videntur placuisse, & ob id inter reliqvos Reges, haut qvidqvam repugnantes, primum sibi locum asseruisse, q) ita, qvantum mihi constat,

q) Conf. Pacificum §. 16. p. 216. Jac. Andr. Crusium *de jure praëdriarum lib. 3. cap. 2. p. 365. seqq.* ubi tamen multa immiscentur, qvæ hodiernæ in melius emendatæ Philosophiæ & Politicæ se parum probabunt. Scilicet: Præjudicium est; sapiens istud Lactantii: *Contentione de dignitate nihil fædius esse, nihil arrogantius, nihil à sapienti ratione semotius esse*; item Salvatoris monitum de non affectandâ proedriâ, & væ Pharisæis ob lites de proedriâ indictum, tanti non esse, ut Limnæum, & cum eo JCtos alios Christianos inducere possint, ut autores ulli velint existere vel minimum jactare de suo jure, & honore instar decoctoris cedere; si enim eum injustum & crudelem dicamus, qvi sangvinem negligit suum, illaudabilem illum, qvi bona suâ non conservat nec defendit, cur non omnium abjectissimum habeamus illum, qvi honorem, alterum istum sangvinem non calidè fovet, & à se vel majoribus suis benè partum non benè propugnet. *Limn. IV. 9. 34. seq.* Plura referre pudet, ita in medio, qvi ubiqve jactatur, flore Christianismi, desiimus esse Christiani. Desiimus esse Prudentes; Dum de honore vanissimo disceptatur, alia amittimus,

qvæ

qvæ etiam secundum humanam prudentiam plus in recessu habent. Imò desimus esse Juris-Consulti. Chartam & tempus perderemus, si singulis regulis in qvæstionibus de jure proëdrias à Dd. propositis debitam censuram addere vellemus, *Vid. Limn. d. l. 4. c. 9. per integr. Crus. d. l. l. 1. cap. 6.* Pleræqve tales sunt, ut ipsi qvi eas proferunt iis diffidant, aut tot limitationibus eas circumscribant, ut in dubio Lector maneat, in qvo fuit anteà. In omnibus ferè confunduntur aut miscentur certè controversiæ eorum, qvi superiorem habent, cum disceptationibus eorum, qvi nemini nisi DEO subjecti sunt, qvæ tamen antè omnia erant separandæ. Posteriores qvod concernit, jam accuratè deduxit Pufend. *de J. N. & G. l. 8. c. 4.* §. *15. seqq.* ex obligatione perfectâ, qvæ in altero jus propriè dictum præsupponit, regem revera talem non teneri loco cedere alteri Regi tanqvam digniori, utut hic antiqvitate regni atqve familiæ, amplitudine & opulentiâ ditionum ac potentiâ, qvalitate potestatis, qvâ imperium in suo regno gerit, & splendore tituli præpolleat; neqve civitatem liberam alteri civitati liberæ, licet antiqviori aut potentiori. Qvin nec civitatem popularem in se videri dignitate inferiorem civitate monarchicâ, qvamvis in civitate democraticâ nemo unus reperiatur, qvi cum rege comparari possit; unde nec civitatis liberæ legatum necessariò legato regis loco cedere teneri, qvamvis omninò legatus civitatis liberæ cedere debeat cuicunqve regi aut principi, cui summum sit imperium, qvia in dignitate vicariâ & delegatâ tantum splendoris esse non possit, qvantum in originariâ, (etsi qvoad hanc ultimam assertionem, fortè qvædam dubia moveri possint.) Honor est res extra commercium, coactionem respuens uti liberalitas, misericordia: Ordo vero inter eos qvi in libertate naturali vivunt, non nisi arbitrarius est. Unde malè huc applicantur jura de petitorio aut possessorio judicio. De præscriptione tamen ex antiqvâ possessione, paulo difficilior videtur inspectio, præprimis cum præscriptio centenaria aut etiam diuturnior haud dubiè juris

Gentium sit. Neqve Pufendorffius hunc prætextum *d. l.* tetigit. Sed tamen ea, qvæ modo de honore & ordine diximus, litem tollent. Præscriptio est rerum qvæ sunt in commercio & qvæ non sunt meri arbitrii, ergo Præscriptionum Jura, etiam qvatenus Juris Gentium sunt, malè ad præcedentiam inter Principes applicantur. Sæpè metus potentiæ, spes lucri, superstitio, causæ sunt cur alteri honor exhibeatur. His cessantibus qvo jure ejusdem venerationis continuationem qvis postularet. In specie qvod Imperatorum Romanorum præcedentiam attinet, Ziegl erus jam notavit *de Juribus Majestatis l. 1. c. 3.* §. 17. *p. m.* 77. ortam videri primùm ex amplitudine & multitudine provinciarum regni Germanici, tempore Ottonum maximè formidabilis; qvamvis & superstitio multum ad id contulisse videatur, ut defensor ejus qvi Vicarius DEI credebatur, etiam crederetur esse caput Christianorum Regum. Nec videtur Imperatoribus Romanis facilè mota iri controversia ab ullo Regum, de præcedentia nunc per septingentos annos qvietè possessa, non ob præscriptionem, sed qvod ii, qvi qvicqvid in jure proëdrias ambitionis & vanitatis est, cum ipso jure præcedentiæ ab Imperatoribus libenter ad se transferrent, qvacunq; spe Imperii Romani aut Regni Germaniæ aliqvando adipiscendi, & ita amore interesse proprii detineantur, ne qvicqvam moveant. Non turbare debent disceptationes Scholasticæ, in favorem Regis Galliæ ab Auberio & fortè aliis motæ. Rarissimè norunt homines de schola, qvem utilitatis suæ scopum posuerint Principes, & cum in honorem Principum suorum controversias movent, sæpè aberrant, nec gratiam, qvam captant, conseqvuntur. Nec adeò Imperii Romani aut Imperatoris interest, ejusmodi autores refutari. Non est ut calamum timeat princeps, qvi gladio superior est. Qvod si potestate careat, nil juvabunt deductiones ex utroqve jure, etiamsi Responsis Collegiorum Juridicorum sint corroboratæ. Opera tamen danda iis, qvi vel doctrinæ vel otii eruditi gratia has controver-

ſtat, ſub ſtirpe Carolina regnum Francorum, titulo Romani Imperii fuiſſe inſignitum, nuſpiam legitur.

XIII. Vergente Caroli proſapia, & Germaniſuam rempubl. à regno Francorum disjunxere, & Italiam graviſſimæ exercuerunt turbæ, dum ex veterum ruina opum alii novas ſibi extru-

troverſias tractant, ne jus naturale & poſitivum Romanum & Germanicum miſceant, & ut ab argumentis evidenter impertinentibus abſtineant. His notatis, facilè judicium ferri poteſt de nonnullis aſſertionibus, in diſputatione Cruſii & Auberii ex utráqve parte occurrentibus, *d. lib. 3. Cruſii n. 2.* qvales ſunt: Imperatores Romanos ex Germanica natione ſucceſſiſſe in locum Imperatorum Romanorum Veterum, & ſucceſſiſſe in jus. *n. 1. ſeq.* In demonſtrandâ prærogativâ Regis Galliæ præ Imperatore omittendum eſſe poſſeſſorium, & rem tractandam in petitorio, maximè, qvia præſcriptio ab Imperatoribus Romanis introducta ſit, & proinde liberos populos non obliget, cum Regalia etiam non magis poſſint præſcribi, qvàm Res Fiſci & Eccleſiæ. *n. 36. ſeq.* In dubio in favorem poſſidentis eſſe pronunciandum, nec temerè poſſeſſorium tanqvam potius eſſe omittendum, *n. 39. ſeq.* Imperatoriam dignitatem eſſe inventum humani intellectus & ens rationis, Reges vero à Deo inſtitutos; Chriſtum Regem Regum dici, non Imperatorem. *n. 48.* Regnum Galliæ Imperium dictum, qvia Carolus Craſſus & Calvus dicti ſint Imperatores Romani & Franciæ, *n. 57.* &c. Solet & ſtatua Danielis in medium adduci, & poſſent inde conjecturæ pro & contrà proëdrian Romani Imperatoris adduci, *Conf. ibid. n. 43.* niſi magna adhuc ſub judice lis eſſet, utrum per qvartam monarchiam intelligatur Romana, aut niſi certò conſtaret, longè aliud qvid intendiſſe Deum, qvàm præcedentias per iſtam viſionem ordinare.

ctum eunt. Inter istas dum statui suo nondum satis confidunt Pontifices, & vero Rex Germaniæ Otto primus, devicto Berengario, regnum sibi Italiæ subjecisset, Pontifici consultissimum visum, Ottonem sibi defensorem adsciscere, eodem fere, qvo antea Carolum, jure, r) & qvidem, ut deinceps protectio illa sedis Romanæ

r) Urget hîc iterum Obr. *p. 15.* & Kulpis. *p. 70.* ab aliis jam monstratum, plenum jus summi Imperii & acqvisitum & exercitum ab Ottone III. nec aliter sedem Romanam Pontificum arbitrio relictam, qvàm feudum. Conf. Pacif. §. 17. *p. 218. seq.* Hîc præter ea qvæ *ad* §. *præced. lit. n.* hâc de re jam notavimus, nota, qvod jus protectionis, qvale autor Carolo & Ottoni adscribit, & prout idem exposuimus anteà, plus inferat, qvam dominium directum, clientela vero Romano Pontifici minus det qvàm dominium utile, utpote cum Protectionis jus imperio, Clientela subjectioni propior sit, qvàm dominium directum aut utile. Frustrà igitur metuerunt Commentatores Autoris nostri, ne per ejus Philosophiam qvid detrahatur juribus Imperatoriis. Pingvius jus est in Protectione & Advocatiâ Regibus & Principibus competente, qvàm in ea, qvæ magistratibus inferioribus summæ potestatis ministris ratione peculiaris officii incumbit, qvæ non sunt confundenda. Juri protegendi Regio tacitè inest clausula de majestate Protectoris comiter colendâ à Cliente. &c. Vellem & illud pensitari. Si Roma cum districtu Pontifici fuit in feudum data, nulla spes fuisset, dominium utile ad Imperatores rediturum, qvia Pontifices non extingvuntur, cum non desit unqvam noviter electus. Ex capite Feloniæ vero nunqvam Imperatores voluerunt auferre, cum millies occasionem habuerint, & notabile hîc maximè exemplum Caroli V. de qvo infrà *ad* §. *seq. lit. k.*

manæ regno Germaniæ ita conjuncta foret, ut qui eo regno potiretur, ad hanc quoque statim jus nancisceretur: Cæterum postquam non pauci ex antiquis illis Germanorum Regibus, jus istud qualecunque in sedem Romanam sat mascule exercerent, s) & vero interea non istius solum, sed & Episcoporum per Germaniam potentia immensum gliſceret, t) Germanicæ quoque protectionis fastidium Pontifices cœpit subire. In causa erat, quibusvis nationibus u) infixa adversus extraneam dominationem aversatio; & indignum erat, prudentia celebres Italos, (nam quod exteri nobis tribuunt, id non agnoscere ignavum foret;)

 cras-

s) Qvid hîc à temporibus Ottonum ad tempora Henrici IV. gestum sit inter imperatores & Papas, summatim exponit Pacif. §. 17. p. 221--224. ab Henrico IV. ad Maximil. I. §. 18. p. 233--251. inde ad Reformationem §. 19. p. 251--256. In eo tamen larvas sibi fingit, qvas oppugnet, dum p. 224. autorem taxat, qvod inter causas collapsæ potestatis imperatoriæ referat etiam, qvod Imperatores Jus suum in Pontifices masculè exercuerint, cum tamen Autor cogitare debuisset, eum dolo non facere, qvi jure suo utatur. Non intelligit differentiam inter causam & occasionem, non intelligit qvid inferat particula *postqvam*, ab autore hîc adhibita; & in mox seqventi versic. *à causis* apertè distincta, qvi sententiam à Pacifico oppugnatam, pro sententiâ Autoris haberi velit.

t) Notabimus *ad cap. 3. §. 6.*

u) Ita est. Intempestivè adeò in Pontifices invehitur Pacif. p. 226. qvod easdem inclinationes & ipsi secuti sint, officio bonorum sacerdotum non functi.

crassorum istorum Germanorum ferocia imperia respicere. *x*) Urebat quoque Vicarium, Christi, diutius velut sub tutela esse, qui jamdudum omnibus leges ferre pruriebat. Igitur, excutiendo isti oneri hæc via initur, ut negotium Regibus Germanorum facesseretur modo per Italiam, modo per ipsam Germaniam, *y*) operam strenuam navantibus Episcopis; subinde quoque in eosdem fulmina emitterentur, quorum istis seculis maximus terror. Sic tandem Teutonicos Reges Italiæ tædium paulatim cepit, iidemque contenti deinceps suo regno, sedem Romanam arbitrio Pontificum reliquerunt; id quod hi tot seculis per varias artes magnosque Europæ motus quæsierant. Quin & diu coronationem Romanam omisere. Retinetur tamen antiqvus titulus Imperatorum Ro-

x) Et hîc parum aptè notatur à Pacif. *p. 227.* valde turpiter se dare Autorem in laude Italorum &c. sibi soli cum Italis suis sapientem, & in Carolos Ottones insigniter injurium, qvod illos crassos Germanos vocaverit. Sanè Personæ inservit Autor, tacitè præsumptionem Italorum de se, sed & stultitiam nostram exteros subindê admirantem taxat. Format ipse Pacificus hanc sibi objectionem, eamqve per suum: *qvicqvid hujus sit*, non solvit sed rumpit, more scriptorum sui similium.

y) Modo etiam per Palæstinam, ablegantibus Pontificibus Imperatores & alios Principes Europæ sub religionis specie in Orientem, ut interim ipsi tantò securius partis per fas & nefas insistere possent, nec Ottones timerent. *Pacific. p. 229.*

Romanorum, & dum regnum ipsis defertur, primo loco defensio sedis Romanæ injungitur. z) Abs qua tamen cura Electores Protestantes otiosos ipsos esse jubent. a)

XIV. Ex quibus adparet, puerilem valde errare errorem, qui credunt, regnum Germano-

z) Vult Obrechtus *p.* 15. inspici debere Limnæum *ad Capitul. Carol. V. p.* 113. *seqq.* declarantem videlicet seposita cavillatione, qvomodo intelligi debeat, qvando in Imperatoria Capitulatione defensio sedis Romanæ Cæsari electo injungatur. Sed vereor ut Obrechto faveat discursus Limnæi. Potius ad doctrinam autoris qvadrat. Dicit *n.* 5. *seq.* Carolum M. specialem Advocatiam suscepisse, & juramentum protectionis præstitisse, & simul accepisse politicam administrationem omnium bonorum temporalium, tanqvàm advocato tali competentem. Hoc à posterioribus Cæsaribus minimè adversum fuisse, eosqve putasse, per advocatiam Ecclesiæ intelligi tuitionem & propagationem universalis Ecclesiæ seu religionis Christianæ. Debere adeò ex necessitate Romanam Ecclesiam Imperatori observantiam clientelarem &c.

a) *Capit. Leopold. art.* 1. *repetito in Capitul. Josephi.* Et expiravit ipso jure ex doctrina correlatorum hoc onus advocatiæ, qvamprimum Pontifices observantiam clientelarem & cultum majestatis denegarunt Imperatoribus Romanis, jam diu ante Reformationem, ut adeò non opus fuisse videri posset, ut Electores Protestantes ex capite religionis id Imperatori remiserint, & contrà id protestati fuerint, nisi, ut modo ex Limnæo monitum, communis hujus juris interpretatio vitiosa postulasset illam protestationem. Cæterum jucundus hic est Pacificus *p.* 232 monens, si aliqvando arbitrio omnium Imperii ordinum, perpetua capitulatio condenda foret (scilicet qvamprimum unio & harmonia,

rum in antiqui illius Romani Imperii vicem subiisse, & hoc in illo continuari; *b*) cum illud Imperium, cujus sedes Roma erat, dudum fuerit destructum, antequam Germania unius instar regni habere cœpisset. Imperium autem illud Romanum, in Carolum & Ottonem collatum, (quod nihil aliud quam Advocatiam sive Protectionem sedis Romanæ notare videtur,) *c*) successu temporis regno Germanorum nomen suum adfricuit, utut ditiones Ecclesiæ cum regno Germaniæ nunquam in unam civitatem coaluerint, multò minus Carolus aut Ottò sua regna Romæ, velut sedi Imperii aut Metropoli, subjecerint. *d*) Scilicet cum crederetur, in vocabulo Imperatoris Romani, ob amplitu-

inter Status Imperii erit,) articulus ille tamdiu suspendatur, donec Papa ad bonam frugem redeat, ac omnia mala & abusûs tollat, ubi & alia consilia de articulis qvibusdam in odium Papæ isti capitulationi inserendis, non rogatus suppeditat.

b) Consentiunt Obr. *p.* 15. Kulpis. *p.* 72.

c) Poterat omitti, qvia id jam demonstratum §. 12. ubi simul respondimus dissentientibus, ut adeò non opus sit, de novo qvicqvam monere de eo qvod Dn. Kulpisius hîc *p.* 72. caussam intrinsecam, cur nomen Romani Imperii successu temporis regno Germanorum fuerit additum, in eo consistere ait, qvod Ottoni & omnibus ab eo Imperatoribus Germanicis *imperium* in urbem Romam qvæsitum sit, Romani verò imperii titulum non absurdè sibi vendicare posse Rempublicam, cui Roma subsit.

d) *Confer Obr. p.* 15.

plitudinem antiqui istius Imperii, eximii quid splendoris inesse, *e*) Reges Germanorum isto solo nomine notari frequens erat. Cui consequens erat, ut Germania quoque, velut nobiliori nomine, Imperium Romanum incipe-

e) Vide qvæ supra jam præoccupavimus *ad* §. 9. occasione dissertationis Boecleriana de Sacro Romano imperio, ad quam non solum Obrechtus & Kulpisius sæpè *ad hos* §§. provocant, eamqve sub nomine Vindiciarum Anti-Blondellianarum citant, sed & Dominus Kulpisius *hic p. 73.* ita eam deprædicat, ut optimo jure & sine omni contradictione, Reipublicæ Germanicæ & Sacri, & Romani, & Imperii titulum convenire dicat, postqvam *tam profundâ eruditione* illud ostenderit Boeclerus *in nunqvam satis laudatis* Vindiciis Anti-Blondellianis. Doleo, diversum planè judicium me de eâ dedisse supra. Nihil tamen muto. Judicet Lector, qvodnam judicium minori præjudicio latum sit, & cogitet, de gustibus (etiam mentis) non esse disputandum. Specimen tamen inde in suum commentarium transtulit Dn. Kulpisius. Nonnullos causam impulsivam & exteriorem, cur Germanicum regnum dicatur Imperium Romanum, in nudæ *præcedentia* acqvisitione collocare, qvod tamen ipse minus probet, hanc enim ut inter cæteras populos Europæus sibi asseretet Germania, non opus fuisse accersere nomen Imperii Romani, cum *ex aliis rationibus* hæc ipsi fuisset competitura, qvod non solum *potentissima* à longo tempore habeatur, sed & *mater sit aliarum gentium*, ex qvâ Galli, Hispani, Angli, Dani, Sveci ac cæteri ferè omnes prodierint, omninò autem rationi sanæ consentaneum esse, ut *mater populorum cæteris præferatur.* Verius dici, qvia Imperium Romanum ratione *dignitatis*, *antiquitatis*, & *sacrorum* præcipuè *Vaticiniorum* cum arcanâ qvadam *veneratione* inter gentes Europæas intelligi-

ret vocari. Distinctionem tamen Romani Imperii à regno Germaniæ, haut obscurè arguit, distincta coronatio & inauguratio. *f*) Et recentiores Cæsares à Maximiliano I. post nomen

„semper consveverit, causam esse subnatam Germanis, ut sibi „titulum, dignitatem qvandam & præeminentiam singula„rem denotantem, qvem jure poterant, actu sumerent. Hic ego qvidem non video, qvomodo posterior illa ratio à priori qvam rejicit Dominus Kulpisius, differat, aut qvomodo præcedentia, dignitas, veneratio &c. inter se sint secernendæ. Multò minus, credo, ista nota à mente autoris erit aliena. Cæterum qvæ de causis præcedentiæ aut venerationis addit, facilè dijudicari poterunt ex præoccupatis jam *ad* §. *12. lit. q.* Præcipuè non adeò benè videntur cohærere, qvæ de potentiâ & matre gentium urgentur. Et fortè si ista maternitas, ut ita dicam, jus præcedentiæ tribueret, controversiam moverent Sveci propter Atlantidem Rudbeckii, de qvo libro vide Tenzelium in Colloqviis Menstruis de anno 1690. mense Februario, Martio, Majo, Junio.

f) Dissent. Obr. *p.* 15. *seq.* Distinctam coronationem & „inaugurationem plerumqve regna & imperia non reipsâ „distincta, sed diverso duntaxat jure atqve titulo acqvisita „notare, observareqve Æneam Sylvium, regni qvoqve Are„latensis nomine olim peculiarem coronam suscipi consue„visse, idemqve, putare, futurum esse, si qvod ulterius Re„gni dominium ad Imperatorem devolveretur. Sed vereor, ut hæc contrà Autorem qvicqvam. Si per imperia reipsa distincta intelligit, qvæ diversos Reges habent, aut diversa capita, non pugnat cum Autore, qvi de hoc sensu non est exponendus. Si vero intelligit per diversa regna re distincta, qvæ qvidem communem superiorem habent, sed tamen singula suis iisqve diversis Legibus reguntur, ita ut nullum alteri sit unitum & incorporatum, veritati absonum

men Imperatoris Romanorum, expresse subjungunt Regis Germaniæ titulum. Quin & hodie Germanis suam Rempubl. solenne est vocare Imperium Romanorum Teutonicæ nationis. Quæ tamen formula contrarium sibi ipsi sensum videtur habere, postquam satis liquet, modernam Germanorum rempubl. cum antiquo Romanorum Imperio unum & idem non esse. *g*) Retinent tamen receptum semel vocabulum Reges Germaniæ, utut dudum & coro-

videtur, distinctam coronationem & inaugurationem denotare qvandoqve regna diverso titulo saltem acqvisita, (& unita tamen) neqve pro hâc sententiâ facit aliqvid Æneæ Sylvii locus, nisi prius probatum fuerit, eo tempore, qvo regni Arelatensis nomine peculiaris corona fuerit suscepta, id cum Regno Germaniæ fuisse unitum, aut ei incorporatum.

g) Nec hîc qvicqvam mutandum esse arbitror, etsi dissentiant *Obr. p. 16. Kulpis. p. 73. Pacif. p. 272.* Nec infert argumentatio Obrechti. Sicut aliàs infreqvens non est, ut di- „ versa regna uni capiti subjecta in unius Reip. Imperiive „ corpus non connectantur, ita, cum Teutonicæ nationi sub- „ jectum sit qvalec. hodiè Romanum Imperium superest, à „ contradictione facilè liberabitur formula, imperium Ro- „ manorum Teutonicæ nationis. Initio enim non sole- „ mus dicere v. g. Regnum Hungaricum aut Bohemicum nationis Germanicæ, etsi sint hæc tria regna sub communi capite. Deinde *κρινόμενον* est, an præter titulum qvicqvam ex Imperio Romano sit Regibus Germaniæ hodiè subjectum. Istud vero consilium suo Autori relinqvendum, qvod suppeditat Pacificus *p. 273.* Longè apertius majestatem suam Imperatores post tempora Ottonis Magni osten-

& coronationem Romanam omiserint, & vix quidquam ex antiquæ illius Advocatiæ juribus usurpaverint, quia Principibus solenne est, recitius quam titulo cedere. An, ne illud quicquid est juris, lapsu temporum expiret, sed solo tituli usu conservetur, *b*) per occasionem aliam iterum exercendum.

XV. Cæ-

„ disse, si se appellassent primo loco ob prærogativam inter „ omnes Christianos Principes *Imperatores*, dein Reges „ Germaniæ, ac tertio loco Dominos Imperii Romani, id „ est in Papam ejusqve Patrimonium ac cives Romanos. „ Tum enim Germaniam jus & autoritatem suam apertius „ significasse, nec unqvam prono errore imperii Romani subditam credi potuisse cujus sit Domina.

b) Nihil inter Principes magis usitatum, qvam ut intuitu regnorum aliorum ea possidentium præscriptionem interrumpant, ne videantur consensisse aut jura sua deseruisse, à qvâ derelictione præsumtâ, qvanta qvanta est, dependet præscriptio qvatenus Juris Gentium est. Unde contra Pontificios scriptores, Papæ jura contra Imperatorem ex capite præscriptionis defendere volentes, Conringius varia urget *de finibus Imperii lib. 1. Cap. 21.* qvæ in summam contrahit Boeclerus *in Notit. Imperii l. 2. c. 2. p. m. 17.* Sunt autem 1. retentus constanter titulus Romanorum Imperatoris, 2. Jus Coronationis Romanæ, 3. Petitio Pontificum, à novis Cæsaribus donationes sibi anteà factas confirmari desiderantium, (qvamvis Conring. *p. 454.* non adducit exemplum, unde apparere possit de qvo tempore loqvatur,) 4. Creatio Eqvitum Romæ & in aliis locis Papalibus, item Comitum Palatii Lateranensis. (qvanqvam & hîc mallem Conringium *p. 455.* ista clarius exemplis proposuisse) Ista qvidem contra Bellarminum, Possessionem Pontificum qvietam ab octingentis annis repetentem, valitura essent. At

qvid contra doctrinam Dn. Henniges inde inferri possit, non video, statuentis *in annotatis ad Beckeri Jus publ. lib. 1, Cap. 2. p. m. 35.* præscriptionem Pontificum ab eo tempore ,, re numerandam, qvo illi liberè res administraverint, & ,, contemptu ac negligentiâ Cæsarum in qvietâ possessione ,, relicti sint, qvod post obitum Ludovici Bavari vel Caroli ,, IV. videatur contigisse: Nihil enim memoratu dignum ,, vel à Sigismundo vel Friderico pro revocandis Imperii Ju- ,, ribus gestum esse. Maximilianum qvoqve, qvanqvàm ,, interdum de receptione cogitaverit, aliis tamen negotiis ,, impeditum, cum sæpè expediundis rebus favore Pontifi- ,, cum opus haberet, connivere coactum esse: Carolum ,, V. cum Pontifice ut libero Principe semper egisse, sollici- ,, tum magis, ut nihil porrò donaret, qvod ad Imperium per- ,, tinet, qvàm ut pristini juris qvicqvam recuperaret. Id in- ,, stitutum ita mansisse ad nostra tempora, Imperatoribus ,, studio se itinere Italiæ & Coronatione Pontificiâ abstinen- ,, tibus. Hoc modo plus qvàm ducentis annis Pontifices ,, qvietissimè & continuè res suas gerentes, liberæ civitatis ,, more haud dubiè præscripsisse, sciente Imperio & silente. ,, Hinc Imperio sibi penitus acqvisito jam etiam bono titulo ,, inhærere possessioni, neqvicqvam obligatos ad restituen- ,, dum: Nobis vero bona ejus ex Catalogo rerum Imperii ,, eluenda esse. Scilicet ab illis temporibus duæ ultimæ rationes Conringii, de creatis eqvitibus & confirmatione donationum, locum non invenient. Qvod si fortè in titulo Comitum Palatii *Lateranensis* mysterium qværat Conringius, facilis responsio, Comites hos in urbe Roma nullum jus exercuisse, certè non exercere: Jus vero Coronandi derelictum simul est, si totum jus, cujus causa coronatio facta derelictum est. Ergo solus titulus Imperatoris Romani restat. Sed hîc primo demonstrandum foret, hoc animo hunc titulum retineri, non, ut Autor noster in præcedentibus, in memoriam antiqvi istius splendoris & eminentiæ. Sanè ut rectè hîc notat, solenne Principibus, re citius qvàm titulo

XV. Cæterum ex titulo Imperii Romani non modo nihil emolumenti, sed & plurimum damni & incommodi in Germaniam redundasse,

titulo cedere. Alii Principes, ad interrumpendam aliorum Præscriptionem, titulos antea non usurpatos titulis suis addunt. Horum exempla adeò parum convenienter ad retentum titulum Imperatoris Romani antiqvum applicantur. Deinde notum, Protestationem facto contrariam nihil operari, & factorum, præprimis qvæ voluntatem enixè declarant, potior ratio qvam verborum dicis gratia prolatorum. Hactenus cum Pontifice, & vel à temporibus Caroli V. tanqvam cum justo possessore, toties, se offerentibus occasionibus actum. Pontifices astutiores in conservandâ suâ qvalicunq; prætensione contrà Imperatores, si verum, qvod nescio ubi vel audivi vel legi, eos, qvoties ad Imperatores scribunt, non titulum dare: *electo Romanorum Imperatori*, sed: *electo in Romanorum Imperatorem*, evidenter ita Candidatum qvasi Imperii ab Imperatore, ex suâ certè hypothesi, distingventes. Aliter ad rationes Conringii respondet Henniges *d. l. p. 36.* ex qvibus tamen id notes, Clementis Captivitatem nihil ad hanc rem; qvippe belli jure ut in hostem animadversum esse; de imperii jure nullam inter Carolum & Pontificem controversiam fuisse. Refert Pacificus *p. 230.* Carolum V. Româ captâ numisma cudi curasse, hâc inscriptione: *In spem prisci honoris.* Si intendisset hâc inscriptione, antiqvam Protectionem sub imperatorio titulo Ottonibus datam resuscitare, qvid *spei* mentionem injicere fuisset opus, cum rem partâ victoriâ in manibus habebat. Qvæ vero Pacificus alibi *p. 259. seqq.* de deficientiâ tituli, bonæ fidei, & aliorum reqvisitorum contrà præscriptionem Pontificum disserit, innuunt, qvod naturam præscriptionis Juris Gentium planè non intellexerit, eamqve ad normam Juris Romani parum aptè exegerit.

ſe, in aprico eſt. *i*) Habent hoc omnes *l*) Sacerdotes, ut manus ſemper paratas gerant ad accipiendum, nunquam ad dandum. Et cum alii clientes patronos ſuos muneribus demulceant, Sacerdos cliens, ni ultro donis deliniatur, ringitur, ſuamque benedictionem in immenſum imputat. Et judicaverim, priſcos illos Principes, ut tantas opes in Clerum per Germaniam cumularent, non parum fuiſſe motos, quod ſibi potiſſimum à DEO injunctum crederent providere, ut iſti ordini quam lautisſimè eſſet proſpectum. Sic quantas opes prodegit Germania in profectiones ad capeſſendam coronam Romanam? Quantum auri & virorum abſumſerunt expeditiones in Italiam, compeſcendis turbis à Pontifice motis, aut ad eundem contra refractarios protegendum? Nec

i) Conſentit & latius explicat Pacif. *p. 274. ſeq.*

l) Durior locutio: Credo tamen ſenſit de pluribus. Nam dantur per DEI gratiam Sacerdotes verè pii, qvamvis pauciores, in omnibus tribus *R*eligionibus, ut adeò obſervationem mereatur hæc expreſſio, etſi Autorem de Sacerdotibus Italicis aut Pontificiis velis explicare, niſi vocem *omnis* fortè ſumere velis de generibus ſingulorum; non de ſingulis generum. Unde dubito, an vera prædixerit Pacif. *p. 276.* omnes Evangelicos, qvi in lectionem egregii libelli „ Autoris noſtri incidunt, meritò ipſi mirificas gratias „ acturos eſſe, qvod adeò argutè Papæ ac Sacerdotum *Ro*- „ manenſium arrogantiam pariter atqve avaritiam Italiæ ſuæ „ oſtendere voluerit.

Nec enim unquam extranei valde gavisi sunt, Italiam tentavisse; nisi quod Hispanos, tamdiu visceribus nostris inhærentes, depellere hactenus nequivimus. Denique nemo unquam Principum sæpius anathemate fuit perstrictus, nemo crebrioribus Sacerdotum seditionibus agitatus, quam Germanorum Imperatores. *m)* Cujus rei præcipuæ causæ fuisse videntur, vel qvod crederetur, ad Sedem Romanam rationes suas potissimum referre debere istos, qui eo titulo præ cæteris superbirent; vel ut alieni Imperii impatiens ordo abs matre sua

m) Urget Obr. *p. 16.* Pericula & incommoda hic re„censita, pridem evanuisse, obsoletâ non minus excom„municatione Pontificiâ, qvàm *Romanis* expeditionibus. „Neqve tamen qvenqvam Germaniæ nostræ consulturum, „ut incomparabilis fastigii majestatem abjiciat, qvam ex „actis superiorum temporum constet, maximos qvosqve „Principes ejusdem detrimenti periculo libentissimè fuisse „redemturos. Sed ad hæc non difficulter pro Autore reponi poterit: Ex obsoletis excommunicationibus & expeditionibus saltem probari nullum subesse damnum, non probari emolumenti aliqvid ex titulo Imperii Romani in Rempublicam Germaniæ redundare. Expeditiones Romanas vel ideò expirasse, qvod Imperatores jam per secula aliqvot cognoverint, nihil commodi per coronationem illam in Germaniam redundare, & qvod, ut modo ostensum, ipsum illud qvale qvale jus, per coronationem vel ejus occasione exercendum, tanqvam onerosum & damnosum dereliqverint. Huic agnitioni principia Augu-

sua invisam secularium auctoritatem amoliretur. Quanquam hæc, salvâ sanctissimæ Sedis reverentiâ, velim intelligi, cujus judicio hæc omnia devotissime submitto.

F CA-

stanæ Confessionis de potestate Papæ multum contulisse, & simul excommunicationes Papales vilescere incœpisse; Hinc autem prudentioribus affectum moveri, si audiant, jus illud pristinum titulo Imperatoris Romani cohærens, *incomparabilis fastigii majestatem* appellari; Non miscendum esse Jus Imperatoris in Regno Germaniæ cum Jure in Romam & Pontificem, neqve confundenda tempora antiqviora cum hodiernis, ubi ærarium Regni Germanici & Potestas Imperatoris valdè diminuta aut restricta sunt: Igitur non mirandum, si superioribus temporibus maximi Principes periculo illorum detrimentorum regnum Germaniæ fuissent redemturi. Qvodsi etiam iidem Principes periculo detrimentorum Jus in Urbem Romam redemturi fuissent, superstitionem illorum temporum & vanas doctrinas non dare normam, ut inde de commodis & incommodis hodiernis judicetur. Fortè etiam illos Principes superiorum temporum, sub prætextu illius tituli & vanæ persvasionis ei cohærentis, intendisse supprimere libertatem Germaniæ, aut affectasse Monarchiam Universalem. Nec defuturos hodiè tales principes, qvi similia tentaturi sint, si titulum hunc adipisci possint. Politicum non considerare in definiendis qvæstionibus, qvid huic Principi vanis principiis & doctrinis subnixo expediat, sed qvid expediat Statui Imperii Germaniæ ex naturâ rei. Ipse Pacificus, aliàs in eo totus ut antiqvas per-

persvasiones stabiliat, in hôc puncto *Disc. 6. in fine p. 274. seq.* cum Autore consentire videtur, certè non dissentit ab eo. Etsi pro more parum sibi constans *praced. p. 263.* „ parum aptè & cum voto scripserit: *Rebus Germani-* „ *cis intra Germaniam & versus Turciam & Gal-* „ *liam benè constitutis, tempus aliqvando futu-* „ *rum, Pontificem superbum ad Apostolicam &* „ *verè Christianam humilitatem, si non aliter, fer-* „ *ro & armis cogere, juraqve Imperii pristina ab* „ *eo repetere. Qvod DEUS, faxit!* Das wäre „ ein herrlicher Römer-Zug/ daß man den Va- „ ter Pabst einmahl wieder *Civiles subjectionis mores* lehrete.

CAPUT II.

CAPUT II.
De Membris, ex qvibus jam Imperium Germanicum componitur.

I. Status Imperii qvinam dicantur, & qvaliter suffragia ferant.
II. Statum esse aliqvem, qvomodo probetur.
III. Familiæ Austriacæ Origines atq; incrementa.
IV. Itemqve privilegia qvalia sint.
V. Familia Comitum Palatinorum Rheni & Ducum Bavariæ, qvas terras possideat, & in qvas lineas dividatur.
VI. Ad Duces Saxoniæ qvanam provinciæ pertineant, & qvibus ramis illi secernantur.
VII. Marchiones Brandenburgici qvam late imperent: & in qvas lineas eorum familia dispescatur.
IIX. Familiæ Principum reliqvæ qvænam sint, & in qvas lineas abierint.
IX. De novis Principibus Imperii à Ferdinando II. creatis.
X. De Episcoporum & Abbatum in Germania statu ac conditione.
XI. Archi-Episcopi, Episcopi, & Abbates sive Prælati, qvi Principum dignitate fulgent, recensentur. Reliqvi prælati qvomodo dividantur.
XII. Comitum ac Baronum conditio, divisio ac

ac suffragiorum numerus.

XIII. De Civitatibus Imperii Liberis, earumque conditione vel certa vel dubia.

XIV. De Eqvestris Ordinis distinctione, ejusq; libertate ac juribus.

XV. Divisio Imperii in decem Circulos qvomodo cœperit, & qvale ejus institutum.

POstquam igitur semel ope Francorum coaluere populi Germaniæ, validissimum semper inter Europæos corpus constituere visi sunt; quod nec hodie mole sua conspicuum esse desiit, utut non modicæ partes in aliorum ditionem concesserint, aut in separatas sese civitates segregaverint. Quanto angustius jam, quam olim, à Germanis imperitetur, luculenter exsecutus est *Hermannus Conringius*, *a*) Vir rerum patriarum peritissimus, peculiari libro de *Finibus Imperii Germanici.* Nobis præsentia duntaxat observasse propositum

a) Adde qvæ eruditè & distinctè de triplici finium consideratione, Geographicâ, Politicâ & Juridicâ disserit Kulpisius *hic p. 76. seq.* Insuper & modo editam Magnifici Cocceii Juris publici prudentiam, vel ob insignem diligentiam in deducendâ Historiâ septem Provinciarum Germaniæ & nexus earundem cum Regno Germaniæ, raro Judicio conjunctam valde commendo. Ex istâ enim antiqvitate, ut hinc inde monebimus, multarum difficilium controversiarum intellectus & decisio dependet, maximam partem verò ipsa suo modo de mutatis finibus & origine statuum hodiernorum historia.

tum fuit. Ergo qui inter primaria *b*) ejus Imperii membra censentur, *Statuum Imperii* vocabulo designantur; qui scil. sessionem, ut loqvuntur, *c*) seu jus suffragii ferendi in Comitiis obtinent. Quanquam sunt non pauci,

 qui

b) Notat Autorem Pacificus *Disc. 7. p. 277.* qvod primaria dixerit, cum status absolutè & simpliciter tantum membra Imperii dici debeant. Sed sciendum, subditos cujusqve regni non esse membra nobiliora, esse tamen membra, uti pedes sunt membra corporis: Adeoqve cum divisio membrorum sit analogica, & terminus analogus simpliciter positus denotet analogatum nobilissimum, nulla pugna, sive Status dicantur membra simpliciter, sive cum addito primaria. Qvæ vero Pacificus de definitione Civis Aristotelicâ admiscet, aliena sunt, cum aliud sit Civis, aliud membrum. Nec impediit nota hæc Pacifici, qvo minus Obrechtus Status vocaverit membra primaria, *p. 17.*

c) Qvilibet videt, verba hæc: *ut loqvuntur*, ab autore adhiberi ad mitigandam duram *sessionis* pro jure suffragii acceptionem, non ad negandam definitionem Statuum, qvod sint, qvibus jus suffragii competat. Unde rursus Pacificus *p. 279. seq.* larvas oppugnat, dum rationem, cur Autor istam definitionem negaverit hanc sibi fingit, qvod alias Democratia esset Imperium, simulqve multa magno tædio legentium de hâc Autoris ratione ex *cap. 6.* §. *3.* & modo memoratâ definitione civis Aristotelicâ disserit, de qvibus adeò commodior erit dicendi locus ad *d.* §. *3. cap. 6.* Cæterum dubia ab aliis circa definitionem statuum mota, eorumqve resolutionem vide ap. Obrecht. *p. 17--20.* Kulpis. *de Legat. Imper. cap. 4.* §. *4--10. p. 54--66.* Esse hoc genuinum reqvisitum Status imperii, & inde superioritatem territorialem fluere, summatim probavi *in disput. de Feudis oblatis cap. 2.*

qui ab aliis eximuntur, *d*) seu quorum jus, quo immediatos sese Status ferunt, alii potentiores Status, in dubium vocant, & eorum in Comitiis personam referunt. Id quod eo tendit, ut hi istos inter Status suos provinciales revocare velint. Sed & circa Principes potissimum observandum, regulariter domui alicui Principali in Comitiis certum suffragiorum numerum competere. *e)* Aliæ enim domus seu familiæ unum duntaxat suffragium obtinent, aliæ duo, aliæ tria, aliæ qvatuor, aliæ qvinqve. In qvibusdam porro Principatibus pri-

d) Conf. Obr. *p. 19.* Kulpis. *p. 213.* Catalogum exemtorum vide ap. Vitriarium *in Jur. Publ. p. m. 236.*

e) Hoc de votis intelligendum esse vult Obr. *p. 20.* qvæ familiæ alicui aut lineæ communiter & pro indiviso competunt, non qvæ referuntur ad ipsorum Statuum personas, qvod exemplis declarat. Unde commodius dici posset cum Kulpisio *p. 213.* neqve *linearum* hic, sed unicè *territoriorum* considerationem, ad formandas regulas de numero votorum adhibendam esse, qvorsum & ipse Obr. *p. 21.* inclinat. Non tamen id semper factum, sed qvandoqve neglectum votorum numerum fuisse, exemplo Ducum Brunsvicensium & Luneburgensium ostendit Bertram *de comit.* §. 42. & Lampadius *III. 5. 5.* De domo Brandenburgicâ vide Limn. *Tom. I. Addit. p. 852–855.* Mirum autem, cur neglecta fuerit ita occasio augendi votorum numerum, cum interesse Principum ipsorum majorem hujus augmenti qværendi curam videbatur reqvisivisse, ut ipse Bertramus jam monuit. Sed potuerunt etiam rationes subfuisse incommodorum qvorundam, ex multiplicatione votorum oriundorum, commoda superantium.

primogenitus totam ditionem ſortitur, reliqvi apanagio coguntur eſſe contenti; in aliis omnes fratres ad aliqvam, utut non ſemper æqvalem, cum primogenito, portionem admittuntur. Ubi prius obtinet, primogenitus reliqvorum fratrum perſonam ſolus refert; vel potius nulla eorum habetur ratio: ubi poſterius, ſinguli qvidem venire ad Comitia poſſunt, ſed ſuffragium duntaxat unum ferent, *f)* de qvo inter ipſos eſt conveniendum.

f) Si ſcilicet ditiones iſtas poſſideant pro indiviſo. At ſi diviſerint territoria, ita, ut ſinguli de ſuâ parte inveſtiti ſint, ſinguli qvoqve peculiare in Comitiis votum olim aliqvando obtinuerunt, ut exemplo domus Saxonicæ & Brandenburgicæ, intnitu Linearum Vinarienſis & Coburgenſis, item Culmbacenſis & Onolsbacenſis, probavit Bertram *d. l.* §. *41.* An autem inde regula formari poſſit augendorum votorum per diviſionem ejusmodi territoriorum, qvorſum inclinare videtur Obr. *p. 22.* valdè dubito. Non enim videre poſſum, qvâ ratione diminutio poteſtatis per diviſionem territoriorum, augere poſſit poteſtatem & autoritatem in comitiis per pluralitatem votorum, & qvidem in præjudicium aliorum Principum aut Statuum, niſi qvis dicere velit, non ſemper attendi votorum pluralitatem in Concluſo comitiorum. *Vid.* Herden Grundfeſte *II. 5. p. m. 122.* Certè in diſpoſitione Teſtamentaria Johannis Georgii I. Electoris Saxoniæ, & ſubſecutâ tranſactione Fraternâ multiplicatio votorum non placuit. Intereſſe Reipublicæ Germanicæ, ut hoc modo vota multiplicentur, putat Bertram *d. th. 41.* & poſt eum Limnæus *IX. 1. 54.* Ego non arbitror. Qvo plura enim vota eò plures diſſenſiones, qvò plures

plures territoriorum divisiones, eò magis à vi unita recedi-tur, eò laxius compages Imperii cohærere incipit. Urget Bertrani *argum. Recess. Imp. Spirens. de Anno 1570. §.* Nachdem auch noch etliche Reichs-Stände *162. verbis:* Daß das Reich an seinen Gliedern und Stimmen gestärcket werde. Sed (1) d. §. loqvitur de casu alio, & ubi Status qvidam, qvibus nemo controversiam sessionis & votr fecerat, non comparuerunt (2) Mutila ad-ducuntur verba d. §. ita enim sonant: Damit das Reich an seinen Gliedern/ Stimmen/ und Anlagen gestärcket würde. Hæc verba: und Anlagen: non debebant omitti, cum cuilibet appareat, daß man die Stärckung von denen Anlagen erwartet/ nicht von den Stimmen. (3) Unde cadit argumentatio, cum per multiplicationem votorum de qvâ nos agi-tur, non augeantur contributiones. (4) Et in d. §. suspenditur judicium, an ea qvæ ibi disponuntur pertineant ad interesse Imperii, verbis: Doch in dem/ des Reichs und anderer Interessenten Nothdurfft zu bedencken. Imputavit Autor in Epistolâ ad Fratrem Limnæo, qvod febriculosam Juris Civilis notitiam ubiqve ostendat. Id non injuriâ factum vel hic locus testari potest. Addidit ille pro probandâ sententiâ Bertrami, eam scilicet esse favorabilem, *arg. l. 7. §. 2. ff. de bon. damn.* In §. 2. nihil est, qvod huc referri possit. Haud dubiè sphalma est, & in mente habuit §. 3. cujus hæc sunt verba: *Si plures filios damnatus habeat, feruntur exempla, per qvæ pluribus liberis omnia bona damnati concessa sunt. Sed & D. Hadrianus in hâc sententiâ rescripsit.* Favorabilem *apud me causam liberorum Albini, filiorum numerus facit:* cum ampliari imperium hominum adjectione potius, qvam pecuniarum copiâ malim: *ideoqve illis paterna sua concedi volo, qva manifestabunt tot possessores, etiamsi acceperint uni-*

II. Cæterum ut qvis probet, se Statum esse Imperii, duo judicantur vulgo sufficere; ut sit inscriptus matriculæ sive albo Ordinum, & ut, quæ Imperio sunt solvendæ collectæ, eas in publicum, non autem in alterius Status ærarium inferat. Etsi planissimum heic est ad possessionem provocare. Nam aliqvi contendunt, se per errorem in alterius ærarium suam portionem intulisse; alii contra, nonnullos per meram usurpationem, præterito ærario provinciali, ad publicum provolasse; prout qvisqve inter Ordines referri, aut alterum inde excludere laborat. *g*) Nec vero ulla adhuc extat matricula, in qva nihil deficiat aut redundet, & circa qvam non aliqvi qvid controversiæ soleant movere. Etsi pro authentica *h*) videa-

universa. Jam judica Lector, Vos autem, Auditores, id observate. Multos JCtos sine ratione sæpissime ad argumenta ex legibus provocare: inter illa vero argumenta pleraqve ita esse comparata, ut nec per torturam autorum medius terminus verosimiliter saltem concludens possit elici. Hoc vitium cavete.

g) Adde: Aliqvando victos ex conditionibus pactorum pacis in ærarium Imperii solvisse sine nota Status; Regem Bohemiæ onera non ferre, Statum tamen esse; contulisse item & ad conferendum invitari Hanseatici fœderis urbes, plerasqve provinciales. Pacif. *Disc. 7. §. 4. p. 285.*

h) Ostenderunt jam Obr. *p 23.* & Kulpil. *p. 216.* ex Mauritii dissertatione de Matriculâ, in hâc materiâ maximè commendandâ, qvod pro authenticâ Matriculâ haberi mereatur Matricula de anno 1521. exhibita à Gastelio *de Statu*

tur declarata illa, qvæ anno superioris seculi LI. LVI. & LXVI. promulgata fuit. Ego judicarim, antiqvissimas illas matriculas, qvæ plurimos inter Ordines Imperii referunt, qvi dudum à Comitiis exularunt, esse potius recensiones eorum, qvi in Comitiis tunc præsentes fuerunt, qvam instrumenta, publicâ autoritate confecta, ex qvibus in utramqve partem indubia argumenta possint deduci. *i*) Sed & ex varietate ista matricularum videor liqvido colligere, antiqvissimis temporibus non fuisse certum Ordinum numerum, sed comitia adire licuisse, qvicunqve aliqvod in Republ. momentum, opibus aut prudentia, se putabat facere. *l*) Postea paulatim tenuiores, qvos privatarum

publ. Europ. c. 38. cujus supplementa sint matriculæ qvarum hic autor mentionem facit. Ex qvibus simul nota; non confundendam Matriculam imperii, cum Matriculâ Cameræ aut albo Cameræ. Cæterum per *authenticam* hîc autor & commentatores intelligunt eam, qvæ communi Consensu Imperatoris & Statuum facta est, non eam, qvæ nullo defectu laboret, ut vel ex verbis proximè præcedentibus liqvet. Unde frustrà iterum notat Autorem Pacificus *Disc. 7. §. ult. p. 288.* De renovatione Matriculæ per Instrumentum pacis *art. 8. §. 4.* inter argumenta Comitiorum futurorum relatâ, non facilè autem expectandâ, vid. Kulpisius *p. 216.*

i) Consent. Obr. *p. 23.*

l) Dissent. Obr. *p. 23.* Nihil muto. Non enim id autor vult, qvasi pro lubitu olim in comitiis comparuerint qvi voluerint, (de qvo casu videtur sensisse Obrechtus,) sed qvod olim, ubi comparitio in comitiis & votum non habebat ad-

tarum rerum cura publico vacare non permittebat, ultro emansisse; *m*) alios per potentiores exclusos, donec ad eum, qvi nunc est, numerum fuit perventum. Nobis matriculam aliqvam integram huc transcribere tædio est. Præcipuos tamen Ordinum recensere necessum fuerit, ut exinde de magnitudine totius corporis judicari qveat.

III. Inter Principes seculares primum locum deferimus familiæ Austriacæ, non tam ob antiqvitatem, *n*) qvam ob ditionum amplitudinem opulentiamqve, & qvod fastigium Imperatorium per aliqvot jam secula insederit. Hanc

junctum præcisè characterem eminentiæ vel hodiernæ superioritatis territorialis, admissi etiam fuerint ad comitia, præprimis ubi ærarium locupletandum esset, ditiores qvicunqve, etiam mediati.

m) Et hic dissent. Obr. *p. 24.* Sed autor de facto loqvitur, non de jure & an licentiam habuerint. Autoris sententia corroborari potest ex adducto lit. f. §. *162. Rec. Imp. de anno 1570.*

n) Separandæ sunt in Discursibus Autoris de Domo Austriaca distinctæ qvæstiones. Multa vera sunt, qvæ non convenit scribere. Ergo si qvæ non decet scripsisse, non statim sunt falsa. Tum qvi durius qvid semel profert contra alios, ejus innocenter dicta solent etiam durius accipi. Sic h. l. non ea mens est Autoris, acsi non sit antiqva satis Familia Austriaca, sed qvod ob antiqvitatem illam non primum ei locum deferat, nam & aliæ familiæ antiqvitatem jactant. Kulpis. *p. 218.* qvi *p. seq.* post Obrechtum *p. 24.* antiqvitatem Domus Austriacæ exponit, & hic tamen Scriptorum Genealogicorum adulationes notans,

Hanc inusitata qvædam fati clementia ex tenuibus initiis ad invidendam magnitudinem provexit. Rudolphus erat Habspurgi Comes, modicas opes, nec supra dignitatis suæ mensuram, in Helvetia & vicino tractu possidens, sed bello strenuus. Fuerat eo tempore per lustra fere qvatuor, durante Interregno, perturbatissimus Germaniæ status. Conveniunt ergo primarii Principes, malis istis, creato Imperatore, medicinam facturi. Mentionem de Rudolpho injicit Wernerus Moguntinus, *o*) qvem Romam euntem antea Rudolphus comiter

o) Non convenire Scriptores in modo, qvo Rudolphus fuerit electus, fatetur, qvi primus eâ de re Autori nostro litem movit Martinus Schookius *Differt. ult. n.* 5. *p.* 144. ubi tamen ex Alberti Argentinensis Chronico rem ferè eodem modo narrat, qvo Autor, & simul addit; huic Alberto præ aliis omnibus tanqvam coætaneo videri fidem habendam; Ex qvo etiam ita recenset Lehmann. *Chron. Spir. lib.* 5. *cap.* 104. Qvod si accuratè locum Alberti Argentinensis pensites, apparebit, isti non obstare qvæ idem Schookius *p.* 144. ex Vetusto qvodam Chronico Argentoratensi refert, Burggravium Noribergensem, parum inter se concordibus Principibus Rodolphum proposuisse; præprimis si supponamus, plures deliberationes super istâ electione fuisse habitas. Unde facilè jam responderi potest strictùris Dn. Kulpisii *p.* 222. Neqve enim apparet, qvâ ratione asseri possit, in contemtum hîc dici, qvæ Autor de Moguntini persvasione adduxit. Qvæ vero ex Autore Fragmenti adducuntur aliæ circumstantiæ de Ludovico Palatino, dubium relinqvunt, an illi autori major fides habenda, qvam Alberto Argentinensi. Sanè Pacificus, etsi omnia conqvirens, unde taxare Autorem

ter ab Argentina ad Alpes usqve deduxerat, ſapientiamqve & magnanimitatem ejus multis extollit. Mox in ſuam qvoqve ſententiam pertrahit Colonienſem & Trevirenſem. Qvid iſthoc in Rudolphum ſtudio ſpectaverit Moguntinus, non difficulter conjectabit, qvi paulo profundius Sacerdotum ingenia inſpexit. Scilicet obnoxium ſibi fore ſperabat, p) qvem eminentior proſapia ad rem ſuo arbitrio geren-

poſſit, hoc tamen loco Autoris tradita probat *p. 293.* & veroſimiliter valdè adducit, Paparum interfuiſſe, ne amplius Reges Germanorum ultrà montes in Italiam tendant, ibiqve more Anteceſſorum Jura ſua ſtrenuè aſſerant. Hinc ipſorum Conſiliis tempore Interregni Anti-Cæſares fuiſſe electos, ut bello inteſtino gravati Imperatores obliviſcerentur rerum in Italiâ. Igitur & cum Wernero Moguntino, tanqvam Germaniæ Archi-Cancellario, & inter Epiſcopos Germaniæ, Imperatores iſtis temporibus mirificè vexantes Primario, conſilium fuiſſe agitatum, ut Imperatores tenuis fortunæ & Epiſcopis obnoxii in poſterum eligerentur. Inde verò non mirum, qvod Rudolphus, favorem Werneri per ſalvum conductum aucupatus, à Wernero fuerit reliqvis Electoribus commendatus, & ab Eccleſiaſticis mox approbatus, &c.

p) Somnium Autoris hoc eſſe, audacter nimis pronunciavit Schookius *d. Exerc.* 12. *n. 5. p.* 147. Nec probat hoc ſomnium ingenium Rudolphi, mox ab electione manifeſtatum, dum Proceres fidelitatis juramentum ſub prætextu abſentiæ ſceptri, detrectantes vel differre conantes, ad ſignum crucis jurare adegit. Etenim in hoc facto, anteqvam de animo Rudolphi erga Eccleſiaſticos judicium ferri poſſit, videndum eſſet: an Eccleſiaſtici detrectaverint, an omnes ordi-

ordines? an ex contemtu Rudolphi, an vero ex intempestivâ solennitatum observatione id factum? An repugnantes anteà, an statim consentientes consilium Rudolphi approbaverint? Deinde potuit Rudolphus spem Moguntini & Papæ elusisse, (uti fuit vir astutus,) & tamen potuit Moguntinus aliter de ipso sperasse, qvod dicit Autor. Qvæ duo sanè non sunt sibi adversa. Unde miror, doctissimum Kulpisium *p. 223.* censuram istam Schookii repetiisse, addito elogio: Autoris sententiam ex conjecturâ desumtam esse, cui rei gestæ veritas refragetur, cum Rudolphus eo fuerit ingenio, ut dominatum super illum sperare nemo potuerit. Oblitus fuit Vir celebris, sæpè sperare homines, ubi spe suâ excidunt, non consideravit, aliud esse; dominari alicujus ingenio, qvod nunqvam dixit Autor, aliud: obnoxium sibi qvem reddere. Et fortè spes illa vel Moguntini, vel Papæ non planè fuit de nihilo. Fuit Rudolphus vir prudens, fuit vir strenuus & talis qvali opus habebat eo tempore Germania: Fuit deniqve ita temperatus, ut naturali propensione eum, vel ob facetum ingenium omnibus notum, non possim non amare. Sed fuit tamen homo. Ipse Pacificus, adulationis hic oblitus, de Rudolpho notat *p. 295.* qvod à Sacerdotibus fortè deceptus, Imperii jura Romæ & in Italiâ asserere non perrexerit, Austriæ suæ amplificandæ nimium fortassis intentus. Notat Lehmannus Chron. Spir. *lib. 5. cap.* 106. qvomodo grandem congesserit pecuniam, libertatem civitatibus Italiæ vendendo, avaritiæ propterea, teste Cuspiniano & Trithemio, & malè administrati imperii accusatus. Noluit & Romæ coronari, prætexens illud Vulpis Æsopicæ: *qvia me vestigia terrent &c.* Sed solent Principes causas actionum suarum rarò manifestare. Metus iste potuit prætextus loco esse, conventio tacita cum Pontifice aut Moguntino, & spectatum simul interesse proprium vera causa. Qvod enim affertur, Rudolphum dignitatem illam nullo modo affectasse, qvod Burggravio Noribergensi Nuntio iratus fuerit, *vid. Kulpis. p. 223*, parum movebit

eum

gerendam nondum animabat, qviqve ipsi tantum beneficium erat debiturus. Sed qvare ex reliqvis Principibus eam dignitatem nemo affectaverit, *q*) mirum videri possit; ni qvosdam dicamus absterruisse confusam Germaniæ faci-

eum, qvi mores hominum novit, & Saulis recordatur, post elictionem Samuelis se occultantis. Dico *potuit esse*, non, *fuit*. Medio tinere in similibus incedendum, ne conjecturas verosimiles pro certò veris venditemus, neve etiam axioma adulatorium Pacifici seqvamur, qvi *p.* 295. in mediis censuris de Rudolpho parum pertinenter jactat: *De actis Rudolphi, Domus Austriacæ conditoris, ac Romuli, reverentius esse credere, qvam scire.* Miserum servitutis genus, si facta retrò à multis seculis nullo modo examinare permissum sit, siqve crimen læsæ Majestatis ab adulatoribus vocetur, liberior censura de factis Majorum, etiam nostrorum, aut nostrorum Principum. Et genus & proavi & qvæ non fecimus ipsi, (sive bona sint sive mala,) non sunt nostra putanda. Qvid prodessent Imperatori moderno virtutes Rudolphi, si ipse iis destitueretur. Jam cum propriarum virtutum radiis fulgeat, stultus foret, & palbabilis adulator, qvi ei svadere vellet, non ferendam esse notam, modestam præprimis, nævorum qvorundam in Rudolpho aut aliis majoribus.

q) Loqvitur de Principibus Germaniæ autor, vel maximè de eligentibus, qvi hic memorantur, loqvitur de affectatione. Unde non obstant, qvæ Schookius *d. diss.* 12. §. 2. 3. 4. de aliis Imperii Candidatis à Meynhardo Consessui commendatis, item de Alphonso Rege Castellæ, & Richardo Cornubiæ Comite, Ottocaro Boëmiæ Rege, & Henrico inferioris Bojariæ Regulo ex aliis memorat; qvæ simul ostendunt, qvam variè ab Historicis referatur electio Rudolphi, ut pari jure, si non majori, qvæ ex istis contrà Autorem afferuntur, negare possis, qvo asseruntur, præprimis cum

faciem, qvam abs se componi posse diffidebant. Fortasse etiam nonnulli ob ætatem nondum satis confirmatam tantæ moli incapaces judicati. Episcopis ergo assensi sunt etiam Principes seculares, ita tamen, ut Dux Bavariæ, idemque Comes Palatinus, & Saxo & Marchio Brandeburgicus filias sibi Rudolphi in uxores stipularentur. *r*) Hoc modo Rudolphus statim primariis familiis per affinitates est innexus, novis suis rebus in decus simul atqve subsidium. Parando dein familiæ suæ peculiari patrimonio sat facultatis præbuit dignitas Imperatoria. Vacante feudo aliqvo, qvis propior erat, qvam filius, in qvem id denuo conferretur? Sibi ipsi enim dare, valde invidiosum fuerat. *s*) Hoc modo parta Austria, Stiria, Carniola, Vindorum Marchia, & aliæ qvædam ditiones. *t*) His plura accessere aliorum Imperatorum indulgentia; prout opulenti freqven-

Schookius ipse de Henrico illo dubitet. Qvamvis post Schookium ista repetant Obr. *p. 26.* & Kulpisius *p.* 223.

r) Mutata sunt in hâc editione, qvæ in prioribus ita posita erant: *ita tamen ut Saxo & Burggravius Noribergicus, filias sibi Rudolphi in uxores stipularentur. Qvod & idem fecit Dux Bavariæ, qvi tunc istis principibus aderat.* Monuerat autem Schookius *d. Ex.* 12. §. 7. 8. 9. de Burgravio Noribergensi, (de qvo ibidem plura,) & post hunc Obr. *p.* 26.

s) Poterat hoc monitum paulò acerbius omitti.

t) Adde Obr. *p.* 26. Kulpis. *p.* 224.

qventius donis qvam tenues coluntur. Tam opimo patrimonio instructos facile erat divitum nuptiarum facultatem nancisci. *u)* Et quia puellas in amorem sponsorum non opes tantum, sed & præfulgens dignitas inflammare solent; abs duro qvoqve Patre filius impetrare poterat, ut præ reliqvis Ducibus sibi aliqvid eximii tituli adponeret. *x)* Et tamen laude digna Austriacorum hinc solertia. Nam ut recens familia priorem præ antiqvis locum in Comitiis occuparet, invidiosum nimis erat; neqve tamen illis cedere placebat. Igitur sibi primum locum inter Principes Ecclesiasticos cepere, *y)* qvi separato à Principibus secularibus scamno sedent. Hi enim, cum ex inferiori, *z)* ut plu-

u) Scommata Gallica & eorundem elisionem vide ap. Pacificum *Disc. 7. §. 1. p. 295. seq.*

x) Titulum Archiducalem jam minimùm à temporibus Friderici II. Austriacis fuisse indultum, ostendunt Obr. *p. 27.* & Kulpis. *p. 225. seq.*

y) Et hanc sedem datam esse Austriacis à Friderico I. ostendit Kulpis. *p. 226.* & Obr. *p. 27.*

z) Puta Nobilium, Comitum &c. Alia ratio est eorum, qvi ex ignobili & vili prosapiâ dignitatibus Ecclesiasticis, etiam non principalibus admoventur. Hîc enim vulgatum illud: Asperius nihil est, humili, qvi surgit in altum; obtinet sæpè, & alibi solemus ostendere; hoc multum contribuere ad istam observationem: Cur inter Lutheranos plures deprehendantur Rixatores, Pacis publicæ turbatores, hæretifices, & facinora alia Rusticâ impudentiâ publicè perpetrantes, qvàm hodiè inter Pontificios aut Reformatos. In-

ſimum, proſapia ad faſtigium principale aſcendant, non adeo pertinaciter ſuper loco cum ipſis erant certaturi. Qvanqvam iſta modeſtia illis non ſine præmio fuit. Nam eo modo in Senatu Principum directorium, qvod vocant, alternis vicibus cum Archiepiſcopo Salisburgenſi exercendum, obtinuerunt. *a*) Iſta tamen tantum abeſt ut abs qvoqvam cordato vitio ipſis verti qveant, ut potius ſummæ ſtupiditatis deberent argui, ſi occaſione ſeſe præbente in commodum ſuum non ſolerter fuiſſent uſi. Sic ergo Auſtriaci ditione ſua complectuntur pleramqve Germaniæ partem, qva illa ad Orientem vergit. Accedit regnum Hungariæ paulo minus *b*) qvam hereditario jure ad eandem ſpectans; qvod inter alia huic qvoqve fini hactenus inſerviit, ut propugnaculi

de, ut ad rem præſentem redeamus, etiam tot lites Clericorum noſtrorum ſuper præcedentiâ, contemtu &c.

a) Non tamen hodiè abſqve proteſtatione Salisburgenſis. Autor der Grundfeſte *p. m.* 119.

b) Addit Kulpiſ. *p.* 227. hodiè *ferè* hæreditarium eſſe, inſertumqve familiæ Auſtriacæ, diplomate non ita pridem publicato, cum conjurationes in caput Cæſaris eſſent detectæ. An autem differentia ſit, inter *ferè* hæreditarium, & *paulo minus* qvam hæreditarium, neſcio. Certè portiones Hungariæ, felicibus armis Leopoldi Turcis ademtæ, ſecundum naturam bello acqviſitorum hæreditariis bonis adſcribi poſſunt. In alia omnia abit Pacific. *d. diſc.* 7. §. 2. multa alia huc non pertinentia, ut mitiſſimè loqvar, ibid. per totum §. admiſcens.

culi instar reliqvis ditionibus Austriacis contra irruptiones Turcarum prætexeretur; & ut terrore belli Turcici pecunia Germani emungerentur. c)

IV. Probe autem observandum, Austriacos in sua familia dignitatem Cæsaream tamdiu continuasse, non solum qvod vix ulla sit præter ipsam per Germaniam domus, qvæ ejus fastigii splendorem propriis reditibus tolerare qveat: sed etiam qvod opes suas ita disposuerint, ut nullo negotio peculiarem Rempublicam constituere possent, d) si contingat, alium ad Cæsareum munus vocari. De talibus enim

G 2 sibi

c) Debuisset istud scomma omitti, haustum haud dubiè ab Hippolitho à Lapide, ut Pacificus *p. 300.* & Obrechtus *p. 27.* notarunt. Notat tamen simul Pacificus, olim fortassis veritatem interdum huic opinioni prævaluisse: Habere aliqvid ex iniqvo omne magnum exemplum: Hodiè ordines Imperii loco pecuniæ milites in bellum Turcicum mittere: Antehàc forte in eo genere esse peccatum; Hodiè tamen satis huic suspicioni prævisum &c. Unde qvam maximè hîc nondecorum à falso separandum. Omnes eo nævo laboramus, ut data occasione promoveamus commodum privatum, prætextu publici.

d) Nota: Autor hic semper loqvitur qvid facere possint si velint, non qvid velint aut velle debeant. Non Historica est ejus observatio, nec moralis, sed Politica. Unde uno ictu cadunt, qvæ contrà Autorem Pacificus *Diss. 8. §. 4. p. 302. seq.* movet, qvasi sibi persvasum habuerit, qvod Carolus V. in privilegiis Austriacis *id sibi proposuerit*, ut Austria separatam Rempublicam constituere possit; cum tamen illa privilegia ambitionem qvidem aliqvam spirent, non verè

ſibi proſpexere privilegiis, ut, ubi alterius Imperatoris autoritatem agnoſcere diſpliceat, ſtatim dicere qveant, ſibi cum Germanico Imperio nihil negotii eſſe, ſuas ditiones ſeparatam efficere

ſeparationem *intendant*, (*p. 306.*) neqve evincere ab Autore allata qvod Auſtriaci *velint* inſtituere Rempubl. ſeparatam; (*p. 309*) ſuſpiciones eſſe ingenioſas Autoris cogitationes, neqvaqvam probationes in jure, (qvaſi pro tribunali ageret ſcriptor Politicus;) Nos erubeſcere ſine lege & ratione loqvi; Probationem incumbere Severino noſtro; Eam expediturum eſſe in illo Pentecoſtis feſto, qvando nivis altitudo haſtam erectam æqvabit (*p. 311--312.*) & qvæ ſunt hujus furfuris alia. Et reverà neſcivit, qvid ageret Pacificus dum *p. 307.* dixit, Carolum V. iſtis privilegiis fortè intendiſſe, ut ſi aliqvando ad lineam Bavaricam perveniret Imperium, Auſtriaci tali prærogativâ gauderent, ut Imperatori Bavaro non eqvidem in totum, ſed in tantum obſtricti manerent. Obrechti *p. 28. ſeq.* & Kulpiſii *p. 228.* objectiones eò tendunt: 1. Privilegia Auſtriaca jam à Friderico I. eſſe indulta, à Carolo V. ſaltem repetita. 2. ea talia eſſe ut & reliqvi Status non minora poſſideant, qvorum tamen ſeparatio non timenda ſit. Qvod 1. attinet. exinde ſaltem id probaretur, non ea intentione Carolum V. hæc privilegia repetiiſſe, ut ſucceſſores ſe imperio Germaniæ eximerent, de qvo tamen, ut monitum, non eſt qvæſtio; non probaretur, haud eſſe talia, ut hæc exemtio contingere poſſit, aut, qvæ Autor in noviore hâc editione addidit, ut tantum non precariò Majeſtatem Imperatoris colerent. Qvoad 2. falſum eſt, reliqvos Status habere tanta privilegia, ſi qvis Auſtriacæ domus immunitatem ab oneribus, ritus inveſtiturarum, liberam comparitionem in Comitiis, excluſionem Imperii à feudis Auſtriacis, privilegium reſpectu bannitorum, creationes Baronum & Comitum, liberam de territoriis diſpoſitio-

efficere civitatem, aut saltem se non precario & qvantum ipsis arrideat, Majestatem Imperatoris agnoscere. Id qvod non solum corpus Imperi insigniter esset mutilaturum, avulsa tam insigni parte; sed etiam ad similia molienda invitaturum, qvi propriis sese opibus subsistere posse confiderent. Imo exemplo semel introducto, etiam tenuiores dispari esse conditione fastidient. Sic demum ad faciem nostræ Italiæ redigeretur Germania; qvæ tamen an eodem modo sese sit conservatura, mihi valde dubium videtur. Isthæc autem non temere fingi, facile agnoscet, qvi noverit, regno Bohemiæ *e)* cum reliqva Germania nihil fere esse negotii, nisi in electione Imperatoris; aut qvi pleraqve privilegia domus Austriacæ paulo attentius consideraverit. Pauca capita ex privilegio Caroli V. *f)* excerpsisse sufficiet; in cu-

nem &c. consideret. Deinde si haberent, nihil interretur contra Autorem, metum separationis non à solis privilegiis, sed & ab amplitudine territoriorum deducentis.

e) Nihil contra Autorem faciunt, sed potius assertionem ejus confirmant collectanea Pacifici *p.* 310. de juribus Regni Bohemiæ. Goldasti opus de Regno Bohemiæ uti continet multa erudita, ita non omninò tamen promiscuè assumenda, sed multa secundum affectum & intentionem scriptoris dijudicanda.

f) Possent etiam adversus ea, qvæ Obrechtus de Privilegiis Friderici I. Henrico Marchioni Austriæ, in præmium qvasi cessarum prætensionum in Ducatum Bavariæ, concessis *p.* 28. *seq.* affert, dubia moveri in favorem Autoris; Non

jus exordio non dissimulat communem hominibus affectum, ut suis familiis qvam optime cupiant. Jubet Austriam esse feudum perpetuum, qvod nulli Imperatorum ab ea familia tollere liceat. Jubet Austriæ Ducem esse Consiliarium Imperii, ita ut ipso inscio nihil decerni qveat. Et tamen ipsum ejusqve ditiones ab omnibus Imperii oneribus immunes declarat, utut Imperium istis tutelam præstare debeat. Ergo in favorabilibus est membrum Imperii, in odiosis non item. Dux Austriæ non tenetur investituram petere extra suas ditiones, sed illa ipsi intra easdem debet offerri. Scilicet qvia ob nudam recognitionem feudalem inferiorem se Imperio agnoscere non vult: qvasi ultro rogandus sit, ut Imperii Vasallus audire velit. Et insignia, qvibus dum feudum accipit utitur, satis arguunt, agendum cum ipso tanqvam æqvali, non tanqvam subjecto. Potest qvoqve ad Comitia comparere, si velit; si nolit, non tenetur. Qvæ gesserit in sua ditione, Imperatori corrigere non licet. Imperio in Austria feudum obtinere non conceditur. Subditi ipsius ad extranea judicia non trahuntur; à sententiis ejusdem provocatio non datur. Licet ipsi

concessa esse illa Privilegia Provinciæ & territorio, sed Familiæ Friderici. Hâc igitur extinctâ, novam concessionem esse, non repetitionem, qvæ subseqventibus temporibus à Carolo V. fuit expedita, ubi tamen pristina causa concessionis non subfuerit &c.

ipſi citra periculum receptare banno notatum, ut tamen actori reqvirenti juſtitiam adminiſtrari curet. Sed ab Auſtriaco proſcriptus, ab alio, aut alibi qvam in Auſtria, non abſolvitur. Tributa nova in ditionibus ſuis pro arbitrio indicit. In ditionibus itidem ſuis Comites, Barones & Nobiles creat; id qvod in Germania alias ſummi Imperii eſſe creditur. Deniqve ne obſcurum ſit, ipſum nihil juris Imperio in ſuas ditiones concedere, deficientibus maſculis, ad fœminas devolvi easdem cautum eſt, aut ſi ne fœminæ qvidem ſuperſint, licebit easdem ultimo poſſeſſori transferre aut alienare, qvocunqve placuerit. Plura addere nihil attinet. Nam iſta etiam modice ſapientibus ſufficere poſſunt, qvibus ſatis conſtat, qvam facile eludantur ſpecioſa juris vocabula, hominibus ſcholaſticis tanto cum fervore jactata, *g*) ubi qvis

g) Sunt hæc verba huic editioni addita, qvibus veroſimiliter Autor reſpexit ad objectiones Pacifici à Lapide *Diſc.* 8. *§. 4. p. 302.* Bona Imperii non eſſe in marſupio ſolius Imperatoris, ut illa poſſit è feneſtrâ velut ejicere: Et qvamvis „ privilegia tantum valeant, qvantum conſuetudo & præſcriptio, tamen non attendi ea, ſi ſint contrà utilitatem publicam: Non poſſe Imperatori vigore reſervati in concedendis privilegiis tantam competere poteſtatem, ut Imperium contrà titulum Germanicum zu allen Zeiten Mehrer des Reichs anguſtare, imperiiqve Aqvilæ pro lubitu pennas extrahere qveat, ut ita ſemper Auguſtus tandem in hominem Platonicum i.e. animal bipes implume degeneret: „ Nullum privatum eſſe Dominum membrorum, nec abuti „

aliorum vires tuto contemnere valet. Sic simplices valde oportuit esse, qvi non animadverterint ludibrium *b*) Caroli V. Belgium suum partem Imperii declarantis, magnifica cum pollicitatione, ut illud Imperio tantundem pen-

„rebus suis in perniciem Reip. debere; qvid statuendum de Imperatore, si is membra Imperii incorporata, sub „prætextu privilegii, suæ potestatis redderet; Cæsarem „tanqvam Tutorem Imperii, sine consensu Ordinum tan- „qvam contutorum Provincias alienare non posse, si nolit „Vitricus audire; per ejusmodi interpretationem privilegii, „Imperium ingens incurrere damnum, utilitatemqve Ger- „maniæ publicam maximoperè lædi, aliisqve ad similia „molienda fenestram aperiri, eoqve pacto Imperii majesta- „tem puerilibus crepundiis non absimilem reddi; Licere „eqvidem privilegia plenissimè interpretari, modo non ab- „surda in statum publicum redundent; privilegia ista in to- „tum ex Imperatoris & Imperii beneficio profluxisse, adeo- „qve civiliter, non Judaicè interpretanda esse, acsi emanci- „patio per ea ab Imperii summá potestate facta sit: Austriam „esse in perpetua Imperii tutela, & Austriæ Ducem, vi pri- „vilegii, perpetuum Consiliarium Imperii intimum. &c. Hæc sunt ista speciosa juris vocabula, hominibus Scholasticis tanto cum fervore jactata.

b) Si à circumstantiis specialibus abstrahamus, conjecturæ Autoris non essent à vero absimiles, sed si consideremus „qvæ Obrechtus hîc adduxit *p. 30. seq.* Status Imperii Ca- „rolum V. non sine acri contentione eò perduxisse, ut Bel- „gium suum partem Imperii declararet; Belgicas item Pro- „vincias pridem in Imperii obseqvio fuisse, & ad comitia „olim fuisse vocatas, à qve Maximiliano id actum, ut uno „Burgundici circuli titulo in corpus Imperii cooptarentur; „pollicitationem Caroli à Statibus imperii, ut adversam Ju-

penderet, qvam duo Electores. Nam ista omnia insumebantur in bellum Turcicum, adeoqve ad conservationem ditionum Austriacarum. Et cum rationes tributi ad bellum Turcicum in manu Austriacorum fuerint, non valde rigidos habituri erant exactores Belgæ, si in portione sua conferenda essent paulo segniores. Sic ut facile fuisset Italo alicui credere, pollicitatione sua Carolum V. Germanis duntaxat voluisse animum addere, ut eo promptius pro alienis rebus servandis sua erogarent, cum videant ipsos dominos in patrimonii sui commodum aliqvam oneris partem non defugere, etsi negotium istud effectu caruit, Ordinibus Belgii tributa conferre abnuentibus. Qvanqvam & alia fortasse ratio fuit, ut scilicet Philippo filio, ad Imperium adspiranti, *i*) objici non posset, ipsum nullas in Germania habere ditiones, postqvam Austriacorum in Germania patrimonium Ferdinando cesserat. An, ut eo nomine Germani obstrictos sese crederent ad mittenda auxilia, si qvando Belgium à Rege Galliæ

 im-

ribus Imperii jam antè competentibus, fuisse aliqvoties impugnatam; excusabitur Carolus, ut eum ab imputationibus speciosis Autoris liberemus. *Conf. Kulpis. p. 229.*

i) Et ab hâc suspicione Carolum V. liberat Obr. *p. 32.* ostendens, Ferdinandum pridem creatum Regem Romanorum, & ante hanc promissionem jam a Fratre sollicitatum, ut Philippo dignitatem Regis Romanorum cederet, repulsam eidedisse.

impeteretur. Hodie mascula stirps ejus domus ad duos tantum redacta est, Leopoldum *l)* Cæsarem, & Carolum Hispaniæ Regem; & de hujus qvidem vivacitate pauci sibi ampliter pollicitantur; Illi autem ut fœcundum masculæ prole matrimonium contingat, *m)* multos Ger-

l) Poterat Pacificus *p. 314. seq.* intempestivas censuras de laudatissimo Imperatore omittere. Habent Pontificii suas superstitiones, habemus & nos: Uti vero inter nostros dantur per DEI gratiam qvi, à superstitionibus sunt alieni, ita & inter eos qvi in Catholicâ religione sunt educati, multos dari nullus dubito. Nec credo nos causas habere, ut Principibus Catholicis exprobremus, qvod Jesuitis & Clero nimis sint obnoxii, aut ut in Jesuitarum insidias invehamur, aut in Patrem Laimermannum & alios similes. Possunt & nostri Clerici, si Clerici esse velint, h. e. si Ministrorum verbi officium genuinum negligant, & se solos populum DEI electum, reliqvos vilem plebem esse opinentur, turbas multas in Politia & Ecclesiâ dare. Nondum obliterata est Hoëorum & Langhansiorum memoria. Felix Respublica, cui contingat Princeps sapiens, Minister Status sine Avaritia, & Confessionarius aut Conscientiæ director sine Ambitione & qvi sit Vir Pacis nec Hæretifex. Sed ut ad Imperatorem modernum redeamus, uti intempestiva adulatio esset, Viventis laudes publicare; ita magna Virtutum ejus indicia sunt, qvod in privatorum conventibus, ubi liberiora ora esse solent, ubiqve, etiam apud Protestantes, ob insignem Clementiam & Sapientiæ amorem benè audiat, & nullum adeò sit dubium, fore, ut aliqvando post fata posteritas eum Bonis Principibus adscriptura sit, qvæ demum vera laus est, ubi nimirum nulla neqve metus neqve adulationis suspicio subest.

m) Contigit jam per divinam gratiam, qvæ ut Josephum

Germanorum optare audivi; qvod metus sit, ne tam gloriosæ stirpis ultimus sumtuosis nimis certaminibus sepulcralibus sibi parentari postulet.

V. Familia Comitum Palatinorum Rheni & Ducum Bavariæ *n*) circa antiqvitatem nulli concesserit. Amplissimum qvoqve tractum ab Alpibus ad Mosellam usqve, duosqve insuper Ducatus in confinibus Belgii ditione amplectitur. In duas lineas dividitur, Rudolphinam & Wilhelminam. *o*) Hæc jam olim Ducatum Bava-

Romanorum & Hungariæ Regem exoptatum cum Serenissimo Fratre, & in posterum conservare, atqve micantes jam virtutum radios qvotidie augere velit, tota optat Germania.

n) vide Burgold. Part. I. Disc. 24. 25. 27. Rittershusii Tabulas Ducum Bavariæ & Comitum Palatinorum.

o) Scilicet Ludovicus Severus Dux Bavariæ & Elector Palatinus mortuus 1275. duos reliqvit filios, Rudolphum Comitem Palatinum Electorem, & Ludovicum Bavarum Imperatorem. Ex Rudolphi posteris descendunt moderni Comites Palatini, ex Ludovici posteris modernus Dux Bavariæ. Unde & linea Rudolfina ab isto Rudolfo sic nominata, denotat Comites Palatinos, linea Wilhelmina vero à posteris Ludovici pluribus hujus nominis sic dicta, denotat Duces Bavariæ. Etenim Wilhelmus I. Ludovici filius, Wilhelmus II. ejus nepos, Wilhelmus III. pronepos, Wilhelmus IV. trinepos, Wilhelmus V. trinepotis nepos, & simul moderni Bavariæ Electoris Proavus fuit. Hæc omnia cum sint plana, non opus erit cum Dn. Kulpisio *p. 231.* & Obr. *p. 33.* monere, Ludovicum Imperatorem esse autorem lineæ Wilhelminæ; Instrumentum pacis ab usu recepto li-

ſimum, proſapia ad faſtigium principale aſcendant, non adeo pertinaciter ſuper loco cum ipſis erant certaturi. Qvanqvam iſta modeſtia illis non ſine præmio fuit. Nam eo modo in Senatu Principum directorium, qvod vocant, alternis vicibus cum Archiepiſcopo Salisburgenſi exercendum, obtinuerunt. *a*) Iſta tamen tantum abeſt ut abs qvoqvam cordato vitio ipſis verti qveant, ut potius ſummæ ſtupiditatis deberent argui, ſi occaſione ſeſe præbente in commodum ſuum non ſolerter fuiſſent uſi. Sic ergo Auſtriaci ditione ſua complectuntur pleramqve Germaniæ partem, qva illa ad Orientem vergit. Accedit regnum Hungariæ paulo minus *b*) qvam hereditario jure ad eandem ſpectans; qvod inter alia huic qvoqve fini hactenus inſerviit, ut propugnaculi

de, ut ad rem præſentem redeamus; etiam tot lites Clericorum noſtrorum ſuper præcedentiâ, contemtu &c.

a) Non tamen hodie absqve proteſtatione Salisburgenſis. Autor der Grundfeſte *p. m.* 119.

b) Addit Kulpil. *p.* 227. hodiè *ferè* hæreditarium eſſe, inſertumqve familiæ Auſtriacæ, diplomate non ita pridem publicato, cum conjurationes in caput Cæſaris eſſent detectæ. An autem differentia ſit, inter *ferè* hæreditarium, & *paulo minus* qvam hæreditarium, neſcio. Certè portiones Hungariæ, felicibus armis Leopoldi Turcis ademtæ, ſecundum naturam bello acqviſitorum hæreditariis bonis adſcribi poſſunt. In alia omnia abit Pacific. *d. diſc.* 7. §. 2. multa alia huc non pertinentia, ut mitiſſimè loqvar, ibid. per totum §. admiſcens.

culi instar reliqvis ditionibus Austriacis contra irruptiones Turcarum prætexeretur; & ut terrore belli Turcici pecunia Germani emungerentur. *c)*

IV. Probe autem observandum, Austriacos in sua familia dignitatem Cæsaream tamdiu continuasse, non solum qvod vix ulla sit præter ipsam per Germaniam domus, qvæ ejus fastigii splendorem propriis reditibus tolerare qveat: sed etiam qvod opes suas ita disposuerint, ut nullo negotio peculiarem Rempublicam constituere possent, *d)* si contingat, alium ad Cæsareum munus vocari. De talibus enim

c) Debuisset istud scomma omitti, haustum haud dubiè ab Hippolitho à Lapide, ut Pacificus *p. 300.* & Obrechtus *p. 27.* notarunt. Notat tamen simul Pacificus, olim fortassis veritatem interdum huic opinioni prævaluisse: Habere aliqvid ex iniqvo omne magnum exemplum: Hodiè ordines Imperii loco pecuniæ milites in bellum Turcicum mittere: Antehàc fortè in eo genere esse peccatum; Hodiè tamen satis huic suspicioni prævisum &c. Unde qvam maximè hîc non decorum à falso separandum. Omnes eo nævo laboramus, ut data occasione promoveamus commodum privatum, prætextu publici.

d) Nota: Autor hic semper loqvitur qvid facere possint si velint, non qvid velint aut velle debeant. Non Historica est ejus observatio, nec moralis, sed Politica. Unde uno ictu cadunt, qvæ contrà Autorem Pacificus *Diss. 8. §. 4. p. 302. seq.* movet, qvasi sibi persvasum habuerit, qvod Carolus V. in privilegiis Austriacis *id sibi proposuerit*, ut Austria separatam Rempublicam constituere possit; cum tamen illa privilegia ambitionem qvidem aliqvam spirent, non verè

sibi prospexere privilegiis, ut, ubi alterius Imperatoris autoritatem agnoscere displiceat, statim dicere qveant, sibi cum Germanico Imperio nihil negotii esse, suas ditiones separatam efficere

separationem *intendant*, (*p*. 306.) neqve evincere ab Autore allata qvod Austriaci *velint* instituere Rempubl. separatam; (*p*. 309) suspiciones esse ingeniosas Autoris cogitationes, neqvaqvam probationes in jure, (qvasi pro tribunali ageret scriptor Politicus;) Nos erubescere sine lege & ratione loqvi; Probationem incumbere Severino nostro; Eam expediturum esse in illo Pentecostis festo, qvando nivis altitudo hastam erectam æqvabit (*p*. 311--312.) & qvæ sunt hujus furfuris alia. Et reverà nescivit, qvid ageret Pacificus dum *p*. 307. dixit, Carolum V. istis privilegiis fortè intendisse, ut si aliqvando ad lineam Bavaricam perveniret Imperium, Austriaci tali prætogativâ gauderent, ut Imperatori Bavaro non eqvidem in totum, sed in tantum obstricti manerent. Obrechti *p*. 28. *seq*. & Kulpisii *p*. 228. objectiones eò tendunt: 1. Privilegia Austriaca jam à Friderico I. esse indulta, à Carolo V. saltem repetita. 2. ea talia esse ut & reliqvi Status non minora possideant, qvorum tamen separatio non timenda sit. Qvod 1. attinet, exinde saltem id probaretur, non ea intentione Carolum V. hæc privilegia repetiisse, ut successores se imperio Germaniæ eximerent, de qvo tamen, ut monitum, non est qvæstio; non probaretur, haud esse talia, ut hæc exemtio contingere possit, aut, qvæ Autor in noviore hâc editione addidit, ut tantum non precariò Majestatem Imperatoris colerent. Qvoad 2. falsum est, reliqvos Status habere tanta privilegia, si qvis Austriacæ domus immunitatem ab oneribus, ritus investiturarum, liberam comparitionem in Comitiis, exclusionem Imperii à feudis Austriacis, privilegium respectu bannitorum, creationes Baronum & Comitum, liberam de territoriis dispositio-

efficere civitatem, aut ſaltem ſe non precario & qvantum ipſis arrideat, Majeſtatem Imperatoris agnoſcere. Id qvod non ſolum corpus Imperi inſigniter eſſet mutilaturum, avulſa tam inſigni parte; ſed etiam ad ſimilia molienda invitaturum, qvi propriis ſeſe opibus ſubſiſtere poſſe confiderent. Imo exemplo ſemel introducto, etiam tenuiores diſpari eſſe conditione faſtidient. Sic demum ad faciem noſtræ Italiæ redigeretur Germania; qvæ tamen an eodem modo ſeſe ſit conſervatura, mihi valde dubium videtur. Iſthæc autem non temere fingi, facile agnoſcet, qvi noverit, regno Bohemiæ *e)* cum reliqva Germania nihil fere eſſe negotii, niſi in electione Imperatoris; aut qvi pleraqve privilegia domus Auſtriacæ paulo attentius conſideraverit. Pauca capita ex privilegio Caroli V. *f)* excerpſiſſe ſufficiet; in cu-

nem &c. conſideret. Deinde ſi haberent, nihil interretur contra Autorem, metum ſeparationis non à ſolis privilegiis, ſed & ab amplitudine territoriorum deducentis.

e) Nihil contra Autorem faciunt, ſed potius aſſertionem ejus confirmant collectanea Pacifici *p.* 310. de juribus Regni Bohemiæ. Goldaſti opus de Regno Bohemiæ uti continet multa erudita, ita non omninò tamen promiſcuè aſſumenda, ſed multa ſecundum affectum & intentionem ſcriptoris dijudicanda.

f) Poſſent etiam adverſus ea, qvæ Obrechtus de Privilegiis Friderici I. Henrico Marchioni Auſtriæ, in præmium qvaſi ceſſarum prætenſionum in DucatumBavariæ, conceſſis *p.* 28. *ſeq.* affert, dubia moveri in favorem Autoris; Non

jus exordio non dissimulat communem hominibus affectum, ut suis familiis qvam optime cupiant. Jubet Austriam esse feudum perpetuum, qvod nulli Imperatorum ab ea familia tollere liceat. Jubet Austriæ Ducem esse Consiliarium Imperii, ita ut ipso inscio nihil decerni qveat. Et tamen ipsum ejusqve ditiones ab omnibus Imperii oneribus immunes declarat, utut Imperium istis tutelam præstare debeat. Ergo in favorabilibus est membrum Imperii, in odiosis non item. Dux Austriæ non tenetur investituram petere extra suas ditiones, sed illa ipsi intra easdem debet offerri. Scilicet qvia ob nudam recognitionem feudalem inferiorem se Imperio agnoscere non vult: qvasi ultro rogandus sit, ut Imperii Vasallus audire velit. Et insignia, qvibus dum feudum accipit utitur, satis arguunt, agendum cum ipso tanqvam æqvali, non tanqvam subjecto. Potest qvoqve ad Comitia comparere, si velit; si nolit, non tenetur. Qvæ gesserit in sua ditione, Imperatori corrigere non licet. Imperio in Austria feudum obtinere non conceditur. Subditi ipsius ad extranea judicia non trahuntur; à sententiis ejusdem provocatio non datur. Licet ipsi

concessa esse illa Privilegia Provinciæ & territorio, sed Familiæ Friderici. Hâc igitur extinctâ, novam concessionem esse, non repetitionem, qvæ subseqventibus temporibus à Carolo V. fuit expedita, ubi tamen pristina causa concessionis non subfuerit &c.

ipsi citra periculum receptare banno notatum, ut tamen actori reqvirenti justitiam administrari curet. Sed ab Austriaco proscriptus, ab alio, aut alibi qvam in Austria, non absolvitur. Tributa nova in ditionibus suis pro arbitrio indicit. In ditionibus itidem suis Comites, Barones & Nobiles creat; id qvod in Germania alias summi Imperii esse creditur. Deniqve ne obscurum sit, ipsum nihil juris Imperio in suas ditiones concedere, deficientibus masculis, ad fœminas devolvi easdem cautum est, aut si ne fœminæ qvidem supersint, licebit easdem ultimo possessori transferre aut alienare, qvocunqve placuerit. Plura addere nihil attinet. Nam ista etiam modice sapientibus sufficere possunt, qvibus satis constat, qvam facile eludantur speciosa juris vocabula, hominibus scholasticis tanto cum fervore jactata, *g*) ubi qvis

 alio-

g) Sunt hæc verba huic editioni addita, qvibus verosimiliter Autor respexit ad objectiones Pacifici à Lapide *Disc.* 8. §. 4. *p.* 302. Bona Imperii non esse in marsupio solius Imperatoris, ut illa possit è fenestrâ velut ejicere: Et qvamvis „ privilegia tantum valeant, qvantum consuetudo & præscriptio, tamen non attendi ea, si sint contrà utilitatem publicam: Non posse Imperatori vigore reservati in concedendis privilegiis tantam competere potestatem, ut Imperium contrà titulum Germanicum zu allen Zeiten Mehrer des Reichs angustare, imperiiqve Aqvilæ pro lubitu pennas extrahere qveat, ut ita semper Augustus tandem in hominem Platonicum i.e. animal bipes implume degeneret: „ Nullum privatum esse Dominum membrorum, nec abuti „

aliorum vires tuto contemnere valet. Sic simplices valde oportuit esse, qvi non animadverterint ludibrium *b*) Caroli V. Belgium suum partem Imperii declarantis, magnifica cum pollicitatione, ut illud Imperio tantundem peri-

„rebus suis in perniciem Reip. debere; qvid statuendum „de Imperatore, si is membra Imperii incorporata, sub „prætextu privilegii, suæ potestatis redderet; Cæsarem „tanqvam Tutorem Imperii, sine consensu Ordinum tan„qvam contutorum Provincias alienare non posse, si nolit „Vitricus audire; per ejusmodi interpretationem privilegii, „Imperium ingens incurrere damnum, utilitatemqve Ger„maniæ publicam maximoperè lædi, aliisqve ad similia „molienda fenestram aperiri, eoqve pacto Imperii majesta„tem puerilibus crepundiis non absimilem reddi; Licere „eqvidem privilegia plenissimè interpretari, modo non ab„surda in statum publicum redundent; privilegia ista in to„tum ex Imperatoris & Imperii beneficio profluxisse, adeo„qve civiliter, non Judaicè interpretanda esse, acsi emanci„patio per ea ab Imperii summá potestate facta sit: Austriam „esse in perpetua Imperii tutela, & Austriæ Ducem, vi pri„vilegii, perpetuum Consiliarium Imperii intimum. &c. Hæc sunt ista speciosa juris vocabula, hominibus Scholasticis tanto cum fervore jactata.

b) Si à circumstantiis specialibus abstrahamus, conjecturæ Autoris non essent à vero absimiles, sed si consideremus „qvæ Obrechtus hîc adduxit *p. 30. seq.* Status Imperii Ca„rolum V. non sine acri contentione eò perduxisse, ut Bel„gium suum partem Imperii declararet; Belgicas item Pro„vincias pridem in Imperii obseqvio fuisse, & ad comitia „olim fuisse vocatas, à qve Maximiliano id actum, ut uno „Burgundici circuli titulo in corpus Imperii cooptarentur; „pollicitationem Caroli à Statibus imperii, ut adversam Ju-

penderet, qvam duo Electores. Nam ista omnia insumebantur in bellum Turcicum, adeoqve ad conservationem ditionum Austriacarum. Et cum rationes tributi ad bellum Turcicum in manu Austriacorum fuerint, non valde rigidos habituri erant exactores Belgæ, si in portione sua conferenda essent paulo segniores. Sic ut facile fuisset Italo alicui credere, pollicitatione sua Carolum V. Germanis duntaxat voluisse animum addere, ut eo promptius pro alienis rebus servandis sua erogarent, cum videant ipsos dominos in patrimonii sui commodum aliqvam oneris partem non defugere, etsi negotium istud effectu caruit, Ordinibus Belgii tributa conferre abnuentibus. Qvanqvam & alia fortasse ratio fuit, ut scilicet Philippo filio, ad Imperium adspiranti, *i*) objici non posset, ipsum nullas in Germania habere ditiones, postqvam Austriacorum in Germania patrimonium Ferdinando cesserat. An, ut eo nomine Germani obstrictos sese crederent ad mittenda auxilia, si qvando Belgium à Rege Galliæ im-

---

ribus Imperii jam antè competentibus, fuisse aliqvoties impugnatam; excusabitur Carolus, ut eum ab imputationibus speciosis Autoris liberemus. *Conf. Kulpis. p. 229.*

i) Et ab hâc suspicione Carolum V. liberat Obr. *p. 32.* ostendens, Ferdinandum pridem creatum Regem Romanorum, & ante hanc promissionem jam à Fratre sollicitatum, ut Philippo dignitatem Regis Romanorum cederet, repulsam eidem dedisse.

impeteretur. Hodie mascula stirps ejus domus ad duos tantum redacta est, Leopoldum *l*) Cæsarem, & Carolum Hispaniæ Regem; & de hujus qvidem vivacitate pauci sibi ampliter pollicitantur: Illi autem ut fœcundum mascula prole matrimonium contingat, *m*) multos Ger-

l) Poterat Pacificus *p. 314. seq.* intempestivas censuras de laudatissimo Imperatore omittere. Habent Pontificii suas superstitiones, habemus & nos: Uti vero inter nostros dantur per DEI gratiam qvi, à superstitionibus sunt alieni, ita & inter eos qvi in Catholicâ religione sunt educati, multos dari nullus dubito. Nec credo nos causas habere, ut Principibus Catholicis exprobremus, qvod Jesuitis & Clero nimis sint obnoxii, aut ut in Jesuitarum insidias invehamur, aut in Patrem Laimermannum & alios similes. Possunt & nostri Clerici, si Clerici esse velint, h. e. si Ministrorum verbi officium genuinum negligant, & se solos populum DEI electum, reliqvos vilem plebem esse opinentur, turbas multas in Politia & Ecclesiâ dare. Nondum obliterata est Hoeorum & Langhansiorum memoria. Felix Respublica, cui contingat Princeps sapiens, Minister Status sine Avaritia, & Confessionarius aut Conscientiæ director sine Ambitione & qvi sit Vir Pacis nec Hæretifex. Sed ut ad Imperatorem modernum redeamus, uti intempestiva adulatio esset, Viventis laudes publicare; ita magna Virtutum ejus indicia sunt, qvod in privatorum conventibus, ubi liberiora ora esse solent, ubiqve, etiam apud Protestantes, ob insignem Clementiam & Sapientiæ amorem benè audiat, & nullum adeò sit dubium, fore, ut aliqvando post fata posteritas eum Bonis Principibus adscriptura sit, qvæ demum vera laus est, ubi nimirum nulla neqve metus neqve adulationis suspicio subest.

m) Contigit jam per divinam gratiam, qvæ ut Josephum

Germanorum optare audivi; qvod metus sit, ne tam gloriosæ stirpis ultimus sumtuosis nimis certaminibus sepulcralibus sibi parentari postulet.

V. Familia Comitum Palatinorum Rheni & Ducum Bavariæ *n*) circa antiqvitatem nulli concesserit. Amplissimum qvoqve tractum ab Alpibus ad Mosellam usqve, duosqve insuper Ducatus in confinibus Belgii ditione amplectitur. In duas lineas dividitur, Rudolphinam & Wilhelminam. *o*) Hæc jam olim Ducatum Bava-

Romanorum & Hungariæ Regem exoptatum cum Serenissimo Fratre, & in posterum conservare, atqve micantes jam virtutum radios qvotidie augere velit, tota optat Germania.

n) vide Burgold. Part. I. Disc. 24. 25. 27. Rittershusii Tabulas Ducum Bavariæ & Comitum Palatinorum.

o) Scilicet Ludovicus Severus Dux Bavariæ & Elector Palatinus mortuus 1275. duos reliqvit filios, Rudolphum Comitem Palatinum Electorem, & Ludovicum Bavarum Imperatorem. Ex Rudolphi posteris descendunt moderni Comites Palatini, ex Ludovici posteris modernus Dux Bavariæ. Unde & linea Rudolfina ab isto Rudolfo sic nominata, denotat Comites Palatinos, linea Wilhelmina vero à posteris Ludovici pluribus hujus nominis sic dicta, denotat Duces Bavariæ. Etenim Wilhelmus I. Ludovici filius, Wilhelmus II. ejus nepos, Wilhelmus III. pronepos, Wilhelmus IV. trinepos, Wilhelmus V. trinepotis nepos, & simul moderni Bavariæ Electoris Proavus fuit. Hæc omnia cum sint plana, non opus erit cum Dn. Kulpisio *p. 231.* & Obr. *p. 33.* monere, Ludovicum Imperatorem esse autorem lineæ Wilhelminæ; Instrumentum pacis ab usu recepto li-

Bavariæ obtinuit, divitiarum opinione semper celebris. Proximo bello prædæ nomine accessit dignitas Electoralis *p*) & ereptus cognato Palatinatus superior. Sed & per integrum fere seculum Bavari obtinuere Electoratum Coloniensem, *q*) præter qvem modernus *r*) possidet Episcopatum Leodiensem & Hildesiensem. Linea Rudolphina in complures sese ramos scindit. *s*) Capiti familiæ, Electori Palatino,

neæ Wilhelminæ recessisse, & per eam solam Wilhelmi IV. & V. prosapiam intelligere, item: errare Sprengerum, dum originem Wilhelminæ Lineæ à Wilhelmo I. Hollandiæ Comite, Ludovici filio, sed sine liberis mortuo deducit, qvæ monita nobis videntur vel supervacanea, vel nodum in scirpo qværere.

p) De antiqvâ controversiâ inter Palatinum & Bavarum super Electoratu vide Strauch. *Diss. Exot. 3.* Kulpisium *p. 232.* Adde Instrum. Pacis *artic. 4.*

q) Qvem etiam post Mortem Maximiliani Henrici patrui anno 88. obtinuit, frustratis Cardinalis Fürstenbergii artibus, moderni Electoris Bavariæ Maximiliani Emanuelis frater, Josephus Clemens, Episcopus Frisingensis & Ratisponensis.

r) Qvi tum erat dictus Maximilianus Henricus. Sed & antecedentes plures Episcopatus possedisse ex Kulpis. *p. 233.* & Lohmeyero *in Tabb. N. 4. & 5.* patet. Fuerunt igitur ab anno 1565. Duces Bavariæ Archiepiscopi Colonienses 1. Ernestus, 2. Ferdinandus 3. Maximilianus Henricus, 4. Josephus Clemens, *Lohmeyer ibid.*

s) Vide Kulpis. *p. 233. seq.* Rittershus. *in Tabb. Com. Palat. lit. A. & B.* Lohmeyer *Tab. 6. seq.* De votis in Conventu Imperii Comitibus Palatinis competentibus & variis inde

no, Palatinatus inferior mansit, fertilissima regio, & amœnitate nulli Germaniæ parti cedens. Palatinus Neoburgicus, præter ditionem ad Danubium, Ducatus Juliaci & Montium jam tenet. Sunt præterea Palatini Sultzbacenses, Simmerenses, Bipontini, Birckenfeldenses, Lautrecenses, modicarum ditionum Domini. Dedit qvoqve familia Bipontina *t*) Suediæ Regem, Carolum Gustavum, à qvo prognatus Carolus, hodie rerum potitur, ad qvem post pacem Osnabrugensem *u*) spectant in Germania Ducatus Bremensis, Verdensis, & Pomerania anterior, cum Stetino, nec non Principatus Rugiæ & Dominium Wismariæ. Floret qvoqve hæc familia hodie Principibus insigni laude celebribus. Nam uti Bavaros *x*) eximia pietas *y*) com-

ortis controversiis vide Obr. *p. 34.* Kulpis. *p. 235. 401--426. item 427.*

t) Post mortem novissimi Ducis Bipontini, Ducatus ad Regem Sveciæ successionis jure pervenit, sed possessio à Gallis interversa. Qvæ super restitutione illius publicè acta sint, refert Kulpis. *p. 394. seqq.*

u) *Art. 10. §. qvartò ratione 9.*

x) Ad hos etiam pertinet Landgraviatus Leuchtenbergicus de qvo vide Obr. *p. 33.*

y) Qvi genium Autoris & affectum ex hoc scripto & aliunde novit, ei facilè apparet, qvod ironicè ista ab ipso dicta sint, & pietatis vox pro superstitione posita, unde censurâ hic in autorem abstinere potuissent Pacific. *Disc. 8. §. 5. p. 317.* Schoockius *Dissert. III. th. 5. p. 22.* Eusebius de Vita Constantini *Cap. 15. lib. 4. scribit: Qvanta vero fidei vis divino qvo-*

commendat; ita Electorem Palatinum, z) præter alias virtutes, rarissima sapientia inter ornamenta suæ nationis collocat. Nec minus inter prudentissimos Germaniæ Principes numera-

dam instinctu in ejus animo defixa fuit vel ex eo intelligi potest, quod in aureis nummis imaginem ita insculpi curavit, ut passis manibus instar precantis cœlum contueri videretur. Quod genus nummi hac effigie sculpti per omnes imperii gentes volitabat. Vel igitur Bavaris pietas Constantiniana non inferior tribuenda, quorum Ducati aureis Constantini nummis simillimi non ita pridem fuerunt, vel fatendum, jam Constantini temporibus fidem & pietatem tanquam in medio Papatu fuisse in his pseudo-signis quæsitam. Sed ista quidê Autor de Ferdinando Mariâ sensit. Modernus Elector strenuam operam navavit in Bello Turcico & Gallico.

z) Carolum Ludovicum, patrem Raugraviorum ex Degenfeldiâ, principem sapientissimum (*Conf. Pacif. p. 217.*) cujus bigamiam uti non probo, ita ferre neqveo, qvod clades & vastationes, qvibus Palatinatus succubuit, illi nævo adscribantur communiter. Pertinet istud judicium ad arcana Clericalia, argumentis deficientibus opiniones suas receptas in animis vulgi firmantia. Sit princeps Parricida, perjurus, mollis, avarus, tollent in cœlum cum Constantino, si modo Clericum in adulterio deprehensum paludamento suo obtegat, & ubiqve ei vivat obnoxius; omnesqve calamitates vel plebi vel hæreticis qvibusdam, in cerebro natis, imputabunt. At si princeps vel tantillum licentiæ Clericali frenum injicere tentet, etsi aliàs optimus, nullus casus, nulla vis divina occurret, qvæ non Vitiis Principis tota adscribetur. Plaudit vulgus Laicorum, cum nihil magis placeat iis, qvi in communi reatu vivunt, qvam si suas culpas videant ab aliis transferri in alios, sive innocentes, sive ex parte minimâ nocentes. Ita ludimus Judiciis DEI.

meratur Neoburgicus; *a*) cui nonnulli Coronam Polonicam *b*) augurabantur; non tam qvod familiæ regiæ in Polonia per affinitatem sit innexus, qvam qvia dignissimus habebatur. Sed & Princeps Rupertus merito Neptuni terror cluebat. VI. Du-

a) Philippus Wilhelmus, post mortem Caroli (Caroli Ludovici filii) Elector *Anno 1685*. Princeps prudentissimus, (*Conf. Pacif. p. 318.*) & socer Imperatoris, Regis Hispaniæ, Portugalliæ &c. infelix tamen & à Gallo deturbatus, cujus Filius Joh. Wilhelmus anno 90. Patri successit. Lohmeyer *Tab. XII.* Kulpis. *p. 236. seq.* recenset Pacta inter Carolum & Philippum Wilhelmum inita *p. 261. seq.* controversiam à Duce Veldentiano ratione successionis motam, & controversiam à Rege Galliæ nomine Ducissæ Aurelianensis agitatam *p. 297. seq.*

b) Anno 1669. post abdicationem Casimiri. Ubi post magnas Polonorum contentiones variosqve extraneorum ambitus, Ludovico Condæo cum Filio Henrico Julio, Duce Engviano, jam exclusis, Philippo Wilhelmo Palatino-Neoburgico Regum prædecessorum affini, & Carolo Juniore Lotharingio, suffragiis & factionum affectu ferè paribus, etiam valere jussis, tandem, ut ægrè ferret his partibus mentione primum hujusmodi electionis à Gallicâ factione factâ unanimiter eligitur Rex Piasteus Michael Korybutus Wiecnevviecky ab exrege pro adoptivo ferè habitus, & regiis sumtibus peregrinatus, strenuèqve literis operam navatus. Hoc Leopoli Russiæ Anno 1673. ut putant, veneno extincto, iterum spem succedendi habebat Philippus Wilhelmus Neoburgicus, sed per factionem Gallicam & metu imprimis, qvod exercitui tanqvam supremus Regni Mareschallus præesset, eligitur Johannes Sobieskius Rex modernus, vel tori consideratione, si non aliæ subessent rationes, Galliæ Regis non inimicus.

VI. Duces Saxoniæ c) meditullium fere Germaniæ insident. Ad ipsos jam pertinet Misnia, Thuringia, & modica ad Albim regio, superioris Saxoniæ nomine, superior qvoqve & inferior Lusatia, nec non in Franconia Ducatus Coburgicus & Comitatus Hennebergicus. d) Regio alibi ubere agro, alibi metallis fœcundissima. Ista familia in duas lineas dividitur, Albertinam & Ernestinam. Ex illa erat novissime defunctus Elector e) cum tribus Fratribus; f) inter qvos secundo genitus ad vitam obtinebat Archiepiscopatum Magdeburgicum. g) Ex

c) Vide Lohmeyeri Tabulas. De controversiâ an Jure Electoratus transmissus ad Fridericum Bellicosum præterito Erico V. Duce Lauenburgico agit Limn. *lib. 3. c. 10.* ubi etiam de transactione inter Electores Saxoniæ & Brandenburgicum superiori seculo initâ ratione Burggrafiatus Magdeburgici. De præcedentiâ inter lineam Altenburgicam & Vinariensem vid. Kulpis. *p. 458.* & p. 433. de votis lineæ Ernestinæ, ut & *p. 434. seq.* de tentato voto Saxonico-Qverfurtensi. Conf. de votis Obr. *p. 36. 37.*

d) *Vid. Obr. p. 35.*

e) Intelligitur Joh. Georg. II. Interim mortui sunt Joh. Georg. III. Joh. Georg. IV. cujus Frater Dn. Fridericus Augustus nunc Elector est.

f) Augusto, Christiano, Mauritio, unde Duces Weissenfelsenses, Martisburgenses, Naumburgenses. Huc pertinet testamentum Joh. Georg. I. & subsecuta transactio IV. fratrum. *Conf. Obr. p. 34.*

g) Nunc post mortem Augusti ad Potent. Elect. Brandenburgicum translatum & in Ducatum mutatum ex conventione Instrument. Pacis. *art. XI. §. similiter.*

Ex hac erat Dux Altenburgicus, *b)* atqve nunc sunt Duces Gothani, *i)* & qvi ex qvatuor Fratribus Wimariensibus *l)* supersunt. Nec ulli ex omnibus puto sterile matrimonium contigit.

VII. Subeunt inde Marchiones Brandenburgici. Caput familiæ Elector *m)* latissimarum ditionum Dominus est. Præter Borussiam, qvæ extra Imperium Romanum jam collocatur,

b) Cujus Familia in Friderico Wilhelmo III. Anno 1672. extincta & regio in Ernestum Gothanum translata.

i) Septem Ernesti Filii: Fridericus zu Gotha/ qvi filium homonymum successorem reliqvit, Albertus zu Coburg/ Bernhardus zu Meinungen/ Henricus zu Romhild/ Christianus zu Eisenberg/ Ernestus zu Eißfeld/ Johannes Ernestus zu Salfeld.

l) Intelligit Johannem Ernestum Vinariæ, Adolphum Wilhelmum Isenaci, Johannem Georgium Marcosulæ, & Bernhardum Jenæ residentes. Nunc omnes qvatuor mortui, & Adolphus qvidem sine stirpe ditionem Isenacensem reliqvit Joh. Georgio; Bernhardi vero filius Johannes Wilhelmus anno 90. etiam extinctus, ut adeò solum restent Johannis Ernesti Vinariensis filii duo, Wilhelmus Ernestus & Joh. Ernestus, & Joh. Georgii Isenacensis filii, Johannes Georgius & Joh. Wilhelmus.

m) Dum scriberet Autor, sceptra tenebat adhuc Fridericus Wilhelmus gloriosissimæ memoriæ, Princeps qvi per angusta, ut ex historiâ Pacis Monasteriensis constat, transierat per Divinam Clementiam ad augusta, & adversitatibus multis induratus multos divinæ benedictionis fructus sensit. Ita regulariter Principibus prodest ante felicitatem

gustasse

gustasse acerbiora, ita jucundum est adspicere augmenta rerum anteà non magnarum. Indignatur Schookius, qvod Autor silentio prætererit laudes hujus Herois, saltem ut occasionem arripere potuerit, sub specie laudum impertinentia qvædam & frigida *Exerc. tertiâ* conscribillare. Non laudare Principes viventes sæpè modestia est, laudes eorum affectare, etiamsi vera dicas, adulatio est, impertinenter laudare insania, & crimen. Nil difficilius, qvam viventes ita prædicare, ut nec gratiam laudatorum perdas, nec adulationis suspicionem incurras. Interim calumnias aliorum abstergere potissimum à mortuis, caritas est, imo debitum. Qvorsum refero, qvod Pacificus inculpet defunctum Electorem *Diss. 8. §. 7. p. 321.* qvod subditis suis Lutheranis æqvo gravior visus fuerit, qvodqve omnes Evangelici votis ardentibus optent, ut Zelus ille tandem defervescat. Mendacium evidens. Cui haud dubiè occasionem dedit Zelus intempestivus Cleri Lutherani in & extra Marchiam, Christianam intentionem Optimi Electoris, rixas & injurias Christianos non decentes exesse jubentis, ferre impotens. Fovit Magnanimus Elector, Fovet Potentissimus Elector modernus nos Lutheranos affectu Paterno, qvem utinam ex nostris omnes, qvod tamen multi faciunt, submisso amore exciperent, & lupos, hactenus sub ovinâ pelle decipientes, nunc vero speciem genuinam satis apertè ostendentes seriò fugerent. Res ipsa loqvitur, & ita suspicionem adulationis non veretur calamus, ut certum sit, hominem etiam frontis impudentissimæ, veritatem hanc non negaturum, aut si negare ausus fuerit, non asserturum esse, qvod Reformati, non dicam meliorem, sed talem tutelam sperare possint sub Principe Lutherano; non, qvod non credam, inter Principes Lutheranos multos esse ad humanitatem & officia Christiana valdè pronos, sed qvod ab omni humanitatis & officiorum Christianorum exercitio eos arceant principia sacri libelli, qvi à Concordiâ nomen accepit, reipsâ discordiam seminans, cui ut initio regiminis

se

tur, qvamqve nupera cum Polonis transactione tanqvam supremus Princeps obtinet, *n*) subjectam habet Marchiam, Pomeraniam ulteriorem, in Silesia Ducatum Crosnensem &

H 2 Carno-

se obstringant Principes Lutherani hactenus cavere soliti sunt qvorum hîc maximoperè interest. Sed liberabit Deus Ecclesiam nostram etiam ab hoc malo. Et non dubito, id mox futurum esse, postqvam Animal ungulas hactenus occultatas & rictum apertum ostendit.

n) Originem controversiarum inter Polonos & Eqvites Ordinis Teutonici vide apud Joh. Casp. Venatorem in Historischen Bericht von Marianischen Teutschen Ritter-Orden. Lites potissimum cœperunt Seculo 15. & Anno 1466. pax inter Regem Poloniæ in bello superiorem & Magistrum Ordinis Teutonici inita, ut fidelitatem præstarent Magistri Ordinis Regno Poloniæ, qvam ut Ordini & Imperio Germanico præjudicantem successores non obstringere putatum est, donec Albertus Marchio Brandenb. ab imperio derelictus, cum anteà strenuè per aliqvot annos cum Polonis pugnasset, necessitate urgente per transactionem 1525. Prussiam Ducalem pro se & hæredibus a Regno Poloniæ in feudum acceperit. Hanc transactionem Carolus V. 1530. nullam declarat ad instantiam ordinis, & 1532. Albertum banno ferit, hactenus tamen nondum executione firmato, frustrà eam in rem sæpius sollicitante ordine. Rationes vide ap. Venatorem *d. l. p. 450. seq.* Post Mortem Alberti ejus filius Albertus Fridericus 1553. investituram Ducatus à Rege Poloniæ suscipit, non contradicente Imperio, post qvem Agnati Johannes Sigismundus Anno 1611. & Georgius Wilhelmus, Anno 1621. item Fridericus Wilhelmus Electores Anno 1641. Imperio neqvaqvam contradicente vel indignante simili-

similiter investiti sunt. Sed Ann. 1657. per Transactionem Welaviensem nexus Feudalis remissus, & supremum Dominii vel, more loqvendi recepto, Souverenitatis Jus in Frid. Wilhelmum Elect. translatum fuit, *Vide Kulp. p. 461.* & qvidem interpositâ Leopoldi Imperatoris autoritate. *Imhof. lib. 2. c. 8. p. m. 67.* Igitur Borussiam extrà Imperium nunc constitutam esse per derelictionem, ex negligentiâ, tempore eo qvo Albertus cogebatur pacisci, deductam ostendit Conringius *de fin. lib. 2. c. 29.* qvâ suppositâ non opus est refugium qværere in præscriptione seu derelictione præsumptâ ex diuturnâ & qvietâ possessione, qvod thema tractat Boeclerus *ad Grot. II. 4. 15.* Etsi vero Obr. putet *p. 37.* titulum hunc præscriptionis per ea qvæ Boeclerus ibidem adduxit solidè convelli, mihi tamen videntur alia omnia vel ex istis, qvæ attulimus, patere. Miror potius, qvâ ratione Boeclerus omne ferè robur interruptæ præscriptionis ponat in *art. 9. capit. Carol. V.* & repetitis in seqventibus Capitulationibus, monitis de curâ revocandi avulsa ab Imperio, qvo tamen, meo qvidem judicio nihil frigidius esse potest; nisi fortè prætensiones Gallicas in omnia bona coronæ diu avulsa approbare velimus, qvæ facilè simili argumento stabilire qvis posset. Et qvamvis porro Henniges *ad Becker. p. 47.* moneat, Imperium Jus sibi salvum velle in eam terram; & Imperatorem, qvoties casus exigat, Magistro Ordinis Teutonici eam in feudum adhuc dare, qvi se Borussiæ magistrum etiam scribat, tamen jam suprà monuimus, tituli solam usurpationem præscriptionem non interrumpere. Unde valde placent qvæ habet *idem d. l.* „ Borussia omnis nobis periit nec sine culpâ nostrâ, cum „ Albertus Magister ordinis, tot annis privatis opibus cum „ Polonis colluctatus semper opem & auxilium Romani „ Imperii imploraret, irrito eventu. Nam visi ordines in „ Comitiis anno 1512. habitis dubitare etiam, num ad Imperii res pertineat Borussia. Impar ergo Polonorum viribus & ab Imperio derelictus sibi tandem consulere cepit.

factâ

Carnovienſem, *o*) Ducatum Clivenſem, ditionem Marcæ & Ravensburgii. Pro parte qvoqve Pomeraniæ, qvæ Suecis conceſſa, & aliàs ad ipſum poſt extinctam familiam Ducum Pomeraniæ erat devoluta, tanqvam æqvipollens accepit Epiſcopatus Halberſtadienſem, Mindenſem & Caminenſem, & nunc poſt obitum Auguſti Saxonis Ducatum Magdeburgicum; ditiones amplas juxta & fertiles; & tamen credunt nonnulli, maluiſſe eum pro hiſce Pomeraniam integram retinere. *p*) Memini, cum nuper ex Germania reverſus Patavii in conventu qvodam, cui aliqvot Marchiones ex Italia & Gallia *q*) intererant, narrarem, laudatum Principem ducenta milliaria Germanica in longitudinem poſſe conficere per ſuam ditionem, ut

factâ cum Polonis pace, & Boruſſiâ titulo Ducatus à regno „ in Feudum acceptâ, qvam ob rem immeritò à Camerâ „ proſcriptus eſt, cum per ſe nullo modo ſtetiſſet, qvin Im- „ perium retineret Provinciam, ni toties imploratis auxiliis „ fruſtratus fuiſſet. Imò habendæ grates fortunæ, qvod „ provincia in Germanum Principem pervenit, nec regno „ Poloniæ ſit incorporata.

o) Seu Jägerndorffenſem. Sed vide Imhoff. *d. l. 2. c. 8. p. 72. n. 17.*

p) Adde Kulpiſ. *p. 462.*

q) Jucunda obſervatio & qvam notatu dignam judicavit Kulpiſ. *p. 463.* ut adeò non opus habuerit Schoockius *Ex. 3. §. 12. p. 29.* Autori noſtro cenſuram inferre, qvaſi abjectè de Marchionibus Germanis ſentiat, qvo nihil à mente Autoris alienius.

noctu in alieno territorio diversari necessum non haberet; (nam ea uno & altero in loco per intermedia territoria interrumpitur,) plerosqve præsentium commune peregrinantibus vitium mihi impingere. Et periclitabatur fides mea apud nostrates, qyos nescio qvam ægre natale solum abs se dimittit, ni veteranus aliqvis militum tribunus, qvi diu in Germania stipendia fecerat, & qvem in istius Principis aula qvondam agnoveram, subsidio dictis meis venisset. Nam erubescebant nonnulli, apud nos & in Gallia multos Marchionum titulo superbos incedere, qvi vix ducenta jugera agri possiderent. Usqve adeo ignorabant, toto cœlo Germanos Marggravios à nostratibus Marchesis differre. Sunt & alii Marchiones Brandeburgici in Franconia, & in Culmbacenses atqve Onolzbacenses dispescuntur. *r*)

IIX. Familiis Electoralibus succedunt aliæ Principales *s*) adhuc superstites. Qvarum cum nonnullas inter sese super præcedentia *t*) con-

r) Tres lineæ, Electoralis, Culmbacensis sive Baruthensis & Onolsbacensis in filiis tribus Johannis Georgii Electoris exortæ sunt. Kulpis. *p. 459.* Lohmeyer *in Tabb.* De votis Domus Brandenburgicæ vide Obr. *p 37.* Kulp. *p. 464.*

s) Qvoad singulas familias hîc recensitas præmitte Tabulas Rittershusii aut Lohmeyeri & Kulpisii Discursum *p. 463. seqq.*

t) Competentes aut alternantes super præcedentia vide in Schemate ap. Autorem der Grundfeste *p. 108.*

contendere norim, ita recensionis hujus ordinem velim accipi, ut ne qvod inanibus *u*) istis litigiis præjudicium creetur. Duces Brunsvicenses & Luneburgenses validissimam in Saxonia inferiori ditionem possident. *x*) In duos sunt divisi ramos, Wolfenbuttelanum & Cellensem. Ad unum pertinet Ducatus Brunsvicensis, qvem jam regit Princeps ætate provecta. *y*) Ducatum Luneburgensem duo fratres inter se divisere; qvorum unus Cellis residet, †) alter Hannoveræ. *z*) Ex qvibus hic jam Episcopatum Osnabrugensem etiam tenet. *a*) Mechelburgensibus Ducibus medio-

u) Dura vox & qvæ omitti poterat, si secundum decorum politicum rem examines, vera, si secundum principia moralia.

x) De votis Domus Brunsvicensis & Luneburgensis vide Obr. *p. 38.* Kulpis. *p 467.*

y) Dum hæc scriberet Autor, intelligebat Augustum, rararum virtutum principem. Cui prope nonagenario anno 1666. successit Rudolphus Augustus, maximus Studiorum æstimator, qvi jam pulcherrimo exemplo pacificæ Concordiæ Serenissimum Fratrem Antonium Ulricum ad communionem Regiminis Principalis vocavit, uterqve jam in ætate provecta constituti.

†) Georgius Wilhelmus.

z) Ernestus Augustus.

a) Anno 1692. dignitate Electorali donatus fuit, contradicentibus adhuc pluribus. *Vide Miscellanea Juris Publici de NovemViratu.* Qvæstiones in hoc negotio ventilatas notat Dn. Cocceius *in Juris Publ. Prud. c. 13.* §. 3, 1. An liceat? 2. An conducat? 3. An necessum sit? 4. An

cris à mari Baltico ad Albim tractus possidetur. In duas hodie lineas discesserunt, Suerinensem & Gustroviensem. Dux Würtenbergicus in Suevia ampla nec invalida regione gaudet. Ejus

commodè fieri possit ? 5. Cui liceat ? 6. Qvo modo ? 7. An A. B. omnium Statuum consensu sancita ? 8. Num septemviratus ex mysticis aut Politicis considerationibus sit conditus ? Forte de qvæstione primariâ : An conducat Novo Electori ? omnium minimè cogitatum. Sed horum decisio ad Principes eorumqve consiliarios pertinet atqve hoc tempore extra circulos nostros est posita. Tributum novo huic Electoratui archiofficium Vexilliferi, qvod, qvoniam non aulicum videtur sed merè militare, qvomodo emendari & functiones aulicæ eidem accommodari possint, ostendit Dn. Cocceius *d. l.* §. *16.* An vero per distinctionem inter functiones Archiofficii hujus Aulicas & alterius Vexilli bellicas, lis qvæ Novo Electori cum Domo Würtenbergicâ intercedit, componi possit, ut inclinare videtur Dn. Cocceius §. *17.* ego qvidem dubito. Pertinent huc dissertatio Obrechti *de Vexill. Imperii* & stricturæ in eam Kulpisii *in Discurs. ad Monz. amb. p. 478. seq.* passim occurrentes. Optandum, ne ex separatione conjugali, non ita pridem inter Georgium Ludovicum, Novi Electoris primogenitum, & Sophiam Dorotheam Georgii Wilhelmi Cellensis filiam, per modum judicialis sententiæ factâ, nova oriatur controversia qvietem Serenissimæ hujus Domus turbatura. Qvodsi contingeret, næ occasionem nacturi essent JCti Germaniæ, ingenia exercendi. Ita enim integra doctrina de conjugio, vitio Cleri Pontificii, tum negligentia Theologorum & JCtorum Protestantium corrupta, & confusa reddita est, ut nescio qvæ sententia non possit rationibus si non veris, verosimilibus tamen & præjudiciis atqve autoritatibus plurimis stabiliri. De qvo aliàs pluribus.

Ejus agnatus in extrema Germaniæ orâ Comitatum Mumpelgardensem obtinet. Landgraviis qvoqve Hassiæ latum territorium subjicitur. In duas lineas distingvuntur, Casselanam atqve Darmstadiensem. Marchiones Badenses longum districtum ad dextram Rheni ripam possident; qvi itidem in duas lineas separantur, Durlacensem & Badensem, seu qvæ Badenis præcipuam sedem habet. Duces Holsatiæ partem Chersonesi Cimbricæ tenent, ob commoditatem maris utrinqve alluentis opulentam. Qvantum Holsatiæ ad Imperium Germanicum pertinet, à Rege Daniæ *b*) & Duce Gottorpiensi gubernatur, qvi posterior etiam Episcopatu Lubecensi fruitur. Nam Ducatus Slesvicensis à Germania non dependet. Ad Ducem Saxo-Lauenburgicum *c*) modica in Saxonia inferiori ditio, & par fere

b) Controversia inter Regem Daniæ & Ducem Gottorpiensem de qvâ Kulpis. *p. 502.* jam sopita & Dux restitutus est, per pacem Altonaviensem 1689. vide elegans scriptum, & exactam notitiam Status præsentis in Daniâ suppeditans, Anonymi, cui titulus *l'Etat present de Danemarck*.

c) Julium Francifcum, qvo extincto Anno 89. de successione lis inter varios Sereniſſimos Prætendentes orta nondum sopita est. Historiam rerum gestarum & fundamentorum prætensionum illarum laudabili diligentiâ collegit Amicus noster, qvi sub Anagrammatico nomine Levini v. Ambeer latere voluit in Sachsen Lauenburgischen streitigen Länder-Anfall.

ad Principes Anhaltinos in superiori Saxonia spectat.

IX. Et isti sunt antiqvi Principes. Nam Duces Sabaudiæ & Lotharingiæ, utut feuda qvædam ab Imperio Germanico recognoscant, & eo nomine in Comitiis sessionem obtineant, rationes suas, ob situm ditionum, fere à Germania separatas habent. *d*) Cæterum Ferdinandus II. *e*) cui, ut nonnulli crediderunt, in animo erat, redacta in ordinem Prin-

d) Ipse Autor fatetur eos esse Status imperii ob sessionem in Comitiis, juncto §. 1. hic. Qvod autem dicit eos rationes ferè separatas habere, partim intelligendum est, qvod nihil contribuant imperio, partim, ut ipse loqvitur, ob situm ditionum, & qvod imperium non sit in eo Statu, ut eos Duces contra vim exterorum & potissimum contra Regem Galliæ defendere possit, ut ostendit evidentissimè historia hujus seculi, & modernorum adhuc temporum experientia. Unde non feriunt Autorem censuræ Pacifici *Disc. 8. §. 9. p. 323.* Obrechti *p. 39. & 40.* & Kulpisii *p. 509.* qvi aliàs qvoad notata de his ducibus jungi mereantur, præprimis de Duce Lotharingiæ Kulpis. *p. 510. seq.*

e) Ferdinandum II. ambiisse multa non diffitendum est. Pacif. ratiocinium Autoris non improbat *p. 324.* Etsi non diffitendum, id ex Hippolitho à Lapide magnam partem haustum, ut notarunt Obrecht. *p. 41. 42.* & Kulpis. *p. 515.* Neqve enim omnia, qvæ Hippolithus iste habet, à veritate sunt aliena. Ad censuras Obrechti *p. 41.* facilis responsio. Non repugnat discursui Autoris, qvod Ferdinandus II. non omnes Principes hîc memoratos evexerit, aut, qvod demum sub Ferdinando III. in numerum Statuum fuerint recepti. Sufficit, qvod initium fecerit; & notum, len-

Principum potentia, absolutum sibi Imperium adstruere, inter alia isti fini hoc qvoqve adhibere instituit, ut in Ordinem Principum nonnullos eveheret sibi potissimum obnoxios. Nam horum opera credebat sese adæqvaturum aut superaturum suffragia antiqvorum Principum, si fortè Comitia universalia forent cogenda; à qvibus aliàs iste vehementer abhorrebat. An ut ostentaret, non esse, qvare antiqvi Principes tantopere fastigio suo superbirent; cum in proclivi ipsi foret, qvantumvis numerum in parem cum istis locum provehere. Et periclitabatur sine dubio antiqvarum familiarum eminentia, si Cæsari tam facile foret, novum territorium creare, qvam titulos largiri. Ex his, qvi in Comitiis sessionem, utut fastidiose,

tam executionem esse in imperio rerum diu præmeditatarum. Qvæ Hippolithus de Arenbergio disseruit, nos non attinent. Qvatuor aut Qvinqve suffragia possunt ad pluralitatem votorum multum contribuere. Ut nemo statuit, antiqvarum familiarum dignitatem per interversionem Juris Cæsarei intuitu Dignitatum concedendarum esse confirmandum, ita, si nimis largâ manu hoc Jus exerceatur, periclitari posse antiqvas familias qvivis intelligit. Per provectionem in parem *locum* haud dubiè intelligit Autor parem *dignitatem* non sessionem aut votandi ordinem. Unde cadit censura Dn. Kulpis. *p. 515.* De Philosophiâ legum Imperii super multiplicatione votorum in Comitiis res non ita plana est, ut putat Obr. *p. 43.* & qvid in recessu habeat adductus §. Nachdem auch *163. R. I. de an. 1570.* jam suprà ostendimus.

se *f*) obtinuerunt, qvantum mihi constat, sunt Principes ab Hohenzollern, Eggenberg, Nassau Hadamar, & Nassau Dillenburg, *g*) Lobkovvitz, Salm, Dietrichstein, Auersberg, Piccolomini. *h*) Verum qvia Ferdinandi consilia successus destituit, nec istorum opes cum antiqvorum Principum potentia ullo modo comparandæ; parum qvoqve momenti contra eosdem fecisse hactenus deprehensi sunt. Qvin & istorum dicacitatem qvandoqve experti sunt, (prout semper novitas aliorum antiqvis nobilibus est fastidio,) ipsos nihil aliud esse lucratos, qvam qvod ex opulentis Comitibus facti sint pauperes Principes. Qvasi vero non omnis nobilitas aliqvando nova fuerit; aut his successu temporis majores opes non possint obvenire. Etsi facillima ad easdem via sit interclusa, *i*) dum Imperatori non licet feuda vacan-

f) Sub reversalibus de bonis immediatis dignitati sufficientibus comparandis & inde conferenda qvota ad onera imperii. Vide qvæ propterea acta esse refert Kulpis. *p. 525--534. item p. 569.*

g) Adde Lineam Sigensem, Kulpis. *p. 526.*

h) De singulis vide Limnæum citatum Kulpisio *p. 515.* Hic vero recenset *p. 534. seqq.* alios, qvi etiam hactenus in dignitatem Principum evecti ex parte etiam votum obtinuerint, videlicet Principem de Portia, Principem Ostfrisiæ, Fürstenbergios, Ducem de Croy, Schvvarzenbergicos, Oettingensem, Waldeccensem.

i) Urget Kulp. *p. 571.* ex Conringio *ad Lampad.* Imperatorem habere alias vias. Sed Conringius non est ad manus.

vacantia Imperii, quæ alicujus sint momenti, in qvemcunqve placuerit, conferre. *l*)

X. Alteram classem Principum per Germaniam constituunt Episcopi & Abbates. Hos etsi ex vulgari sæpe nobilitate, aut Baronum, Comitumve dignatione, electio Canonicorum ad istud fastigium provehat; in Comitiis tamen *m*) aliisqve actibus priori fere præ Secularibus loco potiuntur. Scilicet postqvam recentiorum *n*) fortuna Sacerdotum immane qvan-

l) Imo etsi liceret, tamen ob confraternitates infinitas vix sperandus esset casus.

m) Qvatenus ut corpus considerantur, ubi gaudent scamni prærogativâ. Sed qvia ex duobus scamnis alternatim suffragia dicunt, qvæsitum fuit, an extrà Comitia & extra corpus Seculares præcedentiam habeant ante Episcopos saltem illos, qvos in votando antecedunt. Vide Kulpis. *p. 574.*

n) *Recentiores* hic, ut vides, opponuntur antiqvissimis Viris Apostolicis, unde evanescit censura tacita Obrechti *p. 43.* notantis, jam sub primis Francorum Imperatoribus obtinuisse, qvod Episcopi in Comitiis Imperii aliisqve actibus priori præ secularibus loco potiti fuerint, qvo tempore non alii facilè ad Episcopatus evecti fuerint, qvàm ex illustri stemmate orti. Ad hos ergo omnia illa qvadrant, qvæ hîc de *recentioribus* asserit Autor. Qvanqvam illud fortè dubium sit, qvod Obrechtus de non aliis qvam illustribus Episcopis ponit, qvà positione id notare videtur, qvod Autor in paulo præcedentibus dixerat de Episcopis ex simplici nobilitate electis. Etenim notum illis temporibus, ad qvæ respicit Obrechtus, supremam statuum classem fuisse Nobilium, ex qvibus uti Duces & Comites (tum,

qvantum à tenuibus antiqvissimorum rebus discessit, absurdum fuerit, illos amplius adstringere velle obsoletis legibus, super modestia ejus ordinis hominum à Salvatore promulgatis. Et fortasse istæ leges ad primæva illa tempora, duntaxat debebant valere. Nam id revera ridiculum erat, homines piscatores aut textores ambitiose priorem locum affectare, qvibus in diem victus labore manuum aut stipibus collatis qværebatur. *o)* Etsi autem per totum orbem Christianum, qva Catholici ritus vigent, magna sit Sacerdotum autoritas, & fortuna lautissima, *p)* nusqvam tamen, qvam in Germania,

ut ipse hic observat Obrechtus, (saltem officiales temporarii) ita & Episcopi eligebantur. Conf. Lehmannum ab Obrechto citatum *lib. 2. c. 15. ab initio* verbis: alten Adelichen Geschlechts.

o) In toto hoc paragrapho sal & acrimonia, qvæ abesse debebant, non confundenda sunt cum veritate amaritudine involuta.

p) In causâ dicit esse Pacificus *Diss. 8. §. 10. p. 325.* Imperatores plerosqve *post tempora* Constantini Magni, utpote qvi insigni Solœcismo Politico Sacerdotibus & Clericis plus nimio indulserint, iisqve opimorum bonorum concessione occasionem dederint ea tandem agitandi qvæ plus qvam civilia sint. In eo assentior, qvod agnoscat corruptionem Christianismi satis tempestivam. Falluntur enim maximè qvi demum sub temporibus Phocæ aut Caroli M. Anti-Christum & in Qvinqveseculari Historiâ puritatem Christianismi qværunt. Sed in eo abeo, qvod Imperatoribus *post* Constantinum culpam adscribat, cum vel Vita Constantini ab Eusebio conscripta ostendat, ut alibi di-

nia, tantæ ſunt ipſorum opes, tanta potentia. Ac multos eorum à Principibus ſecularibus haut differre videas ditionum amplitudine, aut adparatus domeſtici ſplendore. Par qvoqve in ſubjectos jurisdictio & poteſtas. *q*) Nonnullis qvin etiam acrior galearum, qvam tiaræ, amor,

ſtinctius notavimus, nullam fere partem Anti-Chriſti eſſe, qvæ non ſub ipſo Conſtantino juvenile robur acceperit, ut adeò falſum ſit, ſub Conſtantino florentiſſimum fuiſſe Ecclesiæ Statum, qvod tamen dogma qvam palpabili etiam falſitate laboret, vel ideo placet Anti-Chriſto noſtrorum temporum Conſtantinianis non multum abſimilium, ut ſe ipſum ſub eo melius poſſit occultare. Olim caritate incaleſcebant corda, cultus externus erat ſimpliciſſimus. Tempore Conſtantini ubiq; ceremoniæ plusqvam gentiles, corda vero frigidiſſima & caritate vacua, maximè penes clerum. Notum dicterium. Zur Apoſtel Zeiten hatte man güldene Prieſter/ und höltzerne Kelche? Zu Conſtantini Zeiten höltzerne Prieſter und güldene Kelche. Qvid de noſtris dicemus?

q) In qvæſtione de Epiſcoporum poteſtate ſeculari, non confundendum Jus divinum cum humano, licentia interna cum externa; forum conſcientiæ cum foro ſoli. Multò minus ut una qvæſtio tractanda cum alterâ de poteſtate Principum ſecularium Eccleſiaſticâ, qvia Jus Principum circa ſacra ſaltem, & ſi Praxin ac turbas cleri reſpicias, vix circa externa exercetur, at Epiſcopi intima poteſtatis ſecularis ſibi vindicant. Qvæ omnia non obſervans Carpzovius, confusè, ſi qvisqvam, qvæſtionem hanc expoſuit *de Lege Regiâ Germanorum cap. 2. Sect. 9. n. 25. ad finem.* & ex JCtis Pontificiis incautè theſes Papiſticas pro more ſeculi excerpſit. (Fecit enim iſta methodus, qvod JCti Proteſtantes ex JCtis Pontificiis Locos communes, & ex Locis Communibus

tractatus & Volumina conscribillaverint, ut omnis pene Jurisprudentia nostra Papismo sit infecta.) Unde non refutationem sed lituram merentur, qvæ ibidem notat: tempo„re Apostolorum Ecclesiæ nihil agrorum vel prædiorum „donatum fuisse, *qvia prævíderint Apostoli, Ecclesiam ad* „*gentes transituram, nec penes Judæos permansuram esse*; „qvod Episcopi à tanto dierum spatio, cum potestate *spiri*„*tuali* & ecclesiasticâ obtinuerint, & adhuc *legitimè* obti„neant Ducatus, adeoqve præsumtuosum fuerit, *Disputa*„*tione Scholasticâ*, qvâ nec *dari*, nec *admi* possint Domi„nia, iis terminos antiqvæ dignitatis *pervertere*; qvod Ar„noldus Brixianus Episcopis Regalia competere negans, an„no 1139. in præsentiâ mille Antistitum *hæresi* damnatus „fuerit; qvod non improbanda sit in personis Ecclesiasticis, „politicarum & temporalium rerum gubernatio, *modo per* „*hanc à spirituali procuratione non avertantur*; qvod à „personis Ecclesiasticis multa feliciter gesta sint in rebus Po„liticis; qvod nec *Augustana Confessio* Pontifici seu sum„mo Episcopo, politicam & temporalem in patrimonio Pe„tri deneget potestatem, modo ea cum potestate Ecclesiasti„câ non confundatur; qvod jus divinum his non adverse„tur, ut qvod Episcopos, *qvà Episcopos* secularibus negotiis „se implicare prohibeat &c. Pudet plura referre. Fuerunt tamen illa notanda, qvod Obrechtus *hic p. 43.* pro justificatione conjunctionis imperii civilis cum Sacerdotio, autoritate Carpzovii & verbis ejus utatur. Qvod ipsi qvidem vitio non verto, tanqvam nunc Pontificio, (& fortè dum ista scriberet ab istâ sectâ jam parum alieno. *vid. not. ad.* §. *13. lit. g.*) Pontificiam hypothesin autoritate JCti Lutherani corroboranti. Sed Dominum Kulpisium miror *p. 572.* sic „scribentem: Qvod Episcopi etiam ac Abbates inter Prin„cipes Germaniæ numerentur, ex se nihil iniqvi continet, si „qvidem id novum non est nec aliis gentibus inusita„tum, *(Ita nulla vitia ex hoc qvidem medio termino aliqvid* „*iniqvi ex se continebunt.)* ut secularis potestas cum Eccle-

siasticâ

amor, & non paulo efficacior vis in accendendo Marte, turbisqve patriam suam & vicinos involvendo, qvam in propaganda pietate.

I Fre-

fastica conjungeretur. Exempla vidimus in Rep. Hebræorum (*à Religione Judaicâ ad Christianam N. V. C. vide Rusend. de Habitu Relig.*) Qvin & in Germaniâ pridem, anteqvam religio Christiana introduceretur, summam potestatem penes Sacerdotes fuisse testis est Tacitus. (Tùm etiam Sacerdotes verberabant Laicos, si iste mos qvid probat.) Pluribus autem hæc illustravit Petrus de Marcâ, nobilissimo opere de Concordiâ Sacerdotii Imperii: (*Fortè istud opus ita nobile non est, fortè longe aliud intendit.*) Alia qvæstio est: qvomodo incomodum ex confusione Ecclesiasticæ & Politicæ Potestatis ortum, ad tranqvillitatem usumqve imperii vel attemperari vel declarari idonee qveat, quod non tam ostendit Conringius ut Obrechtus eum allegat, qvam, qvod malum incurabile sit adeoqve patienter tolerandum docet, *de constitut. Episc. Germ. th. ult.* Ubi tamen illud non concoqvere possum, qvod dicat *p. m. 494.* saltem nullum Jus divinum exigere, qvo minus Episcopi Principes agant seculares. Et ridebunt haud dubiè Pacificum Episcopi, occinentem *p. 320.* longè melius & Christianæ conscientiæ tutius esse, periculosam illam Episcopalem personam exuere, & simpliciter tantùm se alligatos Imperio seculares Principes profiteri! Qvamvis & ipse consilio huic diffidat, subjungens, eos præ nimiâ Ecclesiasticâ ambitione nunc in mores receptâ forsan in Evangelicorum gratiam hoc facere impôsterum restituros. Et cogitare debuisset Pacificus, non tam Episcoporum qvàm Principum personas Clericis esse periculosas, atqve ob reservatum Ecclesiasticum non licere Episcopis Principatus retinere abdicatis Episcopatibus.

r) Nullum dubium, id profluere ex prostitutis disciplinæ Ecclesiasticæ regulis. Vide præter allegatos à Kulpis. *p. 173.* Ziegleri *Differt. de Episcopo milite.*

Freqventiores tamen hodie, qvam olim, sunt, qvos non pudet sacris ordinibus initiari, semel aut bis per annum specimen edere, qvàm solerter calleant exprimere augustissimi sacrificii gestus. s) Cæterum cum qvondam ipsorum opes secularium Principum ditiones superarent, aut saltem æqvarent, non exiguum eadem detrimentum passæ sunt occasione reformatæ per magnam Germaniæ partem religionis, & per pacem Westphalicam. t) Nam per circu-

s) Adde Conring. de constit. Episc. Germ. d. p. 494.

t) Minus rectè hæc dici notat Kulpisius p. 574. cum per hanc pacem stabilitus potius sit qvam deminutus Status Episcoporum, qvando reservatum Ecclesiasticum anteà à Nostris maximè impugnatum disertè confirmatum sit. Igitur loco pacis Westphalicæ substituendas esse Transactionem Passaviensem & Pacem Religiosam. Ego nihil muto, cum per Pacem Westphalicam corroborentur transactio Passaviensis & pax religiosa. Cæterum qvod reservatum istud attinet, uti ego qvidem puto, rationes, qvas Catholici pro eo stabilidendo adducebant, summa nixas fuisse æqvitate, ita non mihi persvadere potui communem sententiam, qvasi in eo situm sit Palladium Religionis Pontificiæ, ut Kulpisius repetit. Scil. creditur, si istud reservatum non foret, augmenta plurima sumturam fuisse religionem Protestantium accessionibus Episcoporum Catholicorum. Ego non arbitror. Etenim seculares Principes nullo reservato retinentur. At cur hi non amplius religionem mutant. Memini me olim à Legato Magni Principis audivisse, qvod in comitiis ex Legato Principis Catholici potentis qvæsiverit, cur ipsius Dominus, Princeps prudens ac sapiens, superstitionem Pontificiam non abjuret. Respondisse Legatum

circulum Saxonicum superiorem & inferiorem paucissima Sacerdotibus remansere. *u*) Principibus superioris Germaniæ, si Ducem Würtenbergicum excipias, parcior præda. Causam adsignaveris, qvod Saxonibus minor ex Carolo V. Cæsare metus qvam istis, qvos vicinia suarum ditionum, aut præsentia premebat. Qvin & dispersæ magis in isto tractu Sacerdotum ditiones,

Pontificium; Nos valdè errare, si putaremus, omnes Principes & qvi primæ reformationis tempore religionem Lutheranam assumserint, id fecisse amore veritatis. Novitatem & alias circumstantias sæpè principales causas fuisse. Principibus placuisse acqvisitionem bonorum Ecclesiasticorum, Clero dulcedinem speratam vitæ conjugalis, Plebi liberationem à tortura confessionis. At novioribus temporibus Principes sentire, qvod apud Catholicos per beneficia Ecclesiastica prospiciatur sustentationi numerosæ Principum, aliorumqve potentum familiæ, qvâ apud Evangelicos deficiente, divisione principatuum potentiam & autoritatem principalem diminui, Clericos deterreri, qvod videant apud Evangelicorum Ministros parca salaria, & liberorum abundantiam, Plebem vero in Papatu etiam incipere confiteri qvæ velint. Accedere, qvod Principes potentes pro se vel familia spem alant, qvam inanis etiam sit, aliqvando ad dignitatem Imperatoriam perveniendi, à qvâ exclusi fere sint ob parcam votorum spem Evangelici. Historiam bonâ fide refero. Judicium Lectori relinqvo.

u) Episcopatus Pontificiis ablati sunt: Bremensis, Verdensis, Halberstadiensis, Mindensis, Lexinensis, Razeburgensis, Hirschfeldensis, Lubecensis, & Archiepiscopatus Magdeburgicus. Ex qvibus omnes excepto Lubecensi secularisati, id est, in Ducatus aut Principatus conversi sunt.

tiones, & validiorum intercursu Principum debilitatæ, Per superiorem Germaniam contiguas magis posuere sedes, & ad auxilia invicem ferenda magis accommodas. Et inprimis totum Rhenum, qva parte lætissima est Germania, obsederant, nisi tam decoram seriem Electoris Palatini terræ interrumperent; quem, credo, vel ob solam hanc causam isti parum blando oculo adspiciunt.

XI. Principatus igitur Ecclesiastici, qui nondum in Protestantium ditionem pervenere, hi fere sunt. *x*) Tres Archiepiscopatus, Moguntinus, Trevirensis, & Coloniensis, quibus dignitas Electoralis annexa. Archiepiscopatus præterea Salisburgensis, & Vesontinus in Burgundia. Nam Magdeburgensis jam merum seculum olet. Simplices Episcopatus sunt Bambergensis, Würtzburgensis, Wormatiensis, Spirensis, Aichstetensis, Argentoratensis, Constantiensis, Augustanus, Hildesiensis, Paderbornensis, Frisingensis, Ratisbonensis, Passaviensis, Tridentinus, Brixiensis, Basileensis, Leodiensis, Osnabrugensis, Monasteriensis, Curiensis. Inter Episcopos primum locum obtinet Magister Ordinis Teutonici Equitum. Ob-

x) De singulis videatur Strauchius, Hermes, Gastelius, Conringius allegati Kulpisio *p. 575.* qvi & de lite Episcopi cum civitate Basileensi, ac de qverelis Magistri ordinis Teutonici qvædam notat.

Obſervandum tamen, hodie *y*) quosdam duos pluresve Epiſcopatus conjunxiſſe; vel qvia unius reditus parum ſufficere videbantur ad ſuſtinendum ſplendorem aulæ principalis, vel ut æmulis ſuis magis eſſent formidabiles. Epiſcopatus Lubecenſis, præterquam quod religionem Proteſtantium induit, paulo minus quam in patrimonio Ducum Holſatiæ cenſeri poteſt. Inter Abbates ſive Prælatos, qui Principum dignitate fulgent, ſunt Fuldenſis, Kemptenſis, Elwangenſis, Murbacenſis, Luderinus, Magiſter Equitum Ordinis S. Johannis, Abbas Berchtesgadenſis, Weiſſenburgicus, Pru-

 mienſis,

y) Iſtud *hodie* ita intelligo uti vocem *recentiorum* in §. *præced. lit. n.* qvatenus nempe opponitur temporibus primitivæ Eccleſiæ. Neqve enim credo Autorem ignoraſſe, qvod hîc mos conjungendi duos pluresve Epiſcopatus non heri aut nudius tertius ſit ortus, ſed cum reliqvis Anti Chriſtianiſmi Floſculis jam olim obtinuerit, præprimis cum videatur præ oculis habuiſſe diſſertationem Conringii *de conſtit. Epiſc. German. th. 79. 90. & 94.* Ut adeò notæ Obrechti *p. 44.* & Kulpiſii *p. 577. ſeq.* de antiqvis moribus conjungendi Epiſcopatus, qvi tamen & ipſe fortè rarior fuit, qvam nunc eſt, non videatur ferire Autorem. Rectè notat Conringius, eum & primitivæ Eccleſiæ & utilitati Reipubl. qvà ſpirituali qvà temporali repugnare, adeoqve eſſe defectum meritò emendandum; ſed an ſpes adſit, illam emendationem non fore difficilem, ut ipſe qvidem putat, *d. th. 94.* alia qvæſtio eſt. Ego non arbitror. Poſſet fieri ſi vellent ii, qvi hîc qvid contribuere poſſunt. At nulla ſpes eſt de eorum voluntate. Ergo & hoc malum ferendum, donec Deus immutet.

miensis, Stabulensis, Corveianus. Reliqui Prælati, qui Principes non sunt, in duas classes dividuntur, Suevicam & Rhenanam, quarum utraque z) unum in Comitiis suffragium fert. Isti dignitate Comitibus pares habentur.

XII. Comitum quoque & Baronum per Germaniam longe splendidior conditio, quam in aliis Regnis. Nam iisdem fere juribus, quibus Principes, fruuntur, a) & antiqui Comitatus sat ampla plerique territoria complectuntur; cum alibi sæpe modici dominum prædii titulo Comitis superbum videas incedere. Etsi quibusdam familiis non parum nocuit ditionis in plures fratres divisio, magnum illustribus domibus malum, & non nisi inter plebejos æquitatis aut pietatis nomine excusatum. Nonnullos etiam supina patrimonii cura, sumtuumque luxuria non parum adflixit. Hodie Comites isti in Comitiis quatuor ferunt suffragia; b) unum Wetteravici, alterum Suevici, tertium Franconici, quartum Westphalici. Qui mihi innotuere, hi fere sunt. Comites de Nassau, Oldenburg, Fürstenberg, Hohenlohe, Hanau, Sain & Witgen-

stein,

z) Hodie singulæ. Obr. *p. 47.* Kulpis. *p. 578.*

a) Etsi qvoad titulum alii sint Comites simplices schlechte Graffen/ alii Comites principali dignitate gaudentes, Gefürstete Graffen. Kulpis. *p. 580. Conf. Coccej. c. 15. §. 19. 22.*

b) Olim diversis temporibus duo vel tria. *Obr. p. 47. Kulpis. p. 580.*

ſtein, Leiningen, Solms, Waldeck, Iſenburg, Stolberg, Wied, Mansfeld, Reuſſen, Ottingen, Montfort, Königſeck, Fugger, Sultz, Cronberg, Sintzendorf, Wallenſtein, Pappenheim, Caſtell, Lewenſtein, Erbach, Limburg, Schwartzenburg, Benthaim, Oſtfrisland, (qui hodie Princeps audit,) Lippe, Rheni & Sylvarum, Rantzow, & plures fortaſſe, quorum ſplendori ut noſtrum ſilentium non obſtabit; ita illos, qvos nominavi, in juſtum diſponere ordinem, meum non fuit. Sunt præterea non pauci Comites & Barones in ditionibus Cæſaris hæreditariis, aut recens in eum Ordinem evecti, qui cum aliis Statibus ſubſint, *c*) in Comitiis locum non inveniunt. Eos recenſere, noſtræ non eſt operæ.

XIII. Eſt præterea non exiguus per Germaniam numerus liberarum Urbium, quæ, quod nulli Statuum, ſed Imperatori & Imperio immediate ſubſint, Imperiales *d*) vocantur.

I 4 In

c) Qvidam tamen Status immediati etiam ratione feudorum aliis Statibus ſubſunt, qvos recenſet Kulp. *p. 581.* ubi ſimul monet, Comites Landſaſſios plures dari & antiqviores & in aliis ditionibus Germaniæ qvam in ditionibus Cæſaris hæreditariis.

d) Dividuntur à qvibusdam in imperiales ſimpliciter ſic dictas & liberas Imperiales, ſu Reichsſtätte / und Freye Reichsſtädte: Qvæ diſtinctio uti à variis variè exponi ſolet, *vid. Schweder. Jus publ. Part. Special. Sect. 2. cap. 9.* ita ſecundum iſtas à Schvvedero recenſitas explicationes re-

Hæ rejicitur ab ipso Schvvedero, Autore der Grundfeste P. 2. c. 6. p. 129. Kulpisio p. 582. Knipschild *de Civit. Imper. lib. 1. c. 2.* Non displicet tamen observatio Dn. Coccejl *cap. 17. §. 7. 8.* veram differentiam inter Freye und Reichsstädten in eo ponentis, qvod olim civitatum immediatarum reditus ad fiscum Regium pertinuerint, unde & in iis Præfectus Reichsvogt constitutus fuerit, ut regiorum jurium curam haberet: ab his præstationibus fiscalibus & magistratu regio qvasdam civitates olim præscriptione vel privilegiis immunes factas, in specie dictas fuisse: Freye Reichsstädte. (qvorsum & inclinare videtur Autor der Grundfeste *d. l.*) Cæterum hodiè cessare istam distinctionem, cum hodiè omnes civitates immediatæ jura fiscalia sibi acqvisiverint. Faciunt & alii scriptores tertium genus medium inter civitates immediatas & mediatas, qvas mixtas vocant, eoqve e. g. Hamburgum referunt, qvam sententiam prolixè defendit Knipschild *l. 1. c. 3. de civit. imper.* à Dn. Kulpisio *p. 582.* pro adversâ sententiâ allegatus. Sed & has rejicit post alios Dn. Kulpisius *d. l.* Schvvederus mixtas illas mavult appellare dubii juris *d. sect. 2. c. 9.* qvorsum inclinant etiam ea qvæ Autor in seqventibus de civitatibus dubii juris habet. Mihi videntur separandæ qvæstiones diversæ. 1. An dari possint, qvæ diverso respectu immediatæ, diversò mediatæ sint? Qvod puto, si enim id in Comitibus procedit ut modo notatum *ad §. præced. lit. c.* cur non & procederet in civitatibus? 2. An dentur ejusmodi Civitates mixtæ? Qvæ qvæstio dijudicanda foret ex diversis feudis qvæ possiderent. 3. An hæc vel illa civitas, v. g. Hamburgum, sit imperialis, an provincialis, an mixta? Qvæ ex certis positis definitionibus & applicatione facti ad eas tum non foret difficilis. Sed communiter hactenus disputatum fuit etiam in Jure publico, absqve accuratâ definitionum & separandarum qvæstionum curâ.

In Comitiis peculiare collegium constituunt, *e*) ubi in duas classes, (vulgo scamna vocant) separantur, Rhenaham & Suevicam. Præcipuæ inter istas sunt Noriberga, Augusta Vindelico-

e) Qvatuor qvæstiones distinctas proponit *Kulpis. p. 582. seqq.* 1. An omnino cæteris Statibus sint accensendæ? 2. An votum in Comitiis habeant decisivum? 3. An hoc ipsis eodem modo ac Electoribus & Principibus exercendum datum sit? 4. An Superioritatem territorialem habeant? Prima & qvarta cessant postqvam secunda instrumento Pacis *art. 8. §. 4.* affirmativè definita est, præprimis cum qvarta ex malè intellectâ voce: Landes Fürstl. Hohe Obrigkeit orta fuerit. Debebat etiam tertia ex secundâ dependere, si regula interpretationis attendi deberet, ita interpretanda esse pacta ut aliqvis inde effectus seqvatur, & ne nihil actum esse videatur, qvorsum spectat præter alia in voto Gvelpherbytano apud Boecler. *Notit. Imper. lib. II. c. 3.* qvod affert, si non admittantur Civitates ad relationes & correlationes, würden Sie nichts mehr erlanget haben/ als man Ihnen zuvorher eingeräumet. Cautius haud dubiè fecissent, si curassent intentionem suam clarius Pactis Pacis inseri, sed non confundendæ qvæstiones de utili, cum qvæstionibus de jure. Posset ipsis fortè opponi regula, qvod in dubio interpretatio sit facienda contra eum qvi clarius loqvi debuisset. Sed præterqvam qvod alibi docuimus, istam regulam pertinere ad eos qvi superiorem habent, non ad interpretationem liberarum personarum paciscentium, inter qvas utraqve clarè loqvi debet, remaneret qvæstio in applicatione regulæ, utrum Civitates jus irregulare & extraordinarium affectaverint, an ordinarium. Sed nos qvidem litem illam non facimus nostram. Res gestas eam ob rem vide ap. Autorem der Grundfeste *Part. 2. c. 6.* Confer omnino qvæ de dissensu Civitatum in Comitiis notat Dn. Coccejus *cap. 20. n. 40, 41.*

rum, Colonia, Lubeca, Ulma, Argentoratum, Francofurtum, Ratisbona, Aquisgranum. Mediocres, Wormatia, Spira, Colmaria, Memminga, Eslinga, Halæ-Suevorum, Heilbronna, Lindavia, Goslaria, Mulhusium, Northusium. Reliquæ libertatem magis suam, quam opes, possunt jactare. Harum urbium ante seculum unum atque alterum magna erat potentia, & ipsis Principibus formidabilis. Hodie plerarumque opes accisæ, *f*) nec frustra aliqui augurantur, fore, ut aliquando penitus sub jugum mittantur. *g*) Saltem Episcopi non obscure

f) De Civitatibus Hanseaticis id putat intelligendum Obr. *p. 47.* non de Imperialibus hic recensitis, utpote qvarum Status adversus minas cujusqve generis legibus fundamentalibus munitus sit atqve firmatus. Unde Kulpisius *p. 585.* nescit an potentia harum Urbium major fuerit superioribus qvàm hoc seculo; saltem ratione juris ac publici Status id dici non posse, cujus intuitu nostris temporibus insigne habuerint incrementum. Sed qvo effectu ista dicantur, ostendent dicta in nota modo præcedente. Qvare nihil muto.

g) At civitates suo jure & solidiori conjecturâ ominari possunt, ut in augures aliqvando recidant tàm sæva vaticinia. Neqve sanè hucusqve qvidem Germaniæ nostræ conditio eò recidit, ut securitas cujusqve à validioris arbitrio suspensa sit, vel de Republ. in Cyclopum patriâ sententiam dicere aut adornare judicium conveniat. Ita censet Obrechtus *p. 48.* qvi verosimiliter ista scripsit, anteqvam Argentoratum à Rege Galliæ Anno 1681. occuparetur, (conf. Kulp. *p. 15.* juncto dato, qvod præfationi Commentationum suarum subscripsit) nisi dicere velis, eum apertè Lectorem voluisse ludere. Convenientius Statui nostro & conditioni urbium judica-

ſcure minantur illis, in quibus cathedrales ipſorum Eccleſiæ extant. Sed & ſunt quædam validiſſimæ urbes, quæ libertatem non ita liquido jure uſurpant. In Hamburgum *b*) enim, opu-

vit jam anno 68. Schoockius *Exerc. 5. §. 3. p. 46. ſeq.* qvanqvam immiſcuerit qvædam parum pertinentia. Scilicet, in iis qvæ Autor hic auguratur, non intelligendus eſt, qvaſi de jure loqvatur, ſed loqvitur de facto & inclinatione qvorundam principum Potentum; Eſt judicium Politicum, non Morale aut Juridicum; Unde turpiter ſe dedit hæc duo confundens Pacificus *Diſc. 8. §. 10. p. 326.* notans autorem, qvod non ſit bonus Civitatenſis, qvod hæc vanè & contrà optimorum ac moderatorum Principum ſpem & votum auguretur; qvod immanis & tyrannica audacia ſit, contrà Inſtrumentum Pacis, Imperii Principibus ea conſilia ſuggerere, qvæ tantum utile ſine honeſto Politico præ ſe ferant; qvod noſtra Germaniæ Respubl. feliciſſimum ſcopum nempe virtutem pro ſcopo habeat, cui repugnent Machiavellica Autoris conſilia; nullam eſſe conſeqventiam: Plerarumqve Civitatum Imperialium opes eſſe acciſas, ergo penitus aliqvando eſſe ſub jugum mittendas; & qvæ plura ibidem occurrunt.

b) Hiſtoriam & jura utriusq; partis vide recenſita à Burgoldenſi *Part. 3. Diſc. 13. §. 4. p. 105. ſeq.* Conf. Kulpiſ. *p. 585.* Schoock. *Ex. 5. §. 9. ſeq.* qvi §. *10.* ita auguratus eſt: *Qvidſi Rex Daniæ, Rex Sveciæ, Elector Colonienſis, & Duces Lunaburgenſes aliqvando conſpirent de qvatuor hiſce urbibus, Hamburgo, Coloniâ, Bremâ, & Brunſvico ex ordine ſubigendis?* Et arbitratur ibidem, motibus internis optimè obviam iri poſſe, ſi aſſumeretur Protector potentiâ atqve autoritate præcellens à cujus oppreſſione abundè ſibi civitas cavere poſſit, ſi Protectori non liceat munita in urbe loca inſidere, & tantùm cum certo hominum numero civitatem in-

opulentissimam totius Germaniæ, jus prætendunt Duces Holsatiæ. Etsi vicinorum æmulatio nunquam videatur concessura, ut Rex Daniæ tam opimo bolo potiatur. Cum Brema *i*) Suedis negotium est, qui citra istam Ducatui suo nunquam satis cautum credunt. Et fortasse non absurde suspicantur, in suam fraudem eam inter liberas Civitates in Comitiis anno 1641. receptam, cum jam tum suboleret,

gredi, præprimis cum Hamburgum vicinæ civitates minores ob divitias & mercaturam odio prosequntur &c. Sed vereor, ut Hamburgenses consilio huic, in quo multa notari possent minus utilia, auscultaturi sint: vereor, ut augurium istud, rebus sic, ut nunc sunt, stantibus, spem aliquam probabilem eventus possibilis apud ullum excitare possit. Felicius pro civitate auguratus est Autor, dum posuit; vicinorum æmulationem Regi Daniæ tam opimum bolum non esse concessuram. Augurium enim hoc per subsecuta tentamina Regis Daniæ comprobatum est, quorum exitum vide apud Kulpis. *p. 586 seq.* & stilum curiæ observa, quomodo necessitas verbis elegantibus in gratiam & beneplacitum temperari possit. Caveat vero optima civitas, ne religio & immensurabilis fastus ac furor Clericalis ejus libertatem perdat, uti hactenus perdidit tranqvillitatem & pacem.

i) Apertum, Autoris affectum hîc in Svecos inclinare, Schoockium vero *Exerc. 5. §. 6. & 7. p. 50.* affectu contrario abripi. Historiam vide apud Burgold. *d. Part. 3. disc. 13. §. 3. p. 97. seqq.* & qvem citat Dn. Kulpisius *p. 590.* Gastelium. Conf. Obr. *p. 48.* Tempus transactionis inter Regem Sveciæ & Civitatem initum finietur anno 1700. Unde eventus mox docebit, an novi motus sint expectandi, an controversiæ qvies.

leret, illum Ducatum in ipsorum manus perventurum. Brunsviga, *l*) Ducum Brunsvicensium & Luneburgensium territorium valde deformavit, interjectu suo bene cohærentem compagem intersecando. Quanquam, ut Hildesiam *m*) Episcopus suus opprimat, iidem Duces non facile videntur concessuri. Electorem Brandenburgicum nimiæ urbium suæ ditionis libertati non favere, in aperto est. *n*) Unde

l) Varias contentiones Ducum Brunsvicensium cum Civitate hâc, vide summatim in Tabulis Lohmeyeri Genealogicis lit. G. & H. Consilium subjectionis dedit suo tempore Schoockius. *Exerc. 5.* §. *8. p. 51.* qvod paulo post Anno 71. invitâ qvamvis civitate adimpletum est, cum Dux modernus Rudolphus Augustus eam in ordinem redigeret. Acta recenset Gastelius de Statu Europæ *f. 1114 seqq.* ubi præmittitur brevis recensio variæ fortunæ Civitatis à primâ Origine. Olim magna Volumina pro ostensione justitiæ ab utraqve parte publicata, & inclaruerunt in eâ controversiâ JCti duo Knichenius & Dauthius. Summam momentorum utrobiqve allatorum post Limnæum exponit Knipschild. *lib. 4. c. 1. n. 25. seqq.* Franc. Iren. *ad Burgold. P. 3. Disc. 16. p. 216. seq.*

m) De Hildesia an sit Civitas imperialis vide Knipschild. *l. 4. c. 1. n. 82.* Historiam controversiæ inter Episcopum Hildesiensem & Duces Brunsvicenses vide ap. Burgoldensem *P. 3. Disc. 16. th. 2. p. 123. seqq.* Eventum docet transactio inter Episcopum & Duces Brunsvicenses anno 1643. inita, qvam exhibet Franc. Irenicus *in fine Collegii ad Burgoldensem.* Conf Gastel. *cap. 15. n. 46. f. 499.*

n) Nolim hîc cum Schoockio *Exerc. 4.* §. 1. 9. 10. mysterium in voce *nimia* qværere, neqve autorem exinde excusare, qvod de *nimiâ* libertate locutus sit. Haud dubiè du-

Unde Magdeburgo fortasse aliqua mutatio post obitum Augusti Saxonis imminet. *o*) Ambiguam non ita pridem conditionem deseruere Erfor-

tius qvid in mente habuit, cui forte excusationem præberet, si Autor dum ista scripsit in Svecicâ devotione fuit. Interim qvo censurâ hâc duriore nec demonstrandâ, respexerit, nec ipse divinare possum. Neqve enim verosimile est, eum respexisse, ut putat Schoock. §. *10*. controversiam, qvæ Electori cum civitate Herfordiensi intercessit, de qvâ vide Knipschild. *lib.3. c. 24*. Gastel. *c. 32. f. 1136*. multò minus ad controversiam de Suburbiis Magdeburgensibus Neustatt & Suderburg, ut putat Pacif. *p. 328*. de qvâ vide Burgold. *P. 3. Disc. 14*. §. *4. p. 116*.

o) Unde sua sponte corruit thesis hæc hypothesi præcedenti improbabili & non probatæ superstructa. Cavet privilegiis Magdeburgensibus *instrum. pacis. artic*. 11. §. 3. conf. Burgold. *d. p* 116. & omninò Knipschild. *lib*. 4. *c. n*. 1. 92. *seq*. ubi habetur privilegium Ottonis. Et pertinet huc transactio Anni 1666. Conf. Obr. *p. 48*. Kulpis. *p 590*. Non dubitandum, offerente se occasione, Potentissimum Electorem privilegia Magdeburgensia aucturum, & qvæ hactenus qvieverunt, resuscitaturum. Pertinet huc controversia de jure stapulæ, qvæ olim inter Magdeburgum & civitatem Lipsiensem intercessit, de qvâ scripsit prolixum tractatum Leuberus. Hanc definire uti ad nos non pertinet, ita tamen nemo mirabitur, qvod hactenus isti Leuberi scripto nihil fuerit oppositum, qvi consideraverit, partim, qvod Princeps Saxonicus per diuturnum tempus Administrationem Archiepiscopatus Magdeburgici gesserit, partim, qvod Principes cauti jura sua offerente occasione re ipsa exercere ament, relictis disputationibus in favorem eorum, qvi rei potiundæ nullam spem habent, expediendis.

Erfordienses; *p*) qui uti propter stoliditatem & ignaviam libertate indigni adparuere; ita, cur Saxones arcem Thuringiæ non suam potius fieri maluerint, cordatiores nondum satis digerere possunt. Nam Batavos quidem satis puto pœnituit, quod Monasteriensibus contra Episcopum suum suppetias non tulerint; *q*) præsertim cum speciosum foret, qui libertatem suam armis in Principem sumptis deberent, *r*) similia molientes non deserere.

XIV. Equestris Ordinis *s*) in Germania duplex est conditio; pars enim immediate Imperatori & Imperio subest, pars alios Status Domi-

p) Consentit cum Autoris judicio Schoock. *Exerc. 5. §. 4. p. 48.* Burgoldensis *P. 1. d. 21.* §. *19. p. 305. seq.* ubi & historia controversiæ inter Moguntinum & Erfordiam. Irenicus in additionibus *p. 245.* transactionem inter Electores, Moguntinum & Saxonicum exhibet. Conf. Knipschild. *l. 4. c. 7. n. 60. seq.* Gastel. *cap. 32. n. 69. f.* 1137. *seq.* Unde facile satisfieri posset censuræ tacitæ Obrechti *p. 48.*

q) Historiam controversiæ vide ap. Burgold. *d.* §. *19. p. 397. seq.* Eventum & transactionem inter Episcopum & Civitatem apud Gastel. *cap. 15. n. 76. seq. fol. 527. seqq.* Batavos excusat Schoock. *Exerc. 5. th. 5. p. 49.*

r) Dubius sensus, ut nescias an improbet, an minus. Defendentes hâc parte Belgas citantur à Pacif. *p. 328.* Perdidit provinciam hanc Hispanus per insana consilia Cleri.

s) Schöockii *Dissertatio XI.* qvam occasione hujus §. de nobilitate scripsit, & qvos ibi colligit, loci communes à scopo autoris alieni sunt.

Dominos agnoscit. *t*) Qui ad priorem classem pertinent, vocare sese sueverunt Liberos Imperii Nobiles, & conjunctim Immediatam & Liberam Imperii Nobilitatem. *u*) Iidem pro districtibus, in quibus prædia possident, dividuntur in classem Franconicam, Suevicam & Rhenanam, quarum singulæ iterum in minores particulas dispescuntur. Iidem ex suo ordine certos habent Directores & Assessores, quibus negotia ipsorum rem communem spectantia curæ sunt. Interdum etiam, si quid majoris momenti inciderit, conventus agitant. Ad Comitia *x*) tamen Imperii non vocantur; quod

t) Illi Reichssassen / hi Landsassen / qvi vel Schrifft & Cantzleysassen / vel Amtsassen. Vide præter citatos à Kulpis. hîc *p.* 591. Zieglerum ad Calvoli Praxin auream.

u) De hâc vide Burgoldensem *Part.* 1. *Disc.* 22. Kulpis. *p.* 591. *seqq.* Communiter statuitur origo ejusdem ex morte Conradini ultimi Ducis Sveviæ. Sed hanc sententiam refutat Dn. Coccejus *cap.* 25. *Juris publ. prud.* §. 5. *p.* 389. eos ex antiqvâ Germaniæ in partem mediatam & immediatam divisione (de qvâ *cap.* 9. §. 4.) deducens, ubi simul respondet, cur Nobiles in Westphalia mediati sint. *d. c.* 25. §. 4. Noviter accessere Nobiles inferioris Alsatiæ reliqvis pacto Mergenthaliensi *d.* 28. *Jun.* 1651. *ibid.* §. 8.

x) Notandæ tres qvæstiones? 1. An Nobiles immediati sint Status Imperii? 2. An habeant superioritatem territorialem? 3. An præcedant Civitates Imperiales? De qvibus vide Kulpis. *p.* 592. *seq.* Burgold. *d. Disc.* 22. Hist. Pac. Monast. *lib.* 3. §. 97. *p.* 368. *seqq.* Uti vero variæ variorum hîc sunt opiniones, ita mihi paucis sic videtur. Olim non fuit certus Ordinum numerus, sed comitia adire licuit,

qvicunqve aliqvod in Rep. momentum opibus aut prudentia se putabat facere. *Vid. Autor supr. h. cap.* §. 2. Neqve enim olim erat superioritas territorialis. Istis temporibus igitur Nobiles immediatos comitiis interfuisse qvis dubitaret, præprimis cum in publicis documentis eorum expresse fiat mentio. Istis igitur temporibus etiam more Gentium omnium præcedentiam habuerunt præ civitatibus. Neqve enim isto tempore in Comitiis tria Collegia fuerunt ut hodie. Sed à tempore interregni videntur è Comitiis emansisse partim quod bello vires essent extenuatæ, partim ut se eximerent, qvantum possibile ab oneribus; atqve sic res per aliqvot secula mansit. Hodiè vero cum sentiant, qvantum juris tribuat superioritas, & qvod nemini nisi statibus ea competat, pro statu verò non habeatur qvi non ad comitia vocetur, vitio eqvidem Nobilibus non vertendum, si pristina jura recuperare intendant; Sed vitio etiam non vertendum reliqvis ordinibus, si incommoda olim detrectantes hodie ad commoda non facilè velint admittere. Igitur hodiè Status non sunt, qvia non vocantur ad Comitia, & qvia Status non sunt, superioritate territoriali non gaudent, & qvia hâc non gaudent, præcedentiam etiam ipsis non concedent Civitates Imperii tanqvam Status & hodiè respublicæ qvasi minores. Habent tamen jurisdictionem & exercitium variorum regalium, Landes-Obrigkeit/ inter qvam & superioritatem, Hohe Landes-Obrigkeit qvid intersit in effectu, dixi *in differt. de Feudis oblatis cap.* 2. §. 30. Pertinent huc confirmationes privilegiorum de singulis juribus ipsis competentibus, qvas recensset Limn. *lib.* 6. *c.* 3. *& Tom. Addit. II. ad illud caput*, Gastel. *de Statu Europa cap* 33. *fol.* 1262. *seqq.* Interesse Statuum Evangelicorum, ut Nobiles immediati votum in Comitiis vel accipiant, vel recipiant, asserit Burgold. *d. Disc.* 22. *p.* 406. Ego non video, etsi non immerito, qvantum ad Religionem Status Evangelici Nobilitati adstiterint in Tractatibus pacis Westphalicæ. Burgold. *p.* 407. 408. Qvi & idem *d. p.* 406. cum pluribus aliis se-

quod ipsi in favorem sui interpretantur, *y)* ut sumtibus ibi requisitis possint supersedere. Et sane parum iisdem profuturum erat, *z)* unum atque alterum suffragium in tanta multitudine ferre posse. De cætero paribus fere cum reliquis Statibus libertate & juribus gaudent, ut ad Principum fortunam nihil ipsis desit, præter opes. *a)* Insigne quoque in eosdem redun-

tiò optat, ut, qvæ verba ipsius sunt, nobilissimum jus votandi postliminio qvasi recipiant, & nescio qvâ animi divinatione permotus, obtenturos esse nondum desperat. Ego uti cur optem aut cur invideam nullam causam habeo, ita cur sperem ne minimam quidem video. Si enim Nobilibus votum esset concedendum, vel concederetur ut separatum & qvartum collegium facerent, vel ut collegio uni ex tribus associarentur. Prius nemo permittet, certè non collegia Electorum & Principum, præprimis, cum, qvatuor collegia si forent, sæpè occasio daretur ad votorum paritatem. Posterius qvod attinet, civitatum collegium eos non recipiet ob præcedentiam, Principum collegium non admittet ob præeminentiam, qvam Feuda regalia censentur habere præ simpliciter Nobilibus. Et si admitteret, non obtinerent nisi duo vel tria vota Curiata?

y) Scilicet ipsi Nobiles qvi dicunt se olim fuisse Status, & per modum privilegii hoc ipsis esse concessum, ut non vocentur ad Comitia. vide Obr. *p. 49.*

z) Facilè patet ex dictis, si Principum collegio associarentur qvorsum respexisse videtur Autor, qvem malè & sine causa censet Burgold. *p. 407.* qvasi non obscurè in Nobilium eversionem propendeat.

a) Etsi enim ob dicta *in disp. de feudis oblatis d. §. 30.* non habeant omnia regalia, tamen ea qvæ habent, & qvorum

dundat emolumentum ex Canonicatibus *b*) & beneficiis Ecclesiasticis, per quæ facillimus

K 2 est

confirmationem exhibet Gastelius & Limnæus, ostendunt qvod non adeò multum differant à superioritate ipsâ, si modo plures opes possiderent.

b) Vitia Canonicorum pertinent non ad Nobiles immediatos in specie, sed sunt communia etiam reliqvis Nobilibus, imò & non Nobilibus, qvatenus & hi Canonicatuum qvorundam sunt participes. Qvæstionem de admissione nobilitatis Lutheranæ ad Canonicatus notat Kulp. *p.* 595. Huc pertinent scripta Petri Philips Dompredigers zu Halberstadt von Amt und Stande der Clericorum und Stifftspersonen/ Bremen 1668. Item Anonymi Bedencken ob die Ertzstiffte beständiglich in ihren Esse zu erhalten. publ. Halberstadt 1617. in 4to. Cui ex parte Pontificiorum opposuit Meinrad von Bonna J. U. Licent. Censur und Examen zu Würtzburg 1617. ex parte Lutheranorum M. Friedrich Peters Coadjutor der Kirchen zu Braunschweig Bericht: Ob Thumherren und ihre Adjuncten die gemeiner Leut und Bürger Kinder sind/ in einem GOtt wolgefälligen Stande sitzen/ und der Stifftslehen mit guten Gewissen geniessen können? Anno 1618. Præ reliqvis vero commendari meretur Chiloberti Jonæ Zwey nützliche und itziger Zeit bey diesen leider sehr betrübten und bedrengten Zustande des Christenthumbs hochnöthige Erinnerungs-Tractätlein/ eins von unnützen verwirreten ungeistlichen Weltstande der Domherren und Heydnischen Pharisæer/ was es so wohl mit jener hochtrabenden Uppigkeit/ als dieser unchristliche vermessenen Disputir-Sucht vor eine Beschaffenheit habe: Das andere: Ein verteutschter Beweiß wie es mit ordentlicher Wahl eines Bischoffs oder Prælaten vor alten Jahren von der Apostel Zeit hero gehalten/ und wie es wieder zum rechten Stande zu bringen. In 8vo 1622. Autor Pseudonymus est, vero nomine Joh. Angelius Werdenhagen/ vir pius & diligens,

est ad fastigium Principale *c*) adscensus. Eo provectos familiis suis laute ipsos posse prospicere, vel sanctissimi Patris nostri exemplo potuerant discere. *d*) Præterquam quod nescio quam jucundum sit, opimos reditus citra ullum laborem per otium posse consumere. Nam etiam per Vicarios templa clamoribus complent, ut nullus raucedinis metus nisi ex crapula immineat. Cœlibatus incommodis facile venales puellæ medentur; nam qui se propter

Dignum esset scriptum, qvod iterum imprimeretur ob varias veritates utilissimas ibi contentas. Et posset commendationis loco ei præmitti acris censura in libellum & autorem lata à Colleg. Theol. Witteberg. qvæ extat *Part. 2. Consil. Witteb. f. 187. seq.* Qvibus enim pietas autoris ex aliis ejus scriptis, & genius Wittebergensium vel ex ipso hoc Consiliorum Volumine, si non aliunde, notus est, is certè vel ob ipsam hanc eorum acerbam censuram magis æstimabit istud scriptum, præprimis cum titulus libelli, (qvem ideò integrum apposuimus) facile cuilibet ostendat, qvamobrem irritati fuerint Wittebergenses. Prætextus fuit potissimus, qvasi totum Ministerium Lutheranum & Academias impiè traduxerit autor, qvod tamen falsum esse ostendere poterat, qvæ disserit G. 1. b. & G. 3. b. Vera causa fuit, quod ex amore in Flacium non honorificè senserit de libello isto Formulæ Concordiæ & Jacobo Andreæ, quod nec dissimulant Wittebergenses. Cæterum quæ sit ipsorum Wittebergensium de Canonicis sententia, patet ex *Part. III. f. 8. seqq.*

c) Scilice apud Pontificios ad Episcopatus Archi-Episcopatus, Electoratus Ecclesiasticos &c.

d) Intelligit Nepotismum, Res nota.

propter Regnum cœlorum castraverit, nondum videre contigit. Continentiæ autem donum in homine nobili æquè turpe, quam canibus & equis non gaudere. *e*) Cæterum non paucos querentes audivi, Principes quos-

 dam

e) *Papæ!* inquit Schoockius *Exerc. XI. th. ult. p. 138. omnesne ergo Canonici tales? Multorum vita & qvotidiana conversatio contrarium evincunt. Ergo hoc accenseatur reliqvis Severini calumniis.* Sed haud dubie defensionem Autoris susciperet ipse Schoockius, si quis similem quæstionem ipsimet proponeret de ejus sententia quam *p. seq. 139.* de Academiis profert. *Moderna*, ait, *Academiæ verius vocari debent omnis neqvitiæ officina qvàm bonæ mentis palæstra, in qvibus si vivant nobiles, multum pecuniæ dilapidant, & nihil aut parum, qvod reliqvo vitæ tempore usui esse qveat, addiscunt. Eoqve Princeps consilia tempestivè capiat de alia Academiâ in primariâ ditionis suæ urbe erigendâ, ad qvam qvæ reqvirantur; qvomodo impensâ qvam minimâ statui & sustentari qveat, alias (si magno illi Deo visum fuerit) per me infimæ sortis hominem doceri poterit.* Quid responderet, inqvam, Schoockius, si qvis veritatem in hâc ejus sententiâ contentam oppugnaret qværendo; *Omnesne ergo Academiæ tales? Omnesne Nobiles tales? &c.* Et qvam hîc datutus esset responsionem, eandem & suæ objectioni adversus Autorem reponat. Aliter Obrechtus qvi *p. 49.* vult: Dicteria ex paucorum moribus in universum ordinem jactata retundi cæterorum meritis, qvorum interventu vel pensentur vel redimantur flagitia dissentaneam generi nominiqve vitam sectantium. Utinam! Uti in omnibus Statibus boni malis mixti sunt, ita & inter nobiles. Uti vero in omnibus Statibus mali sunt numero potiores; ita adulatione non corrumpendi nobilium animi, qvasi paucorum mores sint, qvi hîc ab autore notantur, cujus indefi-

dam suæ libertati non obscure imminere, *f*) seque ab iisdem parum propitio vultu adspici, quod, cum in mediis ipsorum territoriis sedes habeant, tanta libertate gaudeant. Quinimo à nonnullis jactari, tantam multitudinem minutorum regulorum parum facere ad validitatem magnorum Imperiorum: Quod si externum bellum ingruat, ipsos utrique parti in prædam cedere. Enimvero neque Nobiles propter incertum periculum certam libertatem, projicient; nec temere reliqui sunt passuri, tantam accessionem paucis Principibus accrescere, ni magna aliqua rerum conversio occasionem pandat, aut lento temporum lapsu, & per subtiles artes attritæ Nobilium opes corruant. XV. Pau-

nita locutio (durior certe & per ironiam acerbior) non tamen eò torqvenda est, acsi in universum ordinem sit jactata. De aliorum adulatione, qvasi liberi principum & nobilium genio & ingenio feliciori præditi sint præ nobilibus, diximus alibi. Nullorum magis interest, istis adulatoriis doctrinis non corrumpi, qvàm ipsorum Nobilium. Nihil enim periculosius qvam si ægroto morbo pernicioso laboranti persvadeas, qvod sanus sit.

f) Videndum an Præsidia Imperatorum contra hæc pericula, ad qvæ ex Hippolito à Treisbach provocat Obr. *p.* 49. sint sufficientia. Et fortè ipsi nobiles non semper extrà culpam, qvorum intererat omnibus modis vicinos potentiores sibi devincire, neqve qvicqvam adversus ipsos tentare, qvo respectu eos notat Burgold. *P. I. Disc. 22. p. 409.* qvod cum Electore Moguntino & aliis fœdus ad infringenda jura Electoris Palatini inierint.

XV. Paucis heic quoque monendum, vastum istud Imperium dividi in decem regiones, seu circulos, uti vulgo vocant, ex instituto Maximiliani I. anno 1512. *g)* quorum nomina ista sunt: *h)* Austriacus, quatuor Electorum ad Rhenum, Rhenanus superior, Suevicus, Bavaricus, Franconicus, Saxonicus superior, Saxonicus inferior, Westphalicus, & Burgundicus. Regnum Bohemiæ cum adjuncta Silesia & Moravia ad nullum circulum pertinet, *i)* neque peculiarem constituit; liquido argumento, *l)* fœdere id magis Germaniæ innecti,

 quam

g) Initio anno 1500. sex saltem circuli, post anno 1512. decem constituti sunt. Obr. *p. 49.* Kulpis. *p. 596.* Nuperrimè eleganter ostendit Dn. Coccejus *Juris publ. prud. c. 4. §. 1. seq. junct. cap. 9.* Maximilianum I. non, uti communis opinio est, istam divisionem in sex circulos fecisse, sed dudum receptam imperii in sex provincias Germanici juris divisionem retinuisse, ubi simul docet, qvod Provincia Moravica seu Bohemica, qvippe juris non Germanici sed Slavici, circulis non sit annumerata, Vandalica vero etsi & ipsa juris Slavici pededentim Provinciæ Saxonicæ accesserit.

h) De nominibus, ordine, membris circulorum vide qvæ notavit Kulpis. *p. 596. seqq.*

i) Vide hæc optime deducentem Dn. Cocc. *dict. cap. 9. n. 50. seq.* Conf. qvæ de disputatione Arumæi contrà Goldastum adducunt Obr. *p. 49.* Kulpis. *p. 596.* Consultatum tamen fuit sed absqve successu de adjiciendo Circulo Bohemico, Prussico, Livonico, *Kulp. d. l.*

l) De argumento equidem non disputabimus, an exinde, qvod regio non contineatur sub circulo, possit inferri qvod non sit juris Germanici? Sed concedemus Kulp. & Obr. *dd. ll.* dari hic posse instantias. Modo conclusionem retineamus.

quam in eandem cum ipsa civitatem coaluisse. *m*) Quæ cujusque circuli membra sint, passim in vulgaribus libellis expositum invenias. Spectat ea divisio potissimum ad commodiorem defensionem pacis publicæ, & executionem justitiæ contra Status contumaces. *n*) Cui fini etiam singuli sibi possunt eligere Ducem, penes quem summa sit militiæ, & conventus agitare, convocari solitos per primarium Circuli Principem unum alterumve; *o*) in quibus cum de aliis ad defensionem circuli spectantibus, tum etiam de re monetaria tractatur. Quanquam an non & eadem divisio ad distractionem *p*) Germaniæ faciat, dum, quæ unum circulum adfligunt mala, reliquos segnius afficiunt, non immerito dubites. Hæc de partibus Germanici Imperii.

CAP. III.

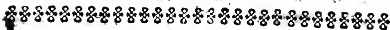
m) Igitur etsi dissentiant hîc iterum Kulpisius, Obrechtus *dd. ll.* & Pacificus *p. 329.* nil tamen mutandum esse arbitramur. Præprimis cum Dn. Cocc. *d. c. 3, n. 64. seq.* ostenderit, præter Duces Silesiæ & Marchiones Moraviæ, etiam Marchiones Lusatiæ & Misniæ ob eandem cum Bohemia rationem nec hodiè jus civitatis Germanicæ habere, nec in Comitiis comparere. Quod vero Rex Bohemiæ sit Elector, id nemo negat, sed huc non pertinet.

n) De aliis utilitatibus & circulorum Juribus vide Kulpis. *p. 597.* Burgold. *Part 3. Disc. 7.*

o) alterumve: Dux Kreyß-Obrister / Princeps Kreyß-Director, Kreyßausschreibender Fürst; Quinam sint Principes in singulis circulis & de eorum officio, vid. Burgold. *d. disc. 7.* Dn. Cocc. *d. cap. 4.*

p) Dissent. Pacif. *p. 329.* sed sub Persona Burgoldensis *d. disc.*

d. disc. 7. p. 55. ejusdem sententiæ est cum Autore. Cæterum non dicit autor, qvod id fiat per se & vitio divisionis, sed concedet fortè Kulpisio *p. 598.* & Obr. *p. 50.* id pertinere ad morbos & vitia circulorum.

CAPUT III.

De Origine Statuum Imperii, & qvibus gradibus ad istam potentiam adscenderint.

I. Principes Germaniæ seculares qvibus titulis distinguantur.

II. Ducum atqve Comitum qvale apud veteres Germanos fuerit officium: & qvâ ratione deinceps mutaverit.

III. Conditio horum, & distinctio qvomodo sub Carolo M. fuerit: & qvibus gradibus potentia eorum creverit.

IV. Provincias suas feudi jure unde possideant, qvæqve nexus istius feudalis ratio.

V. Nonnullorum Principum vires qvare imminutæ.

VI. Episcopos constituendi modus qvalis primo fuerit, & qvomodo postea mutatus sit.

VII. Opes suas quibus debeant, qvibusqve gradibus in Statum præsentem devenerint.

IIX. Exemtio eorum à potestate Imperatoris

 an

an & qvatenus facta sit.
IX. *De liberarum Urbium in Germania Origine ac incrementis.*
X. *Earum regimen qvo modo olim se habuerit, & qvibus viis liberius redditum.*

D accuratam Imperii Germanici notitiam comparandam cumprimis necessarium est inquirere, qua via illi, qui Status Imperii vocantur, ad tantas opes pervenerint. Citra hoc enim haut quidquam perspiciemus causam, quare ista Resp. tam irregularem formam induerit. Cum autem Status isti sint vel Principes seculares & Comites, vel Episcopi, vel Urbes; igitur de singularum harum classium origine paucis investigabimus. Principes Germaniæ seculares gerunt titulum vel Ducum, vel Comitum cum aliqua adjectione in ipsorum lingua, qua audiunt Pfalzgravii, Landgravii, Marggravii, & Burggravii. Nam quantum memini, præter novitios illos Principes, soli Anhaldini *a*) nudo vocabulo Principum utuntur; nisi quod nonnulli aliis suis titulis eundem interjectum habent. Sic Austriaci vocant se Principes Sueviæ; Duces Pomeraniæ, & nunc Reges Sueciæ, Principes Rugiæ; *b*) Landgravii Hassiæ, Hirsfeldiæ, &c.

II. In-

a) Hodie. Olim plures. *Kulpis. p. 4.*
b) Item Electores Brandenburgici, Principes Halberstadii, Mindæ & Camini.

II. Inter priſcos ergo Germanos *c*) ante Imperium Francorum, militare erat officium *d*) Ducum, arguente id ſatis Teutonico vocabulo Heerzog, qui ut plurimum ex opinione virtutis legebantur, quando neceſſitas bellandi ingruebat. In pace qui civitates gubernabant, & per pagos vicosque jus dicebant, ex nobilitate *e*) fere electi, Greven ſive Graven vocabantur; Latine Præſidem rectius diceres, etſi pro eo vocabulum Comitis magis arriſit. Nam ex uſu ſeculorum à Conſtantino M. *f*) Comites audiebant, qui miniſteriis aulicis præerant, aut qui in provinciis milites regebant, jurive dicundo operam dabant. Franci poſtea, *g*) cum Alemanniam & alia Germaniæ loca ſibi ſubjeciſſent, ad morem Romanorum, devi-

---

c) Ad §. 2. 3. 4. & 5. adde *Diſſertationem Conringii de Ducibus & Comitibus imperii Germanici*, qvam hîc ferè in ſummam contraxit Autor. Qvoad hoc vero totum caput confer *Myleri ab* Ehrenbach *Archologiam*.

d) Conring. *th. 1 usqve ad 5.*

e) Conring *th. 6. ſeq.* Tacitus Comites hos vocat principes & Aſſeſſores horum de plebe Comites apud Conring. *d. th. 6. & 7.*

f) ex Conringio *th. 10.* Diſtinctius Kulpiſius *p. 5. ſeq.* ante Conſtantinum Comites dictos ex Amicitiâ Principis (ita Sejanus Tacito Tiberii individuus Comes,) poſteà per loqvendi compendium, qvi anteà dictus erat Comes ſc. Imperatoris, & Præfectus v. g. ſacrarum largitionum, ellipticè appellatum eſſe Comitem ſacrarum largitionum &c.

g) Conring. *th. 11. ſeq.*

devictis provinciis, Duces imposuerunt, id est, Præsides, administrandis militiæ pacisque negotiis; quibus interdum Comites *h*) adjuncti dicundo juri. Quædam etiam provinciæ Comitibus solis *i*) sine Ducibus regendæ tradebantur. Omnis tamen horum potestas non alia erat, quam Magistratus propriè dicti. *l*) Successu tamen temporis *m*) factum, postquam isti Duces ad vitam constituerentur, & patribus plerumque filii surrogarentur, ut nacti tam egregiam occasionem proprias opes stabiliendi, paulatim Regum suorum autoritatem leviorem habere, & provincias sibi concreditas velut in patrimonio suo cœperint numerare. Neque verò magis exitiabilis Monarchiis

h) Ab origine Imperii Francici veram differentiam inter Duces & Comites eam fuisse fusè notat Kulpis. *p. 7.* qvod Comites Præfecti fuerint singularum civitatum, Duces integratum Provinciarum.

i) Sunt verba Contingii *d. th. 11.* qvi & *post th. 12. p. m. 159.* ex Paulo Diacono exemplum affert, dicente: *Is Alahis cum Dux esset in Tridentinâ Civitate, cum Comite Bojariorum, qvem illi Gravionem dicunt, qvi Bauzanum & reliqva castella regebat, conflixit, eumqve mirificè superavit.* Ut adeò in his verbis non credam cum Dn. Kulpisio *p. 7.* autorem potissimum ad tempora Caroli Magni respicere, qvi majores Ducatus sustulit & in plures comitatus divisit, qvâ de re agit *Conring. th. 13.* & Autor notat *§. seq.*

l) Adde qvos citat Kulpis. *p. 7. 8.*

m) Conring. *th. 17. seq.*

chiis error accidere poteſt, quam ſi ejusmodi adminiſtrationes fiant hereditariæ, ubi inprimis eædem rem quoque militarem complectuntur. *n)* Sic ut riſum vix tenere poſſem, cum legerem *o)* apud quosdam Scriptores Germanicos, iſtud quaſi laudabiliter & pruden-

n) Ita & philoſophatur Contringius *th. 24. & 25* regum Francicorum & potiſſimum Ottonum liberalitatem hâc parte notans.

o) Notat Myletum ab Ehrenbach *& Archolog. caput II.* Obſervandus hîc ante omnia Status controverſiæ. Non qværitur hîc de Ducatibus & Comitatibus hereditariis in genere, ſed ita Statum controverſiæ format Mylerus: An Ottones cæteriqve ſubſeqventes imperatores prudenter egerint, dum tot Ducatus &c. viris benè meritis hereditario jure conceſſerint? Affirmativam defendit Mylerus rationibus, qvibus hîc reſpondet Monzambanus, ſatyricè qvidem & ſalsè, ſed ex rei veritate. Neqve enim Mylerum defendunt qvæ hîc urgent Kulpiſius *p. 9.* & Pacificus. *Diſc. 9. §. 2. p. 337. ſeq.* ac ſi autor ſit in eâ hæreſi quaſi imperium Francorum fuerit abſolutum, (conf. ſuprà *c. 1.* §. *8.*) atqve rationes ejus in abſolutâ monarchiâ valeant, non in temperatâ, & ubi libertas populi fuerit ut in Monarchiâ Francicâ. Præterqvam enim qvod Pacificus *d. p. 337.* eſt in ſuâ ſententiâ valde fluctuans, & uterqve (ut ſuprà jam notavimus *ad d. §. 8. c. 1. lit. 1. p. 40.*) certè ſub Carolo abſolutam Monarchiam Francicam defendere allaboraverit, qvid ſi ponamus etiam, hypotheſin illam Autoris de Monarchiâ abſolutâ non fuiſſe adeò veroſimilem? valebunt tamen ejus rationes qvas Mylero opponit, certè adverſus intempeſtivas liberalitates Ottonum, de qvibus controverſia eſt, etiamſi non valerent adverſus ea, qvæ neceſſitate urgente Imperatores concedere coacti ſunt.

denter factum defendi. Nam est quidem regia laus, bene meritos magnificis mactare præmiis; *p)* verum si dominus omnes servos suos libertate velit donare, ipse deinceps sibi puto calceos purgabit. *q)* Et magis quidem obstringitur bono aliquo pater, quod in filium se transmissurum novit: *r)* sed quo ardentius filium amat, eo magis dabit operam, ut in bonum istud alteri quam minimum juris sit: Sic majori cura solemus prosequi res nostras, quam alienas. *s)* Sed non ideo bonus paterfamilias statim fundum suum colono donat. Ut rebellionibus Præsidum obviam eatur, *t)* minus sumptuosa dantur remedia, quam

p) Hæc prima ratio Myleri *d. c. 11. §. 5. p. 96.*

q) Sensus *primæ* responsionis ad primam Myleri rationem is est, observationem illam malè applicari ad casum præsentem, & idem esse, acsi qvis ex illâ ratione velit Domino svadere ut servos omnes manumittat. Paucis: est instantia ad majorem argumenti Myleriani, non argumentum à Servis ad Germanos, aut comparatio inter utrosqve, ut adeò frustrà exclamet Pacificus *p. 338.* es reime sich wie eine Faust auf ein Ohr. Vult igitur Autor: observationem illam de præmio erga benemeritos limitandam esse, ne id fiat cum damnô Reipublicæ, qvorsum pertinet liberalitas Ottonum.

r) Hæc secunda ratio Myleri §. *6. p. 97.* ad qvam rectè respondet Autor in verbis modo seqventibus.

s) Tertia Ratio Myleri §. *7. p. 99.*

t) Qvarta Ratio Myleri §. *8. p. 100.* qvæ, si ad tempora & largitiones Ottonum respicias, rectè refellitur ab Autore; Cum vero Mylerus hîc provocet expresse ad Carolum Magnum, videtur utiqve hîc dicendum, Carolum M. ali-

quam ut provinciarum administratio hæreditario jure ipsis concedatur. Illud vero insigniter stultum, imperantis majestatem inde æstimare, quod multos *u*) in sua ditione habet, qui ipsius imperium impune possint spernere. *x*) Plura

qvid coactum fuisse dare necessitati. Sed id parum proderit Mylero, qvia tum hæc qvarta ratio à Statu controversiæ planè erit aliena. *Vide modo lit. o.*

u) Qvinta ratio Myleri §.*9 p.101.* Augmentum Imperialis dignitatis & gloriæ; Qvanto enim qvilibet præest majoribus & dignioribus, tantò & ipsum majorem & augustiorem haberi. Qvam in rem Bartolus & Baldus & Justinianus &c. citantur.

x) Notat Pacificus *p.343.seq.* autorem nostrum non distinxisse inter turbata & tranqvilla tempora Reipublicæ: „Qvoties itaque harmonia inter caput & membra Imperii „religiosè atqve concorditer manserit, toties non visam „fuisse Imperatoriam Majestatem ab Ordinibus fuisse spre-„tam. Qvemlibet rerum Imperii æqvum censorem Jovem „lapidem juraturum, qvod pacifico & tranqvillo nostro „Imperii mixto Statu, qvi in summo Imperii capite & reli-„qvis membris nunc post tot procellas qvasi in portu consi-„stat ac firmissimis anchoris alligatus sit, nullus in terris „pulchrior, formosior, atqve amabilior detur. Qvod vero „hactenus Ordines aliqvando Imperium Imperatoris spre-„verint, id non debere adscribi irregulari Imperii „formæ, sed regularis mixtæ formæ vitiis & diffidentiæ „veneno, qvod Papa inter caput & membra sparserit „& adhuc spargat. Nimirum unicè Papam ejusqve „superstitiones in causa esse, qvod in mixto imperii Statu „non omnia regulariter hactenus processerint. Sed Papæ „technis contra Instrumentum Pacis non attentis, in Co-„mitiis universalibus 1653. & dein 1658. in conventu Electio-„

Plura addere putidum foret. *y*) Nam ad hominum istorum stuporem convincendum sufficere illud unicum potest, quod Italicis, Gallicis, Hispanicisque Scriptoribus non erubescant opponere Juris sui Publici Consultos: quorum plerosque civilis prudentiæ rudimenta non intellexisse, abortivi ipsorum libelli testantur. *z*)

III. Cæterum Carolus M. animadverso majorum errore, Ducatus, lata nimis spatia complexos, sustulit, & provincias ampliores in plures divisit partes, easque Comitibus regendas tradidit. *a*) Horum aliqui simplex Comitum nomen

„ nis Spiritum sanctum apud Ordines prævaluisse ut Instru„ mentum Pacis & in Recessu Comitiorum & in Capitula„ tione Leopoldinâ fuerit confirmatum: Ergo consulen„ dum Autori tanqvam Italo emotæ mentis & morbidi in„ genii, ut anticyras naviget, ibiqve morbidum ingenium „ suum multis monstris Politicis & turbis impletum, elle„ boro purget. Sed qvis similium stricturarum non misereatur?

y) Omittit sextam rationem Myleri §. *10.* qvod per hanc liberalitatem nihil aut certè parum imperio decesserit, unde & aliæ gentes id exemplum imitatæ sint §. *11.* & *12.* sed ad ista ex dictis facilis est responsio.

z) Respicit ad ea qvæ Mylerus habet §. *5. junctis* §§. *4. præcedentibus.* Ex verò autem ita sensit Autor, & ridendus qvi hæc ridet Pacificus *p. 347.*

a) Conring. *p. 13.* Myler. cap. VI. §. *6.-10.* Ubi exempla suppeditantur Ducatus Bavarici, Aqvitanici Saxonici. In rationes inqvirit Mylerus §. *11.* & *5.* recenset, qvæ tamen omnes mihi videntur à scopo alienæ, veraqve illa subfuisse,

nomen retinuerunt. Aliqui dicti Pfalzgraven seu Pallentzgraven, *b*) Comites Palatini,

L præ-

ne Duces nimiâ potentiâ inflati aliqvid in præjudicium regni ita facile tentarent, qvorsum & inclinat Autor hic, (conf. Myler. §. *10. init.*) Cæterum inqvirendum esset, an Carolus M. omnes Ducatus suo tempore in Comitatus mutaverit, an saltem eos, à qvibus sibi metuebat? Sane Tassilo Dux Bajoariæ judicio feudo privatus, Saxonicus vero Dux bello victus fuit. Poterat tamen Ducatus mutari in Comitatum absqve præjudicio Ducis, cum Ducatus ibi saltem fuerit officium temporarium.

b) Conring. *th. 17.* Myler. *d. c. 6.* §. *10. & 12.* ubi addit Centgravios & Gogravios. De differentia autem horum Comitum jubet Lexicographos inspicere Kulpis. *p. 12.* præcipuè Carolum du Fresne. Inqvirendum foret, an varia distinctio hæc Comitum ante Carolum M. in usu fuerit, an vero ab eodem fuerit introducta? Mihi videtur, ante eum in usu non fuisse Pfalzgravios, Landgravios, Marggravios, Burggravios, sed solum ibi fuisse Centgravios & Gogravios, ob distinctionem qvam olim inter Duces & Comites fuisse ex Kulpisio notavimus *ad* §. *praced. lit. b.* Qvod si ergo, ut videtur, illa divisio Comitum Carolum autorem habet, (*conf. Myler. d.* §. 10.) dicendum esset, Carolum omnes Ducatus in Comitatus mutasse. Qvoniam tamen Comitum modo majus fuerit & laxius officium, modo strictius, inde ne confusio oriretur, hanc Comitum differentiam à Carolo introductam, adeoqve Comites etiam potentes & latiora spatia competentes tempore Caroli M. non ita facile potuisse res novas tentare, qvia jurisdictionem saltem habebant, potentiâ militari, qvâ anteà gaudebant Duces, destituti. Cæterum olim qvinqve saltem Duces & qvatuor Comites Palatii fuisse eleganter deducit Dn. Coccejus. *Jur. Publ. Prud. cap.* 12. *& cap.* 15. §. *9. seq.* Qvod tamen de temporibus post Carolum intelligo. *Conf.* Conring. *th.* 19.

præfecti palatii regii, quique adeo in aula regia jus dicerent. Aliqui Landgravii, q. d. Comites provinciæ integræ impositi. Aliqui Marggravii, *c*) præfecti limitaneis locis, ad repellendas hostium incursiones, simulque dicundo juri. Aliqui denique Burggravii, q.d. præfecti arci alicui regiæ. Et isthæc quidem munia ac dignitates Carolus haud quidquam in perpetuum aut jure hæreditario viris strenuis concedebat; sed ut revocandi & in alios conferendi libera potestas foret. *d*) Post Carolum tamen ad antiqvum errorem reditum, & præterquam quod in istis magistratibus filii fere patribus surrogati, *e*) etiam ex coalitione plurium Comitatuum, aut voluntate posterorum Caroli, aliquot Ducatus instituti

c) Medios dignitate esse Marchiones inter Landgravios & Burggravios res ipsa loqvitur, & vel ex titulo Electoris Saxoniæ apparet. Alia ratio est, si Marchiones antiqvitus Ducali potestate fuerint præditi. Unde non mirandum, qvod in titulo Potentissimi Electoris Brandenburgici titulus Marchionis præponatur titulo Ducali, qvia Marchio Brennaburgicus olim superiorem in suâ provinciâ non habuit, sed suæ provinciæ Dux fuit. *Dn. Cocc. c. 3. §. 71. & c. 15. §. 15.* ubi & causam exponit, cur Marchio dicatur à limitaneis locis, cum tamen Marca limitem non denotet sed forum.

d) Conring. *th. 16.* Myletus *c. 8. n. 2.* ubi tamen notat aliqvando Carolum M. jam hereditarios qvosdam fecisse Comitatus, idqve exemplo Comitatus Waldeccensis & Gleichensis declarat.

e) Conring. *th. 19.* Myletus *c. 9. & 10.*

tuti, magna terrarum ſpatia amplexi. *f)* His præfecti, genio ambitionis humanæ, ignavum ducebant, occaſione proprias ſtabiliendi opes non ſolerter uti, dum Francorum Imperatorum autoritas magis magisqve evileſceret, inteſtinis diſcordiis convulſa potentia. Cumprimis Dux Saxoniæ Otto, Henrici Aucupis pater, validiſſimam ſub ſe habens nationem, eo usque ſe confirmavit, ut ad regium imperium nil præter nomen ipſi deeſſe videretur. Inde cum Conradus I. in ordinem redigere ejusdem filium Henricum fruſtra agitaſſet, tandem moriturus autor fuit Proceribus, ut in iſtum regiam dignitatem conferrent; conſultius credens, ultro dare, quod per vim ipſe ſibi ſumere poterat, aut ne iſte à reliquo ſeſe corpore Germaniæ ſepararet. *g)* Sunt tamen etiam Principes, qui opes ſuas liberalitati Impe-

f) Conring. *th.* 19. Coccejus *d. cap.* 12. Uterqve indicat, potiſſimum v. Dn. Coccejus id latè deducit, ex iſtis qvinqve Ducatibus poſtea qvatuor officia aulica ſecularia orta eſſe. Notanter verò dicit Autor plures Comitatus iterum ſub Carolingis coaluiſſe, non plures Ducatus. Unde cenſura Dn. Kulpiſii *p.* 12. aliena eſt, ante tempora Friderici I. Ducatus (ſc. ex iſtis qvinqve) non coaluiſſe, qvod facilè concedimus, & poteſt hic conferri Dn. Coccejus *d. cap.* 12. §. 7. 8. qvi refert ſub Lothario II. Bavariam Saxoniæ junctam & utramqve Henrico Superbo datam fuiſſe, qvod tamen fortè corrigendum, & pro Lothario II. ob tradita Kulpiſii *d. l.* ponendus Fridericus I.

g) Omninò Conring. *th.* 19. 20.

ratorum in acceptis referunt; cujus rei exempla inprimis in historia Ottonum occurrunt. Quæ tamen an ad leges Monarchiæ fuerit attemperata, jam inquirere non vacat. *b)* Incrementa porro potentiæ suæ Principes debent donationibus Imperatorum, emtionibus, hereditatibus, non solum jure sanguinis, sed etiam per pacta de mutua successione (Germani Confraternitates hereditarias vocant,) delatis. Quale pactum adhuc exstat inter potentissimas domus, Saxonicam, Brandeburgicam & Hassiacam. Ex tali pacto etiam ad Saxones devolutus Comitat⁹ Hennebergicus; ad Brandeburgicum Pomerania, etsi istud non plane fuerit reciprocum. Quia tamen potestatem Imperatoris, quam in ditiones Principum, tanquam Dominus feudi, obtinet, ejusmodi conventionibus hactenus eludi, *i)* in aprico est, ut consolidatio

b) Factum id jam fusius §. *præcedente*. Conf. Conr. *th.* 24. 25. Myler. *c.* 9. 10. 11.

i) Scripserat Autor in præcedentibus editionibus: *Qualibus pactis tamen potestatem imperatoris, qvam in ditiones Principum tanqvam Dominus feudi obtinet, penitus eludi in aprico est.* Scilicet potissimus effectus omnis Dominii est potestas utendi fruendi re propria, qvæ in Dominio directo feudi latet in spe recuperandi feudum in casum aperturæ vel caducitatis. Nullum autem dubium per pacta confraternitatum illam spem eludi. Unde Autorem iterum non feriunt censuræ Pacifici *Disc.* 9. §. 3. *p.* 349. *seq.* qvod Imperatoris jus non possit eludi, qvia confirmet pacta

tio in infinitum extrahi queat: inde neque tales citra ratificationem Imperatoris valebunt, neque tranquillis Reipubl. temporibus in easdem Imperator aut reliqui Ordines consentient. Quædam denique à nonnullis per vim occupata inter turbas Reipubl.

IV. Cæterum cum sine convulsione totius Germaniæ, & fortasse non sine exitio convellentium, parta semel Principum potentia destrui non posset, satius visum Regibus, præsertim postquam alia conditione in regnum ipsos non essent adsciturі Principes, possessionem eorundem confirmare: ita ut deinceps ditiones suas tanquam feuda ab Imperatore recognoscerent, & fidem eidem atque Imperio jurarent.. Et exinde factum, ut quocunque modo partæ intra complexum Imperii Germanici opes Principum, feudi titulo possideri dicerentur. Non tamen multum potentiæ & fastigio ipsis per vocabulum Vasallorum decessit. Equidem cui de meo in feudum aliquid concedo, eundem & in plenum utut honora-

 tiorem,

confraternitatis, & in investiturâ semper pro Domino feudi recognoscatur, qvod etiam repetit Kulpisius *p.* 13. Interim Autor hâc novâ editione, ne dubium de ipsius mente esse possit, eam distinctius proposuit. Cæterum qvæ Dn. Kulpis. de dispositione Capitulationum qvoad feuda vacantia addit, illa qvidem ita se habent, sed nescio an casus aperturæ ante finem mundi sperari possit vel ob nimias confraternitates.

tiorem, ſubditum mihi adſciſcere poſſum, &, quas placeat leges, ipſius poſſeſſioni præſcribere. Sed qui bona jam antea parta, ab altero tanquam feuda deinceps vult recognoſcere, ille nihil aliud agere eſt intelligendus, quam ut iſti, quem Dominum feudi ſalutat, ſeſe tanquam inæqualiter fœderatum *l)* adjungat, & ad iſtius Majeſtatem comiter colendam ſeſe obligare, ſub oneribus ei conventioni adjunctis, teneatur. Atqui extincta ſtirpe Carolina in plenam libertatem evaſerat Germania, & jam tum complures Proceres amplas ſibi ditiones quæſiverant. Poſtquam igitur placebat, regium nomen alicui ex Proceribus deferre, ne in antiquam iterum faciem Germania, in modicas civitates divulſa, rediret, haudquidquam credere licet, iſtos opes ſuas voluiſſe projicere, aut abſoluto alterius dominio ſubjicere; ſed potius validum ſibi earundem protectorem quærere. *m)* Introducto ſemel & confirmato Principum

l) Qvæ hîc magno conatu contrà Autorem diſſerit Pacificus *Diſc. 9. §. 4. p. 350. ſeq.* ad ea reſpondi in diſſert. de Feudis oblatis *cap.* I. §. *66. circa finem.*

m) Pertinet huc obſervatio Dn. Cocceji *cap.* 12. §. *4. ſeq.* ex qvinqve Ducibus (de qvibus *lit. e. & f.*) à temporibus Conradi I. usqve ad interregnum ſemper unum eorum Regem fuiſſe, reliqvos IV. Archiofficia geſſiſſe. Videtur ergo Regnum Germaniæ extinctâ familiâ Carolinâ in qvinqve Ducibus ſubſtitiſſe, introductis ſub poſteris Caroli & hæreditariis factis. Extinctâ autem Familiâ Caro-

cipum Statu, in parem cum antiquis fortunam evehi conveniens erat, si quos deinceps ultro Imperatores eo titulo, in locum extinctarum familiarum, dignabantur. Nexum isthunc feudalem, quo Principes Imperatori adstringuntur, nil aliud fere efficere, quam conditionem inæqualiter fœderati, *n*) facile agnoscet, cui scientiæ civilis solidior intellectus. Nam id quidem cum persona subditi consistere non potest; in ditionis suæ cives jus vitæ & necis habere, in eadem magistratus pro lubitu constituere, fœdera inire, omnis generis reditus non fisco regio inferre, sed sibi retinere, denique nihil præstare, nisi in quod ultro consen-

linâ tanqvàm Dominis Feudi, consolidatum fuit Dominium directum cum Dominio utili in illis Ducibus.

n) Latet hîc fundamentum potissimum opinionis Autoris nostri de formâ Reip. Germanicæ. Si enim superioritas territorialis originem sumsit à feudorum oblatione, facilè constat, Regnum Germaniæ non esse hodiè unam Rempublicam, sed plures inæqvali fœdere junctas. Unde cum hîc maximoperè præter Pacificum à Lapide & Kulpisium se Autori opponant Hertius & Itterus, operam dedi ut iis ex asse satisfacerem *in Differt. de Feudis oblatis Cap. I.* §. *23. seqq. potissimum* §. *27. 28.* Eqvidem Pacificus *p. 352.* ùt ostendat, extinctâ Familiâ Carolinâ potestatem Principum Germaniæ ab arbitrio Regum dependisse, producit locum ex Wittichindo, sed cum eundem mutilè adducat, supplendus erit ex Conringio *d. Differt. de Ducibus imperii* §. *20.* unde patebit, verosimilius esse, qvod Conradus magis de facto ista tentaverit adversus Henricum, qvàm de jure.

ſeris: Coërceri autem per reliquos ſocium, enormiter in leges fœderis peccantem poſſe, compluribus antiquis & recentibus exemplis conſtat. Sed ſolum Imperatorem cognoſcere ſuper cauſis, quibus Princeps ſua ditione ejici mereatur, uti fundamenta potentiæ Principum Germaniæ erat convulſurum; ita talia tentantibus o) Imperatoribus qui acriter contradixere, per ignavam reverentiam ſua jura prodere turpe judicarunt. p)

V. Quod ergo in omnibus imperiis accidit, in quibus ſubjectorum potentia imperantibus eſt formidabilis, id multo manifeſtius ex eo tempore in Germania uſu venit; ut, ſi quis Imperator propriis opibus, aut eximia opinione virtutis polleret, Principibus etiam uteretur obſequentibus; debiles aut ignavi fere precario

o) Ventilata potiſſimum hæc controverſia fuit, cum Ferdinandus II. Fridericum Comitem Palatinum in bannum declaravit. Unde in noviſſimis Capitulationibus proviſum, ne in poſterum Imperator talia audeat, & ne ullum ſtatum Imperii ſine conſenſu Electorum amplius in bannum declaret. *Vide Capitul. Leop.* §. *28. Capit. Joſephi* §. *27.*

p) Plura proſtant exempla Principum hoc & ſuperiori ſeculo in bannum declaratorum, ex qvibus nonulli ſcriptis cauſam ſuam defenderunt, qvidam tacendo effectum banni non ſenſerunt, pauci tamen, ut excidium Gothanum teſtatur, executione banni multati ſunt. Confer qvæ ſuprà occaſione controverſiæ Pruſſicæ diximus.

rio regnarent. Et qui tam profunde radicatam potentiam convellere, & ſub leges veræ Monarchiæ Germaniam revocare conati ſunt q) Imperatores, interdum ſibi ipſis exitium invenerunt; ſemper ſpe ſua exciderunt, & præter moleſtias ſibi aliisque conciliatas nihil ſunt lucrati. Nec, qui aſtu graſſati ſunt, multum profecere; cum altera ex parte ſemper fuerit repertum, quo machinationes illæ eluderentur; & ſi quid ablatum, alia id via penſatum fuit. Sic quam infeliciter ceciderint ſuperiori ſeculo Caroli V. & hoc noſtro Ferdinandi II. conatus, notiſſimum eſt. Nonnullorum tamen Principum vires inſigniter imminuit ipſorum luxuria, ſocordia & prodigalitas, r) & quod rei augendæ aut ſervandæ

 nullam

q) Putat Kulpiſius *hîc p. 19.* Autorem ſibi ipſi contradicere, & qvæ in §. *præced.* defectui juris ac poteſtatis adſcripſerit, hoc loco potentiæ & virium defectui adnumerare. ſed nulla contradictio. Id ſaltem oſtendit Autor, voluiſſe ſubſeqventes Imperatores priſtinam poteſtatem Regum (utrum de jure an de facto, id ex præcedenti §. præſupponitur) iterum ſtabilire, ſed effectu id caruiſſe. Qvæ vero Pacificus *p. 357.* verbis: *atqve hac regiminis forma &c.* & *p. 359.* verbis: *pax tandem* &c. adjicit, jucunda ſunt ſomnia hominis præſtantiâ Reip. mixtæ inebriati.

r) O qvam vaſtus hîc ſe aperit dicendi campus! Sed periculoſum de iis ſcribere qvi poſſunt proſcribere. Conf. interim qvoad hæc & ſeqventia Conring. *th. 28. & 29.* qvibus junge etiam *th. 30.* ubi egregiè diſſerit de exemtione urbium. Sed iſta pertinent ad §. *9.* & 10. *hîc.*

Plura addere putidum foret. *y*) Nam ad hominum istorum stuporem convincendum sufficere illud unicum potest, quod Italicis, Gallicis, Hispanicisque Scriptoribus non erubescant opponere Juris sui Publici Consultos: quorum plerosque civilis prudentiæ rudimenta non intellexisse, abortivi ipsorum libelli testantur. *z*)

III. Cæterum Carolus M. animadverso majorum errore, Ducatus, lata nimis spatia complexos, sustulit, & provincias ampliores in plures divisit partes, easque Comitibus regendas tradidit. *a*) Horum aliqui simplex Comitum nomen

„ nis Spiritum sanctum apud Ordines prævaluisse,ut Instrumentum Pacis & in Recessu Comitiorum & in Capitulatione Leopoldinâ fuerit confirmatum: Ergo consulendum Autori tanqvam Italo emotæ mentis & morbidi ingenii, ut anticyras naviget, ibiqve morbidum ingenium suum multis monstris Politicis & turbis impletum, elleboro purget. Sed qvis similium stricturarum non misereatur?

y) Omittit sextam rationem Myleri §. *10.* qvod per hanc liberalitatem nihil aut certè parum imperio decesserit, unde & aliæ gentes id exemplum imitatæ sint §. *11. & 12.* sed ad ista ex dictis facilis est responsio.

z) Respicit ad ea qvæ Mylerus habet §. *5. junctis* §§. *4. præcedentibus.* Ex verò autem ita sensit Autor, & ridendus qvi hæc ridet Pacificus *p. 347.*

a) Conring. *p. 13.* Myler. cap. VI. §. *6.-10.* Ubi exempla suppeditantur Ducatus Bavarici, Aqvitanici Saxonici. In rationes inqvirit Mylerus §. *11.* & 5. recenset, qvæ tamen omnes mihi videntur à scopo alienæ, veraqve illa subfuisse,

nomen retinuerunt. Aliqui dicti Pfalzgraven seu Pallentzgraven, *b*) Comites Palatini,

L præ-

ne Duces nimiâ potentiâ inflati aliqvid in præjudicium regni ita facilè tentarent, qvorsum & inclinat Autor hîc, (conf. Myler. §. *10. init.*) Cæterum inqvirendum esset, an Carolus M. omnes Ducatus suo tempore in Comitatus mutaverit, an saltem eos, à qvibus sibi metuebat? Sane Tassilo Dux Bajoariæ judicio feudo privatus, Saxonicus vero Dux bello victus fuit. Poterat tamen Ducatus mutari in Comitatum absqve præjudicio Ducis, cum Ducatus ibi saltem fuerit officium temporarium.

b) Conring. *th. 17.* Myler. *d. c. 6.* §. *10. & 12.* ubi addit Centgravios & Gogravios. De differentia autem horum Comitum jubet Lexicographos inspicere Kulpis. *p. 12.* præcipuè Carolum du Fresne. Inqvirendum foret, an varia distinctio hæc Comitum ante Carolum M. in usu fuerit, an vero ab eodem fuerit introducta? Mihi videtur, ante eum in usu non fuisse Pfalzgravios, Landgravios, Marggravios, Burggravios, sed solum ibi fuisse Centgravios & Gogravios, ob distinctionem qvam olim inter Duces & Comites fuisse ex Kulpisio notavimus *ad* §. *praced. lit. b.* Qvodsi ergo, ut videtur, illa divisio Comitum Carolum autorem habet, (*conf. Myler. d.* §. 10.) dicendum esset, Carolum omnes Ducatus in Comitatus mutasse. Qvoniam tamen Comitum modo majus fuerit & laxius officium, modo strictius, inde ne confusio oriretur, hanc Comitum differentiam à Carolo introductam, adeoqve Comites etiam potentes & latiora spatia competentes tempore Caroli M. non ita facile potuisse res novas tentare, qvia jurisdictionem saltem habebant, potentiâ militari, qvâ anteà gaudebant Duces, destituti. Cæterum olim qvinqve saltem Duces & qvatuor Comites Palatii fuisse eleganter deducit Dn. Coccejus. *Jur. Publ. Prud. cap.* 12. & *cap.* 15. §. *9. seq.* Qvod tamen de temporibus post Carolum intelligo. *Conf.* Conring. *th.* 19.

præfecti palatii regii, quique adeo in aula regia jus dicerent. Aliqui Landgravii, q. d. Comites provinciæ integræ impositi. Aliqui Marggravii, *c*) præfecti limitaneis locis, ad repellendas hostium incursiones, simulque dicundo juri. Aliqui denique Burggravii, q.d. præfecti arci alicui regiæ. Et isthæc quidem munia ac dignitates Carolus haud quidquam in perpetuum aut jure hæreditario viris strenuis concedebat; sed ut revocandi & in alios conferendi libera potestas foret. *d*) Post Carolum tamen ad antiqvum errorem reditum, & præterquam quod in istis magistratibus filii fere patribus surrogati, *e*) etiam ex coalitione plurium Comitatuum, aut voluntate posterorum Caroli, aliquot Ducatus instituti

c) Medios dignitate esse Marchiones inter Landgravios & Burggravios res ipsa loqvitur, & vel ex titulo Electoris Saxoniæ apparet. Alia ratio est, si Marchiones antiqvitus Ducali potestate fuerint præditi. Unde non mirandum, qvod in titulo Potentissimi Electoris Brandenburgici titulus Marchionis præponatur titulo Ducali, qvia Marchio Brennaburgicus olim superiorem in suâ provinciâ non habuit, sed suæ provinciæ Dux fuit. *Dn. Cocc. c. 3.* §. 71. & *c. 15.* §. 15. ubi & caussam exponit, cur Marchio dicatur à limitaneis locis, cum tamen Marca limitem non denotet sed forum.

d) Conring. *ib. 16.* Myletus *c. 8. n. 2.* ubi tamen notat aliqvando Carolum M. jam hereditarios qvosdam fecisse Comitatus, idqve exemplo Comitatus Waldeccensis & Gleichensis declarat.

e) Conring. *ib.* 19. Myletus *c. 9.* & 10.

tuti, magna terrarum ſpatia amplexi. *f)* His præfecti, genio ambitionis humanæ, ignavum ducebant, occaſione proprias ſtabiliendi opes non ſolerter uti, dum Francorum Imperatorum autoritas magis magisqve eviléſceret, inteſtinis diſcordiis convulſa potentia. Cumprimis Dux Saxoniæ Otto, Henrici Aucupis pater, validisſimam ſub ſe habens nationem, eo usque ſe confirmavit, ut ad regium imperium nil præter nomen ipſi deeſſe videretur. Inde cum Conradus I. in ordinem redigere ejusdem filium Henricum fruſtra agitaſſet, tandem moriturus autor fuit Proceribus, ut in iſtum regiam dignitatem conferrent; conſultius credens, ultro dare, quod per vim ipſe ſibi ſumere poterat, aut ne iſte à reliquo ſeſe corpore Germaniæ ſepararet. *g)* Sunt tamen etiam Principes, qui opes ſuas liberalitati Imperatorum

f) Conring. *th.* 19. Coccejus *d. cap.* 12. Uterqve indicat, potiſſimum v. Dn. Coccejus id latè deducit, ex iſtis qvinqve Ducatibus poſtea qvatuor officia aulica ſecularia orta eſſe. Notanter verò dicit Autor plures Comitatus iterum ſub Carolingis coaluiſſe, non plures Ducatus. Unde cenſura Dn. Kulpiſii *p.* 12. aliena eſt, ante tempora Friderici I. Ducatus (ſc. ex iſtis qvinqve) non coaluiſſe, qvod facilè concedimus, & poteſt hîc conferri Dn. Coccejus *d. cap.* 12. §. 7. 8. qvi refert ſub Lothario II. Bavariam Saxoniæ junctam & utramqve Henrico Superbo datam fuiſſe, qvod tamen fortè corrigendum, & pro Lothario II. ob tradita Kulpiſii *d. l.* ponendus Fridericus I.

g) Omninò Conring. *th.* 19. 20.

ratorum in acceptis referunt; cujus rei exempla inprimis in historia Ottonum occurrunt. Quæ tamen an ad leges Monarchiæ fuerit attemperata, jam inquirere non vacat. *h)* Incrementa porro potentiæ suæ Principes debent donationibus Imperatorum, emtionibus, hereditatibus, non solum jure sanguinis, sed etiam per pacta de mutua successione (Germani Confraternitates hereditarias vocant,) delatis. Quale pactum adhuc exstat inter potentissimas domus, Saxonicam, Brandeburgicam & Hassiacam. Ex tali pacto etiam ad Saxones devolutus Comitat⁹ Hennebergicus; ad Brandeburgicum Pomerania, etsi istud non plane fuerit reciprocum. Quia tamen potestatem Imperatoris, quam in ditiones Principum, tanquam Dominus feudi, obtinet, ejusmodi conventionibus hactenus eludi, *i)* in aprico est, ut consolidatio

h) Factum id jam fusius §. *præcedente*. Conf. Conr. *th. 24. 25.* Myler. *c. 9. 10. 11.*

i) Scripserat Autor in præcedentibus editionibus: *Qualibus pactis tamen potestatem imperatoris, qvam in ditiones Principum tanqvàm Dominus feudi obtinet, penitus eludi in aprico est.* Scilicet potissimus effectus omnis Dominii est potestas utendi fruendi re propriâ, qvæ in Dominio directo feudi latet in spe recuperandi feudum in casum aperturæ vel caducitatis. Nullum autem dubium per pacta confraternitatum illam spem eludi. Unde Autorem iterum non feriunt censuræ Pacifici *Disc. 9.* §. *3. p. 349. seq.* qvod Imperatoris jus non possit eludi, qvia confirmet pacta

tio in infinitum extrahi queat: inde neque tales citra ratificationem Imperatoris valebunt, neque tranquillis Reipubl. temporibus in easdem Imperator aut reliqui Ordines consentient. Quædam denique à nonnullis per vim occupata inter turbas Reipubl.

IV. Cæterum cum sine convulsione totius Germaniæ, & fortasse non sine exitio convellentium, parta semel Principum potentia destrui non posset, satius visum Regibus, præsertim postquam alia conditione in regnum ipsos non essent adsciturі Principes, possessionem eorundem confirmare: ita ut deinceps ditiones suas tanquam feuda ab Imperatore recognoscerent, & fidem eidem atque Imperio jurarent.. Et exinde factum, ut quocunque modo partæ intra complexum Imperii Germanici opes Principum, feudi titulo possideri dicerentur. Non tamen multum potentiæ & fastigio ipsis per vocabulum Vasallorum decessit. Equidem cui de meo in feudum aliquid concedo, eundem & in plenum utut honoratiorem,

confraternitatis, & in investiturâ semper pro Domino feudi recognoscatur, qvod etiam repetit Kulpisius *p.* 13. Interim Autor hâc novâ editione, ne dubium de ipsius mente esse possit, eam distinctius proposuit. Cæterum qvæ Dn. Kulpis. de dispositione Capitulationum qvoad feuda vacantia addit, illa qvidem ita se habent, sed nescio an casus apertutæ ante finem mundi sperari possit vel ob nimias confraternitates.

tiorem, subditum mihi adsciscere possum, &c, quas placeat leges, ipsius possessioni praescribere. Sed qui bona jam antea parta, ab altero tanquam feuda deinceps vult recognoscere, ille nihil aliud agere est intelligendus, quam ut isti, quem Dominum feudi salutat, sese tanquam inaequaliter foederatum *l)* adjungat, & ad istius Majestatem comiter colendam sese obligare, sub oneribus ei conventioni adjunctis, teneatur. Atqui extincta stirpe Carolina in plenam libertatem evaserat Germania, & jam tum complures Proceres amplas sibi ditiones quaesiverant. Postquam igitur placebat, regium nomen alicui ex Proceribus deferre, ne in antiquam iterum faciem Germania, in modicas civitates divulsa, rediret, haudquidquam credere licet, istos opes suas voluisse projicere, aut absoluto alterius dominio subjicere; sed potius validum sibi earundem protectorem quaerere. *m)* Introducto semel & confirmato Principum

l) Quae hic magno conatu contrà Autorem disserit Pacificus *Disc. 9. §. 4. p. 350. seq.* ad ea respondi in dissert. de Feudis oblatis *cap. 1. §. 66. circa finem.*

m) Pertinet huc observatio Dn. Cocceji *cap. 12. §. 4. seq.* ex qvinqve Ducibus (de qvibus *lit. e. & f.*) à temporibus Conradi I. usqve ad interregnum semper unum eorum Regem fuisse, reliqvos IV. Archiofficia gessisse. Videtur ergo Regnum Germaniae extinctâ familiâ Carolinâ in qvinqve Ducibus substitisse, introductis sub posteris Caroli & haereditariis factis. Extinctâ autem Familiâ Caro-

cipum Statu, in parem cum antiquis fortunam evehi conveniens erat, si quos deinceps ultro Imperatores eo titulo, in locum extinctarum familiarum, dignabantur. Nexum isthunc feudalem, quo Principes Imperatori adstringuntur, nil aliud fere efficere, quam conditionem inæqualiter fœderati, *n*) facile agnoscet, cui scientiæ civilis solidior intellectus. Nam id quidem cum persona subditi consistere non potest; in ditionis suæ cives jus vitæ & necis habere, in eadem magistratus pro lubitu constituere, fœdera inire, omnis generis reditus non fisco regio inferre, sed sibi retinere, denique nihil præstare, nisi in quod ultro consen-

linâ tanqvàm Dominis Feudi, consolidatum fuit Dominium directum cum Dominio utili in illis Ducibus.

n) Latet hîc fundamentum potissimum opinionis Autoris nostri de formâ Reip. Germanicæ. Si enim superioritas territorialis originem sumsit à feudorum oblatione, facilè constat, Regnum Germaniæ non esse hodiè unam Rempublicam, sed plures inæqvali fœdere junctas. Unde cum hîc maximoperè præter Pacificum à Lapide & Kulpisium se Autori opponant Hertius & Itterus, operam dedi ut iis ex asse satisfacerem *in Differt. de Feudis oblatis Cap. I. §. 23. seqq. potissimum* §. 27. 28. Eqvidem Pacificus *p.* 352. ut ostendat, extinctâ Familiâ Carolinâ potestatem Principum Germaniæ ab arbitrio Regum dependisse, producit locum ex Wittichindo, sed cum eundem mutilè adducat, supplendus erit ex Conringio *d. Differt. de Ducibus imperii* §. 20. unde patebit, verosimilius esse, qvod Conradus magis de facto ista tentaverit adversus Henricum, qvàm de jure.

feris: Coërceri autem per reliquos focium enormiter in leges fœderis peccantem posse, compluribus antiquis & recentibus exemplis constat. Sed solum Imperatorem cognoscere super causis, quibus Princeps sua ditione ejici mereatur, uti fundamenta potentiæ Principum Germaniæ erat convulsurum; ita talia tentantibus *o*) Imperatoribus qui acriter contradixere, per ignavam reverentiam sua jura prodere turpe judicarunt. *p*)

V. Quod ergo in omnibus imperiis accidit, in quibus subjectorum potentia imperantibus est formidabilis, id multo manifestius ex eo tempore in Germania usu venit; ut, si quis Imperator propriis opibus, aut eximia opinione virtutis polleret, Principibus etiam uteretur obsequentibus; debiles aut ignavi fere precario

o) Ventilata potissimum hæc controversia fuit, cum Ferdinandus II. Fridericum Comitem Palatinum in bannum declaravit. Unde in novissimis Capitulationibus provisum, ne in posterum Imperator talia audeat, & neullum statum Imperii sine consensu Electorum amplius in bannum declaret. *Vide Capitul. Leop.* §. 28. *Capit. Josephi* §. 27.

p) Plura prostant exempla Principum hoc & superiori seculo in bannum declaratorum, ex qvibus nonulli scriptis causam suam defenderunt, qvidam tacendo effectum banni non senserunt, pauci tamen, ut excidium Gothanum testatur, executione banni multati sunt. Confer qvæ suprà occasione controversiæ Prussicæ diximus.

rio regnarent. Et qui tam profunde radicatam potentiam convellere, & sub leges veræ Monarchiæ Germaniam revocare conati sunt *q*) Imperatores, interdum sibi ipsis exitium invenerunt; semper spe sua exciderunt, & præter molestias sibi aliisque conciliatas nihil sunt lucrati. Nec, qui astu grassati sunt, multum profecere; cum altera ex parte semper fuerit repertum, quo machinationes illæ eluderentur; & si quid ablatum, alia id via pensatum fuit. Sic quam infeliciter ceciderint superiori seculo Caroli V. & hoc nostro Ferdinandi II. conatus, notissimum est. Nonnullorum tamen Principum vires insigniter imminuit ipsorum luxuria, socordia & prodigalitas, *r*) & quod rei augendæ aut servandæ

 nullam

q) Putat Kulpisius *hic p.* 19. Autorem sibi ipsi contradicere, & qvæ in §. *praeced.* defectui juris ac potestatis adscripserit, hoc loco potentiæ & virium defectui adnumerare, sed nulla contradictio. Id saltem ostendit Autor, voluisse subseqventes Imperatores pristinam potestatem Regum (utrum de jure an de facto, id ex præcedenti §. præsupponitur) iterum stabilire, sed effectu id caruisse. Qvæ vero Pacificus *p.* 357. verbis: *atqve hac regiminis forma &c.* & *p.* 359. verbis: *pax tandem* &c. adjicit, jucunda sunt somnia hominis præstantiâ Reip. mixtæ inebriati.

r) O qvam vastus hîc se aperit dicendi campus! Sed periculosum de iis scribere qvi possunt proscribere. Conf. interim qvoad hæc & seqventia Conring. *th.* 28. & 29. quibus junge etiam *th.* 30. ubi egregiè differit de exemtione urbium. Sed ista pertinent ad §. 9. & 10. *hic.*

nullam omnino curam haberent. Nec paucæ familiæ ideo debilitatæ, quod ditiones suas in plures particulas inter cognatos diviserint. Aliquos etiam præter suam culpam bellorum civilium calamitas afflixit.

VI. De Episcopis s) nunc quoque aliquid addendum. Constat igitur, ab initio rei Christianæ eos, qui Episcopi vocantur, à reliquo Clero & populo fidelium fuisse electos & constitutos. t) Post, circa seculum quartum, cum etiam Principes Christo nomina dare u) inciperent,

s) Iis qvæ autor §. 6. 7. 8. disserit junge Conringii Dissertationem *de constitutione Episcoporum Germaniæ*, Myleruṁ *Archolog. cap.* 12. 13. 14. 15. 16.

t) Conring. §. 11. 12. 13. 19. Addit Kulpis. *p. 20.* id necessitate magis qvam jure regulari contigisse, cum Imperatores eo tempore fuerint Ethnici, adeoqve cœtus Christianus res suas velut in subsidium procurare debuerit, donec Episcoporum constitutio ad hos, cum & ipsi Christo nomen dederint, cum universâ rei Ecclesiasticæ procuratione tanqvam ad proprium fontem devenerit. Sed ignoret necesse est habitum religionis ad rempublicam, qvi istam philosophiam seqvatur. Neqve enim eo modo jus vocandi Doctores Ecclesiæ ad Principem spectat, qvo jus constituendi Magistratus & alios, qvi munia civitatis publica obeunt. Hæc qvippe in solidum ipsi competit velut pars summi imperii. Sed Doctores Ecclesiæ ut tales non sunt propriè publici officiales Regis, sed sunt servi Christi ac Ministri Ecclesiæ non civitatis. *B. Pufend. de habitu relig.* §. 45. ubi plura.

u) Verè. Nam præter nomen vix aliqvid dederunt.

perent, passim invaluit consuetudo, ut, qui Reipubl. summa cum autoritate præessent, non temere paterentur aliquem ad Episcopatum adspirare, nisi accedente suo consensu. *x*) Scilicet cum intelligerent, quantum ad tranquillitatem Reipubl. faceret, bonos & pacificos viros sacra tractare. Atque idem jus etiam exercuere Reges Francorum, *y*) ut ii in suo Regno essent Episcopi, quos ipsi suo suffragio constituissent. Et eandem potestatem usurparunt Imperatores Germanici *z*) usque ad Henri-

Cor principum, cleri & populi dabatur mundo, nomen Christo. *Conf. Conring.* §. *9.* Ita & hodie fit.

x) Ergo notandæ duæ qvæstiones distinctæ. Alia, an solo consensu Principis Doctores Ecclesiæ debeant constitui? Alia, an absqve consensu Principis jure possint? Prior huc non pertinet. Posterior vero est, qvam affirmant Pontificii, nos negamus. Adde Conring. §. *19.* & *20.* Ubi & rationes plures habet & statum controversiæ cautè format. *Conf.* § *46. 47. 48.* Notat autem §. *19.* approbasse hunc morem collegium Episcoporum. Credo, poterant approbare, cum Constantinum ad qvævis haberent obnoxium, & ita securi essent, neminem eum esse electurum nisi qvi ipsis placeret. Unde revera Clerus tum temporis intendebat, sub prætextu venerationis erga Imperatorem per eum excludere populum.

y) Conring. §. *21--25.* ubi addit §. *26--*§. *32.* consensu Pontificis Romani tum non fuisse opus, & falli Baronium, qvi id attribuat conniventiæ Pontificis, neqve dici posse, qvod Carolus aut Otto id jus per Concessionem ab Adriano & Leone acceperint. §. *33.*

z) Conring. §. *34--45.*

Henricum IV. *a*) quem Gregorius VII. & successores ob eam causam miris modis exagitarunt. Donec tandem tot turbis fessus ipsius filius

a) Conring. §. *45.50--53.* Usus fuit Hildebrandus initio prætextu, qvod ab imperatore promoti per Simoniam ad Episcopatum pervenerint. Fortè Henricus ab isto crimine non erat immunis, sed Pontificis certè non erat aut Aulæ Pontificiæ super hoc crimine accusare Imperatorem. Qvot enim Papæ per Simoniam, aut potius, qvot absqve Simoniâ ad Papatum pervenerunt, qvot Episcopi, Abbates, Clerici qvicunqve absqve Simoniâ beneficia sua obtinuerunt? *Voyez le traitté de la Simonie, particulierement des voiles dont on la couvre aujourduy, ecrit par Mr. le Chanoine Moreau à Liege 1689.* Qvi autor etsi Pontificius, varia artificia occultandi Simoniam, variasqve distinctiones à Theologis inventas, qvibus mediantibus omnia Simoniacis sint impleta, suppeditat. Exempla qvædam non injucunda cape ex *cap. 22. p. 469. On veut se defaire d'un Benefice, & d'une maison toute ensemble. On fait la maison au double de son juste prix, & on dit, qv' au dessus du marché de la maison en donnera le Benefice gratuitement. L'argent se compte la dessus & la resignation se fait. On sçait qv' une personne a envie de resigner son Canonicat à un honeste homme, qvi sçache son monde en ce point. Ne doutant pas de ce qv' il a dans l' esprit, on luy envoye une cassette, ou il y a de l' argent à proportion de la taxe faite pour le Benefice. Cette cassette est comme un depost, qv' on luy confie, & qvi fait determiner cet homme à ce qve l' on desire de luy, apres qvoy on luy fait sçavoir, qv' on ne pretend plus rien au depost, qv' il est à luy. On void un homme disposé à faire argent d' une dignité, qv' il possede, on luy dit: je gage pour dix mille, ou pour vingt mille francs qve vous ne la resignerez pas à mon fils: Il*

filius Henricus V. *b*) anno 1122. in Comitiis Wormatiensibus renunciavit juri Episcopos constituendi, & investiendi; id quod olim fiebat tradito annulo & baculo. Imperatori remansit potestas electo Episcopo conferendi regalia & feuda Imperii, adhibito ritu tradendi sceptri.

gage qve si, & il la luy resigne en effet, par ou il gage le prix de la gageure & rien autre chose. Qve disiez vous, si on vous assuroit, qve de ces cas ayant esté proposéz à de Theologiens, ils n'y ont rien trouvé à redire, & cependant, qve peut on dire de tous ces detours, si non, qv'il n'y a qve fourbe & malice, qve pensant tromper Dieu, on se trompe soy même, sans tromper mesme le peuple, qvi trouve ces finesses si grossieres, qv'il s'en moqve. Sed qvid de Pontificiis sumus solliciti, cum Simonia & apud nos regnet publicè & notoriè. Modo memoratus autor *cap. 2.* ex Canonistis facit tres species Simoniæ, seu potius tres species munerum per qvæ fit Simonia, munus à manu, munus à lingva, munus ab obseqvio. Qvam pauci inter nostros sunt immunes à duabus ultimis munerum speciebus. Vide M. Johannis **Block untergehendes Lutherthum in ihren meisten Predigern/wegen der durch Kauffen und Freundschafft/ durch Kauffen und Patronschafft/ durch Einfreyen und Schwägerschafft ärgerlich angenommenen Prediger** 1686. Ubi triplicem vocationum speciem duriter qvidem sed verè censet: **Bettel**vocationes, **Geld**vocationes, **Weiber**vocationes. Gallus autor *capite 3. p. 54.* notat Resignationem Beneficiorum esse fontem plurimarum Simoniarum. Apud nos pro Simoniâ non habetur, cum publicè fiat, renuncianti officium Pastoris dare certam pecuniæ summam, eumqve sic dimittere ut de meliori beneficio sibi prospicere qveat.

b) Vide omninò Conring. §. *54. 55. 56.*

ſceptri. Quo ipſo quantum detrimenti res Imperatoris ceperint, nemo non perſpicit. *c)* Nam utut in ſeculares Principes parum fuiſſet poteſtatis; horum tamen vires æquare aut ſuperare facile erat, obnoxiis Imperatori Sacerdotibus. Cæterum etſi in conventione Henrici V. cum Pontifice expreſſum foret, ut deinceps electio Epiſcoporum eſſet penes Clerum & populum; tamen Canonici ſive Capitulares Eccleſiarum Cathedralium electionem ſibi ſolis vindicare cœperunt; *d)* connivente ſine dubio Pontifice. è cujus re videbatur penes paucos potius, quam integras eccleſias, electionem eſſe. Demum eo res devenit, ut à Capitulo electorum Epiſcoporum confirmatio Romæ peteretur; *e)* cum antea illa, uti & conſecratio, ad Metropolitanos ſpectaret. Per provisionem conſtitutorum à Pontifice Epiſcoporum rariora apud Germanos exempla. *f)* Nec

c) *Conring. §. 57. & adhuc magis §. 70. p. 449.*

d) Conring. §. 59.

e) Conring. §. 65.

f) Reſpicit ad ea qvæ diſſerit Conringius §. 71. qvem & confer §. 65. p. 439. item §. 71. 77. 82. 84. Unde autor ſic exponendus: Olim ante ſeculum decimum qvartum rariora & non ita freqventia fuiſſe proviſionum exempla. Et ſic non obſtabit cenſura Kulpiſii *p. 23.* qvamvis & hic ſeculo duodecimo & decimo tertio non rara exempla aſſerat, qvâ ratione nixus, non evidenter apparet. Sed & autor de hodierno tempore videtur ſentire, qvod oſtendunt verba mox ſeqventia.

Nec crediderim taliter submissum à Capitulis agnitum iri, *g*) nisi per tumultus intestinos reluctari non liceat.

VII. Debent autem Episcopi Germaniæ opes suas amplissimas liberalitati potissimum primorum Imperatorum. Scilicet fervens eo tempore Principum animos insidebat pietas, *h*) & quo quis plura in Sacerdotes profudisset, eo arctiore sibi nexu Numen obstringi credebatur. Quæ tamen opinio jam apud multos exolevit, qui, nescio quam recte, *i*) autumant, studium

g) Notum est per concordata nationis Germanicæ sex Menses Papales determinatos esse, per qvos Papales provisiones fieri possint, qvorum mensium etiam in legibus novioribus Imperii fit mentio, iiqve apud Romano-Catholicos ibi confirmati sunt. *Vid. Ill. Dn. de Rhez. Jur. publ. lib. 1. tit. 16. §. 5. seqq.* Videndum igitur an hodiè jus suum non diligenter exerceat Pontifex, & an rariora sint exempla provisionum per menses papales, aut, an ea qvæ hîc autor notat exemplo possint declarari?

h) Contextus ostendit, autorem hîc pietatis voce uti in sensu Juridico, pro superstitione Anti-Christianâ, qvæ sibi persvadet Deum posse placari donis. Miraberis qvod hunc sensum appellem Juridicum. Ita est. Ad JCtos pertinet tractatus de *piis* causis. Harum pleræqve ab ista pietate piæ vocantur. Non diffitendum tamen, Principes etiam ista fecisse qvandoqve ex ratione Status, ut ex Marco Antonio de Dominis notat Kulpis. *p. 24.* Fortè ita dici poterat: Qvi Magni dicebantur, faciebant ex ratione Status ut Constantinus, Theodosius, Otto, Carolus, qvi Pii ex istâ Pietate, ut Ludovicus Pius.

i) O qvam rectè! si enim Avaritia sapientiæ & virtuti

ſtudium excolendæ pietatis apud Sacerdotes per nimiam opulentiam ſuffocari potius, quam ali. Videtur quoque non paucis Sacerdotibus ſat conſtantiæ *l*) fuiſſe, ut apud probos iſtos homines parum trepide procarentur, quibus profesſionis ſuæ aſperitatem molliri poſſe apparebat. Donati ergo Epiſcopis & Eccleſiis non ſolum fundi, decimæ, aliique reditus, ſed etiam integra dominia, Comitatus & Ducatus; imo & regalia jura addita; ſic ut demum Secularibus exæquarentur. *m*) Etſi ad faſti-

humanæ maximè eſt adverſa, uti eſt, multo magis adverſabitur pietati & ſapientiæ divinæ. Sed qvotus qvisqve apud nos avaritiam pro peccato habet? Ita receptum eſt. Perſvademur Laici à Clero noſtro, perſvademus nos ipſos, illa eſſe crimina, qvæ puniuntur à magiſtratu: qvæ extrà pœnas humanas ſunt, ut ambitio, avaritia, crudelitas, immiſericordia &c. eſſe affectus, qvi cum Chriſtianiſmo conſiſtere poſſunt. Surget aliqvando Socrates, ſurget Epicurus, & damnabit hanc generationem Clericalem & Laicalem.

l) Satyricè loqvitur, & *conſtantia* nomine *impudentiam* denotat. Ita Meinvercium Henrico Imperatori plura bona extorqventem, dictus imperator in hæc verba allocutus eſt: *Tu odium Dei omniumque ſanctorum, habeas, qvod me, bonis conceſſis cum detrimento Regni, ſpoliare non ceſſas.* Myler. *c. 16.* §. *4.*

m) Vide Mylerum *cap. 12. n. 4. ſeq.* ubi ex antiqvitate hiſtorica oſtendit, Carolum M. Epiſcopis tantum pecuniam & mobilia dediſſe, qvandoqve & prædia ad ſuſtentationem, integras provincias cum regalibus non dediſſe, imo ſub ipſo ne qvidem Principum titulo gaviſos eſſe Epiſcopos, excepto Herbipolenſi & Campidonenſi (ut adeò forte per hanc limitationem cum Mylero conciliari poſſit Kulpiſius

fastigium Principale plerique tempore Ottonum & deinceps evecti; *n*) nec jura regalia, omnes simul & semel acceperunt, sed paulatim & diversis temporibus. *o*) Unde factum, ut quidam adhuc aliqua parte istorum jurium destituantur; *p*) aliqui cum certa restrictione eadem possideant. Ad tantam dignitatem, ut ascenderent, illud quoque non parum momenti attulit, quod nobilissimi quique homines ad munia sacra adspirarent; quodque, barbaris istis seculis soli fere qualemcunque li-

aliàs *p. 24.* dissentiens) sub Ludovico Pio, Ludovico II. Carolis Calvo & Crasso accepisse titulum Principis fine re.

n) Myler. *c. 13.* docent, sub Arnulpho & Filio ejus Ludovico oppida, vicos & ducatus Episcopis fuisse permissa, ab Ottone Brunonem Archiepiscopum Coloniensem Ducatum Lotharingiæ cum seculari potestate obtinuisse, eademqve jura Gislerum Episcopum Magdeburgensem consecutum esse: Successores Ottonis ejus exemplum imitatos esse, atqve successu temporis illa jura paulatim ad Abbates etiam & Abbatissas fuisse derivata. Adde *cap. 14.* cujus summa: Ab Ottone M. usqve ad Fridericum II. Imper. jus ordinandi & præficiendi Advocatos Tutelares & Vice-Dominos in Episcopis & Monasteriis sibi reservasse, qvorum potestas laxior fuerit in Abbatissarum gestis & factis, qviqve omnem jurisdictionem in territorio Monasteriorum exercuerint. Sed tempore Friderici II. plurimos ex Episcopis & Abbatibus Advocatis hisce tutelaribus sese exemisse.

o) Myleruss *cap. 15.*

p) An eò respexit, qvod non omnes Abbates Principali dignitate gaudeant?

terarum cognitionem haberent, qui facris fefe addixiffent. Inde mature Epifcopi ad confilia in aulis adfciti, illisque officiis præfecti, quæ fine adminiculo literarum obiri nequeunt. Inde adhuc Cancellariorum dignitate primores Præfulum fulgent. Crediderim quoque, Epifcoporum bona non parum aucta, quod multi Principes atque Nobiles bona fua, aut partem eorundem, ab Epifcopis ultro tanquam feuda *q)* voluerint agnofcere, ut eo curatius ipforum falus per Clericos DEO commendaretur. Eorum familiis extinctis, bona Epifcopatibus accrefcebant. Denique quantum per donationes, & teftamenta Procerum juxta ac plebejorum in Clericos divitiarum fit collatum, quis ignorat? cum quantovis pretio redimendas judicarent Purgatorii uftulationes, quas fitis alioquin, & æftus impatiens natio *r)* miris modis formidabat.

IIX. Po-

q) Elegantem locum ex Helmoldo vide apud Kulpif. *p. 25.* Exempla vide *in Diff. de Feudis oblatis* §. *20.* & maximè §. *21. & 22.* ubi probavi, Feuda Electorum, qvæ recognofcunt ab Epifcopo Bambergenfi, effe oblata.

r) Dixit ifta autor non ut fale fatyrico adfpergeret Germanos ob cupidinem nimiam potus vulgò malè audientes, fed comparativè ad Italos, refpiciens haud dubiè ad illud Taciti *de Mor. German. Laboris atqve operum non eadem patientia, minimèqve fitim æftumqve tolerare, frigora atqve inediam cœlo foleve affveverunt. Conf. Cluver. German. antiqv. lib. 1. c. 14. §. 8. p. 105. fecundum contract. Bunonis.*

IIX. Poterat jam Sacerdotes suæ fortunæ non pœnitere, utut vel maxime ambitionem & avaritiam non penitus ejurassent. Enimvero prout id genus hominum Imperii in alios avidissimum, cæterorum in se potestatem ægerrime suevit ferre; ita hoc unum ad perfectam felicitatem deesse videbatur, quod in Imperatoris manu foret, tam luculenta beneficia distribuere, cui eam ob causam peculiariter obstricti cogebantur vivere. Ni sanctissimi ordinis reverentia obstaret, improbissimos mortalium dicerem, qui munificentia Imperatorum, uti eventus ostendit, valde inconsulta *s*) ad de-

s) Myler. *c. 16.* ubi docet: Profusas Imperatorum donationes in Ecclesiasticos collatas à Politicis jamdudum reprehensas esse; Episcopos plebe contra optimates instigatâ brevi ubiqve eos dejecisse, ac omnia suæ ditioni subjecisse, variis artibus munificentias istas ab Imperatoribus extorsisse, indecentis avaritiæ signa dedisse plurima, atqve profusas istas largitiones in maximum Romani Imperii detrimentum tendisse. In eo vero à Mylero abeundum censemus, dum *d. c. 16. n. 13. seq.* ad qvæstionem: *An secundum jus divinum, veteres Canones primitivæ Ecclesiæ, & Conciliorum nationalium constitutionem, Episcopi cæteriqve Ecclesiastici secularis potestatis, dignitatum, Regaliorum ac tot dominiorum temporalium capaces esse possint?* affirmativè respondet. Pudet ejus rationes referre, ita apertè falsa supponentes, malè inferentes, omnia miscentes, ut vel sola lectio eas refutet. Ipsa qvæstio, prout eam proponit, conjungit non conjungenda. Magna enim differentia inter Jus divinum, Canones primitivæ Ecclesiæ, (præprimis si sub primi-

terarum cognitionem haberent, qui ſacris ſeſe addixiſſent. Inde mature Epiſcopi ad conſilia in aulis adſciti, illisque officiis præfecti, quæ ſine adminiculo literarum obiri nequeunt. Inde adhuc Cancellariorum dignitate primores Præſulum fulgent. Crediderim quoque, Epiſcoporum bona non parum aucta, quod multi Principes atque Nobiles bona ſua, aut partem eorundem, ab Epiſcopis ultro tanquam feuda *q)* voluerint agnoſcere, ut eo curatius ipſorum ſalus per Clericos DEO commendaretur. Eorum familiis extinctis, bona Epiſcopatibus accreſcebant. Denique quantum per donationes, & teſtamenta Procerum juxta ac plebejorum in Clericos divitiarum ſit collatum, quis ignorat? cum quantovis pretio redimendas judicarent Purgatorii uſtulationes, quas ſitis alioquin, & æſtus impatiens natio *r)* miris modis formidabat.

IIX. Po-

q) Elegantem locum ex Helmoldo vide apud Kulpiſ. *p.* 25. Exempla vide *in Diſſ. de Feudis oblatis* §. 20. & maximè §. *21. & 22.* ubi probavi, Feuda Electorum, qvæ recognoſcunt ab Epiſcopo Bambergenſi, eſſe oblata.

r) Dixit iſta autor non ut ſale ſatyrico adſpergeret Germanos ob cupidinem nimiam potus vulgò malè audientes, ſed comparativè ad Italos, reſpiciens haud dubiè ad illud Taciti *de Mor. German. Laboris atqve operum non eadem patientia, minimèqve ſitim æſtumqve tolerare, frigora atqve inediam cœlo ſolove aſſveverunt. Conf. Cluver. German. antiqv. lib. 1. c. 14. §. 8. p. 105. ſecundum contract. Bunonis.*

IIX. Poterat jam Sacerdotes suæ fortunæ non pœnitere, utut vel maxime ambitionem & avaritiam non penitus ejurassent. Enimvero prout id genus hominum Imperii in alios avidissimum, cæterorum in se potestatem ægerrime suevit ferre; ita hoc unum ad perfectam felicitatem deesse videbatur, quod in Imperatoris manu foret, tam luculenta beneficia distribuere, cui eam ob causam peculiariter obstricti cogebantur vivere. Ni sanctissimi ordinis reverentia obstaret, improbissimos mortalium dicerem, qui munificentia Imperatorum, uti eventus ostendit, valde inconsulta *s*) ad de-

 stru-

s) Myler. *c. 16.* ubi docet; Profusas Imperatorum donationes in Ecclesiasticos collatas à Politicis jamdudum reprehensas esse; Episcopos plebe contra optimates instigata brevi ubiqve eos dejecisse, ac omnia suæ ditioni subjecisse, variis artibus munificentias istas ab Imperatoribus extorsisse, indecentis avaritiæ signa dedisse plurima, atqve profusas istas largitiones in maximum Romani Imperii detrimentum tendisse. In eo vero à Mylero abeundum censemus, dum *d. c. 16. n. 13. seq.* ad qvæstionem: *An secundum jus divinum, veteres Canones primitivæ Ecclesiæ, & Conciliorum nationalium constitutionem, Episcopi cæteriqve Ecclesiastici secularis potestatis, dignitatum, Regaliorum ac tot dominiorum temporalium capaces esse possint?* affirmativè respondet. Pudet ejus rationes referre, ita apertè falsa supponentes, malè inferentes, omnia miscentes, ut vel sola lectio eas refutet. Ipsa qvæstio, prout eam proponit, conjungit non conjungenda. Magna enim differentia inter Jus divinum, Canones primitivæ Ecclesiæ, (præprimis si sub primi-

ſtruendum faſtigium Imperatorium ſunt abuſi. Nec libertate dignum putaverim, qui manumiſſorem in patroni loco colere adſpernatur. Ut igitur Laicorum imperio ſeſe penitus ſubduceret Sacerdotum natio, fulmina Pontificis & turbæ per Præſules Germanos ſtrenue excitatæ demum effecerunt. Neque prius negotium faceſſere Imperatoribus deſierunt, anteſignano utplurimum Moguntino, quem reliqvus grex fideliter ſequebatur, donec abs ſolo Pontifice ipſis pendere liceret. Quo ipſo graviſſimum contraxiſſe morbum Reſp. Germanorum à plurimis creditur, quod magna pars eorum, qui cives ejusdem audiunt, ſuperiorem agnoſcant, qui extra ipſorum rempubl. eſt conſtitutus. *t)* Ni forte credere velimus, tam efflictim deperire eam nationem Pontifices, ut ipſius ſalute nihil antiquius ducant, meliusque Romæ perſpici, quid Germaniæ ex uſu ſit, quam in ipſa Germania.

IX. Supereſt, ut de liberis quoque Urbibus *u)* aliquid addamus. Ad ſeculum ergo à Chri-

tivæ voce intelligas qvinqve ſecularem) & Concilia. Confer interim qvæ monuimus *ad* §. *10. cap. præced.* contrà doctrinam ſimilem Carpzovii.

t) Fuſius id deducit Conringius *de Epiſc. German.* §. *88. ſeq. ad finem.*

u) Qvoad §. hunc & ultimum conf. Conringii *Diſſertationem de Urbibus Germanicis*, Mylerum *Archol. cap. 17–22.*

à Christo nato quintum *x*) Germania transRhenana vicos duntaxat mœnibus carentes, aut dispersa habebat ædificia. Imo ad seculum usque nonum *y*) unius tantum aut alterius apud Venedos *z*) urbis mentio fit. Etsi mature urbes extiterint in partibus cis Rhenanis, *a*) Romanorum ditioni quondam subjectis; uti & in tractu Danubio atque Alpibus interjecto, *b*) qui deinceps Germaniæ adcrevit. Nullæ autem antiquis istis urbes, partim *c*) propter inscitiam ædificandi, qvam adhuc plurima Germaniæ loca præ se ferunt; *d*) partim propter ferociam gentis, qvæ ista velut

 clau-

x) Conring. *th. 16--23.*

y) Conring. *th. 24. seqq.* ubi *th. 27.* memorat, tempore Caroli M. Saxonibus nullas fuisse urbes. Conf. Myler. *c. 17. num. 1. 2.*

z) Conring. §. *28. 29. 30.*

a) Scil. Trier / Mayntz / Cölln / Straßburg / Speyer / Wormbs. Conr. §. *31. 32.*

b) Qvas inter potissima Augusta Vindelicorum. Conr. §. *33. conf.* §. *54.*

c) Variæ rationes hîc suppeditantur, cur antiqvi Germani nullas urbes inhabitaverint, ratio vera, qvia vitæ genus simplex agriculturæ aut pecuariæ deditum atqve paucis contentum ne qvidem de ædificiis jubebat Germanos esse sollicitos, tantum abest de urbibus. *Vide Lehmann. Chron. Spirense lib. 1. cap. 5. p. m. 11. Buxon. Cluver. contract. de German. antiqvâ lib. 1. c. 13.*

d) Verè. Mirandum profecto, Majores nostros tam ineptè & qvandoqve contra sensum communem ædificasse. Exempla sunt ubivis, obvia nec è longinqvo qværenda.

claustra aversabatur, & qvod summam fere voluptatum venatione *e*) nobilissimi qviqve metirentur. Neque vero commoda urbium satis intelligebant, aut valde desiderabant, qveis

Causam aliam video nullam, qvam qvod vitio Germanorum, & potissimum eruditorum mathesis ex scholis Germaniæ relegata, & loco ejus Metaphysica pro scientiarum Regina habita, nil nisi ineptas ad vitam socialem & civilem ideas pariens.

e) Tacito & Cæsare testibus, Germanis antiqvis qvotidianum in pace studium venatio, neqve id solum tùm nobilibus proprium, sed omnibus ingenuis commune. *Cluver. contract. p.* 129. 137. 301. Rectè verò notat autor venationem inducere ferociam. Est homo naturâ mite & misericors animal. At venatio ob qvotidianam effusionem sangvinis crudeles facit, & immisericordes. Ergo vel maximè venatio cavenda iis foret, qvibus Reip. gubernacula credenda. At, inqvis, stultum consilium, ita Princeps ineptus redderetur ad bellum, si abhorreret etiam à sangvine bestiarum. Grave damnum. Sed ejusmodi objectiones peperit Philosophia Academica Gentilis. Amor mansvetus virtus unica humani generis est. Statim à Caini & Chami temporibus Satanas insevit animis hominum, mansvetudinem esse vitium, fortitudinem vero bellicam esse primam virtutum omnium. (*Vide omnino Cluver. contract. p.* 108. 215.) Hæc Philosophia Satanica in Academiis nostris propagatur cum Aristotele in animis juvenum, qvi aliqvando ad Ecclesiam & Rempublicam adhibentur. Tacet Clerus & fovet. Si enim Cives inciperent seriò operam dare mansvetudini, detestarentur rixas Clericales & persecutiones piorum sub prætextu Zeli religiosi. Si Politica Polemica caderet, caderet etiam Theologia Polemica. Sed da pacem Domine in Diebus nostris.

qveis ſimplex agreſtisqve victus, vilis ſupellex, adparatus tenuis, ſuperfluarum opum aut deliciarum nulla notitia aut cura. *f*) At vero poſtea per religionem Chriſtianam *g*) mitigati animi cultiorem vitam patientius ferre didicerunt. Subiit paulatim habendi amor, & exqviſitior luxuria aliunde invecta; qvorum utriqve ex urbibus multa accedunt alimenta. Principes qvoqve ad tantas opes provecti, oſtentatione divitiarum ſtruendis ſeſe urbibus dare, *h*) rureſtresqve aut extraneos, ut eo concederent, multis immunitatibus invitare. Inprimis cum poſt introductam religionem Chriſtianam multis in locis ſervitus exoleſce-

f) O felix patria, ſi ſimplicitate illa adhuc gauderes! Hodiè mutata in elegantiorem formam non in melius. Semper enim barbaries illa, (qvi titulus à Græcis & Romanis eſt inventus luxu inſanientibus,) ſapientior fuit & virtuoſior qvam ſapientia illa luxurioſa. *Vide omnino Schediaſma eruditum de comparatione Barbarorum cum Moratioribus populis ſvaſu noſtro elaboratum ab amico integerrimo Dn. M. Zieroldo. Conf. Conring. §. 78.*

g) Erat Pſeudo-Chriſtiana ſuperſtitio, qvod fructus ejus ſtatim ab autore memorati teſtantur. Nihil amplius operata eſt, qvam qvod Germanos à vago bellandi genere & latrocinio gentis in gentem (de qvo vide peculiarem diſſertationem B. Patris) revocaverit. Cæterum qvia Epiſcopi convertentes erant homines ambitione & luxu turgidi, non mirum, qvod eos imitati fuerint converſi Germani. *Conf. Conring. §. 79.*

h) Conring. §. 80.

ret, aut laxior redderetur, liberti, qvibus nulli agri, in urbes agminatim convolarent, opificiis aut mercaturæ sese addicentes. *i*) Sed & propter irruptionem Hungarorum complures urbes in Saxonia ab Henrico Aucupe extructæ aut munitæ; *l*) qvi nonum qvemqve ingenuorum ex agro in urbes jussit migrare. Incrementa porro *m*) urbibus addidere præcipue fœdera mutuæ defensionis gratia, aut ob commercia inita. Ex istis nobile præprimis est id, qvod Anno 1255. contraxere urbes Rheno adsitæ, cui etiam Principes qvidam adscribi voluerunt. *n*) Ob commercia potissimum maritima institutum fœdus Hanseaticum, *o*) cujus qvondam tantæ fuere vires, ut ipsis Regibus Sueciæ, Angliæ, & Daniæ forent formidabiles. Etsi post Annum 1500. ea societas tantum non penitus corruit; tum qvod minores urbes, cum lucrum viderent in solas majo-

i) Conring. §. 81.

l) Huc pertinet Misna, Qvedelnburgum, Mersburgum, Magdeburgum. *Conring*. §. *82. 83. 84*. *Conf. Myler*, *c*. 17. §. *3. 4*.

m) De origine & incremento commerciorum in Germaniâ prolixè tractat Conring. *th*. *85--93*.

n) Conring. §. *94*. &, qvem citat, *Lehmann*. Conf. §. *97*. Kulpis. h. l. *p*. *27*.

o) Conring. *th*. *95*--103. Adde incrementis urbium copiam metallifodinarum & salsorum fontium, ex Conring. *thes*. 105.

majores redundare, passim desciscerent; tum qvod Hansicorum exemplo aliæ qvoqve gentes, Oceanum aut Mare Balticum accolentes, commercia cœperunt freqventare, Flandri præcipue & Batavi. Sic monopolio istorum [ex-]pirante vires qvoqve conciderunt.

X. Cæterum etsi ab initio urbes molliori conditione habitæ, qvam vici; Regum tamen atqve Imperatorum potestatem non minus qvam hi agnoscebant, iiqve in istis jus dici curabant per Comites, aut Missos Regios, *p*) qvos vocabant. Post enormi Imperatorum liberalitate *q*) multæ in Episcoporum concessere potestatem, multæ Ducum & Comitum factæ, reliqvæ solis Imperatoribus immediatè subjectæ remanserunt. Circa seculum autem XII. nonnullæ earundem, prout qvæqve opulentiæ suæ confidebat, laxiorem libertatem usurpare cœperunt; qvod turbis intestinis agitati Imperatores, aut recens ad id fastigium evecti, in ordinem eas redigere non possent, aut ultro earundem favorem & subsidium privilegiis & immunitatibus concessis ambirent, in refractarios Episcopos & Principes firmamento,

 Ad-

p) Conring. *ib.* 107. & qvem citat Kulpis. *p. 28.* Lehmannus. Myler. *cap. 21. per integr. & cap. 22.* §. 10-14.

q) Junge his ad finem paragraphi Conring. *à* §. 107. *ad finem* Kulpis. *p. 29.* Myler. *cap.* 17. 18. 19. 20. 22.

Advocatos qvoq; & Præfectos Imperiales paulatim excutere, proximum fuit. Sed & seqventes Imperatores, cum viderent, Episcopos opibus suis contra ipsos abuti, effecerunt datis privilegiis, ut primariæ urbes istorum potestati subducerentur. Extincta etiam Ducum Sueviæ prosapia complures ejus Ducatus urbes, aliàs sat modicæ, libertatis usurpandæ occasionem impigre arripuerunt. Hanc tamen libertatem istæ urbes non simul obtinuerunt, sed singulæ, prout occasio aut favor Imperatorum arridebat. Inde est, qvod non omnes æqvalibus perfruantur juribus; qvædam parte Jurium Regalium omnino adhuc destituantur. Non paucæ deniqve qvod juris in ipsas competebat Imperatori, à Ducibus aut Episcopis emtione, permutatione, aut alio titulo redemere; aliis per vim jugum excussum, cujus tituli iniqvitatem post subsecuta transactio purgavit. Nam infirmitate aut inopia pecuniæ conflictati complures inter ultima subsidia habebant, opulentis subjectorum libertatem venalem exponere; aut cum cernerent, eripi non posse, qvod isti sibi usurparant, modico accepto adqviescere in lucro duxerunt.

CAPUT

CAPUT IV.

De Capite Imperii Germanici, Imperatore, ubi de Electione & Electoribus.

I. Imperium Romanum qvomodo in Carolum collatum, & qvæ tum in antiqvo Regno Francorum, tum in Regno Germaniæ ad Imperium perveniendi modus fuerit.

II. Origo Principum Electorum qvalis sit, diversimode scriptores tradunt.

III. Sententia super ista re Autori probata.

IV. Electores Ecclesiastici qvomodo constituantur: apud Seculares qvalis successionis species valeat.

V. Modus electionis ex Aurea Bulla describitur.

VI. Jus deponendi Imperatorem an Electoribus competat.

VII. Jura præcipua Electorum præ reliqvis Principibus qvænam sint.

IIX. De Vicariis Imperatoris tempore Interregni.

IX. De Rege Romanorum.

Ermania, utut ex tam multis componatur membris, quorum plura justarum & validarum instar civitatum habent; à Caroli

à Caroli tamen temporibus uni Capiti, (qvod antiqvi *a*) simplicius Regem, seqventes ambitiosius Romanorum Imperatorem, aut Cæsarem nuncupavere,) subjecta fuit, nisi qva Interregna intercurrere; & ob istud Caput plerisqve una & simplex Resp. fuit visa. Illud qvomodo constituatur, deinceps dispiciendum erit. Operæ pretium autem fuerit, rem paulo altius repetere, ut simul adpareat, qvantum vetus electio à recentiore discrepaverit, & qvæ genuina sit Principum Electorum origo. Circa Carolum ergo M. ejusqve posteros distincte considerandum est Imperium Romanorum, & Regnum Francorum. Illud in Carolum collatum est consensu populi Romani, & Pontificis, tanqvam præcipui ejus membri, vel potius, qui Imperium in eundem jam non obscure moliebatur; & qvidem jure, uti adparet, hæreditario. *b*) Sic ut successorum ipsius coronatio non habuerit vim novæ & liberæ electionis, sed solennis duntaxat inaugurationis. Sanè enim Carolus filium Ludovicum, & hic Lotharium in consortium Imperii adsumsisse legitur, nec tamen de reqvisito prius novo Pontificis & Romanorum consensu mentio extat.

a) Intelligit antiqvos Francos ante Carolum M. ut frustrà fluctus in simpulo moveat Dn. Kulpis. *p.* 31. non capiens qvid hic autor velit, & per antiqvos intelligens antiqvissimos Romanorum Reges.

b) Kulpis. *p.* 32.

tat. Antiqvum autem Regnum Francorum neqve mere hæreditarium, neqve electitium *c)* dixeris, sed qvod mixto qvodam successionis modo fuerit delatum. Sane enim Reges Francorum consensu & acclamatione Procerum, & totius populi constitutos legimus. Sed ita, ut nisi gravissimas ob rationes à sangvine defuncti Regis hautqvidqvam discederetur. Qvale genus successionis hactenus fere in Polonia *d)* observatum novimus. Accuratius tamen inspicienti patet, ex successivo plus qvam electitio genere traxisse Regnum Francorum; qvippe cum in autorem stirpis hac cum conditione videatur Regnum collatum, ut idem etiam in posteros transmitteret, nisi eo valde indigni populo adparuerint. Adeoqve per adprobationem illam Procerum & populi, filiis Regum defunctorum non tam novum jus ad regnum fuit qvæsitum, qvam declaratum, filium juris ex prima collatione qvæsiti non esse inca-

c) At suprà *cap.* 1. §. 7. autor pro hæreditario habuerat, qvorsum & inclinat in verbis mox seqventibus, ergo hæc verba ita exponenda, ne sibi contradicat. *Conf. Kulpis. p.* 32. Conring. *de Septemviris Imperii th.* 13. Qvæ vero urget Pacificus *p.* 363. ad ea jam suprà responsum *ad d. c.* 1. §. 7. *lit. f.*

d) Mallem id omisisset Autor, haustum ex Conringio *d. th.* 13. Haud dubiè enim Polonicum regnum magis electivum est, uti Francicum tum temporis magis successivum erat.

incapacem. Dejecta *e)* deinceps solio Francorum stirpe Carolina, Regnum Germaniæ, seu, uti tunc vocabant, Regnum Francorum Orientale, liberrima Procerum electione delatum fuit Ottoni Saxoni. *f)* Qvo senium excusante, ejusdem consilio electus fuit Rex Germaniæ Conradus, Franconiæ Dux, qvem aliqvi *g)* ex Caroli posteris esse putant. Hujus itidem consilio per liberam electionem in Regnum evectus fuit Ottonis Saxonis filius, Henricus Auceps, qvi sola contentus Germania, ne qvidem invitante Pontifice, Imperatorium nomen voluit recipere. Enimvero hujus filius Otto M. subacta Italia, Romam & ditionem Ecclesiæ ita cum Germania connexuit, ut citra novam electionem Romanorum Imperator esset, qvi Regno Germaniæ fuisset potitus, coronatione Pontificis non nisi solennis ritus vim habente; etsi qvondam ante eandem non temere Imperatorium nomen Reges Germaniæ usur-

e) Id est extincta. Nam in Francia Orientali stirps Caroli extingvebatur, at in Occidentali seu Gallia à Carolo Martello & Pipino dejiciebatur. *Conf. Conring. d. diss.* §.18.

f) *Conf. suprà c.3. §.3. ibiqve notata.*

g) Conring. *d. th.* 18. sed notat Kulpis. *p.34.* istos autores æqvalium testimoniis destitui. Puteanus in stemmate Carolino *Historia Insubrica lib.3. cap.* 15. adjecto notat Ludovici IV. Imperatoris sororem & Arnulphi Imperatoris filiam Lutgardin fuisse uxorem Ottonis Saxoniæ Ducis & Henrici Aucupis matrem.

usurpaverint. In ipso autem Germaniæ Regno idem fere succedendi modus obtinuit, qvi in antiqvo Francorum Regno, ut scilicet Procerum & populi consensus ab ordine sangvinis non facile discederet. *b)* Idqve duravit usqve ad Henricum IV. cujus pueritiâ, & fors pravâ etiam Regni administratione, moti Proceres Germaniæ, frigidam suffundente Pontifice, in Imperatorem insurgunt, eumqve demum regno dejiciunt, edita Constitutione, ut deinceps filius Regis, etsi dignus, per spontaneam electionem, non per successionis lineam, (verba sunt Constitutionis) *i)* proveniret. Et ex illo tempore hæreditaria successio paulatim exolevit.

II. Facta

b) Id est magis successivum fuit qvam electivum, qvod contrà dissentientes firmat Kulpisius *p.33.* Unde facilè responderi potest iis, qvæ novissimè Dn. Thulemarius *de Octoviratu cap. 2. §. 7. seqq. p. 15. seq.* contrà Aventinum, asserentem, à tempore Carolingorum, ad Fridericum II. usqve Successionem magis obtinuisse qvam electionem, disputavit. Neqve enim loca scriptorum Regum Germaniæ electionem memorantium, magna cura collecta, multum contrà sententiam vel Aventini vel Autoris probabunt.

i) Hausit ista Autor ex Conringio dictâ Dissert. *th.* 20. 21. Sed ostendit Dn. Kulpisius *p. 34. seqq.* istam Constitutionem jure suspectam esse, atqve sic censet, ab Henrico IV. stirpem Regiam per varias vices factionum ac bellorum civilium aliqvoties jure successionis excussam, repeterè tamen & vindicare illud non destitisse, donec post tempora Friderici II. (qvæ ipsius Aventini, ut modo diximus, sen-

II. Facta autem fuit antiqva illa adprobatio & electio ab universo populo; *l*) etsi Procerum, Principum scilicet, Episcoporum & Nobilium, plurimum heic valuisse autoritatem, *m*) extra dubium sit. Ab aliqvot tamen jam seculis, cæteris omnibus exclusis, Imperatorem eligunt septem, & post Pacificationem Osnabrugensem octo *o*) primarii Principes,

tentia est) paulatim collaberetur, & vera electio initio non nisi seditiosorum hominum conspiratione introduci cepta, patientia Imperatorum in ordinariam juris formulam abierit, non tam Aureâ Bulla qvam Capitulationibus Imperatoriis firmiter corroboratam. Cui sententiæ accedo.

l) Adeoqve & Nobilibus & Civitatibus, qvamvis dissentiat Carpzovius. *Conring. d. differt. th. 22.* Thulemar. *Octovir. cap. 3.* §. *7.* & 10. Imo nec plebem excludere velim cum Dn. Kulpis. *p. 38.* Sive enim tempora ante urbium ortum respicias, ubi villis saltem & pagis gaudebat Germania, minus erit dubium, sive etiam post urbium usum, universi populi in magnâ freqventiâ adstantis sæpè apud historicos fit mentio. *Vide Conring. & Thulemar. dd. ll.* Non tamen vota habuerunt. Credo. Sed nec vota habuerunt omnes principes, ut statim monebimus.

m) Eleganter probavit Dn. Coccejus. *Jur. publ. prudent. c.* 14. §. *3. 4. 5.* jam sub Carolingis & postea septem Archiofficialium in eligendis regibus potiorem fuisse eminentiam, reliqvo populo imò & ipsis principibus ipsorum votis si consentirent, assensu & acclamatione sine votis (cum potestate tamen dissentiendi) assurgente, qvod probè notandum.

o) De nono nuper adjecto jam suprà notavimus *ad cap. 2.* §. *8.*

cipes, ab isthoc officio Electores dicti: tres Ecclesiastici, Moguntinus, Trevirensis, & Coloniensis, Archiepiscopi; & qvinqve Seculares, Rex Bohemiæ, Duces Bavariæ & Saxoniæ, Marchio Brandeburgicus, & Comes Palatinus Rheni. Hoc jus qvando isti Principes nacti sint, non ita liqvido constat. Eqvidem per duo amplius secula, *p*) ab Anno circiter 1250. ad Annum 1500. recepta fuit opinio, Ottonem III. Imperatorem, & Gregorium V. Pontificem septem Electores instituisse; nisi qvod alii autores heic primas partes Imperatori, alii Pontifici tribuant, prout qvisqve hujus aut illius studio ducitur. Hanc opinionem primus, qvod novi, peculiari libello, qvi inscribitur *de Comitiis Imperatoris*, oppugnavit civis noster *Onuphrius Panvinius*, qvem hodie cordatissimi qvíqve Germanorum seqvuntur. Palmarium argumentum est, qvod illa Constitutio, sive Ottoniana, sive Gregoriana, à nemine hactenus reperiri potuerit, *q*) & de eadem omnes scriptores ad Friderici usqve II. tempora per Annos

p) Conring. *th. 23.* Kulpis. *p. 39. seq.* Thulemar. *cap. 7.* §. 7. *seqq.*

q) Conring. *th. 24.* At, inqvit Kulpisius *p. 40.* hoc non est palmarium argumentum. Negari enim non potest, qvod plures constitutiones perierint, Propterea tamen res, *de cujus veritate aliunde constat* certa esse non desinit. Ego nihil muto, qvia, de hujus sententiæ veritate aliunde non constat.

nos 240. ab Ottone III. fileant. Nam primus Electorum mentionem facit Martinus Polonus, *r*) qvi vixit ſub Friderico II. annos circiter 250. poſt Ottonem III. cujusqve adeo fides omni exceptione non eſt major in re tam longe ab ipſius memoria remota, cum liquidioribus teſtimoniis deſtituatur. Neqve tamen ipſe Conſtitutionis alicujus meminit, neqve tempore Ottonis cœpiſſe Electores dicit, ſed hoc tantum affirmat, poſt Ottonis tempora cœpiſſe Officiales Imperii eligere. Qvod duplici ſenſu admitti poteſt, vel qvia ditiones ampliſſimas eo tempore ſortiti ſunt, qvi antea præcipua munia in aula obibant: vel qvia munia iſta in ampliſſimarum ditionum Principes tunc in perpetuum ſunt collata. Qvi tamen uti fortaſſe inſigni autoritate inter cæteros fuerunt conſpicui; ita præter ſeptem illos aliis qvoqve Principibus in Regum electione locum fuiſſe, nemo antiqvitatum Germaniæ peritus negabit. *s*) Alii *t*) Electorum inſtitionem Fride-

r) Cujus locum recitat Conring. §. *25*. Thulemar. *d. c. 7. n. 37*.

s) Idqve primarium argumentum eſt, qvod exeqvitur Conringius *th. 26*. qvi & *th. 28*. Bellarminum refutat, ſtatuentem Electores à Pontifice inſtitutos eſſe. *Adde Thulemar. d. c. 7. th 15. ſeq.*

t) Rurſus alii originem Electorum adſcribunt Ottoni IV. qvas refutat Conring. *th. 29.*

Friderico II. *u*) adſcribunt. Sed nullius in eam rem ſanctionis monumentum uſpiam deprehenditur; nec probabile eſt, reliqvos Principes tam ſubito & libenter jure ſuo deceſſiſſe.

III. Igitur apud peritiſſimos rerum patriarum Germanos hæc fere ſententia obtinet, *x*) jam ante Friderici II. tempora *y*) ſeptem illos Principes, tanqvam Imperii Officiales, & opum magnitudine pollentes in electionibus Impe-

u) Conring. *th.30*. Thulemar. *d. c. 7. th. 31*.

x) Mihi ſic videtur. Oſtendit Dn. Coccejus *cap.* 10. in 12. 14. antiqvis temporibus præter tres Imperii Archi-Cancellarios qvinqve ſaltem fuiſſe Duces, ex qvibus unus Rex eſſet, qvatuor reliqvi officia Aulica adminiſtraverint, atqve cum Archi-Cancellariis ad deliberationes regni de negotiis gravioribus fuerint adhibiti, unde & eorum in eligendo rege præ reliqvis principibus & populo (ut modo diximus) jam olim prærogativa qvædam. Qvo pacto non difficulter evenit, ut poſt turbas interregni vel tacentibus reliqvis pedetentim ad ſe ſolos jus eligendi traherent, donec illud in A. B. fuerit confirmatum. Atqve ſic forte Autori conciliari poterit Thulemarius *d. c. 7. §. 33. ſeqq.* neqve opus erit cum Dn. Kulpiſ. *p. 43. ſeq.* inter jus inaugurandi & eligendi diſtingvere, aut ad mandata aliorum Principum reſpicere. Simul vero patet ex diſpoſitione regni Germanici & ſeptem officialium ſeptem etiam Electores fuiſſe conſtitutos, neqve adeo in ſanctitate numeri myſterium eſſe qværendum, qvod tamen placuit Thulemar. *c. 4. §. 7. ſeq.* qvi & *§. 6. 10. & ſeq.* aliorum ſententias in numerum inqvirentes æqvè improbabiles adducit.

y) Conring. *th. 31*.

ratorum autoritate reliqvos paulatim eminere cœpiſſe. Poſt Friderici autem tempora, rebus per Germaniam mirum in modum turbatis; cum reliqvis publica negotia parum curæ eſſent, hos ſibi ſolis id jus eligendi vindicaſſe. Hoc ubi in conſvetudinem, per aliqvot actus confirmatam, abiiſſet, Aureæ Bullæ, z) qvam vocant, publica & ſolennis ſanctio acceſſit, in qva tota eligendi ratio, & omnis Electorum poteſtas continetur. Et ex iſto tempore Principes illi nomini ſuo titulum Electorum adjicere, ampliorique qvam reliqvi dignatione æſtimari cœperunt.

IV. Utut ergo ab initio eligendi munus iſti ſibi Principes videntur ſumſiſſe, qvatenus Imperii Officiales erant; poſtea tamen per legem Aureæ Bullæ a) non minus officia iſta qvam electoria dignitas certis ditionibus eſt annexa, ut, qvi illas legitimo modo poſſideat, eo ipſo ſit Elector. Et qvidem Eccleſiaſtici Electores, uti alii Epiſcopi Germaniæ, conſtituuntur electione, vel collatione. b) Ubi obſervandum, etſi aliàs Epiſcopi, ut omnes muneris ſui partes rite qveant obire, opus habeant Pontificis con-

z) Conring. *th. 32.*

a) A. B. cap. 20. ibiqve interpretes.

b) Fortè dicere voluit poſtulationem, vel confirmationem, vel conſecrationem vel qvid ſimile, *Vide Ziegl. de Epiſcopis lib. 2, c. 1. 6, 8. 9.*

confirmatione, & pallio *c)* non gratis redimendo: tamen ad electionem Imperatoriam eosdem admitti, etiam ante confirmationem Pontificiam; *d)* cum seculares dignitates sine charactere constent. *e)* Verum sede vacante, vicem Electoris hautqvidqvam subire potest Capitulum. *f)* In Electoratibus secularibus obtinet illa species successionis linealis, qvam agnaticam *g)* vocant, & ita quidem, ut neqve dignitas Electoralis, neqve terræ peculiariter Electoratibus adsignatæ divisionem recipiant. *h)* Qvod si autem novus sit Electoratus instituendus, aut ob delictum aliqvis ea

 digni-

c) Vide *Ziegl. d. l. 2. c. 10. Thulemar. c. 23. §. 7. seqq.*

d) Vide Autorem der Grundfeste *P. 1. c. 5.* Kulpisius *p. 48. 50.* Alia qvæstio est majus dubium habens: an admittantur ad electionem Imperatoriam ante investituram Imperatoris de bonis secularibus? Nam secularibus successio jus in re videtur tribuere, Electio vero Ecclesiasticis saltem jus ad rem. Sed praxis tamen contrarium observat: Latè & distinctè qvæstionem hanc proposuit Kulpis. *p. 49--58.* Adde Conring. *th. 33.* Thulemar. *cap. 24. n. 17. seqq.*

e) i. e. Seculares dignitates competentes istis Archiepiscopis non reqvirunt confirmationem Pontificis aut consecrationem, & electio illis non ut Clericis, sed ut Imperii Principibus ratione regalium qvæ ab Imperio recognoscunt, competit. Etsi regalia non aliis concedantur qvam Archi-Episcopis.

f) Thulemar. *c. 24. n. 20.*

g) Conring. *th. 36.* Kulpis. *p. 58.* Thulemar. *c. 23. n. 14. seq.*

h) A. B. c. 20. ibiqve interpretes.

dignitate exuendus, ſine dubio reliqvis Imperii legibus & conſvetudinibus conforme fuerit, Imperatorem ſolum propria autoritate, citra conſenſum reliqvorum Ordinum, aut ſaltem Electorum, nihil heic diſponere. *i*) Etſi ſuperiori

i) Rectè monet Dn. Kulpiſ. *p.58.* diſtinctam debere eſſe tractationem, de novo Electoratu inſtituendo, & de Electore dignitate ſua exuendo, neqve enim unum ab altero dependere. Oblitus autem eſt addere, diſtinctam qvoqve debere eſſe tractationem de vacantis Electoratus proviſione, qvam ipſe cum tractatione de novo Electoratu inſtituendo miſcuit, cum tamen ſint diſtincta. De vacantis Electoratus translatione non egit Autor, ipſe v. Dn. Kulpiſius poſt interpretes A. B. & Lampad. ſoli Imperatori eam transſcribit. Mihi vero non diſplicet ſententia contraria Thulemarii *cap. 23.* §. 21. *ſeqq.* ubi & §. 23. ad oppoſitum *cap. 7. A. B.* §. 5. reſpondet. De Electore dignitate ſua exuendo apertè diſponunt capitulationes noviores, *Leopold.* §. 28. *Joſeph.* §. 27. id non fieri debere absqve Electorum conſenſu, donec in Comitiis à Statibus Imperii de forma & modo Banni certum qvid determinetur, qvorſum etiam pertinet *Inſtrum. pac. art. 8.* §. 3. Thulemar. *d. l.* §. 25. *ſeq.* Novum Electoratum & octavum nempe Imperator ſolus non inſtituit, ſed cum conſenſu Statuum. *Inſtrum. pac. art. 4.* §. 5. Neqve qvod Nonum Electoratum attinet, Imperator prætendit absqve conſenſu Electorum eum inſtituere. *Vide collectanea de nono Electoratu typis impreſſa & inter ea potiſſimum Receſſum* (ſi genuinus eſt) *inter invictiſſ. Imperatorem modernum & Novum Electorem art.* 1. *verbis.* Unſer allergnädigſtes Decret nicht allein ertheilet/ ſondern auf fernere Einſtimmung der Churfürſten Liebden alſofort einhohlen. Id vero qværebatur, an omnium Electorum conſenſu opus, item an non reliqvorum Statuum conſenſus neceſſarius.

periori noſtroqve hoc ſeculo *l)* in contrarium extet exemplum; contra qvod tamen unus atqve alter neqvidqvam eſt proteſtatus, *m)* facili ad ſpernenda verba Cæſare, cui Mars ſupra modum tunc videbatur favere. Aſtute tamen idem, qvod dignitatem Electoralem uni ablatam in agnatum ex eadem familia *n)* contulit. Id enim non modo invidiam facti inſigniter erat mollit urum; ne dominandi magis libidine, aut aliena rapiendi, qvam neceſſitate muneris, & ut ſua vindicaret, in bellum ruiſſe videretur: ſed & potentiſſimas familias æterna æmulatione *o)* diſtracturum, obnoxiis Cæſari illis partibus, *p)* qvas ipſe validiores reddiderat. Addendum & hoc, Electoribus mino-

 renni-

Qvas qværſtiones definire ad nos non rogatos haud pertinet.

l) In ſuperiori, translato Electoratu Saxoniæ in Mauritium, in hoc, translato Electoratu Palatino in Bavarum. In ſuperioris tamen ſeculi exemplo non confundenda ademtio cum translatione. Illam Carolus V. non conſulto collegio Electorali ſuſcepit, at translatio conſenſu Electorum facta. Thulemar. *d. c. 25. §. 22.*

m) De proteſtatione Electorum Saxoniæ & Brandenburgici contrà translationem Electoratus Palatini ad Ducem Bavariæ vid. Thulemar. §. *25. 26.*

n) Utrobiqve tam in Electoratu Saxoniæ, qvam Palatino.

o) Utinam æmulationis hujus triſtes fructus non ſentiat ætas noſtra.

p) Spes tamen fefellit Carolum V. cum Mauritius mox arma adverſus ipſum ſumeret.

rennibus, in electione Imperatorum tutores ipsorum *q*) subire locum. Minorennes autem desinunt esse completo ætatis anno octavo decimo.

V. Modus Electionis hic fere est. *r*) Moguntinus intra mensem *s*) à primo die, qvo de morte Imperatoris rescivit, Collegis id significat, eosqve ad futuram Electionem vocat: qvi ipsi, aut per Legatos suos, comparere tenentur. *t*) Francofurtum ingressuris certus eqvitum numerus, nempe ducentorum, est præscriptus; qvi tamen hodie non ita accurate observatur. Dum electio fit, omnes pergrini urbe ista jubenter exesse. Actum electionis, qvæ fit in sacrario templi S. Bartholomæi, auspicatur ceremonia Missæ. Inde ad altare accedunt juraturi, qvod idoneum *u*) sint electuri Imperatorem, absqve omni pacto, stipendio, pre-

q) Non solùm legitimos, sed & testamentarios. Nota controversia. Qvamvis dissentiat Conringius *th. 40.* Adde Kulpis. *p. 59.* Thulem. *cap.* 27.

r) *Ex A. B. c.* 1. 2. *&* 4. Thulem. *c.* 24. 25.

s) Tempora convocationis, comparationis & electionis accuratè distingvit Kulpis. *p.* 60.

t) Aliàs votum suum amittunt.

u) Non qvod Germanum, qvamvis communis sententia ita idoneitatem explicet, partim ob antiqvam legem aliqvam Ottonis III. partim ob autoritatem Electoris Moguntini, in voto tempore electionis Caroli V. dato & Comitis Hermanni à Neuenar in Oratione ad Electores pro

Carolo V. *vid. Thulemar. c. 1. n. 8. seqq.* Ego sententiam jam *ad cap.* 1. §. *3. lit. o.* dictam nondum muto. Ottonis III. Lex ubi? Non credo. Manus oculatas habeo. Farraginem autorum ad eam provocantium apud Thulem. *n.* 10. non vereor, unus ex altero exscripsit bonâ fide. Provocarunt Schönborner, Dan. Otto & forte ex his alii ad A.B. At hi apertè errarunt. Poterant & illi errare. Poterat Elector Moguntinus & Comes à Neccenar errore illo, apprimè scopo inserviente uti ad persvasionem aliorum. Fortè & ipsi communi persvasione decepti sunt. Nescio ubi non ita pridem legi, Philippum Melanthonem esse autorem duarum illarum orationum, qvas Sleidanus & alii Moguntino & collegæ in electione Caroli V. tribuunt. Res vero non dissimilis. Ita apud Livium & alios Historicos orationes inventum sunt ipsorum Historicorum aut aliorum ex verosimilitudine desumtum: qvod egregiè imitatus est Freinshemius in supplementis Livianis. At Philippus Melanthon, uti in aliis, ita & hîc errare poterat. Poterat etiam non errare. Fateor, sed in qvæstione facti negantis opinio semper verosimilior, si factum non ostendatur vel testes proferantur de visu. At demus etiam, Ottonem III. talem legem condidisse. Tùm Electores illâ eminentiâ non gaudebant, qvâ hodiè. Statu mutato efficacia legis mutata esset. Mortuo Rege Romanorum Electores superiorem non habent, qvi ipsis leges ferre posset. Sui juris sunt, nisi qvatenus naturaliter obligantur in præjudicium Reip Germanicæ nihil admittere. Qvis prohiberet, si communi consensu totam formam eligendi in A. B. præscriptam, qvatenus ea ceremonias arbitrarias præfinit, mutare vellent? At Consvetudo vult Germanum Regem eligi, tot seculis continuatâ. At inqvam nullum datur jus consvetudinarium inter eos qvi non habent superiorem, manet semper in terminis rerum qvæ meri arbitrii sunt. Fortè tota fabula ortum duxit ex confusione duarum qvæstionum. Aliud est: an alius qvam Germanus (Rex sc.

N 5 Ger-

pretio vel promiſſo. Moguntinus tanqvam Decanus Collegii ſuffragia colligit, primo loco Trevirenſem interrogat, inde Colonienſem & reliqvos: ipſe ultimo loco ſententiam dicit. Plura ſuffragia pro univerſis valent. Cum tamen hodie octo ſint, nondum certi qvid eſt conſtitutum, qvid agendum, ſi fors ſuffragia eſſe æqvalia contingat. *x*) Suffragio ſuo Elector ſeipſum qvoqve nominare non prohibetur. Electio facta in literas ſolet referri, & Sigillis

Germaniæ) poſſit eſſe Imperator Romanus? Aliud, an alius qvàm Germanus poſſit eſſe Rex Germanorum? Ex pacto Ottonis M. cum Papâ nonniſi Rex Germaniæ debet eſſe Imperator Romanorum. Poſtqvam igitur Imperator Romanorum pro Rege Germanorum uſurpatus, inde fortè traditio nata, eſſe legem Ottonis M. non niſi Germanum eligendum in Imperatorem, & cum non difficulter M. & III. poſſint ſcripto permutari, eſſe legem Ottonis III. Germanum eligi debere in Regem Germaniæ. Qvid qvod ſuprà jam notatum, ſimilem eſſe fabulam de Electoribus ab Ottone III. inſtitutis. Taceo, qvod ſi qvis Jus indigenatus accipere poſſit in regno aliqvo, ſi de particulâ aliqvâ territorii aut provinciæ iſtius regni etiam minori inveſtiatur, qvidni jus indigenatus in Germania acqvireret, qvi eligeretur in regem Germaniæ. Et ſic intelligo ea, qvæ diſſerit Dn. Coccejus *in Jur. Publ. Prud. cap. 8. n. 3. junct. cap. 6. n. 17.* Qvodſi alia ejus mens ſit, fateor, me eam non percipere.

x) Burgold. *P. I. Diſc. 25. n. 4.* non putat id facilè contingere poſſe, qvamdiu domus Auſtriaca tam potens ſit. Alias cogitandum eſſe de nono Electoratu. Cogitatum certè jam de eo, qvamvis ob longè alias rationes. Benè an ſecus? eventus docebit.

gillis Electorum confirmari. Postea hi ad altare accedunt, ubi Moguntinus convocatam apud multitudinem Imperatorem electum pronunciat. Ei mox certis sub legibus Imperium committitur, ita tamen, ut omnibus & singulis Electoribus sua jura & privilegia statim teneatur confirmare. Coronationi qvidem lege Aureæ Bullæ destinata urbs Aqvisgranum; etsi hactenus plerumqve, ubi electio facta, inauguratio qvoqve fuerit celebrata. Et qvia ista urbs in diœcesi Coloniensi sita, ideo ab Electore Coloniensi jam olim hæc freqventer peracta. Cui tamen Moguntinus super eo jure litem intendit, qvæ nuper ita composita est, *y*) ut coronatio in diœcesi Coloniensi ab Archiepiscopo Coloniensi, in diœcesi Moguntinâ à Moguntino, extra utramqve ab utroqve alternatim peragatur. Alia ceremoniarum solennia passim in Scriptoribus Germanicis invenias.

VI. Ele-

y) In primis editionibus ita Autor posuerat; *qva nuper, ni fallor, ita composita est, ut alternis vicibus coronationem peragent, ubicunqve locorum ritus iste celebretur.* Postea monitus per censuram Pacifici *Disc. 10. §. 3. p. 365.* Ista sic emendavit. *Vid. Kulpis. p. 61.* De fundamentis antiqvæ dissensionis vide Thulemar. *cap. 25. n. 29. seqq.* Schvveder. *introd. ad Jus Publ. Sect. I. cap. 11. §. 35. p. 243. seqq.* qvi & rationem suppeditabunt, cur coronatio Leopoldi Imperatoris Francofurti à Coloniensi facta sit etsi Francofurtum sit in ditione Moguntini.

nos 240. ab Ottone III. sileant. Nam primus Electorum mentionem facit Martinus Polonus, *r*) qvi vixit sub Friderico II. annos circiter 250. post Ottonem III. cujusqve adeo fides omni exceptione non est major in re tam longe ab ipsius memoria remota, cum liquidioribus testimoniis destituatur. Neqve tamen ipse Constitutionis alicujus meminit, neqve tempore Ottonis cœpisse Electores dicit, sed hoc tantum affirmat, post Ottonis tempora cœpisse Officiales Imperii eligere. Qvod duplici sensu admitti potest, vel qvia ditiones amplissimas eo tempore sortiti sunt, qvi antea præcipua munia in aula obibant: vel qvia munia ista in amplissimarum ditionum Principes tunc in perpetuum sunt collata. Qvi tamen uti fortasse insigni autoritate inter cæteros fuerunt conspicui; ita præter septem illos aliis qvoqve Principibus in Regum electione locum fuisse, nemo antiqvitatum Germaniæ peritus negabit. *s*) Alii *t*) Electorum institutionem Fride-

r) Cujus locum recitat Conring. §. *25*. Thulemar. *d. c. 7. n. 37.*

s) Idqve primarium argumentum est, qvod exeqvitur Conringius *th. 26.* qvi & *th. 28.* Bellarminum refutat, statuentem Electores à Pontifice institutos esse. *Adde Thulemar. d. c. 7. th 15. seq.*

t) Rursus alii originem Electorum adscribunt Ottoni IV. qvas refutat Conring. *th. 29.*

Friderico II. *u*) adſcribunt. Sed nullius in eam rem ſanctionis monumentum uſpiam deprehenditur; nec probabile eſt, reliqvos Principes tam ſubito & libenter jure ſuo deceſſiſſe.

III. Igitur apud peritiſſimos rerum patriarum Germanos hæc fere ſententia obtinet, *x*) jam ante Friderici II. tempora *y*) ſeptem illos Principes, tanqvam Imperii Officiales, & opum magnitudine pollentes in electionibus Impe-

u) Conring. *th.30.* Thulemar. *d. c. 7. th. 31.*

x) Mihi ſic videtur. Oſtendit Dn. Coccejus *cap.* 10. in 12. 14. antiqvis temporibus præter tres Imperii Archi-Cancellarios qvinqve ſaltem fuiſſe Duces, ex qvibus unus Rex eſſet, qvatuor reliqvi officia Aulica adminiſtraverint, atqve cum Archi-Cancellariis ad deliberationes regni de negotiis gravioribus fuerint adhibiti, unde & eorum in eligendo rege præ reliqvis principibus & populo (ut modo diximus) jam olim prærogativa qvædam. Qvo pacto non difficulter evenit, ut poſt turbas interregni vel tacentibus reliqvis pedetentim ad ſe ſolos jus eligendi traherent, donec illud in A. B. fuerit confirmatum. Atqve ſic forte Autori conciliari poterit Thulemarius *d. c. 7. §. 33. ſeqq.* neqve opus erit cum Dn. Kulpiſ. *p. 43. ſeq.* inter jus inaugurandi & eligendi diſtingvere, aut ad mandata aliorum Principum reſpicere. Simul vero patet ex diſpoſitione regni Germanici & ſeptem officialium ſeptem etiam Electores fuiſſe conſtitutos, neqve adeo in ſanctitate numeri myſterium eſſe qværendam, qvod tamen placuit Thulemar. *c. 4. §. 7. ſeq.* qvi & *§. 6. 10. & ſeq.* aliorum ſententias in numerum inqvirentes æqvè improbabiles adducit.

y) Conring. *th. 31.*

ratorum autoritate reliqvos paulatim eminere cœpisse. Post Friderici autem tempora, rebus per Germaniam mirum in modum turbatis; cum reliqvis publica negotia parum curæ essent, hos sibi solis id jus eligendi vindicasse. Hoc ubi in consvetudinem, per aliqvot actus confirmatam, abiisset, Aureæ Bullæ, *z*) qvam vocant, publica & solennis sanctio accessit, in qva tota eligendi ratio, & omnis Electorum potestas continetur. Et ex isto tempore Principes illi nomini suo titulum Electorum adjicere, ampliorique qvam reliqvi dignatione æstimari cœperunt.

IV. Utut ergo ab initio eligendi munus isti sibi Principes videntur sumsisse, qvatenus Imperii Officiales erant; postea tamen per legem Aureæ Bullæ *a*) non minus officia ista qvam electoria dignitas certis ditionibus est annexa, ut, qvi illas legitimo modo possideat, eo ipso sit Elector. Et qvidem Ecclesiastici Electores, uti alii Episcopi Germaniæ, constituuntur electione, vel collatione. *b*) Ubi observandum, etsi aliàs Episcopi, ut omnes muneris sui partes rite qveant obire, opus habeant Pontificis con-

z) Conring. *th. 32.*

a) A. B. cap. 20. ibiqve interpretes.

b) Fortè dicere voluit postulationem, vel confirmationem, vel consecrationem vel qvid simile. *Vide Ziegl. de Episcopis lib. 2, c. 1. 6, 8. 9.*

confirmatione, & pallio c) non gratis redimendo: tamen ad electionem Imperatoriam eosdem admitti, etiam ante confirmationem Pontificiam; d) cum seculares dignitates sine charactere constent. e) Verum sede vacante, vicem Electoris hautqvidqvam subire potest Capitulum, f) In Electoratibus secularibus obtinet illa species successionis linealis, qvam agnaticam g) vocant, & ita quidem, ut neqve dignitas Electoralis, neqve terræ peculiariter Electoratibus adsignatæ divisionem recipiant. h) Qvod si autem novus sit Electoratus instituendus, aut ob delictum aliqvis ea

c) Vide *Ziegl. d. l. 2. c. 10. Thulemar. c. 23. §. 7. seqq.*

d) Vide Autorem der Grundfeste *P. 1. c. 5.* Kulpisius *p. 48. 50.* Alia qvæstio est majus dubium habens: an admittantur ad electionem Imperatoriam ante investituram Imperatoris de bonis secularibus? Nam secularibus successio jus in re videtur tribuere, Electio vero Ecclesiasticis saltem jus ad rem. Sed praxis tamen contrarium observat: Latè & distinctè qvæstionem hanc proposuit Kulpis. *p. 49.--58.* Adde Conring. *th. 33.* Thulemar. *cap. 24. n. 17. seqq.*

e) i. e. Seculares dignitates competentes istis Archiepiscopis non reqvirunt confirmationem Pontificis aut consecrationem, & electio illis non ut Clericis, sed ut Imperii Principibus ratione regalium qvæ ab Imperio recognoscunt, competit. Etsi regalia non aliis concedantur qvam Archi-Episcopis.

f) Thulemar. *c. 24. n. 20.*

g) Conring. *th. 36.* Kulpis. *p. 58.* Thulemar. *c. 23. n. 14. seq.*

h) A. B. c. 20. ibiqve interpretes.

dignitate exuendus, sine dubio reliqvis Imperii legibus & consvetudinibus conforme fuerit, Imperatorem solum propria autoritate, citra consensum reliqvorum Ordinum, aut saltem Electorum, nihil heic disponere. *i*) Etsi superiori

i) Rectè monet Dn. Kulpis. *p.* 58. distinctam debere esse tractationem, de novo Electoratu instituendo, & de Electore dignitate sua exuendo, neqve enim unum ab altero dependere. Oblitus autem est addere, distinctam qvoqve debere esse tractationem de vacantis Electoratus provisione, qvam ipse cum tractatione de novo Electoratu instituendo miscuit, cum tamen sint distincta. De vacantis Electoratus translatione non egit Autor, ipse v. Dn. Kulpisius post interpretes A. B. & Lampad. soli Imperatori eam transscribit. Mihi vero non displicet sententia contraria Thulemarii *cap.* 23. §. 21. *seqq.* ubi & §. 23. ad oppositum *cap.* 7. *A. B.* §. 5. respondet. De Electore dignitate sua exuendo apertè disponunt capitulationes noviores, *Leopold.* §. 28. *Joseph.* §. 27. id non fieri debere absqve Electorum consensu, donec in Comitiis à Statibus Imperii de forma & modo Banni certum qvid determinetur, qvorsum etiam pertinet *Instrum. pac. art.* 8. §. 3. Thulemar. *d. l.* §. 25. *seq.* Novum Electoratum & octavum nempe Imperator solus non instituit, sed cum consensu Statuum. *Instrum. pac. art.* 4. §. 5. Neqve qvod Nonum Electoratum attinet, Imperator prætendit absqve consensu Electorum eum instituere. *Vide collectanea de nono Electoratu typis impressa & inter ea potissimum Recessum* (si genuinus est) *inter invictiss. Imperatorem modernum & Novum Electorem art.* 1. *verbis.* Unser allergnädigstes Decret nicht allein ertheilet/ sondern auf fernere Einstimmung der Churfürsten Liebden alsofort einhohlen. Id vero qværebatur, an omnium Electorum consensu opus, item an non reliqvorum Statuum consensus necessarius,

periori noſtroqve hoc ſeculo *l)* in contrarium extet exemplum; contra qvod tamen unus atqve alter neqvidqvam eſt proteſtatus, *m)* facili ad ſpernenda verba Cæſare, cui Mars ſupra modum tunc videbatur favere. Aſtute tamen idem, qvod dignitatem Electoralem uni ablatam in agnatum ex eadem familia *n)* contulit. Id enim non modo invidiam facti inſigniter erat molliturum; ne dominandi magis libidine, aut aliena rapiendi, qvam neceſſitate muneris, & ut ſua vindicaret, in bellum ruiſſe videretur: ſed & potentiſſimas familias æterna æmulatione *o)* diſtracturum, obnoxiis Cæſari illis partibus, *p)* qvas ipſe validiores reddiderat. Addendum & hoc, Electoribus mino-

 renni-

Qvas qvæſtiones definire ad nos non rogatos haud pertinet.

l) In ſuperiori, translato Electoratu Saxoniæ in Mauritium, in hoc, translato Electoratu Palatino in Bavarum. In ſuperioris tamen ſeculi exemplo non confundenda ademtio cum translatione. Illam Carolus V. non conſulto collegio Electorali ſuſcepit, at translatio conſenſu Electorum facta. Thulemar. *d. c. 25. §. 22.*

m) De proteſtatione Electorum Saxoniæ & Brandenburgici contrà translationem Electoratus Palatini ad Ducem Bavariæ vid. Thulemar. §. *25. 26.*

n) Utrobiqve tam in Electoratu Saxoniæ, qvam Palatino.

o) Utinam æmulationis hujus triſtes fructus non ſentiat ætas noſtra.

p) Spes tamen fefellit Carolum V. cum Mauritius mox arma adverſus ipſum ſumeret.

rennibus, in electione Imperatorum tutores ipsorum *q*) subire locum. Minorennes autem desinunt esse completo ætatis anno octavo decimo.

V. Modus Electionis hic fere est. *r*) Moguntinus intra mensem *s*) à primo die, qvo de morte Imperatoris rescivit, Collegis id significat, eosqve ad futuram Electionem vocat: qvi ipsi, aut per Legatos suos, comparere tenentur. *t*) Francofurtum ingressuris certus eqvitum numerus, nempe ducentorum, est præscriptus; qvi tamen hodie non ita accurate observatur. Dum electio fit, omnes pergrini urbe ista jubenter exesse. Actum electionis, qvæ fit in sacrario templi S. Bartholomæi, auspicatur ceremonia Missæ. Inde ad altare accedunt juraturi, qvod idoneum *u*) sint electuri Imperatorem, absqve omni pacto, stipendio, pre-

q) Non solùm legitimos, sed & testamentarios. Nota controversia. Qvamvis dissentiat Conringius *th. 40.* Adde Kulpis. *p. 59.* Thulem. *cap.* 27.

r) *Ex A. B. c.* 1. 2. *&* 4. Thulem. *c.* 24. 25.

s) Tempora convocationis, comparationis & electionis accuratè distingvit Kulpis. *p. 60.*

t) Aliàs votum suum amittunt.

u) Non qvod Germanum, qvamvis communis sententia ita idoneitatem explicet, partim ob antiqvam legem aliqvam Ottonis III. partim ob autoritatem Electoris Moguntini, in voto tempore electionis Caroli V. dato & Comitis Hermanni à Neuenar in Oratione ad Electores pro

Carolo V. *vid. Thulemar. c. 1. n. 8. seqq.* Ego sententiam jam *ad cap. 1. §. 3. lit. o.* dictam nondum muto. Ottonis III. Lex ubi? Non credo. Manus oculatas habeo. Farraginem autorum ad eam provocantium apud Thulem. *n.* 10. non vereor, unus ex altero exscripsit bonâ fide. Provocarunt Schönborner, Dan. Otto & forte ex his alii ad A.B. At hi apertè errarunt. Poterant & illi errare. Poterat Elector Moguntinus & Comes à Neccenar errore illo, apprimè scopo inserviente uti ad persvasionem aliorum. Fortè & ipsi communi persvasione decepti sunt. Nescio ubi non ita pridem legi, Philippum Melanthonem esse autorem duarum illarum orationum, qvas Sleidanus & alii Moguntino & collegæ in electione Caroli V. tribuunt. Res vero non dissimilis. Ita apud Livium & alios Historicos orationes inventum sunt ipsorum Historicorum aut aliorum ex verosimilitudine desumtum: qvod egregiè imitatus est Freinshemius in supplementis Livianis. At Philippus Melanthon, uti in aliis, ita & hîc errare poterat. Poterat etiam non errare. Fateor, sed in qvæstione facti negantis opinio semper verosimilior, si factum non ostendatur vel testes proferantur de visu. At demus etiam, Ottonem III. talem legem condidisse. Tùm Electores illâ eminentiâ non gaudebant, qvâ hodiè. Statu mutato efficacia legis mutata esset. Mortuo Rege Romanorum Electores superiorem non habent, qvi ipsis leges ferre posset. Sui juris sunt, nisi qvatenus naturaliter obligantur in præjudicium Reip Germanicæ nihil admittere. Qvis prohiberet, si communi consensu totam formam eligendi in A. B. præscriptam, qvatenus ea ceremonias arbitrarias præfinit, mutare vellent? At Consvetudo vult Germanum Regem eligi, tot seculis continuatâ. At inqvam nullum datur jus consvetudinarium inter eos qvi non habent superiorem, manet semper in terminis rerum qvæ meri arbitrii sunt. Fortè tota fabula ortum duxit ex confusione duarum qvæstionum. Aliud est: an alius qvam Germanus (Rex se-

N 5 Ger-

pretio vel promisso. Moguntinus tanqvam Decanus Collegii suffragia colligit, primo loco Trevirensem interrogat, inde Coloniensem & reliqvos: ipse ultimo loco sententiam dicit. Plura suffragia pro universis valent. Cum tamen hodie octo sint, nondum certi qvid est constitutum, qvid agendum, si fors suffragia esse æqvalia contingat. *x*) Suffragio suo Elector seipsum qvoqve nominare non prohibetur. Electio facta in literas solet referri, & Sigillis

Germaniæ) possit esse Imperator Romanus? Aliud, an alius qvàm Germanus possit esse Rex Germanorum? Ex pacto Ottonis M. cum Papâ nonnisi Rex Germaniæ debet esse Imperator Romanorum. Postqvam igitur Imperator Romanorum pro Rege Germanorum usurpatus, inde fortè traditio nata, esse legem Ottonis M. non nisi Germanum eligendum in Imperatorem, & cum non difficulter M. & III. possint scripto permutari, esse legem Ottonis III. Germanum eligi debere in Regem Germaniæ. Qvid qvod suprà jam notatum, similem esse fabulam de Electoribus ab Ottone III. institutis. Taceo, qvod si qvis Jus indigenatus accipere possit in regno aliqvo, si de particulâ aliqvâ territorii aut provinciæ istius regni etiam minori investiatur, qvidni jus indigenatus in Germania acqvireret, qvi eligeretur in regem Germaniæ. Et sic intelligo ea, qvæ differit Dn. Coccejus *in Jur. Publ. Prud. cap. 8. n. 3. junct. cap. 6. n. 17.* Qvod si alia ejus mens sit, fateor, me eam non percipere.

x) Burgold. *P. I. Disc. 25. n. 4.* non putat id facilè contingere posse, qvamdiu domus Austriaca tam potens sit. Alias cogitandum esse de nono Electoratu. Cogitatum certè jam de eo, qvamvis ob longè alias rationes. Benè an secus? eventus docebit.

gillis Electorum confirmari. Postea hi ad altare accedunt, ubi Moguntinus convocatam apud multitudinem Imperatorem electum pronunciat. Ei mox certis sub legibus Imperium committitur, ita tamen, ut omnibus & singulis Electoribus sua jura & privilegia statim teneatur confirmare. Coronationi qvidem lege Aureæ Bullæ destinata urbs Aqvisgranum; etsi hactenus plerumqve, ubi electio facta, inauguratio qvoqve fuerit celebrata. Et qvia ista urbs in diœcesi Coloniensi sita, ideo ab Electore Coloniensi jam olim hæc freqventer peracta. Cui tamen Moguntinus super eo jure litem intendit, qvæ nuper ita composita est, y) ut coronatio in diœcesi Coloniensi ab Archiepiscopo Coloniensi, in diœcesi Moguntinâ à Moguntino, extra utramqve ab utroqve alternatim peragatur. Alia ceremoniarum solennia passim in Scriptoribus Germanicis invenias.

VI. Ele-

y) In primis editionibus ita Autor posuerat; *qva nuper, ni fallor, ita composita est, ut alternis vicibus coronationem peragent, ubicunqve locorum ritus iste celebretur.* Postea monitus per censuram Pacifici *Disc. 10.* §. *3. p. 365.* Ista sic emendavit. *Vid. Kulpis. p. 61.* De fundamentis antiqvæ dissensionis vide Thulemar. *cap. 25. n. 29. seqq.* Schvveder. *introd. ad Jus Publ. Sect. I. cap. 11.* §. *35. p. 243. seqq.* qvi & rationem suppeditabunt, cur coronatio Leopoldi Imperatoris Francofurti à Coloniensi facta sit etsi Francofurtum sit in ditione Moguntini.

VI. Electoribus uti jus eligendi Imperatorem, ita potestatem qvoqve, eundem, si mereatur, deponendi, competere z) publica & expressa lege sanciri, a) durum fortasse nimis & invidiæ plenum erat futurum. Eandem tamen ipsos excuisse b) constat in Wenceslao, filio

z) Separandæ qvæstiones. An Imperator possit deponi? Ob qvas causas? A qvibus? Addit Dn. Kulpis. *p. 62*, ni fallor post Boeclerum: an in totum an pro parte? Qvod fateor me non intelligere. Qvoad singulas qvæstiones vide Schvvederum *Part Spec. Sect. 1. cap. 32. §. 5. seqq.* Ego puto deponi posse, qvia propter dicenda *ad cap. 6.* intuitu Imperii solus Majestatem non habet, & qvia non est una Respubl. Causas gravissimas subesse debere, nemo negat: Depositionem fieri debere à Statibus conjunctim, arbitrarer. Si enim Electoribus solis competeret potestas deponendi, etiam pluralitas votorum collegii Electoralis videretur habere locum, qvod tamen pro absurdo habeo. Conf. Pacif. §. *4. p. 365.*

a) Respondere videtur tacitè voluisse ad verba Conringii *in d. dissert. §. 41. Et qvidem Aurea Bulla nihil hâc de re habet. Conf. Svederum d. §. 5. p. 695.* ubi ex Joh. Skyte refert, in Arragoniâ, Hungariâ, Poloniâ, Svecia, tales definitiones de Regibus solio deturbandis non deesse. De qvo tamen valide dubito.

b) In Exemplis dispiciendum, utrum gravissimæ illæ causæ, qvas ad depositionem reqviri præsuppofuimus, adfuerint, & pauca exempla, fortè nulla deprehendes justæ depositionis. Veteres Imperatores Romani de qvibus Schvveder *d. p. 695.* huc non pertinent, nec adeò veteres Reges Franciæ Merovingicæ & Carolinæ familiæ, de qvibus *id. ib.* Propiora sunt Henrici IV. Adolphi Nassovii, Wenceslai. Defendimus non ita pridem Wenceslaum *peculiaribus dissertationi-*

lio ipsius Caroli IV. qvem ut filio suo aliqvando c) Imperium pararet, & Auream Bullam condidisse, & maximis largitionibus Electores mactasse, non obscure fremunt, qvi eminentiam Electorum ægris oculis adspiciunt. Ad Henricum IV. d) Imperio dejiciendum alii qvoqve Principes operam contulerunt. Sane Moguntinus uni atqve alteri Imperatorum, ipsi qvædam parum grata molientium, jus illud deponendi Imperatores non timide occinuisse legitur. e)

VII. Ha-

bus ex illa peculiari ratione, qvod non tàm vitiosus fuerit, uti communiter depingitur, & qvod causa odii potissima fuerit defensio Hussi, & inspectio curiosior in mores Cleri. Paulo aliter contrà ejus depositionem ut & contrà depositionem Adolphi disserunt Boeclerus & Stamlerus citati Schvvedero *p. 699.* §. *8.* qvorum sententia placet, præ sententiâ adversa Schvvederi *d. l.* Nisi dicere velis, Wenceslaum ipsum videri Imperium pro derelicto habuisse. Conf. qvæ ex Lehmanno adduxi *in d. diss. priore* §. *8.*

c) Abest hoc *aliqvando* in prioribus editionibus. Id ideò fortè addidit Autor, ut responderet ad objectionem Pacifici §. *4. p. 366.* qvod Wenceslaus qvinqve annos post A. B. fuerit editus. Sed vereor, ut hæc particula vulnus sanare possit. Non probabile est, Patrem in favorem filii qvem nondum habet tanta privilegia aliis velle indulgere.

d) Sed & hic injustè dejectus.

e) In depositione Henrici IV. *Qvem meritum investivimus, qvidni immeritum devestiamus?* Ex Helmodo Pacificus *p. 365.* Propius ad mentem & phrasin autoris; qvod de Gerhardo Archiepiscopo Moguntino refert Tulem. *cap. 19.* §. 14. qvod hic Alberto Imperatori, cum vectigalia in

VII. Habent & alia qvædam præ reliqvis præcipua jura Electores. Præterqvam enim, qvod exclusis reliqvis Ordinibus possint conventus agitare, *f*) ac de summa rerum consilia conferre; ipsi qvoqve sunt summi Officiales Imperii. *g*) Archicancellarii qvidem sunt Moguntinus per Germaniam, Trevirensis per Galliam & Regnum Arelatense; (qvibus vocabulis tamen juxta peritissimos autores non integra Gallia, sed qvicqvid ejus ad Regnum Burgundicum pertinuit, qvod seculo XI. Germaniæ jungi cœpit, intelligitur;) Coloniensis per Italiam: Etsi hodie penes priorem res, penes posteriores inane fere nomen remansit. Rex Bohemiæ *h*) est Archipincerna, & in celebra-

Rheno propriâ autoritate occupata à Moguntino tanqvam Domanium Imperii reposceret, inter venandum dixerit, se in cornu venatorio à collo tum dependente plures gestare Cæsares. Id tamen de Moguntino amplius non timendum, postqvam non amplius post reformationem principes etiam Catholici Papales excommunicationes & qvæ tum temporis iis magnum pondus ob superstitionem populi addebant, unionem Cleri Germanici cum Papâ timeat. Toto orbi ostendit Lavardinus qvod excommunicationes, ne qvidem Romæ hoc tempore multum valeant.

f) Debebant vi Aureæ Bullæ singulis annis, Sed non faciunt.

g) De hâc materiâ vide Conringii & Wagenseilii *Dissertationes Peculiares*. Thulemar. *cap. 20. & 21.*

h) Hic cum non sit Germanus, cur isto munere gaudet? An qvia ex Duce à Friderico I. Rex factus? *Vide Conring. de*

lebratione solemnis Curiæ Imperatori primum poculum porrigit. Bavarus hodie est Archidapifer, & in solenni processione gestat pomum Imperiale. Saxo Archimareschallus præfert Imperatori gladium evaginatum. Brandeburgicus Archicamerarius Imperatori aqvam porrigit, & in processione sceptrum præfert. Comes Palatinus Rheni Archithesaurarius in solenni deductione Regis coronati ad palatium in circumstantem populum nummos aureos atqve argenteos spargit. Secularium singuli in istis officiis suos habent Vicarios, Bohemus Pincernam de Limburg, Bavarus Dapiferum de Walburg, Saxo Mareschallum de Pappenheim, Brandeburgicus Comitem de Hohenzollern, Palatinus Comitem de Sintzendorf. Sunt qvoqve alia privilegia *i*) Electorum in Aurea Bulla expressa, qvorum tamen pleraqve aliis qvoqve Principibus hodie competunt; præterqvam qvod ab ipsorum judiciis non adpellatur, *l*) & qvod in renovatione feu-

offic. Imperii th. 14. & th. 22. Sed exercuit hoc officium in electione Friderici: Ergo causas propiores pete ex Dn. Coccejo *cap.* 12. §. 8. 12. 15. 16. 17.

i) Conring. *de Septemviratu th. 42.* Thulemar. *cap.* 19.

l) Non qvod alii Status non etiam habeant Privilegia de non appellando, sed qvod Statibus non competat qvà Statibus seu vi superioritatis Territorialis, Electoribus vero ut Electoribus ea concessa sint *in A. B. c.* 11. Qvibus autem præter Electores istud privilegium competat, docet Schwe-

feudorum suorum sunt immunes, *m*) & si qvæ forte sunt alia.

IIX. Interregno existente vicariam in gubernando Imperio potestatem gerunt Palatinus & Saxo; †) ille qvidem in partibus Rheni

der *P. Spec. Sect.* I. *c.* 11. §. *2. & 3.* & recensui indicem privilegiorum de non appellando, ex libello qvi conjunctim ea representat *in notis ad Strauch. XXVII. 7. p. 406.* ubi etiam *p.* 108. dixi de tacitâ remissione privilegii hujus ab Archi-Episcopis Electoribus facta, & qvod posteà eadem peculiariter iterum confirmata sint, etsi solus Moguntinus hodiè id videatur usurpare, cum non solum Coloniensis noviter impetratum privilegium remiserit, sed & (qvod Thulemarius docet *cap.* 11. §. *9.*) Trevirensis. Unde emendandus est in Thulemario §. *6. cap.* 19. qvod hodiè num præter Trevirensem omnes Electores privilegium hoc habeant, præprimis cum ipse Thulemarius *cap.* 12. *n.* 10. ea qvæ de Coloniensi diximus, adduxerit. Competit autem hoc privilegium Electoribus saltem in terris Electoralibus. Qvodsi alias provincias possideant qvibus privilegium tale non sit annexum, jure communi utuntur.

m) Qvid alii principes solvant vide ap. Wagenseilium de officialibus Imperii. *cap. 19* §. *8. p. 308. seqq.* Exemtio Electorum fundatur in *A. B. c. 29.* Istam adhuc in usu esse testatur Thulemar. *cap. 19.* §. *39.* exemplo Electoris Palatini non obstante dissensu Franckenbergii in der Schaubühne/ ad exemplum Electoris Saxoniæ provocantis, ad qvod respondet Wagenseilius *d. l.* §. *7. p. 306.* id ex liberalitate factum, eamqve in rem plura exempla adducit.

†) Rem omnium optimè ex antiqvitatibus Germanicis deduxit Dn. Coccejus, *Juris Publ. Prud. cap. 16.* Potissimum §. *10.* cur cum olim 6. Palatia & sex Comites fuerint, reliqvi qvatuor Palatiorum in provinciis Comites non sint

ni & Sueviæ, & ubi jus Franconicum in usu; hic, ubi jura Saxonica vigent. Interdictum tamen iisdem, feuda Principum, & qvæ per vexillum conferri moris, cuipiam attribuere; *n*) nec minus, res Imperii alienare aut oppignorare. Cæterum quæ gessere, abs recens creato Imperatore confirmari solent. Nupero Interregno post mortem Ferdinandi III. Electori

O Pala-

vicarii imperii, qvia nimirum fuerint Vicarii Ducum. Cur autem Vicariatus Saxonicus à reliqvis provinciis excipiatur, ac Vicariatus Imperii sit, & cur Germania in superiorem & inferiorem divisa, & terræ Germanicæ duplici jure, Francico, seu Suevico, & Saxonico fuerint usæ, (de qvo agit *idem* §. *9.*) fortè ultimo ex inde repetendum, qvod Saxonibus à Carolo devictis amplior qvædam libertatis species relicta fuerit, adscitis videlicet in jura populi Francici. *vide Autor. suprà cap. 1. §. 8.* ut adeò frustranea sit qvæstio: An Vicariatus Saxoniæ fuerit, ante A. B. de qvâ vide *Vitriar. lib. 1. tit. 11. §. 4. p. m.* 112.

n) Seu de iis investire, nam noviter conferre nulla possunt. Qvodsi tamen Vicariatus post mortem Cæsaris ultrà annum duret, Vicarios qvoqve de Feudis majoribus investire posse notat & duabus citationibus Electorum Bavari & Palatini probare vult Thulemarius *cap. 22. n. 27.* Ego non credo. Nec probant istæ citationes, uti totus contextus ostendit, qvi etiam svadet, in citatione Electoris Bavari pro verbis: **Nunmehro Jahr und Tag verflossen** (qvæ forte Thulemario occasionem ad istam sententiam dederunt) legendum esse: **Nunmehro fast Jahr und Tag verflossen**/ qvod svadent verba: **In gebührender Zeit**/ & dies subscriptionis.

Palatino ſuper Vicariatu controverſiam movebat Bavarus. *o*) In qua id inprimis callide à Bavaro obſervatum, ut, quid moliretur, altiſſima diſſimulatione premeret, ne mature ipſius deſtinata poſſent eludi. Et cum per diſpoſitos curſores ipſi de obitu Imperatoris nunciatum eſſet, idem quaquaverſum confeſtim literas dimittit, ſuſceptionem Vicariatus indicantes; ad quas plerique Statuum, *p*) re non ſatis perpenſa, cum præpropera gratulatione reſponderunt, priusquam Palatino de morte Imperatoris fere innoteſceret. Nec jus ſuum involari ſegniter tulit Palatinus, ſed & ipſe paſſim denunciavit, poteſtatem ſeſe vicariam deinceps exerciturum, non ſine querela ſuper injuria Bavarica. Et ſatis conſtat, non paucos Principum doluiſſe, *q*) literas ſeſe ad Bavarum retractare non poſſe. Verum uti fit, alienam litem in ſeſe nemo derivare voluit. Res poſtea inter partes per ſcripta publica agitata. Ubi quamquam nemini mirum videbatur, Bavarum

o) Autores in hâc controverſiâ legendos vide ap. Kulpiſ. *p.* 64. Schvveder *d. cap.* 33. §. 4. *p.* 708. Adde Thulemar. *d. cap* 22. *n.* 33. *ſeqq.*

p) Etiam Proteſtantes: Qvod miraremur, niſi efficaciam odii Theologici notam haberemus. Hi ſunt fructus ſcripti: Lieber Türckiſch als Calviniſch. Ita vel unius Clerici faſtus & animus vindictæ cupidus, plurimas turbas dedit in Imperio.

q) Fortè dolor in prætextu.

rum isthanc dignitatem ad sese conari pertrahere; quippe qui jam tum florentibus Palatini rebus, Electoratum sibi deberi contendere non dubitaverat, r) ac jam potentia propria & favore Austriacorum fidebat: plerisque tamen à partium studio remotis Palatini Scriptores sat manifeste judicabantur ostendisse, Vicariatus dignitatem hautquidquam partem aut appendicem esse Archidapiferatus, sed peculiare jus Palatinatui ad Rhenum perpetuo annexum. s) Prout etiam Saxo, non qua Elector, sed qua Palatinus Saxoniæ, Vicarii munere gaudeat. Enimvèro cum non pauci in Bavarum favore propenderent, cæteri eundem aperte offendere nollent; neque Principibus mos sit, facile de injuria sua confiteri, lis indecisa huc usque permansit.

IX. Imperatori quandoque extra ordinem adjungitur Rex Romanorum, verbo quidem, ut tanquam generalis ipsius Vicarius, eodem absente aut impedito, Rempubl. moderetur, & defuncto demum sine ulteriori electione succedat; Verum necessitatem aut utilitatem Reipubl. semper prætextui sumi, tralatitium est.

 Ge-

r) Vid. Strauch. *diss. exot. 3.* Burgold. *pa. disc. 26.* Vitriar. *lib. 1. tit. 11. p.* 114.

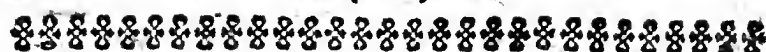
s) Hoc est qvod Dn. Coccejus ostendit *d. cap. 16. n. 2.* officium Comitum Palatii in eo constitisse, ut Curiis publicis eorumqve negotiis nomine Principis (seu Regis, seu Ducis) vicario præsint.

Genuina causa fuit, *t*) saltem circa plerosq;, ut se vivis filios, fratres, proximosve agnatos faciliori negotio ad Imperium proveherent, prensante eo, penes quem summa rerum. Et arctioribus possunt legibus adstringi qui vacante solio libere adsciscuntur. *u*)

CAP.

t) Progenuina causa id haberi non potest, cur Electores capitulationibus Imperatoriis potestatem hanc extraordinariæ electionis, & tempore Aureæ Bullæ nondum cognitam etiam invito Imperatore, & hodiè post capitulationem Leopoldinam (vid. Schvveder *p. 271.*) non petito amplius humiliter ipsius consensu, Capitulationibus inserere curaverint. *Dn. Coccejus cap. 8.* §. 6. Sed haud dubiè periculum ex interregno oriundum, vel etiam, ut in posterum contumelia depositionis evitetur. Solet enim etiam in minoribus magistratibus, ubi judex suspectus est, ut honori ejus parcatur, Commissarius adjungi. (Ut adeò post Capitulationes qvæstiones de depositione imperatoris non videantur admittere amplius casus facilè dabiles.) Alia qvæstio est, an hæc ratio in exemplis hactenus fuerit intenta, annon potius aliæ rationes minimum concurrerint. Qvicqvid hujus sit, Electionem Josephi evidenter svadebat interesse Imperii & justissimus metus maximarum turbarum ex interregno. De controversiis super ejusmodi electione motis vide qvos citat Kulpis. *p. 65.*

u) Ita qvidem est. Sed per Capitulationes jam ita restricta est Majestas Imperatoris, ut verear, multa superesse, qvæ adhuc restringi possint. Adde qvod etiam ejusmodi restrictio sperari possit ab eo, qvi vivo patre vel agnato eligitur, si ipsius multum intersit, ut Rex Romanorum fiat, & agnatus non sit adeò potens, ut eum Electores metuere habeant necesse. Cæterum qvæ Kulpisius notat *p. 66.* qvod non *arctiores* sed *eadem* sint Capitulationes Regibus Romanorum ac Imperatoribus præscriptæ, mentem autoris planè non feriunt.

CAPUT V.

De Poteſtate Imperatoris, limitata per Capitulationem, Leges atqve Conſuetudines Imperii, & Jura Ordinum.

XXVII.

XXVII. De Reservatis Imperatoris. | *XXIIX. Concluditur & indicatur, qvidnam Ordinibus ad summum Imperium desit.*

Ua occasione Proceres Germaniæ enormia incrementa, & ad leges Monarchiæ hautquidquam quadrantia ceperint, jam supra traditum fuit. Nec minus quod, libera Regum electione ad ipsos devoluta, opes semel partas omnino conservare iisdem cordi fuerit. Quo ipso Regibus ademptum de summa rerum pro lubitu disponere; sed necessitas imposita circa præcipua negotiorum consensum Procerum exquirere, & plura apud eosdem autoritate, quam Imperio moliri. Quin probabile est, juramento, quod ab omnibus fere Regibus Christianis præstari solenne habetur, mature per Proceres Germaniæ hanc quoque clausulam fuisse insertam, quod Rex velit jura omnium & singulorum Germaniæ civium tueri, & laudabiles atque receptas in Imperio consuetudines observare. An vero successu temporum peculiares quædam leges additæ, & scripto quidem comprehensæ, non satis liquet. Neque enim ante Carolum V. ejusmodi Capitulationis *a*) exemplar lucem ad-

a) De Capitulationibus Imperatoriis vide præ reliqvis dissertationes Rachelii & Conringii speciales de hoc argumento. Et Rachelius qvidem Variorum opiniones de ortu

Capitulationum recenset *c. 2. §. 2. 3. 4. 5.* ipse vero d. §. 5. eorum amplectitur opinionem, si non semper in Regno Germaniæ, saltem ordinariè reges in observantiam aliqvam communem Legum & Consuetudinum receptarum creatos, & admissos esse, ac olim Juramentum pro Capitulatione fuisse. Etsi vero ibi disertè ab iis secedat, qvi primam Capitulationum originem demum à Carolo V. deducunt, adeoqve & ab Autore nostro dissentire videatur, reverà tamen non dissentit, cum §. 6. sententiam suam ita declaret, semper qvidem certis conditionibus, promissis, aut legibus, qvamvis *generalibus paucisqve, & fortè in Scripturam non redactis* Reges Germaniæ, regnum accepisse, mutatis subinde auctisqve articulis; cum Carolo V. (qvod ex *cap. 3. §. 2.* huic §. jungendum est) *in altas planè conditiones easqve scripto comprehensas* convenire visum esse. Huc pertinet etiam distinctio, cujus meminit §. *7. c. 2.* inter capitulationem absolutæ potestati derogantem & sub ordinatam: &c. Qvæ verò Conringius disserit §. *12. seq. maximè §. 19.* apertius ab autoris & fortè etiam ab ipsius Rachelii (qvem præ oculis habuisse multa indicia docent) mente abire videntur, cum disertè asserat, longissimè omnium à vero abire, qvi Carolo demum V. Imperium cum certis conditionibus iisqve Scripturâ comprehensis obtigisse credunt, hoc suæ opinionis fundamentum infirmum ponentes, qvod nullæ antè eam capitulationes publicam viderint lucem. Ubi eqvidem non diffitetur Conringius in plurimas novas cum Carolo leges esse conventum, sed illi sententiæ tamen refutandæ sufficere, qvod Moguntinus in consultatione de novo Imperatore post Mortem Maximiliani I. eligendo, meminerit, qvod habeant *solennem formulam jurisjurandi*, juxta qvam fidem dare debeat Carolus, *se non labefacturum aut mutaturum jura electionis aut Imperii statum.* Atqve spem esse ut latentes fortè in antiqvis Bibliothecis & archivis veterum Capitulationum formulæ aliqvando in lucem produci possint. Sed qvemadmodum

adſpexit; & ſi qua producuntur, ſubleſtæ habentur fidei. *b*) Et quod in Aurea Bulla electus Imperator ſtatim jubetur confirmare omnia jura, privilegia, & immunitates Principum Electorum per literas & ſigilla, illud ad hos peculiariter videtur pertinere, adeoque diverſum quid notare à Capitulatione, qua totius Imperii libertati proſpicitur. Cur autem Carolum V. expreſſis iſtis, & prolixis legibus vellent adſtringere Electores, in cauſa erat *c*) iſtius Principis potentia juvenilis, altique ſpiritus, quos ſuum illud *plus ultra* ſatis arguebant; & ne patrimonii ſui amplitudine abuteretur ad Germanos in ordinem redigendos; utque noſſet, alio ſibi modo gubernandam Germaniam, quam reliquas ditiones. Semel receptum inſtitutum, etſi fortaſſe hæ rationes non æque urgerent, retinere viſum, ne ampliora ſibi indulta crederent ſucceſſores.

 II. Hæ

modum iſta Moguntini aſſertio non probat, qvod probare debebat, & planè ad capitulationem poteſtati Imperatoriæ detrahentem trahi non poteſt, ita reliqvas reſponſiones ſecurè retinere poſſumus, donec antiqviores iſtæ capitulationes ex antiqvioribus Bibliothecis producantur.

b) Vide qvæ de capitulatione Maximiliani I. ad qvam Goldaſtus provocat, diſſerit Limnæus *Prolog. ad capit. ſect. 3. n. 10. 11. 12.* Imò & poſteriores capitulationes non omnes correſpondent originalibus, qvod Thulemarius edita genuinâ Maximiliani II. Capitulatione, comprobavit, qvam longè aliter hactenus ediderant Limnæus aliiqve.

c) Conſentit Rachelius *cap. 5. §. 5.*

II. Hæ porrò Capitulationes hactenus à solis *d*) Electoribus Imperatori fuerunt præscriptæ, inconsultis reliquis Ordinibus. Qua de re tamen hi aliquoties sunt questi, & in ipsa Pace

d) Historiam Controversiæ, Electoribus à cæteris Principibus motæ vide ap. Rachelium *cap. 3.* §. *2. 3. 4. 5 6.* ubi & contrà Burgoldensem sententiam suam defendit, qvod Leopoldina capitulatio disertè *nomine* omnium Imperii principum concepta sit, (etsi non *ad mentem.*) Adde Conr. §. *24. 25. 26. 27.* Qvæ vero Dn. Kulpis. *hic p. 69.* monet de controversiâ jam post mortem Rudolphi II. mota, ea respiciunt sententiam, qvam post Hippolithum à Lapide repetierunt Rachelius *d.* § *2.* & Conring. *d.* §. *24.* Illud extrà controversiam est, non esse meri electoralis arbitrii, inserere Capitulationi pro lubitu qvæ sint contrà Leges Imperii, libertatem, & jura statuum, *Rachelius c. 5.* §. *9.* Quod nec hactenus prætenderunt Electores. An vero non possint immiscere articulos, (ut addit Rachelius) qvæ tendunt ad abrogandam, declarandam, aut interpretandam legem, id, si ita crudè & universaliter sumatur, fortè non est extrà controversiam. Alia, qvæstio est: An jus præscribendi capitulationem pertineat ad Electores omnes? Regis Bohemiæ in concipiendâ & præscribendâ Capitulatione nullas partes esse asserunt Rachel. *c. 4* §. *6. 7.* Conring. §. *22.* Autor opinionis hujus Limnæus est *ad Capit. Proleg. Sect. 4. n. 3. & Tom. I. Addit. ad Lib. 3. c. 8. p. 358.* Mirum v. si Rex Bohemiæ jus eligendi habens non frueretur jure electioni (certè ex hypothesi Electorum) adhærente, præscribendi capitulationem. Sed provocant tamen ad ipsas Capitulationes, & qvod Regis Bohemiæ in illis nulla fiat mentio. Qvasi vero hìc non causa sit evidens, cum ipsi Reges Bohemiæ fuerint, cum qvibus tanqvam noviter electis Regibus Germaniæ pactum fuit initum. Cogitavit eqvidem de hâc

Pace Westphalica mentio facta, ut proximis Comitiis deliberaretur de concipienda Capitulatione perpetua. Qua formula stylo Germanorum notatur, rem in infinitum iri extractum. *e)* Audiebam tamen, cum Ratisbonæ hæ-

ratione Limnæus, sed rejecit tamen, cum rursus cogitaret, etiam ejus mentionem nullam fieri in capitulationibus eorum, qvi Reges Bohemiæ non fuerint. Ast qvorum? Cum à tempore Ferdinandi I. omnes Imperatores fuerint simul Reges Bohemiæ, & si fortè tempore electionis nondum fuerint, fuerint tamen eorum proximi Agnati Pater aut Frater, civilitatis gratiâ ab hoc actu abstinentes. Qvod autem Carolum V. attinet, nemo mirabitur, Regis Bohemiæ tanqvam minorennis, & de cujus tutelâ in Comitiis Electoralibus litigabant Status regni Bohemici cum Rege Bohemiæ, (*vid. Strauch. diss. exot. 4. th. 2.*) nullam ibi fieri mentionem, vel Status Bohemiæ ad electionem admissos, non fuisse admissas ad primam illam & extraordinariam capitulationem conficiendam. Urgent vero Rachelius & Conring. *ex Autore omin. rer. ser. P. 1. p. 51. & 52.* in præsentibus Comitiis Regem Bohemiæ non fuisse admissum ad deliberationem de perpetuâ capitulatione, & ne qvidem desideranti conventionis copiam communicatam. Sed hic aperta ratio est, qvia præter Electionis comitia ad alia non vocatur Rex Bohemiæ. Et qvid verbis opus? ipsa Capitulatio Josephi sententiam illam refutat, in procem. verbis: An statt und von wegen des Allerdurchlauchtigsten Römischen Käysers Leopoldi I. als Königs in Böhmen &c. & posteà; mit denselben/Unsern respectivè Gnädigen Herrn Vatern &c. verglichen. Qvis crederet Electores hic Regi Bohemiæ jus aliàs non competens indulsisse?

e) Satyricè nimis. Utinam vero sub hâc ironiâ non lateret multum veritatis! Idem & de seqventibus in hoc para-

hærerem, jam iſtud ſerio agitari, *f*) & non ſpernendam vim chartæ conſumtam. Sed peritiores judicabant, non eſſe quod Electores ſibi metuerent. Ex re Imperatoris eſſe, ut Electores cæteros Principes emineant. Hos enim, utpote paucos, facilius ſe ſibi poſſe conciliare, quam univerſos Ordines; quibus viciſſim aliquid abs ſe indulgeri æqvum fuerit. Ex ipſo Principum Senatu non valde adverſari, qui familiis Electoralibus ſint prognati. Reliquorum petita facile poſſe eludi. Nec congruere moribus Germaniæ, jure aliquem ſuo utcunque quæſito per vim aut coitionem exturbare. Addebant, utut non inique poſtulent reliqui Ordines, ut in Capitulatione æque ſui, quam Electorum habeatur ratio; tamen vix concipi poſſe formulam, quæ deinceps non aliqua correctione opus ſit habitura, mutata temporum ratione. *g*) Et in prioribus Capitula-

grapho durioribus & contrà decorum peccantibus expresſionibus plerisqve judicandum.

f) Vide *Autor. omin. rer ſer. Parte I. ſeq.* ex qvo in ſummam contraxit Conring. §. *28. 29. 30.* ubi & qvæſtiones præjudiciales hîc cautè ſeparandas accuratè proponit. *Conf. Kulpiſ. p. 70.*

g) Conſentit Rachel. *c. 8.* §. *11.* Conring. §. *30. in fin.* Et eleganter notat Rachelius *c. 5.* §. *12.* plus Imperatoris, qvam Statuum intereſſe, ſi perpetua aliqva càpitulatio conderetur, qvatenus ſcil. per eam terminus poneretur certus reſtringendæ poteſtatis Imperatoriæ,

tulationibus pleraque adparere adjecta, aut interpolata, prout ex usu præsentium temporum visum, & obstruendis rimis, per quas Cæsares elabi erant conati. *b*) Electores porro non difficiles futuros, ut admonitu reliquorum Ordinum Capitulationi inserant, quæ ipsorum libertati tuendæ videbuntur inservire. Denique valde absurdos esse, qui Electoribus vitio velint vertere, quod emolumentis suis plus quam cæterorum velificari sint visi; quasi isti soli communem hominum inclinationem teneantur exuere, quâ quilibet sibi proximus esse gaudet. Alii tamen susceptæ circa Capitulationem tractationis aliam suspicabantur causam: Cæsarem nimirum de cætero à Comitiis abhorrentem, ut Ordines convocaret, per bellum Turcicum fuisse motum quod speraret, eo prætextu magnam se pecuniæ vim ab Ordinibus obtenturum. Sed istos loco pecuniæ milites obtulisse. Id cum Consiliariis Cæsaris parum videretur quæstuosum, pacem destinato citius cum Turcis coivisse. *i*) Nunc hæsitare ipsos, qualis Recessus Imperii sit conscribendus. Nam materiam de conferendis auxiliis

h) Adde Rachel. *c. 5. §. 6. & 12. p. 45.* Conring. §. 32. *in fine junct.* §. 54.

i) Prudentius fecisset Schookius si durum hanc expressionem planè non tetigisset, qvam qvod eam infirmioribus conqvisitis & affectum ubiqve spirantibus ratiunculis refutare aggressus est. *Ex. I.* §. 2. & 8.

auxiliis ad bellum Turcicum, quæ in complu-
ribus antiquis utramque paginam facit, jam periisse. Et tamen curiosos homines scire velle, quidnam tanta multitudo Legatorum per tot annos egerit, & cui bono horis quidem antemeridianis vinum Hispanicum, pomeridianis vero Rhenanum aut Mosellanum fuerit bibitum. *l)* Objectam igitur illis esse materiam inextricabilem, *m)* ut, cum circa eandem diu incassum laborarint, demum liquido possint jurare, se otiosos non fuisse; simulque repetitionem vanorum litigiorum cum rejectione decisionis eorundem ad alia Comitia, posse qualecunque instar Recessus Imperii præbere.

III. Quicquid tamen hujus sit, saluberrimo videtur more introductum, potestatis Imperatoriæ leges expresso & distincto scripto comprehendi. Nam omnino ad existimationem Ordi-

l) Hic vero Schoockius *d. Ex. I.* §. *6.* non solum Autoris mentem in duriorem, qvam ipse scripserat, sententiam contrà leges bonæ interpretationis detorqvet, sed & defensione suâ ulcera Germaniæ exteris magis deridenda incautè propinat.

m) Pacifico *p. 371.* hæc & alia autoris tanti non sunt, ut hæc Reip. maximè necessaria & utilissima materia *non possit tandem aliqvando* optabili exitu concludi, & optat, ut salutare filum Ariadnæum inveniatur, qvo *inexplicabilis iste Labyrinthus* tandem pervius reddatur. Qvis credat, hominem scivisse qvid scribat? qvid refutare velit?

Ordinum facit, ut, cum imperari ſibi ad modum cæterorum Monarchis ſubjectorum non patiantur, non credantur ex contumacia, aut per meram uſurpationem id facere, ſed quia in tales leges Imperatorem adſciverunt. Eorundem quoque libertati conſulitur, præ fixis terminis, quos Cæſari tranſilire nefas. Præſcinditur quoque hoc modo Cæſari querelarum cauſa, quod non ad reliquorum exemplar Monarcharum uti poſſit iis, qui ſe ipſi ſubjectiſſimos multo cum verborum honore vocant. Nam ab initio Capitulationis profitetur, ſeſe in has leges Imperium ſuſcepiſſe, inque easdem cum Electoribus pro ſe & reliquis Ordinibus per modum pacti conveniſſe. Atqui ſi iſtæ conditiones diſplicebant, licebat dignitatem illam recuſare, *n*) aut Electoribus oſtendere, dictas leges iniqui aliquid aut abſurdi continere; qui talia ſine dubio lubenter correcturi erant. Ubi ſemel limitatam poteſtatem acceptare placuit, Imperatori nefas, plenam & Regiam poteſtatem in Ordines affectare; aut ſi tale quid auſus fuerit, his impune

n) Huc pertinent, qvæ ex Theatro Europæo retulit Rachel. *c. 1.* §. *8.* cum modernus Imperator eligeretur, unum ex primariis ejusdem Miniſtris ſeqventia profundiſſe verba: Man wolte auf ſolche Art die Krohn lieber laſſen/ und möchte man ſehen/ ob ſich zu dergleichen Bedingungen ein Kayſer finden würde.

ne non parere licebit. *o*) Nam quin Regia poteſtas certis includi limitibus queat, cordatiores Germani non dubitant. Imò & dari poteſtatem, quæ capiti corporis alicujus fœderatorum competat, quæque ſpecie à regio & pleno imperio differat, acutiores Politici puto non negabunt.

IV. Cæterum in plerisque Germanicis ſcriptoribus, quando de Capitulatione agunt, obſervare licet fœdam adulandi libidinem, aut inſignem doctrinæ civilis inſcitiam. *p*) Imprudenter-

o) Inde & clauſula caſſatoria *in art. 14. & 38. Capitul. Leopold.* ex qvâ tamen inferre nolim, qvod Imperator, ſi qvid contra capitul. faciat judicio ordinum ſubjiciatur, cum Rachelio *cap. ult.* §. *7. p. 73.* ſi qvidem voce judicii propriè uſus eſt. Et notabilia ſunt verba clauſulæ caſſatoriæ, immaſſen WJR es auch hiemit caſſiren und tödten. Multo minus cum Rachelio facerem, qvando *in ſeq.* §. *9.* pergit, hodiè qvia expreſsè addita ſit clauſula commiſſoria, rem de deponendi jure claram eſſe, nam tunc qvoqve Regem in privatam perſonam recidere, qvam in rem allegatur *Grotius de J. B. l. 4. 12.* Uti vero de mente Grotii hic non ero ſollicitus, ita puto Rachelium hìc miſcuiſſe clauſulam commiſſoriam, (ſi Rex talia fecerit, qvod Imperium amittere debeat) cum caſſatoriâ, actus contra promiſſionē factas annullante, inter qvæ duo tamen ingens eſt differentia. Adde Conring. §. *56.* qvi ibi tacitè videtur notare voluiſſe Rachelium.

p) Huc pertinet, qvod Reinkingius ſubinde ingeminat, Capitulationem augere Majeſtatem Imperatoris inſtar legis Regiæ veteris. Kulpiſ. *p. 72.* Unde natus Carpzovio tractatus de Lege Regiâ Germanorum, cum tamen oppoſitas

prudenter non nemo asserere ausus est, per Capitulationem potestati Imperatoriæ terminos non poni, sed id tantum agi, ne Imperii vires per alienationes, oppignorationes, & similia flaccescant. q) Plerique agnoscunt per eandem certis quidem limitibus circumscribi potestatem Imperatoriam, adeoque absolutam esse desinere, non tamen summam; seu, uti quidam loqui amant, eandem plenitudini potestatis aliquid detrahere, non tamen summitati. r) Quod uti sequenti Capite curatius erit examinandum, ita illud heic obiter duntaxat monendum, falli eos, qui putant, controversiam hanc solide expediri distinctione prolata

P inter

planè intentiones habeant Lex Regia & Capitulatio. Schvveder. *Part. Gen. Cap. 2. §. 10. p. 22.*

q) Notat Lindenspurii *Dissertationem de successione & mutat. imperii.* Rachel. *c. 6. §. 8. p. 55.* & ex hoc Kulpis. *p. 72.* Ergo non tam describit, qvalem habeat Imperator potestatem, qvàm qvalem non habeat. *Lampad. III. 2. II.*

r) Circa hanc qvæstionem in genere qvomodo dissentiant Doctores vide ap. Rachel. *c. 6. §. 4. p. 49. & §. 7. p. 53.* Conring. *§. 52.* Pacif. *Disc. XI. p. 370.* Kulpis. *p. 72. seq.* Puto summitatem, (si modo cætera sint paria) sine plenitudine consistere posse, si per promissionem non transferatur potestas ad eos, qvibus promittitur, contra facta rescindendi, sed sola clausula cassatoria vel annullatoria. Qvod enim Kulpis. asserit *p. 75.* ad Majestatis rationem formalem libertatem summam pertinere, hactenus saltem admitto, qvatenus hæc libertas non subjacet aliorum arbitrio; talem qvæ absolutè summa sit, aut qvæ nec promissis restringi possit, non agnosco.

inter leges, quæ obligant ex præscripto superioris, & quæ ob placiti fidem & ex conventione stringunt. Ad quod posterius genus Capitulationem referunt. *s)* Nam ex eo tantum probatur, Imperatorem non esse subjectum Ordinibus; non autem, ipsum in eosdem obtinere imperium proprie dictum. Ut enim aliquis summum obtineat imperium, non sufficit superiorem non habere; sed requiritur, ut jussibus ipsius citra tergiversationem aut provocationem cæteri teneantur obedire. Multo minus sufficit, ut quis sit summus *t)* in ordine ad suam Rempublicam. Quasi vero in nostra Republica Dux Venetus non foret summus, cui tamen nemo summum imperium tribuere ausus est. Nam præterquam quod & in Republ. Optimatium & in Democratiis dentur Principes proprie dicti, quos recte Summos in sua Republ. vocaveris; etiam in systematibus sociorum dari potest aliquis eminentior, & cui communis cura rei peculiariter sit commissa, qui in isto quidem corpore rectè Sum-

s) Pactum esse Capitulationem non legem probarunt post alios Conring. §. *20.* Rachel. *c. 1.* §. *12. 13. & cap. 4.* §. *3.* ubi respondet ad dubium ex verbis Capitulationum: **Wir sollen und wollen.**

t) Non malè tamen monet Kulpis. *p. 76.* mutari controversiæ statum, si ad prærogativam dignitatis delabamur, ubi de summitate potestatis sermo sit.

Summus & Caput audiat, utut imperio propriè dicto in socios destituatur, seu iisdem ad modum subditorum uti nequeat. Verum satius opinor fuerit, in rem velut præsentem venire, & sigillatim considerare, quidnam circa summi imperii partes Imperatori liceat. Ni quis enim ista norit, ineptè ac temerè de Germanorum Republ. judicare instituit. Erit autem nobis heic sequendus ordo, magis qui genio ejus Imperii, quam regulis scientiæ civilis examussim congruat.

V. Initium ergo capiemus à constitutione Magistratuum, quæ in qualibet civitate est penes summum imperium. In quod si ultimo demum redundare debet imputatio eorum, quæ ab istis rectè aut secus gesta fuerunt, necessum est, ut summo imperio competat facultas eorundem gesta examinandi, & si quid deliquerint, officio eosdem dejiciendi, aut alio modo plectendi. *u*) Isthæc potestas quin

u) Censura Kulpisii *p. 76.* Minus rectè facultas animad- „ vertendi in Magistratus innectitur Juri constituendi Magi- „ stratus, cum hæc ad jus judiciarium spectet, saltem unum „ ab altero non dependeat, possitqve illud esse communica- „ tum hoc retento. Sed ut taceam, suavia somnia Philosophiæ Aristotelicæ de felicitate Reip. mixtæ ex communicatione & retentione diversorum jurium majestatis oriundæ hîc supponi, ista qvidem Autor non miscet, sed potestatem judiciariam §. *14. seq.* apertè à jure Magistratuum constituendorum separat, imò in §. *seq.* etiam de ablatione di-

Cæsari in ditionibus suis hæreditariis illibata competat, dubium non est. Sed de reliquo Imperio controvertitur. Equidem ab initio Duces Comitesque Germaniæ, Magistratus proprie dictos fuisse, supra asseruimus. Id hodie vocabulum pro summa injuria iidem accipient. *x)* Nec ullus Principum Germaniæ concedet, quod Cæsar per ipsum ditioni suæ subjectum populum gubernet, aut quod ipsius subditi Cæsaris sint, saltim hactenus, ut plus Cæsare in ipsos juris, quam sibi competere agnoscant; utut multo cum verborum honore de humilimo adversus eundem obsequio subinde testentur. Et licet hæreditarium in Regno Magistratum existere non repugnet: salvum

gnitatis principalis distinctè agit. Interim verum manet, eum qvi Magistratum constituit in Republicâ rectâ & non ægrotante debere etiam habere potestatem deponendi, de ipsius actibus judicandi eumqve coercendi. Nec princeps in pœnis inferendis semper opus habet, ut per alios judices id expediat, aut servato juris ordine aliis præscripto, sed ipse poterit cognoscere, servato saltem dictamine rectæ rationis, qvo respectu principem cum judice nemo confundet. Aut qvidsi autorem dicamus sensisse de crimine notorio, ubi judicio plane non est opus. Certè depositio ad qvam Autor primariò videtur respexisse, si fiat absqve ignominia, ad jus judiciorum non pertinet.

x) Unde parum apta comparatio Statuum Imperii cum Magistratibus Romanis, freqventior olim, qvam hodiè JCtis. Vid. Kulpis. *p. 77.* Dn. Ordinarius noster *de usu moderno Pandectarum ad lib. 1.*

vum tamen, ut in ministrum suum, summo imperio semper jus manebit. Ex iis, quæ subjiciemus, res tota fiet clarior. Potest igitur y), Imperator conferre alicui titulum S. R. Imperii Principis, aut Comitis, verum jus suffragii ferendi z) in Comitiis dare non potest

P 3 citra

y) Populariter agere Autorem, qvod occasione Magistratuum constituendorum agat de jure creandi Status imperii, rursus censet Kulpisius *hic p. 77.* qvorsum & pertinent ea qvæ habet *in dissert. de uxitate Reipublicæ in Imperio cap. 2. §. 19. p. 64.* Sed ut arbitror sine causa. Ipse autor ut modo notavimus in notâ præcedente popularem illam philosophiam de comparatione Statuum cum Magistratibus rejecit. Ergo hic & in seqventibus hujus paragraphi incipit ex suppositione disputare contrà eandem, ostendendo, qvod, si qvis maximè juri constituendorum magistratuum surrogare velit Jus Cæsareum conferendi dignitates, nec hoc tamen esse liberum.

z). Hippolitus à Lapide distingvit ferè eodem modo inter jus faciendi principem & Statum. *Kulpis. p. 78.* Qvocunqve modo rem efferas expedita est, & capitulationes non loqvuntur sed clamant. Ne tamen corruat opinio Scholastica à Schützio olim defensa: qvod nihilominus causa efficiens Statuum sit solus imperator; applicatur distinctio inter causam veram & causam sine qvâ non, *ibid. & de unit. reip. d. p. 64.* & applicatur, Statuum consensum esse causam sine qvâ non, verius non dissensum, qvam consensum, qvia & ipsa Capitulatio dicat wieder dero Willen nicht aufdringen/ & alia plura ex actis publicis prærogativam Imperatori tribuentia eiqve constitutionem Statuum adscribentia. Plura hîc censuram merentur. 1. Indicium malæ causæ plerumqve est, si controversias Politicas qvis ad apices subtilitatum Metaphysicarum examinare velit, sæpè non qvadrantium ad

hærerem, jam iſtud ſerio agitari, *f*) & non ſpernendam vim chartæ conſumtam. Sed peritiores judicabant, non eſſe quod Electores ſibi metuerent. Ex re Imperatoris eſſe, ut Electores cæteros Principes emineant. Hos enim, utpote paucos, facilius ſe ſibi poſſe conciliare, quam univerſos Ordines; quibus viciſſim aliquid abs ſe indulgeri æqvum fuerit. Ex ipſo Principum Senatu non valde adverſari, qui familiis Electoralibus ſint prognati. Reliquorum petita facile poſſe eludi. Nec congruere moribus Germaniæ, jure aliquem ſuo utcunque quæſito per vim aut coitionem exturbare. Addebant, utut non inique poſtulent reliqui Ordines, ut in Capitulatione æque ſui, quam Electorum habeatur ratio; tamen vix concipi poſſe formulam, quæ deinceps non aliqua correctione opus ſit habitura, mutata temporum ratione. *g*) Et in prioribus Capitula-

grapho durioribus & contrà decorum peccantibus expresſionibus plerisqve judicandum.

f) Vide *Autor. omin. rer ſer. Parte I. ſeq.* ex qvo in ſummam contraxit Conring. §. *28. 29. 30.* ubi & qvæſtiones præjudiciales hîc cautè ſeparandas accuratè proponit. *Conf. Kulpiſ. p. 70.*

g) Conſentit Rachel. *c. 8.* §. *11.* Conring. §. *30. in fin.* Et eleganter notat Rachelius *c. 5.* §. *12.* plus Imperatoris, qvam Statuum intereſſe, ſi perpetua aliqva càpitulatio conderetur, qvatenus ſcil. per eam terminus poneretur certus reſtringendæ poteſtatis Imperatoriæ.

tulationibus pleraque adparere adjecta, aut interpolata, prout ex usu præsentium temporum visum, & obstruendis rimis, per quas Cæsares elabi erant conati. *h*) Electores porro non difficiles futuros, ut admonitu reliquorum Ordinum Capitulationi inserant, quæ ipsorum libertati tuendæ videbuntur inservire. Denique valde absurdos esse, qui Electoribus vitio velint vertere, quod emolumentis suis plus quam cæterorum velificari sint visi; quasi isti soli communem hominum inclinationem teneantur exuere, quâ quilibet sibi proximus esse gaudet. Alii tamen susceptæ circa Capitulationem tractationis aliam suspicabantur causam: Cæsarem nimirum de cætero à Comitiis abhorrentem, ut Ordines convocaret, per bellum Turcicum fuisse motum quod speraret, eo prætextu magnam se pecuniæ vim ab Ordinibus obtenturum. Sed istos loco pecuniæ milites obtulisse. Id cum Consiliariis Cæsaris parum videretur quæstuosum, pacem destinato citius cum Turcis coivisse. *i*) Nunc hæsitare ipsos, qualis Recessus Imperii sit conscribendus. Nam materiam de conferendis auxiliis

h) Adde Rachel. *c. 5. §. 6, & 12. p. 45.* Conring. §. *32, in fine junct.* §. *54.*

i) Prudentius fecisset Schookius si durum hanc expressionem planè non tetigisset, qvam qvod eam infirmioribus conqvisitis & affectum ubiqve spirantibus ratiunculis refutare aggressus est. *Ex. 1. §. 2. & 3.*

auxiliis ad bellum Turcicum, quæ in compluribus antiquis utramque paginam facit, jam periisse. Et tamen curiosos homines scire velle, quidnam tanta multitudo Legatorum per tot annos egerit, & cui bono horis quidem antemeridianis vinum Hispanicum, pomeridianis vero Rhenanum aut Mosellanum fuerit bibitum. *l)* Objectam igitur illis esse materiam inextricabilem, *m)* ut, cum circa eandem diu incassum laborarint, demum liquido possint jurare, se otiosos non fuisse; simulque repetitionem vanorum litigiorum cum rejectione decisionis eorundem ad alia Comitia, posse qualecunque instar Recessus Imperii præbere.

III. Quicquid tamen hujus sit, saluberrimo videtur more introductum, potestatis Imperatoriæ leges expresso & distincto scripto comprehendi. Nam omnino ad existimationem Ordi-

l) Hic vero Schoockius *d. Ex. I.* §. *6.* non solum Autoris mentem in duriorem, qvam ipse scripserat, sententiam contra leges bonæ interpretationis detorqvet, sed & defensione sua ulcera Germaniæ exteris magis deridenda incaute propinat.

m) Pacifico *p. 371.* hæc & alia autoris tanti non sunt, ut hæc Reip. maxime necessaria & utilissima materia *non possit tandem aliqvando* optabili exitu concludi, & optat, ut salutare filum Ariadnæum inveniatur, qvo *inexplicabilis iste Labyrinthus* tandem pervius reddatur. Qvis credat, hominem scivisse qvid scribat? qvid refutare velit?

Ordinum facit, ut, cum imperari sibi ad modum cæterorum Monarchis subjectorum non patiantur, non credantur ex contumacia, aut per meram usurpationem id facere, sed quia in tales leges Imperatorem adsciverunt. Eorundem quoque libertati consulitur, præ fixis terminis, quos Cæsari transilire nefas. Præscinditur quoque hoc modo Cæsari querelarum causa, quod non ad reliquorum exemplar Monarcharum uti possit iis, qui se ipsi subjectissimos multo cum verborum honore vocant. Nam ab initio Capitulationis profitetur, sese in has leges Imperium suscepisse, inque easdem cum Electoribus pro se & reliquis Ordinibus per modum pacti convenisse. Atqui si istæ conditiones displicebant, licebat dignitatem illam recusare, *n*) aut Electoribus ostendere, dictas leges iniqui aliquid aut absurdi continere; qui talia sine dubio lubenter correcturi erant. Ubi semel limitatam potestatem acceptare placuit, Imperatori nefas, plenam & Regiam potestatem in Ordines affectare; aut si tale quid ausus fuerit, his impu-ne

n) Huc pertinent, quæ ex Theatro Europæo retulit Rachel. *c.* *1.* §. *8.* cum modernus Imperator eligeretur, unum ex primariis ejusdem Ministris seqventia profundisse verba: Man wolte auf solche Art die Krohn lieber lassen/ und möchte man sehen/ ob sich zu dergleichen Bedingungen ein Kayser finden würde.

ne non parere licebit. *o*) Nam quin Regia poteſtas certis includi limitibus queat, cordatiores Germani non dubitant. Imo & dari poteſtatem, quæ capiti corporis alicujus fœderatorum competat, quæque ſpecie à regio & pleno imperio differat, acutiores Politici puto non negabunt.

IV. Cæterum in plerisque Germanicis ſcriptoribus, quando de Capitulatione agunt, obſervare licet fœdam adulandi libidinem, aut inſignem doctrinæ civilis inſcitiam. *p*) Impruden-

o) Inde & clauſula caſſatoria *in art. 14. & 38. Capitul. Leopold.* ex qvâ tamen inferre nolim, qvod Imperator, ſi qvid contra capitul. faciat judicio ordinum ſubjiciatur, cum Rachelio *cap. ult.* §. *7. p. 73.* ſi qvidem voce judicii propriè uſus eſt. Et notabilia ſunt verba clauſulæ caſſatoriæ, immaſſen WJR es auch hiemit caſſiren und tödten. Multo minus cum Rachelio facerem, qvando *in ſeq.* §. *9.* pergit, hodiè qvia expreſsè addita ſit clauſula commiſſoria, rem deponendi jure claram eſſe, nam tunc qvoqve Regem in privatam perſonam recidere, qvam in rem allegatur *Grotius de J. B. 1. 4. 12.* Uti vero de mente Grotii hic non ero ſollicitus, ita puto Rachelium hic miſcuiſſe clauſulam commiſſoriam, (ſi Rex talia fecerit, qvod Imperium amittere debeat) cum caſſatoriâ, actus contra promiſſionẽ factas annullante, inter qvæ duo tamen ingens eſt differentia. Adde Conring. §. *56.* qvi ibi tacitè videtur notare voluiſſe Rachelium.

p) Huc pertinet, qvod Reinkingius ſubinde ingeminat, Capitulationem augere Majeſtatem Imperatoris inſtar legis Regiæ veteris. Kulpiſ. *p. 72.* Unde natus Carpzovio tractatus de Lege Regiâ Germanorum, cum tamen oppoſitas

prudenter non nemo asserere ausus est, per Capitulationem potestati Imperatoriæ terminos non poni, sed id tantum agi, ne Imperii vires per alienationes, oppignorationes, & similia flaccescant. *q)* Plerique agnoscunt per eandem certis quidem limitibus circumscribi potestatem Imperatoriam, adeoque absolutam esse desinere, non tamen summam; seu, uti quidam loqui amant, eandem plenitudini potestatis aliquid detrahere, non tamen summitati. *r)* Quod uti sequenti Capite curatius erit examinandum, ita illud heic obiter duntaxat monendum, falli eos, qui putant, controversiam hanc solide expediri distinctione prolata

 inter

planè intentiones habeant Lex Regia & Capitulatio. Schvveder. *Part. Gen. Cap. 2. §. 10. p. 22.*

q) Notat Lindenspurii *Dissertationem de successione & mutat. imperii.* Rachel. *c. 6. §. 8. p. 55.* & ex hoc Kulpis. *p. 72.* Ergo non tam describit, qvalem habeat Imperator potestatem, qvàm qvalem non habeat. *Lampad. III. 2. II.*

r) Circa hanc qvæstionem in genere qvomodo dissentiant Doctores vide ap. Rachel. *c. 6. §. 4. p. 49. & §. 7. p. 53.* Conring. *§. 52.* Pacif. *Disc. XI. p. 370.* Kulpis. *p. 72. seq.* Puto summitatem, (si modo cætera sint paria) sine plenitudine consistere posse, si per promissionem non transferatur potestas ad eos, qvibus promittitur, contra facta rescindendi, sed sola clausula cassatoria vel annullatoria. Qvod enim Kulpis. asserit *p. 75.* ad Majestatis rationem formalem libertatem summam pertinere, hactenus saltem admitto, qvatenus hæc libertas non subjacet aliorum arbitrio; talem qvæ absolutè summa sit, aut qvæ nec promissis restringi possit, non agnosco.

inter leges, quæ obligant ex præscripto superioris, & quæ ob placiti fidem & ex conventione stringunt. Ad quod posterius genus Capitulationem referunt. *s)* Nam ex eo tantum probatur, Imperatorem non esse subjectum Ordinibus; non autem, ipsum in eosdem obtinere imperium proprie dictum. Ut enim aliquis summum obtineat imperium, non sufficit superiorem non habere; sed requiritur, ut jussibus ipsius citra tergiversationem aut provocationem cæteri teneantur obedire. Multo minus sufficit, ut quis sit summus *t)* in ordine ad suam Rempublicam. Quasi vero in nostra Republica Dux Venetus non foret summus, cui tamen nemo summum imperium tribuere ausus est. Nam præterquam quod & in Republ. Optimatium & in Democratiis dentur Principes proprie dicti, quos recte Summos in sua Republ. vocaveris; etiam in systematibus sociorum dari potest aliquis eminentior, & cui communis cura rei peculiariter sit commissa, qui in isto quidem corpore rectè Sum-

s) Pactum esse Capitulationem non legem probarunt post alios Conring. §. *20.* Rachel. *c. 1.* §. *12. 13. & cap. 4.* §. *3.* ubi respondet ad dubium ex verbis Capitulationum: Wir sollen und wollen.

t) Non malè tamen monet Kulpis. *p. 76.* mutari controversiæ statum, si ad prærogativam dignitatis delabamur, ubi de summitate potestatis sermo sit.

Summus & Caput audiat, utut imperio proprie dicto in socios destituatur, seu iisdem ad modum subditorum uti nequeat. Verum satius opinor fuerit, in rem velut præsentem venire, & sigillatim considerare, quidnam circa summi imperii partes Imperatori liceat. Ni quis enim ista norit, ineptè ac temerè de Germanorum Republ. judicare instituit. Erit autem nobis heic sequendus ordo, magis qui genio ejus Imperii, quam regulis scientiæ civilis examussim congruat.

V. Initium ergo capiemus à constitutione Magistratuum, quæ in qualibet civitate est penes summum imperium. In quod si ultimo demum redundare debet imputatio eorum, quæ ab istis recte aut secus gesta fuerunt, necessum est, ut summo imperio competat facultas eorundem gesta examinandi, & si quid deliquerint, officio eosdem dejiciendi, aut alio modo plectendi. *u*) Isthæc potestas quin

P 2 Cæ-

u) Censura Kulpisii *p. 76.* Minus rectè facultas animad- „ vertendi in Magistratus innectitur Juri constituendi Magi- „ stratus, cum hæc ad jus judiciarium spectet, saltem unum „ ab altero non dependeat, possitqve illud esse communica- „ tum hoc retento. Sed ut taceam, suavia somnia Philosophiæ Aristotelicæ de felicitate Reip. mixtæ ex communicatione & retentione diversorum jurium majestatis oriundæ hic supponi, ista qvidem Autor non miscet, sed potestatem judiciariam §. *14. seq.* apertè à jure Magistratuum constituendorum separat, imò in §. *seq.* etiam de ablatione dis

Cæsari in ditionibus suis hæreditariis illibata competat, dubium non est. Sed de reliquo Imperio controvertitur. Equidem ab initio Duces Comitesque Germaniæ Magistratus proprie dictos fuisse, supra asseruimus. Id hodie vocabulum pro summa injuria iidem accipient. *x)* Nec ullus Principum Germaniæ concedet, quod Cæsar per ipsum ditioni suæ subjectum populum gubernet, aut quod ipsius subditi Cæsaris sint, saltim hactenus, ut plus Cæsare in ipsos juris, quam sibi competere agnoscant; utut multo cum verborum honore de humilimo adversus eundem obsequio subinde testentur. Et licet hæreditarium in Regno Magistratum existere non repugnet: salvum

gnitatis principalis distinctè agit. Interim verum manet, eum qvi Magistratum constituit in Republicâ rectâ & non ægrotante debere etiam habere potestatem deponendi, de ipsius actibus judicandi eumqve coercendi. Nec princeps in pœnis inferendis semper opus habet, ut per alios judices id expediat, aut servato juris ordine aliis præscripto, sed ipse poterit cognoscere, servato saltem dictamine rectæ rationis, qvo respectu principem cum judice nemo confundet. Aut qvidsi autorem dicamus sensisse de crimine notorio, ubi judicio plane non est opus. Certè depositio ad qvam Autor primariò videtur respexisse, si fiat absqve ignominia, ad jus judiciorum non pertinet.

x) Unde parum apta comparatio Statuum Imperii cum Magistratibus Romanis, freqventior-olim, qvam hodiè JCtis. Vid. Kulpis. *p. 77.* Dn. Ordinarius noster *de usu moderno Pandectarum ad lib. 1.*

vum tamen, ut in ministrum suum, summo imperio semper jus manebit. Ex iis, quæ subjiciemus, res tota fiet clarior. Potest igitur *y*) Imperator conferre alicui titulum S. R. Imperii Principis, aut Comitis, verum jus suffragii ferendi *z*) in Comitiis dare non potest

y) Populariter agere Autorem, qvod occasione Magistratuum constituendorum agat de jure creandi Status imperii, rursus censet Kulpisius *hic p. 77.* qvorsum & pertinent ea qvæ habet *in dissert. de unitate Reipublicæ in Imperio cap. 2. §. 19. p. 64.* Sed ut arbitror sine causa. Ipse autor ut modo notavimus in notâ præcedente popularem illam philosophiam de comparatione Statuum cum Magistratibus rejecit. Ergo hic & in seqventibus hujus paragraphi incipit ex suppositione disputare contrà eandem, ostendendo, qvod, si qvis maximè juri constituendorum magistratuum surrogare velit Jus Cæsareum conferendi dignitates, nec hoc tamen esse liberum.

z). Hippolitus à Lapide distingvit ferè eodem modo inter jus faciendi principem & Statum. *Kulpis. p. 78.* Qvocunqve modo rem efferas expedita est, & capitulationes non loqvuntur sed clamant. Ne tamen corruat opinio Scholastica à Schützio olim defensa; qvod nihilominus causa efficiens Statuum sit solus imperator; applicatur distinctio inter causam veram & causam sine qvâ non, *ibid. & de unit. reip. d. p. 64.* & applicatur, Statuum consensum esse causam sine qvâ non, verius non dissensum, qvam consensum, qvia & ipsa Capitulatio dicat wieder dero Willen nicht aufdringen/ & alia plura ex actis publicis prærogativam Imperatori tribuentia eiqve constitutionem Statuum adscribentia. Plura hic censuram merentur. 1. Indicium malæ causæ plerumqve est, si controversias Politicas qvis ad apices subtilitatum Metaphysicarum examinare velit, sæpè non qvadrantium ad

citra reliquorum Ordinum consensum. *conf. artic. 44. Capitul. Leopoldina.* Et cum frustra Principum titulo superbiant, quibus ditiones sustinendo ejus dignitatis splendori desunt, ne novitios istos per feuda vacantia locupletare queat Cæsar, *art. 30. cap. Leopold.* cautum est, ubi talia bona in patrimonium Imperii jubentur redigi. *add. art. 29. capit. Leopold.* Ejus constitutionis duplex potissimum ratio, tum ne omnia feuda vacantia per domum Austriacam absorbeantur, quæ, relicta facultate ista denuo in alios conferendi, sui aut sibi obnoxiorum

materias practicas 2. Status pro causâ sine qvâ non haberi neqveunt, cum nobilius initiant, & in Comitiis qvoad negotia imperii conjunctim æqvale votum voto Cæsaris habeant. 3. Prærogativam Cæsaris in decernendo & proponendo ad deliberationem &c. hic nemo negabit, sed debebat hic monitum proprium observari (de qvo diximus *ad §. praced. lit. t.*) non confundendam esse summitatem dignitatis cum summitate imperii. Et jam autor ad ista reposuit *circa finem §. praced.* 4. Verba capitulationis non debebant mutilè allegari, ubi enim dicitur, denen Ständen nicht auffdringen/ ibi & dicitur: und über solches alles &c. vorhero gnugsam gehöret werden. 5. Votum ergo Statuum uti in aliis comitiorum negotiis ita & hic negativum non est, sed positivum, & pro solo non dissensu non potest ventilari, aut voto plebis in electione ministri Ecclesiæ assimilari. 6. Schemata externa & stilus in propositione votorum (de qvibus *Kulpis. p. 80.*) in controversiis ejusmodi dirimendis non magis aliqvid faciunt, qvàm qvod autor in præcedentibus observavit, si qvis ex subscriptione Statuum humili inferre velit, eos esse reverâ subditos,

xiorum haut videbatur oblitura: tum ut tandem aliquando præter titulum tribuere quid possit Germania suo Cæsari, ex quo tanti fastigii sumtus toleret; ne in electione opum eligendi potissima sit habenda ratio. Ex propriis autem ditionibus recens creato Principi dignum isto titulo patrimonium assignare, & ad conditionem cæterorum Germaniæ Principatuum idem provehere, supra mensuram puto sobriæ liberalitatis fuerit. Extraneum, ac abs nemine superiore pendentem Principem in reliquorum Germaniæ Principum ordinem adsciscere Imperatori fors concessum. *a*) Sed si vel maxime alicui conditionem suam deteriorem facere in mentem veniret, quem locum iste in Comitiis occupabit? Nam & hunc ultimi subsellii pudebit, & antiqui Germaniæ Principes, nisi Regi, hautquidquam loco cessorint. Circa urbes extraneas in censum Imperialium Germaniæ urbium recipiendas minor videtur difficultas futura. Nam nec istas tanta ambitio, uti Principes, titillat; & facili ne-

 gotio

a) Scilicet si onera imperii ferre & indigentiæ regni Germanici cum jacturâ aliqvâ propriæ libertatis succurrere velit. Cæterum possent & hic occurrere casus, aliam decisionem suadentes, si scil. potens sit & per assumtionem turbas in Germanicâ movere intendat, aut hoc tentamen justè metuatur à Statibus; ut si Imperator vellet Regem Galliæ aut Hispaniæ (fingamus enim, posse ita velle Imperatorem,) statum imperii facere.

gotio obtineri posset à Buchhornio, *b*) similisque splendoris oppido, ut præfracta loci sui defensione Imperii Germanici incrementa ne impediret. Sed ut libera urbs Germanis sese velit adjungere, vix videtur prius eventurum, quam una altera vicinarum Rerumpubl. dissolvatur. Ex urbibus autem Germaniæ, quæ jam alicui Ordinum subsunt, nullam in conditionem civitatum Imperialium Cæsari conceditur evehere.

VI. Multo minus autem in arbitrio Imperatoris solius est, alicui dignationem Principis adimere, aut quempiam Ordinum suis ditionibus expellere, *c*) ne quidem ob crimen aliquod in Rempubl. admissum; sed in notorio etiam facto saltem Electorum consensu opus habet, priusquam proscriptionem delinquenti intentet.

b) Sub hoc nomine autor videtur intelligere qvamlibet civitatem imperialem, non nisi libertatis specie memorabilem, qvales plures in Svevia & alibi in classe civitatum imperialium inveniuntur.

c) Qvod hic notat Kulpis. *p. 83.* differre ademtionem dignitatis, ac territorii; illam toti ferè lineæ nocere, hanc personale qvid esse, id uti contrà autorem non est, ita qvantum ad rem præsentem, parum habebit utilitatis. Nam si Imperator post Capitulationes non poterit adimere territorium, qvod minus est, non poterit etiam adimere dignitatem, qvod majus. Pertinet huc aliqvo modo controversia Bentheimensis, in qvâ Cæsar creationem Comitissæ Bentheimensis rursus irritam fecit. *Vide Bent*heimisches *Echo* auff das Steinfurtische Gegen-*Manifest. fol. 35. & 128.*

ret. *vid. art. 28. capitul. Leopold.* Scilicet cavere placuit, ne, quis fors in rem privatam Imperatoris quid deliquisset, tanquam hostis Reip. statim plecteretur. Imo & circa eundem articul. 28. dum capitulatio Francofurti concipitur, quidam Ordinum *d*) non imprudenter monebant, ut expresse insereretur, executionem sententiæ in proscriptos debere fieri ex legibus receptis per membra Circuli, in quo isti sunt siti. Nam si Cæsar ipse sententiam exequeretur, fieri poterat, ut proscriptorum ditiones ad se traheret sub prætextu sumtuum in eam rem factorum. Et fortasse jucundum erat futurum, tam atroces ferre sententias, si istæ in emolumentum judicis cederent. De cætero, Imperatori parum curæ est, quomodo quisque Ordinum suos subjectos tractet; & tondeat an deglubat suas oviculas. *e*) Nam inter

d) Sed hoc monitum non fuit observatum, Kulpis. *p. 83. seq.* sed determinatio ad Comitia dilata. *Adde Capit. Joseph. artic. 27.*

e) Consentit Pacif. *Disc. XI. §. 3. p. 373.* Et qvidem ista Autor scripsit, non ut taxet negligentiam Imperatorum, sed eo sensu, qvod Imperator per leges Status non possit aut debeat curam gerere. At vero, ait Dn. Kulpis. *p. 84.* hoc vel solæ lites inter Status eorumqve subditos in Judiciis Imperialibus *pendentes* poterant confutare. Confutarent credo, si non semper *pendentes* essent, aut si lites adversus Status *executioni data* fuissent adversus autorem allatæ. Memini virum aliqvem honoratum nec pauperem litem

præcipua, quæ ipſe jurato promittit, eſt, quod cuique Ordinum ſua jura ac privilegia velit conſervare, atque in eorundem exercitio neminem turbare. Atqui hoc jure cumprimis ſeſe efferunt Ordines Germaniæ, quod ſibi ſubditos vel proprio ex arbitrio, vel prout cum ipſis pacti ſunt, poſſint tegere. *vid. art. 3. 7. 8. 9. capitul. Leopold.* Pauciſſima quoque ſunt, quæ Imperator ſubjectis Ordinum immediate posſit imperare. *f)* Imo ne id quidem plerique conce-

habuiſſe cum civitate qvadam Imperiali, cujus non erat ſubditus. Poſt magnum temporis ſpatium & ingentes impenſas cum ſententiæ definitivæ executionem adverſus civitatem expeteret, qvæſitum eſt, qvid putaret? annon puderet, prætendere ut Status Imperii executione inqvietetur propter intereſſe hominis privati? Jam qvid ſubditus ſperare poſſet. Memini Principem Imperii alium virum honeſtæ conditionis non ſubditum infami ſupplicio affeciſſe, non attentis mandatis pœnalibus pluribus, qvæ factum interdicebant. Jucunde Pacif. *p. 373. Gallius & alii Cameraliſta præſcribunt qvidem nobis remedia, qvomodo ſubditi adverſus ſævitiam & deprædationes Dominorum ſuorum tueri ſe poſſunt. Cæterum qvis erit tam intrepidi animi, qvi tam potentiſſimos adverſarios in jus vocare velit? qvis erit primus, qvi nolam feli appendere audeat? ut proinde in communi Litania ſubditi orare debeant: A tali actione libera nos Domine.* Conf. infrà *ad §. 7. lit. m.*

f) At hoc non ipſam poteſtatem tollit, ſed modum poteſtatis deſignat, juribus ordinum ita inſtructum. Kulpiſ. *p. 84.* Reſp. Sed relinqvit tamen poteſtatem in *pauciſſimis* qvod conceditur. Vel conceditur, in plurimis Status habere rem cum modo. Aut denique: in plurimis Cæſarem ha-

concedere volunt, ut evocare eosdem queat testimonii aut litis causâ, absque omni subsidio juris, in citationibus, quas suo nomine emittit. Præmiis tamen & privilegiis subjectos Ordinum afficere non prohibetur Imperator; *g*) ita tamen, ut juri Ordinum in eosdem nihil detrahatur. *h*) Etsi fere intra titulos Cæsarea liberalitas adversus istos subsistat.

VII.

---

bere rem sine modo. At Res sine modo est uti substantia sine accidente, h. e. ens rationis aut propè ad ens rationis accedens.

g) *Vel sola privilegiorum concessio supremi imperii nota est, qvalia nonnisi propriis subditis conferuntur.* Kulp. *ibid.* Ego inverterem: supremi imperii effectum esse concessionem privilegiorum. Aut: privilegia vera & non solum secundum nomen talia (i. e. ea qvæ ex jure majestatis profluunt) esse indicium majestatis. Aliunde vero constare debet an fluant ex jure majestatis. Ergo ipsa per se nil probant. Qvis dominus prohiberet subditis suis donaria & alios liberalitatis actus accipere ab extero? multo minus ab amico, confœderato, superiore infœdere qvoad dignitatem & potestatis gradum? Qvis ægrè ferret, si ejusmodi superior id appellaret privilegia, modo securius esset, ea esse talia, ut jus ipsius non subsit periculo?

h) *At vero ipsi naturæ illius juris privilegia concedendi inest ne iisdem juribus alterius detrahatur. Ipsi naturæ illius juris inest, ad qvam in omnibus Rebuspublicis attendere Imperantes, etiamsi nihil aliàs dispositum sit, sola æqvitas jubet.* Kulpis. *p. 84.* Ita est, sed qvid inde? An id: Erg Resp. Germaniæ est una Resp? aut: Ergo Imperator habet majestatem? Vellem audire argumentum: An

VII. Videamus porro, *i*) quidnam juris sit Imperatori in bona *l*) Statuum, quatenus ex illis sunt contribuenda, quibus Resp. pacis belique tempore sumtus tolerat. Quantum mihi con-

id: Ergo posset esse una resp. posset habere Majestatem? Concedo, sed multa possunt esse qvæ non sunt, & qvæ possunt esse, possunt etiam non esse, qvicqvid etiam Cartesiani in physicis contrà per modum hypotheseos assumant. An deniqve? Ergo autor per hunc medium terminum non probat, haud esse unam Rempublicam? Rectè. Sed qvis dixit, qvod hoc medio termino probare velit. Respondeant saltem dissentientes ad ejus rationes in capite seqventi.

i) Autores ad explicationem hujus §. facientes vide ap. Kulpis. *hic p. 85. seq.* Conf. eund. *de unit. Reip. cap. 2. §. 17. 18. p. 56. seq.* Burgold. *P. I. Disc. 10. n. 4. & Part. III. d. 7. num. 2.*

l) Discernit hoc jus in bona Dn. Kulpis. *d. §. 17. & 18.* in extraordinarium supereminentis Dominii, & ordinarium vectigalium & contributionum, & de Dominio eminente sic philosophatur: in Capitulationibus de eo agi *art. 12. cap. Leopold.* (Agitur autem ibi de alienationibus & oppignorationibus rerum Imperii,) & porro in Pacificatione Osnabrugensi teste Boeclero & Forstnero supereminentis Dominii rationes probè excussas esse, nec alio nisi Dominii eminentis jure adigi potuisse Sereniss. Elect. Brandenburgicum, ut jus suum in ditiones Svecis cedendas desereret, aliisqve in compensationis vicem sibi satisfieri pateretur: Nam suapte sponte non consensisse ipsum Autorem suprà esse fassum *c. 2. §. 7.* Mihi vero videtur Dn. Kulpisius istud dominium eminens ex hypothesi de unitate Reipublicæ effinxisse, non unitatem illam per aliqvod dominium eminens probasse. Capitulationes agunt de

potestate alienandi res imperii & oppignorandi. At dominium eminens alias dicitur in bonis subditorum, non in bonis regni. Qvodsi tamen & horum intuitu alias diceretur, in respectu tamen ad imperium nostrum ista potestas alienandi & oppignorandi melius ex natura fœderis inæqvalis, qvam ex dominio eminente deduci poterat. Forstneri & Boecleri autoritas non terret, nisi qvi autoritates Virorum illustrium rei veritati præferunt. Præterqvam autem qvod ex pactis pacis etiam Rerumpublicarum regularium jura non possint exactè cognosci aut inde probari, cum necessitas ibi svadeat sæpè multa extraordinaria, etiam præter jus; ita & similis necessitas legem non habens Potent. Elect. Brandenburgicum adegit ad deserendas ditiones Svecias, vel certè res iterum ex naturâ fœderis inæqvalis deduci poterit. De cætero, an alienationes imperii & oppignorationes solo Electorum consensu possint fieri aut etiam reliqvorum Statuum consensus reqviratur, *idem Dn. Kulpis. tractat ibid.* Pro Electoribus certè militat artic. 12. Capit. Leopold. repetitus in §. 12. Capit. Josephi, & ipse jam notavit Dn. Kulpis. *p. 57.* Limnæi argumentum pro Statibus reliqvis, ex *art. 8. Instr. Pacis* §. 2. verbis: *aliave ejusmodi negotia*, item; *nihil horum aut qvicqvam simile* desumtum, jam à Boeclero rejectum. Et qvamvis ipse ad expressas Formulas: *Cæsarea Majestas de consensu, consilio & voluntate Electorum, Principum & Statuum Imperii concedit* in instr. pac. Cæs. Svec. *art. 10.* & Cæs. Gall. §. *69.* provocet, tamen nec exinde multum exsculpi poterit in præjudicium Electorum, partim ob modo notata de pactis pacis, partim qvod hic mutetur Status controversiæ, cum Capitulatio agat de bonis Imperii, Instrumentum pacis de bonis Statuum. Nec video qvomodo ad Conringium provocare possit Dn. Kulpisius *d. p. 57.* qvasi hic dubium ex Capitulatione ortum optimè expediverit, *Fortassis*, ait, *de fin. imper. lib. 2. c. 19. p. m. 385. non ea mens est Capitulationum, qvasi soli Electores à Cæsare sint compellandi, sed*

qvod

constat, omnia vectigalia extra ditiones Imperatoris, si paucissima excipias loca, ad Ordines *m*) spectant; qui, ne eadem supra modum intendendo commercia pessundent, Impera-

qvod hi primario conveniri debeant, ut post factam ab his praconsultationem ex omnium deniqve arbitrio aliqvid constituatur. Dubium per responsionem qvam ipse Conr. pro dubiâ habet non tollitur, & responsio illa Conringii non meliore modo tolletur, qvam si qvis dicat: *Fortassis* non eam mentem esse Capitulationum, qvam vult Conringius, sed qvam rejicit.

m) Rationem differentiæ, cur vectigalia omnia ad ordines spectent, tributa non item, Dn. Kulpis. *p. 85.* in eo ponit, qvod Tributa communes imperii necessitates respiciant, vectigalia ob merces ab Ordinibus singulis in suis territoriis exigantur. Sed qvemadmodum ista facilè intelliguntur, ita tamen Statibus non deneganda est potestas, tributa provincialia subditis imponere. Ut adeo ad Status pertineant & tributa & vectigalia, imperium vectigalibus ferè destituatur, indicio, nihil ferè remansisse ex bonis Imperii, qvod non à singulis Statibus sit occupatum. Asserit autem Dn. Kulpis. *de un. Reip. c. 2. §. 18. p. 61.* terminos per leges universales superioritati Territoriali esse positos circa exactionem collectarum provincialium, idqve exposuisse post alias Mylerum *de Princip. & Stat. P. 2. c. 62.* Unde & illam Autoris Philosophiam emendari debere, acsi Cæsari parum curæ sit, qvomodo qvisqve Ordinum suos subditos tractet & tondeat an deglubet suas oviculas, contrà qvam vel nuperum Extensionistarum exemplum docere potuisset, ap. Aut. *omin. rer. ser. part. 3. n. 13.* Ego vero nullam video ap. Mylerum restrictionem superioritatis territorialis ex legibus Imperii, nisi qvatenus jus naturæ vult æqvitatis habendam rationem: & postulatio qvorundam in

perator se prohibiturum promisit. *art. 21. 22. 23. n) capitul. Leopold.* Neque nova ipsi vectigalia in ditionibus Ordinum instituere concessum. Si quæ alia ad Imperatorem ex Imperio redeunt, magni adeo non sunt momenti, aut ministris Cancellariæ cedunt, quibus inprimis renovatio feudorum quæstuosa est. *vid. art. 17. capit. Leopold. o)* Tributa ab Imperatore *p)* indici, Germanis auribus inauditum. Nec

Comitiis, qvod Recess. Imper. de ann. 1654. §. und gleichwie 180. debeat extendi ad omnes collectas à Statibus impositas, ut qverelæ subditorum desuper factæ non debeant assumi, in Judiciis imperii (de qvo autor *omines. rer. ser.*) ab aliis rejecta, nil minus probat, qvam qvod Autori nostro adversum sit. Inutilis postulatio fuit & intempestiva, cum sive assumantur qværelæ, sive minus, id qvidem parum Statibus noceat per dicta *ad* §. *6. lit. e.*

n) In Capit. Josephi §. *20. 21. 22.* ubi notandum, qvod nolit Imperator nova vectigalia indulgere sine discussione gravaminum eorum Statuum, qvorum eâ de re interest, & sine voto unanimi Electorum, non attentis votis majoribus. Qvod etiam debeant illa vectigalia esse prohibita, qvæ sub titulo accisarum imponuntur, salvâ tamen ubiqve potestate Statuum, accisas imponendi subditis. Vide tamen Aut. *omin. rer. ser. P. 1. n. 106.* ubi notat, Electores concessisse Bavaro perpetuationem vectigalis jam duplicati, exclusis intereslatis.

o) Qvi est art. 16. in Capit. Leopold. in qvo tamen verba: Auch sollen die jenigen Churfürsten &c. ad qvæ Autor etiam videtur respexisse, omissa sunt, qvia hodiè eorum nullus amplius videbatur esse usus. Conf. Fritsch. *in addit. p. 153.*

p) Contextus ostendit, subintelligendum: *pro lubitu.* Unde autorem non attinet censura Kulpis. *p. 85. in imperio*

Nec ſtati quid ad neceſſitates Reipubl. ab Ordinibus conferri ſuevit, niſi quod ſuſtentandæ Cameræ Spirenſi deſtinatur; quanquam & modicum iſtud ſat tædioſe à multis ſolvitur. Quondam etiam, Imperatore ad coronam Romæ petendam proficiſcente ab Ordinibus armanda & alenda erant IV. equitum & XX. peditum millia. Verum cum expeditiones illæ Romanæ dudum fieri deſierint, deſcriptiones eam ob cauſam conceptæ huic fini inſerviunt,

---

tributa indici novum non eſt, etſi Imperatoris arbitrio res omnis non ſit permiſſa. Multò minus tangit cenſura *de unit. Reip. c. 2. §. 18. p. 61: Iterum capere non poſſum, cur Nonnemo doctiſſimus Vir de Stat. Imp. c. 5. §. 7. nihil ab Ordinibus pro Imperio exigi veluti de plano pronuntiavit.* Ubi enim iſta pronuntiatio Autoris? Verba mox in hoc §. ſeqventia? *Sed ne hîc qvidem pro imperio aliqvid ab Ordinibus exactum,* aliud longè innuunt, & decepit ſe Vir Celeberrimus, ſi illud *pro imperio*, Befehls-Weiſe/ interpretatus eſt, ut videtur: Für das Reich/ qvam interpretationem refutant verba qvæ ſeqvuntur. Docere potius debuiſſent qvæ ipſe annotat *p. 60.* de pluralitate votorum in imponendis Collectis Imperii non attendenda, unitatem Reip. qvæ absqve pluralitatis votorum valore ſalva eſſe neqvit, in Imperio non amplius eſſe qværendam, & plurimos miraturos ſubſeqventem aſſertionem *d. p. 60.* Qvodſi imperator & ordines de qvota contributionum *convenerint*, qvæ anteà voluntatis fuerint, neceſſitatis futura, Statusqve non jure aliqvo *pactitio* ſed decreto Imperiali à *ſummâ poteſtate Civili* profecto ad ſolvendum obligari. Qvaſi ſumma poteſtas in exercendis juribus ſibi propriis conventione cum aliis habeat opus.

viunt, ut, si fors extra ordinem quid conferendum sit, ratæ partes singulorum Ordinum statim sciantur. Etsi & in istis super inæquali distributione à multis querelæ moveantur, quorundam opibus lapsu temporum attenuatis, aliorum auctis. In Turcicum bellum Germanis maxima vis auri insumta, cujus terror hactenus simplici plebeculæ alvum æque ac crumenam solvere suevit. Sed ne heic quidem pro imperio aliquid ab Ordinibus ac[illegible] In Comitiis aut per circummissos Legatos omnia impetrata, eo facilius, quod nonnullis Principibus ea res in quæstum vertit, dum particulam aliquam istius tributi extra ordinem paulo laxius impositi sibi decerpsere.

IIX. Arbitrium belli & pacis *q*) jam sat arctis inclusum legibus intelligitur, amoto rerum gerendarum nervo. *r*) Equidem possunt Austriacorum ditiones hereditariæ validum alere exercitum. Sed & easdem valde exhaustum iri, si solis onus incumbat, in aprico est. Ni ergo Ordines tam in bellum, quam in sumtus

Q ad

q) Pertinet etiam huc jus fœderum tanqvam juri belli & pacis maximè connexum, de qvo Kulpis. *de Un. Reip. c. 2. §. 16. p. 55.* In Coment. hic *p. 89. seq.* addit etiam jus mediationis & Gvarantiæ. Sed nescio an hoc ad regalia majestatis pertineat ejusqve characteres.

r) Taxat hoc Dn. Kulpis. *p. 86.* regalia non ex conseqventiis sed per se judicanda esse inculcans. Videlicet ex solenni illâ hypothesi de pulcritudine reip. mixtæ.

ad id conferendos consenserint, non est, quod auxilii quidpiam ab iisdem sibi polliceatur Cæsar. Cæterum uti non omnino ipsum destituere solent, si ab aliis invadatur; ita ultro alios armis petenti nemo temere adsistit, nisi peculiares ipsi cum Domo Austriaca rationes intercedant. Quin potius ex re Ordinum est, impedire, ne iste bellum alteri inferat, non solum, quia illa occasione tota Germania turbis involvi potest; sed etiam, quia ipsa Cæsaris victoria illis parum læta est futura, gliscente nimium ejusdem potentia, quam libertati suæ prægravem fore, non injuria metuunt. *vid. art. 13. 14. & 16.* s) *capitul. Leopold.* Quomodo itidem Cæsaris potestas circa fœdera ineunda sit restricta, docet *art. 10.* t) ejusdem capitulationis. Ubi non injuria mirari subit, quare Imperatori quidem interdicatur bellum alicui facere quocunque prætextu, aut fœdera cum exteris inire, citra consensum saltem Electorum: cum

s) Capit. Joseph. *art. 13. & 15.* Nam *art. 14. p. 156. Cap. Leopold.* ibi planè est omissus, prospiciens videlicet Regi Galliæ, imperii nunc hosti.

t) Est idem *art. 10. Cap. Josephi.* Sed ibi adjecta sunt qvædam libertatem Statuum circa fœdera pangenda concernentia, desumta *ex art. 8. § gaudeant. instr. pac.* ut adeò exinde appareat, Status plus posse qvam Imperatorem, cum Imperator ne qvidem fœdera defensiva pangere possit absqve consensu Electorum.

cum tamen nuperrime *u*) ad nos nunciatum sit, complures Electores Principesque, coitione facta, tractoque in partes rapacissimorum

Q 2 præ-

u) Hoc vult dicere: Non benè cohæret: Imperator non potest bella gerere nomine Imperii sine consensu Statuum, & tamen Status possunt sine consensu Imperatoris, scil. *ratione suorum territoriorum*. Et ita intelligo etiam Hippolithum à Lapide ap. Kulpis. *p. 87.* qvem adeò non feriunt qvæ ei opponit Dn Kulpisius *ibid.* Cæterum qværitur: an Status Imperii possint bella & fœdera tantum defensiva gerere & inire an etiam offensiva? Olim offensiva non [illegible] sine crimine fractæ pacis publicæ ex variis legum publicarum textibus adducunt Mylerus & Dn. Kulpisius *de Un. Reip. d. p. 54.* qvi eas constitutiones ad hodierna tempora qvoqve applicat, atqve exinde jus fœderum Statibus *in d. art. 8. Inst. p. ac.* indultum ad fœdera defensiva restringit. Mihi distingvendum videtur. Offensivum bellum vel injustum denotat, vel justum. Id jure naturali cuilibet est prohibitum, & videndum adeò annon in legibus illis de crimine fractæ pacis publicæ loqventibus talia intelligantur. Qvodsi vel maximè legis antiqvæ bella justa offensiva sine consensu imperii gerere interdicant, istæ qvidem leges post auctam hoc seculo Statuum potestatem & §. *gaudeant*, fortè non amplius ita pertinenter allegantur. Qvod fœdera attinet, posset potius *d. §. gaudeant* etiam de offensivis intelligi, cum *cujusqve conservatio & securitas* sæpè postulet etiam fœdera offensiva cum aliis inire, si eum in socium nolint recipere nisi hâc conditione. Et qvamvis *in d. art. 10. capit. Joseph.* additum sit: Zu Ihrer *Defension* Sicherheit und Wohlfarth & ita hic expresse mentio fiat Defensionis, non præsumendum tamen, Electores vocem hanc animo restringendi addidisse, sed *Defension & Sicherheit* pertinere ad *defensiva*, Wohlfa[illegible]

prædonum globo, Electoris Palatini x) ditiones invasisse, obtentu quorundam hujus jurium, quæ parum grata sibi fremunt. Et solo isthoc belli auspicio fuisse contentos, ut Cæsari obiter & non citra ferociam per literas significarent, quidnam sibi destinatum foret. Alium item Episcopum y) vicinis sibi Belgis, seipso autore, arma intulisse, quibus non difficulter magna Germaniæ pars posset involvi. Et hæc omnia patrata, durantibus & otiose inspectantibus Imperii Comitiis. Nam illud jamdudum in consuetudinem abiit, ut quidam Principum fœdere cum Suedis Gallisque implicentur; z) qui tamen ex longo tempore hostes sese aut æmulos Domus Austriacæ tulerunt.

IX. Videamus quid Imperatorri circa sacra pote-

Et qvid disputamus, si Statibus Imperii non difficile est bellis & fœderibus ab aliis pro offensivis venditatias, defensivorum titulum dare, ut de bello Moguntini adversus Palatinum notat Dn. *Kulpis. d. p. 88.* Qvod inde provenit, qvia inter eos, qvi in Statu naturali versantur, defensionis initium laxius habet spatium, qvam in statu civili, ut alibi dictum. Ergó nunqvam deerit occasio, bella offensiva pro defensivis venditandi, præprimis si qvis consideret, qvam difficile sæpè sit in statu civili discernendi autorem rixæ.

x) In causâ Wildfangiatus. Pacif. à Lapide *p. 374. & ad Instr. Pac. Part. I. Disc. 26.* Kulpis. *p. 88.*

y) Monasteriensem. *Pacif. & Kulpis. dd. ll.*

z) Respicit ad fœdus de ann. 1658. Kulpis. *p. 88.* Autor der Grundfeste *Part. 3. cap. 9. p. 331.*

poteſtatis competat. Nam ut de hac quoque ſit heic agendum, novæ Theologiæ *a*) addicti Politici faciunt, qui in partem iſtius poteſtatis civile imperium *b*) vocare non dubitant; cum apud Catholicos conſtantiſſima fides ſit, Sacerdotum opibus cumprimis noxium, ſi circa divina alius præter ipſos ullam diſponendi facultatem ſibi vindicet; ſique Laici ſola defenſi & locupletati cleri gloria contenti

 eſſe

a) Supponendum, in toto hoc paragrapho autorem loqvi ex hypotheſi perſonæ, qvam fingit, Itali ſcilicet religioni Pontificiæ addicti. Hoc ipſe Dn. Kulpiſ. *p. 91.* annotavit & Pacificus *p. 374.* addens: *Si extra illam larva aſſumptionem eſſent prolata illa dicteria, pura puta eſſent mendacia: Chriſtianiſſimus enim Proteſtantiſmus ſuperiori ſeculo exortus non novam, ſed novantiqvam Theologiam, Chriſti & Apoſtolorum ſincera & nivea doctrina* (utinam & vitæ!) *convenientem poſtliminio qvaſi reduxit, Chriſtianamqve religionem ab omni fermento Pontificio repurgavit.* Utinam vero eadem novum fermentum intrà ſe poſt mortem Lutheri non generaverit ambitione & avaritia Cleri, atqve ſocordiâ & negligentiâ JCtorum.

b) Kulpiſ. *p. 91.* ſuppeditat autores potiſſimos hanc controverſiam illuſtrantes. Non tamen dubito ſupereſſe ingenuo veritatis cultori multa hic eruenda: Multas enim cauſas verendi habeo, ut vel unus horum utrosqve ſcopulos Papacæſariam, & Cæſaropapiam cautè evitaverit. Præ reliqvis commendandus B. Puſendorffii *inſignis tractatus de habitu religionis ad rempublicam* qvi potiſſima præjudicia nec à Proteſtantibus hactenus ſeqveſtrata refutavit, in paucis fortè emendandus, de qvo alibi.

esse nolint. *c*) Cum igitur *d)* ante per Germaniam soli ritus Catholici vigerent, nisi quod in Bohemia Joannes Hussus non paucos haberet discipulos, & Judæi passim tolerarentur; per Martinum Lutherum magna clades rebus Pontificis præter opinionem illata est; & ex levibus caussis exorta rixa magnam Germaniæ partem ab obsequio sedis Romanæ avertit. Si verum dicere fas est, ut exigua scintilla in tantum incendium erumperet, causam præbuit *e*) tum inscitia eorum, qui primi sese Luthero opposuerunt, tum Leonis X. inconsulta præcipitantia. Scilicet miselli quidam fraterculi inter se rixabantur, quorum alteri pietas magis, cæteris quæstus Sacerdotum cordi videbatur. Utris-

c) Utinam nec hodiè Laici causas similia qverendi haberemus multas & graves. Sed dabit Deus his qvoqve finem.

d) *Noster Dn. de Monzambano pervenustè more suo exagitat hic Romanenses, ob jus qvod sibi circa sacra soli vindicant, historiamqve religiosæ reformationis prudenti stylo suo adeò egregiè depingit, ut legentis animus non possit non jucundissimæ lectionis voluptate impleri.* Verba sunt Pacifici *p.357.* Adde Sleidanum & Strauchium citatos *Kulpis. p.93.*

e) Si Autor ex Protestantis persona loqvi debuisset, haud dubiè potiores partes dedisset providentiæ divinæ. Jam cum Pontificium se finxerat, aliter disserere non poterat. Unde spontè sua cadit censura eorum, qvi profano nimis judicio Autorem attrectasse hoc negotium dixerunt, ap. *Kulpis. p.93. Conf. lit. a.* Accedit, qvod providentia divina non semper causas humanas secundas excludat, sed dirigat.

Utrisque ab initio ſancta habebatur autoritas Pontificis. Heic prudentis fuerat judicis, utrique ſe parti æqvum præbere, aut utrique parti mature ſilentium imponere, ne apud vulgus ea merx ſuſpecta fieri inciperet. Saltem non ita aperte in partes inſtitorum erat deſcendendum, ne ſummo paſtori lucrum magis, quam ſalus animarum curæ crederetur, aut quaſi iſte mallet peccata redimi, quam prohibere. Et præbebatur occaſio ſuſpicandi hominibus parum devotis, *f*) quaſi eadem cum medicis & chirurgis agitarent vota Sacerdotes, queis morbi ac vulnera hominum emolumento cedunt; quousque adeo iisdem bona fide indoleſcere nemini perſuadetur. Quod ſi autem ſtultum & ſacrilegum erat, ſententiam ferre in detrimentum Eccleſiæ vergentem; debebant hominem præfervidi ingenii donis aut per promiſſa delinire, ne facem iſte laicis præferret ad excutiendum Sacerdotum jugum. Et cum plurimi per ambitum aut largitiones ad dignitates Eccleſiaſticas adſpiraverint, tanti puto fuerat, monachum purpura involvere, *g*) ne tam

f) Ironicè pro ſuperſtitioſis. Ita & in noſtro Papatu: Superſtitiosè colens clerum devotus audit, licet cætera impius. Ulcera ejus tangens, licet in pietate ſe exercens impius audit, hæreticus, atheus, & qvid non? Sed ridet eos qvi in cœlis eſt, & Jehova irridet eos.

g) Cenſura Kulpiſii *p. 94. Satis conſtat, rem ita geſtam, ut nullius mortalium conſilio potuerit impediri. Ecqvo fine*

tam male de Ecclesia Romana mereretur. Enimvero cum Martinus ille deprehenderet, Sacerdotum apud tribunal nihil æqui sese obtenturum, Laicorum captare favorem instituit: Exinde Papam, qui aperte litem jam suam fecerat, pro judice recusavit agnoscere: Et ne Patronis destitueretur, docere cœpit, *b*) ad Principes seculares, aut qui his similem gerunt potestatem, spectare curam Ecclesiæ, cumque videant, per bona à majoribus ad pios usus destinata Clericorum ignaviam & luxuriam ali, fas esse, otiosa pecora sagina sua excuti. Id à multis avide arreptum, partim quod pleraque à veritate non aliena dici viderentur, partim

erga Pontificios aliqvis diceret, debuisse dono, aut per promissa deliniri aut purpurâ involvi Lutherum? Parum puto se moveri illiciis istis patietur, qvi ne qvidem præsentissimo mortis periculo deterreri poterat? Sed videtur Dn. Kulpis. non sedulò inqvisivisse in temperamenta hominum. Est qvoddam hominum genus, qvi mortis metu non terrentur, sed succumbunt tentationibus honorum & deliciarum, qvorum virtus per adversitates crescit, rebus secundis minuitur. Tali temperamento fuisse Lutherum, qvilibet harum meditationum gnarus facilè perspiciet. Rectè igitur secundum rationes Politicas philosophatur Autor, & admiranda Providentia divina, qvod istas tentationes à Luthero averterit.

b) Non ferit autorem censura alia Kulpisii *p. 94. qvod nec inter primaria emendata dogmata fuerit potestas circa sacra, sed jam de indulgentiarum nundinationibus aliisqve doctrinæ corruptelis præcesserit.* Qvasi non eadem dixerit hic Autor noster.

partim quod reditibus suis opimam inde alluvionem *i*) sperarent. Increbuerat quoque rumor, ab nostratibus simplices Germanos illudi, dum pecunia ex peccatis ipsorum redacta aleæ, luxuriæ, aut ad satiandam Papalium neptium avaritiam insumitur. Redibat quoque in memoriam dictum Martini V. pastore animarum oppido quàm dignum; sibi esse in votis, ut ciconia fiat, dummodo Germani in ranas verterentur. Et qui antehac tam mascule Romanorum arma repulerant, ingemiscebant, sese obtentu religionis ab imbelli hominum genere tantum non ad fœnum *l*) edendum compelli. Sed & nescio quid momenti attulerat restauratus tunc bonarum literarum cultus, quod nova isthæc disciplina tanto cum applausu reciperetur. Habent

i) Vide qvæ jam suprà præoccupavimus ad *cap. 2. §. 10. lit. 1. p. 130. seq.* Interim isti nævi doctrinæ non adscribendi, sed hominibus, & propterea non secludenda providentia.

l) Pacif. *p. 376.* Abominabilis vox est Herbipolensis Canonici, qvi tum temporis in hæc impia verba erupit: Wäre LUTHERUS noch ein 30. Jahr aussenblieben/ wir Geistlichen/ (rectius Geistlose) wolten es dahin gebracht haben/ daß die Bauren Heu und Stroh gefressen/ und uns Geistlichen die Capaunen selbst gebraten gebracht/ und die Junckern hätten uns die Stieffel/ Schue/ und Sporen butzen und schmieren müssen.

tam male de Ecclesia Romana mereretur. Enimvero cum Martinus ille deprehenderet, Sacerdotum apud tribunal nihil æqui sese obtenturum, Laicorum captare favorem instituit. Exinde Papam, qui aperte litem jam suam fecerat, pro judice recusavit agnoscere: Et ne Patronis destitueretur, docere cœpit, *b*) ad Principes seculares, aut qui his similem gerunt potestatem, spectare curam Ecclesiæ, cumque videant, per bona à majoribus ad pios usus destinata Clericorum ignaviam & luxuriam ali, fas esse, otiosa pecora sagina sua excuti. Id à multis avide arreptum, partim quod pleraque à veritate non aliena dici viderentur, partim

---

erga Pontificium aliqvis diceret, debuisse donis, aut per promissa delinire aut purpurâ involvi Lutherum? Parum puto se moveri illiciis istis patietur, qvi ne qvidem præsentissimo mortis periculo deterreri poterat? Sed videtur Dn. Kulpis. non sedulò inqvisivisse in temperamenta hominum. Est qvoddam hominum genus, qvi mortis metu non terrentur, sed succumbunt tentationibus honorum & deliciarum, qvorum virtus per adversitates crescit, rebus secundis minuitur. Tali temperamento fuisse Lutherum, qvilibet harum meditationum gnarus facilè perspiciet. Rectè igitur secundum rationes Politicas philosophatur Autor, & admiranda Providentia divina, qvod istas tentationes à Luthero averterit.

b) Non ferit autorem censura alia Kulpisii *p. 94. qvod nec inter primaria emendata dogmata fuerit potestas circa sacra, sed jam de indulgentiarum nundinationibus aliisqve doctrinæ corruptelis præcesserit.* Qvasi non eadem dixerit hic Autor noster.

partim quod reditibus ſuis opimam inde alluvionem *i*) ſperarent. Increbuerat quoque rumor, ab noſtratibus ſimplices Germanos illudi, dum pecunia ex peccatis ipſorum redacta aleæ, luxuriæ, aut ad ſatiandam Papalium neptium avaritiam inſumitur. Redibat quoque in memoriam dictum Martini V. paſtore animarum oppido quàm dignum; ſibi eſſe in votis, ut ciconia fiat, dummodo Germani in ranas verterentur. Et qui antehac tam maſcule Romanorum arma repulerant, ingemiſcebant, ſeſe obtentu religionis ab imbelli hominum genere tantum non ad fœnum *l*) edendum compelli. Sed & neſcio quid momenti attulerat reſtauratus tunc bonarum literarum cultus, quod nova iſthæc diſciplina tanto cum applauſu reciperetur. Habent enim

i) Vide qvæ jam ſuprà præoccupavimus ad *cap. 2. §. 10. lit. 1. p. 130. ſeq.* Interim iſti nævi doctrinæ non adſcribendi, ſed hominibus, & propterea non ſecludenda providentia.

l) Pacif. *p. 376.* Abominabilis vox eſt Herbipolenſis Canonici, qvi tum temporis in hæc impia verba erupit: Wäre LUTHERUS noch ein 30. Jahr auſſenblieben/ wir Geiſtlichen/ (rectius Geiſtloſe) wolten es dahin gebracht haben/ daß die Bauren Heu und Stroh gefreſſen/ und uns Geiſtlichen die Capaunen ſelbſt gebraten gebracht/ und die Junckern hätten uns die Stieffel/ Schue/ und Sporen butzen und ſchmieren müſſen.

enim id homines eruditi, ut non facile adduci queant ad credenda illa, quæ à ratione videntur abhorrere. *m)*

X. Isthac occasione magna pars rituum, *n)* & si quæ dogmata novis doctoribus superflua aut falsa judicabantur, apud multos Germaniæ populos eliminata; simul Clerici passim bonis sacris evoluti. Super istis bonis cum occupatoribus apud Cameram plurimæ lites intenderentur, & vero hæc in clericos videretur pronior, novæ religioni addicti, quos Protestantes vocari mos invaluit, jurisdictionem Cameræ

m) Non confundendæ duæ assertiones distinctæ. Aliud est: non credere qvod rationi repugnat, aliud, non credere qvod rationem superat. Ulterius aliæ duæ assertiones distinctæ: Aliud est: non credere velle, qvod repugnat Scripturæ Sacræ, aliud: non credere velle libellis humanis, etsi Scripturam ubiqve crepantibus. Hinc, qvæ hâc occasione colliguntur dicteria à Burgoldensi *Part. 2. Disc. 2. n. 3.* de religione eruditorum; *Credunt qvod volunt &c.* facilè corruunt. Atheorum causam non agimus, qvi nihil credunt. Sed aperte etiam est miserrima conditio superstitiosorum Hypocritarum etiam inter Protestantes, qvi aut credunt qvod *nolunt*, aut qvod *Sacerdotes eorum volunt*, aut *nesciunt*, *qvid credant*. Datur ergo religio eruditorum media inter ista duo extrema atheismum & superstitionem, de qvâ dixi *in cogitationibus menstruis Germanicis anni 89. mens. Jan. p. 59. seq.*

n) Nihil hic monendum. Autores huc facientes adduxit Kulpisius *p. 94. Conf. Burgold. P. 1. Disc. 1. n. 20. seq. & P. 2. Disc. 2.*

Cameræ ſaltem hac in parte detrectabant agnoſcere. Etſi enim aliàs ante omnia leges jubeant ſpoliatos reſtitui; non ſine ratione tamen tergiverſabantur Proteſtantes, cauſati, prius generali concilio, eoque legitimo, aut alio conventu publico definiendum, ejectos clericos veram fovere religionem. Ni hoc probatum fuerit, id qvod ipſis ſit perſuaſum, impudenter ipſos petere fruitionem bonorum, quæ à majoribus vero cultui divino ſint conſecrata. Enimvero cum ſolis rationibus & proteſtationibus parum ſeſe tutos crederent, plerique eorundem fœdere, quod Smalkaldium vocant, junguntur, ad repellendam vim ex cauſa religionis mutatæ intentatam. Ad arma inde procurſum, quæ cum infeliciter ceſſiſſent Proteſtantibus, captis Electore Saxone & Landgravio Haſſiæ, religio quoque ipſorum non parum videbatur nutare. Donec Mauritii Saxonis armis reſtituta horum potentia Transactio Paſſavii iniretur, cujus capita paſſim apud autores hiſtoriæ Germanicæ invenire licet. Poſt vero in Comitiis Auguſtanis Anno 1555. habitis religioni Proteſtantium ampliſſime fuit cautum, per modum publicæ legis ſancita Pace, quam vocant, Religioſa. Ibi præcipue conventum, ne partes ſe invicem obtentu religionis invadant, lædant, aut ad eandem ejurandam vi adigant. Si quæ bona

Eccle-

Ecclesiastica, quæ ad Statum aliquem immediatum non pertinuerunt, ab Ordinibus secularibus fuerint occupata, modo clerici tempore Transactionis Passaviensis, aut interea, ista non possederint, possessoribus relinquantur, neque propter hæc Camera in occupatores jus dicat. Jurisdictio Ecclesiastica in socios Augustanæ Confessionis suspendatur, & ipsis circa sacra sua disponendi sit facultas. Ne quis alterius subditos in suam religionem pertrahat, eorumque defensionem obtentu religionis suscipiat. Subditis tamen, qui ceremoniis sunt addicti à superiori suo diversis, detur facultas sua bona vendendi, & alio migrandi. Si dissidium religionis per licita media non componatur, pax ista in perpetuum duret.

XI. Acerrime autem disceptatum fuit super concedenda clericis Catholicis licentia amplectendi religionem Augustanam, ita ut cum dignitate simul retinere daretur ditiones sacras. Id quod Protestantes obnoxiè urgebant, in magnam suæ religionis redundare infamiam, si suscepta ejus professione dignitate bonisque sit cedendum. Multis hac via ad puriorem doctrinam aditum obstrui. Sibi hautquidquam in animo esse, ditiones sacras in profanos usus convertere, Capitulis liberam electionem adimere. Verum cum isthac

licentia

licentia jugulum religionis Catholicæ per Germaniam peti satis adpareret, non minus præfracte Catholici Status istis sese opposuerunt, & favente ipsis Ferdinando obtinuerunt, ut hæc clausula paci religiosæ insereretur: si Clericus ad Protestantium religionem transeat, beneficia quæ habuit Ecclesiastica perdat, salva tamen existimatione. Etsi tunc & aliquoties postea, cumprimis in causa Coloniensi, de ista clausula questi sint Protestantes, neque ea sese teneri asseruerint. *o*)

XII. Enimvero isthæc pax omnia discordiarum semina, ex diversitate religionis oborta, tollere hautquidquam potuit. Nam & inter ipsos novæ religioni addictos in partes discessum, *p*) quod plerique quidem verbis Augu-stanæ

o) Adde Kulpis. *p. 96.* Burgold. *P. 2. Disc. 10.* Controversia omnis sublata per confirmatum Reservatum Ecclesiasticum *in Instrum. Pac. art. V.* §. 15. Anteqvam vero id fieret, acriter ex utraqve parte in tractationibus pacis discrepatum. *Vide Pfanner. Historiam Pacis Westphalicæ paginis in indice sub voce: Reservatum Ecclesiasticum notatis.* Verè Autor: Jugulum Religionis Catholicæ fuisse petitum istâ disputatione. Et dolendum, etiam ex nostrâ parte satis palpabiliter ostensum, curam religionis acqvirendis regionibus prætextu sumi. Vel illa ratio ab Autore hîc notata: *Multis hâc viâ ad puriorem doctrinam aditum adstrui* ostendit, ex doctrinâ Machiavelli magis, qvàm Evangelicis principiis tùm fuisse disputatum. &c.

p) Autores huc pertinentes vide ap. Kulpis. *p. 97.* Junge Burgold. *P. 1. Disc. 1. & P. 2. Disc. ult.*

ſtanæ confesſionis ſimpliciter inhærerent, alii ſimatius quædam dogmata proponenda cenſerent. Et quanquam cordatioribus videretur, rem tanti non eſſe, ut propterea in bella velut civilia iretur; tamen animi invicem non mediocriter exacerbati fuerunt intemperie concionatorum, q) & artificio Catholicorum, quibus diſſenſio adverſariorum multum ad victoriam profutura erat. Cumque à pace religioſa excluſi eſſent, qui neque Catholicam, neque Augu-

q) Eâdem intemperie animi Laicorum adhuc hodiè exacerbantur, cum tamen inter Utriusqve religionis aſſeclas non ſit fundamentalis diſſenſus. Acceſſit, qvod per curam Cleri noſtri ex cathedra Lutheri ſeminarium factum fuerit & adhuc foveatur, unde in ditiones Evangelicas circumcirca rixatores & hæretifices, ſummis viribus pacem etiam civilem inter Laicos utriusqve religionis & turbantes & impedientes, alioſqve pacificos Viros Syncretiſtarum & Atheiſtarum nominibus contumelioſis inſignientes, hactenus diſtributi ſunt, qvorum tamen per Divinam clementiam proximè inſtat interitus, cum & Politici & cujuscunqve alterius conditiones Laici nuditatem eorum, qvam qvotidie ipſimet qvaſi ebrii magis magisqve detegunt, agnoſcere magis magisqve & pios ac genuinos Verbi divini miniſtros, ad fontes ſacros rejectis ineptiis Scholaſticorum ducentes & Pacis viros, à Clero plusqvam Pontificio ſecernere incipiant. Si vobis hæc videantur paradoxa, Auditores, legite qvæſo Per Illuſtris & Excellentiſſimi Dn. de Jena *Differt. 23. de Ratione Status concluſ. 4. ad finem à p. 359. ad p. 380.* Legite cum attentione. Et ſi abſolveritis legite ſecundâ & tertiâ vice. Qvot enim ibi verba, tot pondera, tot veritates.

Auguſtanam fidem ſectarentur; *r*) callide laborabant Catholici, ut ad illos, qui politius ſeſe credere arbitrabantur, Auguſtana confeſſio

r) Communiter hic articulus Pacis religioſæ, & qvi huic reſpondet in Inſtrumento pacis, qvod præter tres religiones alia in Imperio non debeat tolerari *art. 7. in fine* ita exponi ſolet, acſi Principes Evangelici non haberent regale tolerandæ etiam religionis alterius. Qvæ expoſitio ſtudio Cleri noſtri ſtabilita fuit, etſi repugnet & juri naturali, & principiis primis Chriſtianiſmi, & regulis omnibus bonæ interpretationis. Verba pactorum ex mente & causâ impulſivâ paciſcentium interpretanda. Pontificius Clerus oriente reformatione primum principium Anti-Chriſti de non tolerandis diſſentientibus in myſteriis fidei inculcarat Politicis Catholicis; Principes Evangelici & Theologi eorum contrà ex Principiis Evangelii tolerantiam & jus clerum in ordinem redigendi prætendebant. Ergo hi non poterant ſalvis principiis ſuis urgere, ut iſta clauſula Paci religioſæ insereretur, ſed Catholici Principes neceſſitati cedentes (fremente licet Pontifice) illam inſeri curabant, nullum alium adeò ſenſum inferentem, qvam qvod, ſi ſocietas aliqva in Imperio tertiæ religioni addicta oriretur, Catholici Principes non velint Pace hâc religiosâ teneri, ſed libertatem ſibi reſervent, ex principiis Cleri Pontificii eam oppugnandi. Eadem ratio fuit poſteà Reformatorum, cum qvidam ex Clero noſtro eadem Principia Pontificia Principibus noſtris inſtillarent, & idem ergo ſenſus Inſtrumenti Pacis eſſe debet. Et abſurdum foret dicere, Principes Evangelicos voluiſſe in iſtis Pacis inſtrumentis potiſſimo regalium ſuorum circa ſacra renunciare, & in favorem Rixatorum & Pacis turbatorum potiſſimum præceptorum Chriſti de diligendis fratribus & per amorem reducendis errantibus ejurare. Plura ali[illegible] ſione.

ſio nihil ſpectare à reliquis, eidem ſimplicius addictis, judicaretur. Quanquam autem hi *s*) non ſemel publice teſtarentur, illos ob diſſenſum non capitalem à pace ſacra hautquidquam ſequeſtrandos; effecit tamen Sacerdotum fervor, *t*) ut utrique ſeorſim ſuas rationes habere inciperent, parciusque in commune conſulerent: imo cum una pars à Catholicis premeretur, aliorum nonnulli tacite ſpectarent eos pereuntes, aut auxilia quoque in eosdem ſubmitterent. Extitere deinceps aliæ disſidiorum cauſæ; & demum in Bohemia incendium exortum, quo mox univerſa Germania fuit involuta. Eo in bello cum fortuna ab initio Cæſari ſupra votum arriſiſſet, isque magnam Germaniæ partem jam armis oppreſſam teneret, anno demum hujus ſeculi xxx. Edictum promulgat ſuper reſtituendis bonis Eccleſiaſticis, quæ poſt transactionem Paſſavienſem à ſecularibus eſſent occupata. Edicti arcana ratio hæc erat, ut Cæſar ſibi conciliaret Sacerdotes, reliquosque Ordines Catholi-

s) Politici ſcilicet. De Clero enim Lutherano vix probabile, niſi illo, qvi in contumeliam à rixatoribus Syncretiſtarum nomine fuit compellatus.

t) Pertinent huc Sacerrini libelli: Lieber Türckiſch als Calviniſch & alii ſimilis tenoris. *Confer Pufend. Hiſt. Suec. lib. 7. §. 43. & 44.* & qvæ diſſeruimus *in Cogit. menſtruis de anno 1688. Part. 2. p. 362. ſeqq.*

tholicos, & iisdem persuaderet, quæ moliretur in gratiam religionis suscipi, non ad opprimenda Ordinum jura. Quod si autem hisce auxiliantibus, aut saltem non reluctantibus, Protestantes subegisset, in proclivi deinceps erat, reliquos etiam ad nutus suos componere. Sed quomodo ea destinata eventus destituerit, notissimum est. Demum in pace Osnabrugensi prolixe super negotio religionis fuit cautum articulo V. ubi transactio Passaviensis & pax religiosa denuo confirmata: & expresse eandem ad Reformatos aut Calvinianos, uti vocant, pertinere declaratum. Additum, quæ post Kalendas Januarias anni 1624. in Ecclesiasticis, & eorum intuitu in Politicis mutata, in eum statum reponantur, quo dicto tempore fuerunt; adeoque bona sacra, quæ tunc à Catholicis tenebantur, & interim abs Protestantibus occupata fuerint, istis restituantur, & vice versa. Bona sacra mediata, quæ Protestantes dicto tempore possederunt, in perpetuum retineant. Jus religionem mutandi, quod antea Ordinibus libere videbatur competere, ita constringatur, ut subditi Ordinum Catholicorum Augustanæ Confessioni addicti, qui anno 1624. exercitium suæ religionis habuerunt, id retineant; in eodem turbati restituantur: qui illud dicto anno non habuerunt, libertate conscientiæ gaudeant, cultum

XIII. Ad potestatem legislatoriam pergimus. Ea cui competat, planius adparebit, si intelligamus, quali jure & unde introducto Germania utatur. Ubi facem nobis prætulit *Hermannus Conringius* erudito tractatu *de Origine Juris Germanici*, quem heic fere sequimur. *y*) Opero-

principi gerere, nec rectius episcopalia forte jura dixeris Principes nostros exercere, non magis, atque si jurisdictionem Ministro tuo mandatam, vel de facto ab ipso usurpatam, cum vindicaveris, Minister appellari possis, ejusque personam repræsentare respectu illius diceris. Nec hac de verbis est; observatio, sed ad jus rei multum interest, itane an aliter loqvaris. Et potius Episcopus duplicem personam gerit, nempe Ecclesiasticam & judicis. Ita est, jure superioritatis exercent principes, qvæ in sacris exercent. Nec opus, Jus Papale aliqvod Principibus Protestantibus competens novâ fictione ex non rectè explicato §. *Jus diœcesanum 48. artic. 5. Instr. Pac.* introducere. Aut enim, qvæ ad jus istud Papale referuntur repugnant regulis Christianismi & rectæ rationis, ac à Papâ ex principiis Anti-Christianis usurpata sunt, e. g. jura pallii, & similia, & qvilibet videt, talia Principibus Protestantibus non sine apertâ læsione religionis Evangelicæ svaderi posse, vel sunt à Papis injustâ invasione regalis Principum circa sacra hactenus malâ fide possessa; qvis vellet svadere Dominis jura sua recuperantibus, ut titulum juris sui à malæ fidei possessore derivarent? alias inconvenientias ex istâ doctrinâ oriundas ut jam taceam.

y) Adde *Conradi Sinceri* (sub qvo nomine latere voluisse censetur Dn. Kulpisius) *Dissertationem Epistolicam de Germanicarum Legum Veterum ac Romani Juris in Rep. nostrâ origine autoritateqve præsenti*, omnibus Juris Studiosis ut initio studiorum eam præmittant & diligenter medi-

Operosus autem est laudatus *Conringius* circa refellendam communem opinionem, quasi jussu Lotharii Saxonis circa A. C. 1130. in scholas pariter & fora Jus Romanum sit receptum; *z*) ostenditque, ad seculum usque tertium decimum judicia Germaniæ non tam ex jure scripto, *a*) quam ex receptis moribus, aut ex æquo & bono sententias pronunciasse; judicesque ad privatas causas lectos non doctrina præstantes, sed quos senilis prudentia, pietas & justitia commendabat, plerisque tunc è populo laico legendi scribendique imperitis. Seculo porro tertio decimo Jus Canonicum *b*) paulatim in Germaniam irrepsit,

 neque

tentur vel ideò commendandam, qvod primus de usu legum Germanicarum hodierno sanè philosophatus esse videatur. Conf. qvæ diximus *in Vindiciis de exiguo Pandectarum usu in foris Germaniæ* & in dissert. *de usu action. pœnal. in for. German. c. 1.* Digna qvoqve sunt Kulpisii verba *ad d. l. p. 99.* qvæ apponantur. *Qvanti sint Reip. nostræ morbi vix aliunde rectius, qvàm ex legibus hic allegari solitis cognoscitur, qvarum tanta est confusio, ut & judicem in foro & Interpretes in Scholis sæpissimè in errorem seducat. Hujus mali vix alia potest afferri causa, qvod nostras leges Germanicas proprias non satis curavimus, alienis verò, Canonicis ac Romanis, & cum his Doctorum glossis, nimium concessimus locum.*

z) Conring. *c. 20--24.* Kulpis. *p. 100.*

a) Conring. *c. 25.*

b) Conring. *cap. 26.* Strauch & Ziegler *de origine & autoritate Juris Canonici* Kulpis. *p. 100. seq.*

enim id homines eruditi, ut non facile adduci queant ad credenda illa, quæ à ratione videntur abhorrere. *m)*

X. Isthac occasione magna pars rituum, *n)* & si quæ dogmata novis doctoribus superflua aut falsa judicabantur, apud multos Germaniæ populos eliminata; simul Clerici passim bonis sacris evoluti. Super istis bonis cum occupatoribus apud Cameram plurimæ lites intenderentur, & vero hæc in clericos videretur pronior, novæ religioni addicti, quos Protestantes vocari mos invaluit, jurisdictionem Cameræ

m) Non confundendæ duæ assertiones distinctæ. Aliud est: non credere qvod rationi repugnat, aliud, non credere qvod rationem superat. Ulterius aliæ duæ assertiones distinctæ: Aliud est: non credere velle, qvod repugnat Scripturæ Sacræ, aliud: non credere velle libellis humanis, etsi Scripturam ubiqve crepantibus. Hinc, qvæ hâc occasione colliguntur dicteria à Burgoldensi *Part. 2. Disc. 2. n. 3.* de religione eruditorum; *Credunt qvod volunt &c.* facilè corruunt. Atheorum causam non agimus, qvi nihil credunt. Sed aperte etiam est miserrima conditio superstitiosorum Hypocritarum etiam inter Protestantes, qvi aut credunt qvod *volunt*, aut qvod *Sacerdotes eorum volunt*, aut *nesciunt*, *qvid credant*. Datur ergo religio eruditorum media inter ista duo extrema atheismum & superstitionem, de qvâ dixi *in cogitationibus menstruis Germanicis anni 89. mens. Jan. p. 59. seq.*

n) Nihil hic monendum. Autores huc facientes adduxit Kulpisius *p. 94. Conf. Burgold. P. 1. Disc. 1. n. 20. seq. & P. 2. Disc. 2.*

Cameræ saltem hac in parte detrectabant agnoscere. Etsi enim aliàs ante omnia leges jubeant spoliatos restitui; non sine ratione tamen tergiversabantur Protestantes, causati prius generali concilio, eoque legitimo, aut alio conventu publico definiendum, ejectos clericos veram fovere religionem. Ni hoc probatum fuerit, id qvod ipsis sit persuasum, impudenter ipsos petere fruitionem bonorum, quæ à majoribus vero cultui divino sint consecrata. Enimvero cum solis rationibus & protestationibus parum sese tutos crederent, plerique eorundem fœdere, quod Smalkaldium vocant, junguntur, ad repellendam vim ex causa religionis mutatæ intentatam. Ad arma inde procursum, quæ cum infeliciter cessissent Protestantibus, captis Electore Saxone & Landgravio Hassiæ, religio quoque ipsorum non parum videbatur nutare. Donec Mauritii Saxonis armis restituta horum potentia Transactio Passavii iniretur, cujus capita passim apud autores historiæ Germanicæ invenire licet. Post vero in Comitiis Augustanis Anno 1555. habitis religioni Protestantium amplissime fuit cautum, per modum publicæ legis sancita Pace, quam vocant, Religiosa. Ibi præcipue conventum, ne partes se invicem obtentu religionis invadant, lædant, aut ad eandem ejurandam vi adigant. Si quæ bona Eccle-

Ecclesiastica, quæ ad Statum aliquem immediatum non pertinuerunt, ab Ordinibus secularibus fuerint occupata, modo clerici tempore Transactionis Passaviensis, aut interea, ista non possederint, possessoribus relinquantur, neque propter hæc Camera in occupatores jus dicat. Jurisdictio Ecclesiastica in socios Augustanæ Confessionis suspendatur, & ipsis circa sacra sua disponendi sit facultas. Ne quis alterius subditos in suam religionem pertrahat, eorumque defensionem obtentu religionis suscipiat. Subditis tamen, qui ceremoniis sunt addicti à superiori suo diversis, detur facultas sua bona vendendi, & alio migrandi. Si dissidium religionis per licita media non componatur, pax ista in perpetuum duret.

XI. Acerrime autem disceptatum fuit super concedenda clericis Catholicis licentia amplectendi religionem Augustanam, ita ut cum dignitate simul retinere daretur ditiones sacras. Id quod Protestantes obnoxiè urgebant, in magnam suæ religionis redundare infamiam, si suscepta ejus professione dignitate bonisque sit cedendum. Multis hac via ad puriorem doctrinam aditum obstrui. Sibi hautquidquam in animo esse, ditiones sacras in profanos usus convertere, Capitulis liberam electionem adimere. Verum cum isthac licentia

licentia jugulum religionis Catholicæ per Germaniam peti satis adpareret, non minus præfracte Catholici Status istis sese opposuerunt, & favente ipsis Ferdinando obtinuerunt, ut hæc clausula paci religiosæ insereretur: si Clericus ad Protestantium religionem transeat, beneficia quæ habuit Ecclesiastica perdat, salva tamen existimatione. Etsi tunc & aliquoties postea, cumprimis in causa Coloniensi, de ista clausula questi sint Protestantes, neque ea sese teneri asseruerint. *o*)

XII. Enimvero isthæc pax omnia discordiarum semina, ex diversitate religionis oborta, tollere hautquidquam potuit. Nam & inter ipsos novæ religioni addictos in partes discessum, *p*) quod plerique quidem verbis Augustanæ

o) Adde Kulpis. *p. 96.* Burgold. *P. 2. Disc. 10.* Controversia omnis sublata per confirmatum Reservatum Ecclesiasticum *in Instrum. Pac. art. V. §. 15.* Anteqvam vero id fieret, acriter ex utraqve parte in tractationibus pacis discrepatum. *Vide Pfanner. Historiam Pacis Westphalicæ paginis in indice sub voce: Reservatum Ecclesiasticum notatis.* Verè Autor: Jugulum Religionis Catholicæ fuisse petitum istâ disputatione. Et dolendum, etiam ex nostrâ parte satis palpabiliter ostensum, curam religionis acqvirendis regionibus prætextu sumi. Vel illa ratio ab Autore hìc notata: *Multis hâc viâ ad puriorem doctrinam aditum adstrui* ostendit, ex doctrinâ Machiavelli magis, qvàm Evangelicis principiis tùm fuisse disputatum. &c.

p) Autores huc pertinentes vide ap. Kulpis. *p. 97.* Junge Burgold. *P. 1. Disc. 1. & P. 2. Disc. ult.*

ſtanæ confeſſionis ſimpliciter inhærerent, alii ſimatius quædam dogmata proponenda cenſerent. Et quanquam cordatioribus videretur, rem tanti non eſſe, ut propterea in bella telut civilia iretur; tamen animi invicem non mediocriter exacerbati fuerunt intemperie concionatorum, q) & artificio Catholicorum, quibus diſſenſio adverſariorum multum ad victoriam profutura erat. Cumque à pace religioſa excluſi eſſent, qui neque Catholicam, neque Augu-

q) Eâdem intemperie animi Laicorum adhuc hodiè exacerbantur, cum tamen inter Utriusqve religionis aſſeclas non ſit fundamentalis diſſenſus. Acceſſit, qvod per curam Cleri noſtri ex cathedrâ Lutheri ſeminarium factum fuerit & adhuc foveatur, unde in ditiones Evangelicas circumcirca rixatores & hæretifices, ſummis viribus pacem etiam civilem inter Laicos utriusqve religionis & turbantes & impedientes, alioſqve pacificos Viros Syncretiſtarum & Atheiſtarum nominibus contumelioſis inſignientes, hactenus diſtributi ſunt, qvorum tamen per Divinam clementiam proximè inſtat interitus, cum & Politici & cujuscunqve alterius conditiones Laici nuditatem eorum, qvam qvotidie ipſimet qvaſi ebrii magis magisqve detegunt, agnoſcere magis magisqve & pios ac genuinos Verbi divini miniſtros, ad fontes ſacros rejectis ineptiis Scholaſticorum ducentes & Pacis viros, à Clero plusqvam Pontificio ſecernere incipiant. Si vobis hæc videantur paradoxa, Auditores, legite qvæſo Per Illuſtris & Excellentiſſimi Dn. de Jena *Differt. 23. de Ratione Status concluſ. 4. ad finem à p. 359. ad p 380.* Legite cum attentione. Et ſi abſolveritis legite ſecundâ & tertiâ vice. Qvot enim ibi verba, tot pondera, tot veritates.

Augustanam fidem sectarentur; *r*) callide laborabant Catholici, ut ad illos, qui politius sese credere arbitrabantur, Augustana confessio

r) Communiter hic articulus Pacis religiosæ, & qvi huic respondet in Instrumento pacis, qvod præter tres religiones alia in Imperio non debeat tolerari *art. 7. in fine* ita exponi solet, acsi Principes Evangelici non haberent regale tolerandæ etiam religionis alterius. Qvæ expositio studio Cleri nostri stabilita fuit, etsi repugnet & juri naturali, & principiis primis Christianismi, & regulis omnibus bonæ interpretationis. Verba pactorum ex mente & causâ impulsivâ paciscentium interpretanda. Pontificius Clerus oriente reformatione primum principium Anti-Christi de non tolerandis dissentientibus in mysteriis fidei inculcarat Politicis Catholicis: Principes Evangelici & Theologi eorum contrà ex Principiis Evangelii tolerantiam & jus clerum in ordinem redigendi prætendebant. Ergo hi non poterant salvis principiis suis urgere, ut ista clausula Paci religiosæ insereretur, sed Catholici Principes necessitati cedentes (fremente licet Pontifice) illam inseri curabant, nullum alium adeò sensum inferentem, qvam qvod, si societas aliqva in Imperio tertiæ religioni addicta oriretur, Catholici Principes non velint Pace hâc religiosâ teneri, sed libertatem sibi reservent, ex principiis Cleri Pontificii eam oppugnandi. Eadem ratio fuit posteà Reformatorum, cum qvidam ex Clero nostro eadem Principia Pontificia Principibus nostris instillarent, & idem ergo sensus Instrumenti Pacis esse debet. Et absurdum foret dicere, Principes Evangelicos voluisse in istis Pacis instrumentis potissimo regalium suorum circa sacra renunciare, & in favorem Rixatorum & Pacis turbatorum potissimum præceptorum Christi de diligendis fratribus & per amorem reducendis errantibus ejurare. Plura ali[illegible] [illegible]sione.

ſio nihil ſpectare à reliquis, eidem ſimplicius addictis, judicaretur. Quanquam autem hi *s*) non ſemel publice teſtarentur, illos ob diſſenſum non capitalem à pace ſacra hautquidquam ſequeſtrandos; effecit tamen Sacerdotum fervor, *t*) ut utrique ſeorſim ſuas rationes habere inciperent, parciusque in commune conſulerent: imo cum una pars à Catholicis premeretur, aliorum nonnulli tacite ſpectarent eos pereuntes, aut auxilia quoque in eosdem ſubmitterent. Extitere deinceps aliæ disſidiorum cauſæ; & demum in Bohemia incendium exortum, quo mox univerſa Germania fuit involuta. Eo in bello cum fortuna ab initio Cæſari ſupra votum arriſiſſet, isque magnam Germaniæ partem jam armis oppreſſam teneret, anno demum hujus ſeculi XXX. Edictum promulgat ſuper reſtituendis bonis Eccleſiaſticis, quæ poſt transactionem Paſſavienſem à ſecularibus eſſent occupata. Edicti arcana ratio hæc erat, ut Cæſar ſibi conciliaret Sacerdotes, reliquosque Ordines Catholi-

s) Politici ſcilicet. De Clero enim Lutherano vix probabile, niſi illo, qvi in contumeliam à rixatoribus Syncretiſtarum nomine fuit compellatus.

t) Pertinent huc Sacerrini libelli: Lieber Türckiſch als Calviniſch & alii ſimilis tenoris. *Confer Pufend. Hiſt. Svec. lib. 7. §. 43. & 44.* & qvæ diſſeruimus *in Cogit. menſtruis de anno 1688. Part. 2. p. 362. ſeqq.*

tholicos, & iisdem persuaderet, quæ moliretur in gratiam religionis suscipi, non ad opprimenda Ordinum jura. Quod si autem hisce auxiliantibus, aut saltem non reluctantibus, Protestantes subegisset, in proclivi deinceps erat, reliquos etiam ad nutus suos componere. Sed quomodo ea destinata eventus destituerit, notissimum est. Demum in pace Osnabrugensi prolixe super negotio religionis fuit cautum articulo V. ubi transactio Passaviensis & pax religiosa denuo confirmata: & expresse eandem ad Reformatos aut Calvinianos, uti vocant, pertinere declaratum. Additum, quæ post Kalendas Januarias anni 1624. in Ecclesiasticis, & eorum intuitu in Politicis mutata, in eum statum reponantur, quo dicto tempore fuerunt; adeoque bona sacra, quæ tunc à Catholicis tenebantur, & interim abs Protestantibus occupata fuerint, istis restituantur, & vice versa. Bona sacra mediata, quæ Protestantes dicto tempore possederunt, in perpetuum retineant. Jus religionem mutandi, quod antea Ordinibus libere videbatur competere, ita constringatur, ut subditi Ordinum Catholicorum Augustanæ Confessioni addicti, qui anno 1624. exercitium suæ religionis habuerunt, id retineant; in eodem turbati restituantur: qui illud dicto anno non habuerunt, libertate conscientiæ gaudeant, cultum

tamen ſuum exerceant tantum intra privatos parietes, aut in vicinis locis. Quod ſi tamen à Domino territorii migrare ſint juſſi, liberum ſit bona vendere, aut per miniſtros eadem adminiſtrare. Nonnulla quoque Cæſar ſuis ſubditis in gratiam Principum Proteſtantium indulſit. Cautum præterea, ut, ſi deinceps Principum aliquis religionem mutarit, *u)* id ei ſit impune, ſuæque religionis Sacerdotes in aula ſecum queat habere: ſubditos tamen ad ſuam religionem vi non adigat, ſed in hactenus recepta relinquat. Etſi & hiſce licitum eſt, ultro Domini ſui ſacra amplecti. Obſervandum præterea, libertatem illam religionis eſſe ſancitam per modum pacti, æquales inter initi, & in quo ipſe Cæſar alterius partis eſt acceſſio; adeoque neque Cæſari, neque reliquis Ordinibus Catholicis, utut forte numero ſuperantibus, aliquid hic immutare licet. Sed & illud manifeſtum eſt, Ordinum Proteſtantium meliorem heic conditionem eſſe, quam Catholicorum; cum hi à Pontifice dependeant, illi de

ſuis

u) Diſpoſitum expreſsè *art. 7. Pacis Monaſt.* §. 1. qvod cujusqve Statuum & ſubditorum *libertas conſcientiæ manere ſalva* debeat. Qvis ergo neget liberum eſſe cuilibet Statuum confeſſionem ſecundum normam Sacræ Scripturæ mutare prout conſcientia dictet, ſi modo eorum, qvi conſcientias arctare intendunt, perſecutiones fortiter ſuſtinere & fiduciam in Deo ponere non detrectet?

suis sacris proprio jure disponant, *x)* si tamen ulla sacrorum cura ad imperium civile per decreta religionis Christianæ spectare potest: saltem Sacerdotum autoritatem hoc modo in angustum redigi, in aprico est. *add. art. 1. & 19. capitul. Leopold.*

x) Gratulatur hâc occasione Pacificus *p. 377.* Principibus protestantibus, qvod recuperarint augustissimum jus inspiciendi, ordinandi, conservandi, & protegendi religionem Christianam, & vicem Principum Pontificiorum deplorat, tremendum jugum & conscientiarum carnificinam nondum hactenus abjicientium. Ergo eo cautius procedere Principes Protestantes convenit, ne sub specie religionis Christianæ simili conscientiarum carnificinæ ab inqvieto Clero se subjicere patiantur. Monet vero h.l. Kulpis. *p. 99.* Minus rectè Protestantes Principes propterea duplicem personam, aliam, ut Principes, aliam ut Episcopos habere dici posse, & multum interesse itane an aliter loqvamur jam observasse Strauchium, eo nomine laudatum Boeclero *Notit. lib. 12. c. 4. p. 172.* etsi JCti qvidam, ut Carpzovius, Mylerus, Mævius eam formulam nondum dediscere potuerint. Merentur verba Strauchii *dissert. Acad. 3. §. 36.* ut apponantur. *Hodie, ait, in Imperio Germanico Principes Protestantes, qvi vocantur, potestatem circa sacra recuperarunt jure proprio, cujus vi clerici obligantur constitutionibus eorum. Inde tamen satis supinè à qvibusdam dicuntur duplicem habere personam. Cùm enim Principibus potestas Legislatoria circa sacra de se competat, ut Principibus, jure proprio & ut sunt Rectores civitatis vel sua communitatis, non aliam propter exercitium hujus potestatis personam possunt repræsentare, qvàm qvâ leges circa profana condunt. Sed cum potestas ipsa una sit eademqve, non potest hujus unius potestatis ratione duplicem Personam*

XIII. Ad poteſtatem legiſlatoriam pergimus. Ea cui competat, planius adparebit, ſi intelligamus, quali jure & unde introducto Germania utatur. Ubi facem nobis prætulit *Hermannus Conringius* erudito tractatu *de Origine Juris Germanici*, quem heic fere ſequimur. *y*) Opero-

principi gerere, nec rectius epiſcopalia forte jura dixeris Principes noſtros exercere, non magis, atque ſi jurisdictionem Miniſtro tuo mandatam, vel de facto ab ipſo uſurpatam, cum vindicaveris, Miniſter appellari poſſis, ejusque perſonam repræſentare reſpectu illius diceris. Nec hæc de verbis eſt; obſervatio, ſed ad jus rei multum intereſt, itane an aliter loqvaris. Et potius Epiſcopus duplicem perſonam gerit, nempe Eccleſiaſticam & judicis. Ita eſt, jure ſuperioritatis exercent principes, qvæ in ſacris exercent. Nec opus, Jus Papale aliqvod Principibus Proteſtantibus competens novâ fictione ex non rectè explicato §. *Jus diæceſanum 48. artic. 5. Inſtr. Pac.* introducere. Aut enim, qvæ ad jus iſtud Papale referuntur repugnant regulis Chriſtianismi & rectæ rationis, ac à Papâ ex principiis Anti-Chriſtianis uſurpata ſunt, e. g. jura pallii, & ſimilia, & qvilibet videt, talia Principibus Proteſtantibus non ſine apertâ læſione religionis Evangelicæ ſvaderi poſſe, vel ſunt à Papis injuſtâ invaſione regalis Principum circa ſacra hactenus malâ fide poſſeſſa; qvis vellet ſvadere Dominis jura ſua recuperantibus, ut titulum juris ſui à malæ fidei poſſeſſore derivarent? alias inconvenientias ex iſtâ doctrinâ oriundas ut jam taceam.

y) Adde *Conradi Sinceri* (ſub qvo nomine latere voluiſſe cenſetur Dn. Kulpiſius) *Diſſertationem Epiſtolicam de Germanicarum Legum Veterum ac Romani Juris in Rep. noſtrâ origine autoritateque præſenti*, omnibus Juris Studioſis ut initio ſtudiorum eam præmittant & diligenter medi-

Operosus autem est laudatus *Conringius* circa refellendam communem opinionem, quasi jussu Lotharii Saxonis circa A. C. 1130. in scholas pariter & fora Jus Romanum sit receptum; *z*) ostenditque, ad seculum usque tertium decimum judicia Germaniæ non tam ex jure scripto, *a*) quam ex receptis moribus, aut ex æquo & bono sententias pronunciasse; judicesque ad privatas causas lectos non doctrina præstantes, sed quos senilis prudentia, pietas & justitia commendabat, plerisque tunc è populo laico legendi scribendique imperitis. Seculo porro tertio decimo Jus Canonicum *b*) paulatim in Germaniam irrepsit,

 neque

tentur vel ideò commendandam, quod primus de usu legum Germanicarum hodierno sanè philosophatus esse videatur. Conf. quæ diximus *in Vindiciis de exiguo Pandectarum usu in foris Germaniæ* & in dissert. *de usu action. pœnal. in for. German. c. 1.* Digna quoque sunt Kulpisii verba *ad d. l. p. 99.* quæ apponantur. *Quanti sint Reip. nostræ morbi vix aliunde rectius, quàm ex legibus hic allegari solitis cognoscitur, quarum tanta est confusio, ut & judicem in foro & Interpretes in Scholis sæpissimè in errorem seducat. Hujus mali vix alia potest afferri causa, quòd nostras leges Germanicas proprias non satis curavimus, alienis vero, Canonicis ac Romanis, & cum his Doctorum glossis, nimium concessimus locum.*

z) Conring. *c. 20.-24.* Kulpis. *p. 100.*

a) Conring. *c. 25.*

b) Conring. *cap. 26.* Strauch & Ziegler *de origine & autoritate Juris Canonici* Kulpis. *p. 100. seq.*

neque solum ea inde peti cœpta, quæ ad causas sacras faciunt, sed & processus causarum civilium ad idem institutus. Etsi multi antiquis suis consuetudinibus mordicus inhæserint. Circa eadem quoque tempora antiquæ consuetudines in scripta relatæ; quas inter præcipue celebrantur leges Lubecensium, *c*) & jus Magde-

c) Conring, *cap. 28.* Gryphiander de Weichbild. Saxonicis, *c. 80.* Kulpis. *p. 101. seq.* Secundum Philosophiam Dn. Coccejii *Jur. publ. prud. cap. 23. n. 5. seq.* ita dicendum: Tria in imperio jura Regia fuere, qvorum optionem dedit Carolus (sc. in Italia) Romanum, Longobardicum, & Salicum. In regno vero Germaniæ solum Salicum obtinuit, qvod & dicitur Franconicum seu Svevicum. Ab hoc tamen jure exemta fuit tota provincia Saxoniæ, qvæ proprio Jure fuit usa, (vel qvod Carolus Magnus victis Saxonibus hoc privilegium dederit, vel qvod postea sub Henrico Aucupe aut aliis Imperatoribus Saxonicis idem nacti fuerint.) Atqve inde duo illa jura qvæ vocantur Specula, Saxonicum & Svevicum, & Germania hâc ratione divisa in terras juris Franconici & Saxonici. Fuit & jus Slavicum, sed hoc pro peregrino habendum, qvia Slavi jus Civitates Germaniæ non obtinuerunt, (*Cap. 3. n. 58.*) Slavorum autem jure hodie qve utuntur sex eorum civitates, Vandalicæ dictæ, Lubeca, Wismaria, Rostochium, Stralsundia, Gryphisvvaldia, Hamburgum, vocaturqve id à Metropoli Jus Lubecense (*d. c. 3. n. 59.*) *Conf. Gryphiandr. d. c. 80. n. 18.* Sed hic dubium manet, qvâ ratione factum, si Jus Lubecense Slavicum est, cur Polonia, Bohemia, Lusatia, Misnia (ad Slavicum districtum pertinentes (*Cocc. d. c. 3. n. 56. 57. bb.*) non jure Slavico utantur sed Saxonico & Magdeburgensi ut Autor juris Weichbildici scribit *art. 10.* §. 1. Accedit qvod Lubeca magis ad Saxoniam videatur pertinuisse. (*Cocc. d. c. 3. n. 45.*) An igitur jus Lu-

Magdeburgicum, quod Teutonica lingua Weichbild *d*) vocant. Item Speculum juris Saxonici, & Suevici, ut & jus feudale Saxonicum, & Suevicum. Atque his fere juribus usa est Germania per seculum decimum tertium & quartum. Seculo demum decimo quinto jus Romanum, nec minus jus feudale Longobardicum sensim invaluit, peritis ejus juris in consilia Principum adscitis, queis artificium suum omnibus modis fovere cordi fuit; idemque passim per Academias Germaniæ doceri cœptum, ad exemplum, uti adparet, scholarum nostratium, quas, uti videtur, Germanis fre-

becense ad tantam qvâ pollet in Germaniâ autoritatem pervenit, qvod Lubeca in fœdere Hanseatico fuerit primaria. Evolvendus est & *Mevium in præfat. ad Jus Lubecense*, qvi jam non est ad manus.

d) Jus Saxonicum habet tres partes: Landrecht/ Lehnrecht/ Weichbild. Priores duæ communi nomine speculi Saxonici veniunt. Speculum Svevicum etiam habet duas partes: Landrecht und Lehnrecht. Mirum si & Svevicum jus non habuerit jus aliqvod Municipale. An fortè fuit Coloniense? de qvo Conring. *cap. 28. p. 168.* Si constaret, Lubecam Saxoniæ exemtam & ad imperium Germanicum fuisse relatam (qvatenus id provinciis Slavicis opponitur) dicerem jus Lubecense esse jus Municipale Svevicum seu Franconicum, tùm qvia Magdeburgensi opponitur, ut Svevicum Saxonico, tùm qvia æqvè magnæ fuit autoritatis. Adde Conring. *c. 29. seq.* Gryphiander *cap. 80. junct. cap. 48. seq. item cap. 53.* Conrad. Sincerus *p. 34. seq.* Kulpisius *p. 103. seq.*

quentasse gloriosum habebatur: *e*) Hinc qui in scholis isti juri operam navassent, cum tribunalibus admoverentur, idem jus paulatim in forum receperunt. *f*) Et anno 1495. à Maximiliano I. constitutum, ut in Camera, jus ex legibus Romanis diceretur, salvis tamen receptis consuetudinibus, & particularibus statutis singulorum locorum. *g*) Ergo jus,

e) Junge omninò Conring. *cap. 32.* & *de antiqvitatibus Academicis*. Scilicet Academiæ Germaniæ instituebantur secundum Academias Italiæ & primi Professores vel ex Italiâ petebantur, vel studia sua in Italia absolverant. Utrobiqve, autem crassissimus Papatus vigebat. Unde tota structura Academiarum illarum superstitionem, servitutem, & præjudicium autoritatis sapit. Et mirum, Academias Evangelicorum post reformationem istos nævos graves & genuinæ sapientiæ adversos vel parum vel planè non emendasse, sed sæpè stabiliisse, repetiisse & adhuc subinde pro jugo servili militare, ut adeò jam suo tempore Schuppius verè dixerit, plures verè eruditos extrà Academias, qvam in Academiis deprehendi.

f) Qvantum vero hæc receptio brevissimo tempore damnum dederit, vel Reformatio Friderici III. *de anno* 1441. *art. 5. & 7.* docere poterit, qvam contrà Conringium ex Conringio vindicavi *peculiari dissertatione anno* 1693. Unde facile satisfieri poterit, si opus esset, discursui Pacifici *p. 379. 380.* & ab eo citati Forstneri pro præstantiâ legum Romanarum, de qvo alibi suo loco.

g) Conf. Dn. Ordin. nostri *dissert. de usu & autorit. Juris Rom. in For. Germania. §. 24. seq.* Sed ostendit, ut puto evidenter Conradus Sincerus *p. 26. 87. seqq.* Maximiliani illam constitutionem nullibi apparere. Et illud notandum,

jus, quo Germania hodie utitur, est cinnus quasi quidam ex jure Romano, Canonico, antiquis consuetudinibus, & statutis singularum provinciarum atque urbium, fere inter se plurimum discrepantibus. *h)* Et id in tribunalibus regulariter observatur, ut, si quidem statutum aliquod provinciale aut municipale extet, id primo loco valeat; hoc deficiente, ad jus Romanum recurritur, in quantum id communiter receptum. *i)* Habent autem hoc Or-

adhuc disqvisitioni subjacere singulos textus, qvæ à fautoribus Juris Justineanei ex Recess. Imperii adducuntur, utrum voce gemeiner Rechte/ Kayserlicher Rechte/ geschriebenen Kayserlichen Rechte/ intelligatur ubiqve Jus Justinianeum, ut qvidem securè asseritur. Sanè Jura Germanica *communia* etiam fuisse & esse constat, & Jus Svevicum in Scripturam redactum ap. Goldastum & in aliis editionibus insignitur titulo: Kayserlich und Königlich Land und Lehn Recht.

h) Ita est: Unde necessaria summa juris incertitudo, & contradictio infinita collegiorum Juridicorum. Qvâ ratione aperitur fenestra Rabulis & Leguleiis se pro eruditis & JCtis venditandi, & summâ impudentiâ defendendi sententias absurdissimas. Qvæ enim sententia tam absurda fingi potest, qvæ non aliqvando ab insigni Juris Doctore aut à Collegio Juridico fuerit defensa, credo non ex ignorantiâ, sed ex affectu homines sapientissimos excœcante. Qvis sibi tyro juris persvaderet, furiosum aut mente captum ob factum aliqvod illicitum in mentis eapodine commissum ideo qvia furiosus sit, pœnâ extraordinariâ esse afficiendum? Et tamen. &c. &c.

i) Benè se id haberet, si in tribunalibus consideraretur

dines Imperii, ut in suis ditionibus circa causas civiles possint leges ferre, etiam à jure communi discrepantes; *l*) uti & alia statuta condere ad usus suos facientia, inconsulto quoque Impe-

semper eruditè illa qvæstio: utrum jus Romanum receptum sit, neqve persvaderetur, deficientibus Statutis particularibus, jus Romanum esse receptum, aut habendum esse pro recepto, donec ostendatur contraria consvetudo Germanica esse recepta, cum tamen confiteantur sic sentientes, Jus Romanum esse subsidiarium, (vid. Dn. Ordin. *d. dissert.* §. *27.28.*) adeoqve post jus provinciale aut municipale respici debeat ad Jus commune Germanicum Saxonicum vel Svevicum, & pro eo tanqvam regula præsumtio stare debeat, tum demum ad Romanum tanqvam subsidiarium & exceptionem recurrendum sit. Latius hæc deduxit & sententiam communem refutavit Sincerus d. tract. per integr. *Conf. Dn. Kulpis. p. 105.* In eo tamen Sincero non assentior, qvod putat, Jus Romanum receptum esse in processualibus, si regulariter id intellectum velit. Nam in qvibusdam per recessus & constitutiones Imperii jus Romanum in processualibus approbatum esse non nego. At integer Processus Germanicus hodiernus ita à Processu Romano tàm veteri cujus vestigia sunt in Pandectis, qvam noviori Justineaneo abit, ut dies à nocte, & videtur potius cinnus esse ex Jure Germanico antiqvo & Jure Canonico qvà Processualia jam in Germaniâ multum recepto, anteqvam cum Academiis eò introduceretur Jus Romanum.

l) Distinctæ qvæstiones sunt de potestate Statuum imperii? 1. An possint Juri Romano derogare in territoriis suis? 2. An possint derogare Recessibus Imperii? 3. An possint abrogare totum Jus Romanum? 4. An ista abrogatio conducat? Primam approbat experientiæ ratio, & communis ferè consensus, eamqve contra Arthurum

Duckium rectè defendit Dn. Kulpis. *p. 104.* Etiam secundam affirmarem non obstante dissensu Myleri ap. Kulpis. *d. l.* modo non in Constitutionibus Imperii disponatur de Statu communi imperii, sed de controversiis privatorum aut processu, tunc enim etsi communi consensu latæ sint leges Imperii, intelligendum tamen est, ea intentione latas esse ut valerent in terris Imperii (non in terris Statuum) aut in Judiciis Imperii. Distingvit Dn. Kulpis. *de unit. Reip. c. 3. §. 14. p. 50.* Vel reservata est potestas ordinibus derogandi & tùm haud dubiè poterunt, vel Recessus Statutis & consvetudinibus territorialibus expressè derogant ut in R. I. zu Augspurg de ann. 1581. §. 71. & tunc non possunt. Sed qvilibet videt in d. Recessu agi de reformatione Politicâ ex utilitate totius Imperii, & tamen evidentiam testari istam clausulam cassatoriam parum profuisse, cum ubiqve consvetudines & ordinationes isti recessui adversæ obtineant. Addere etiam debebat Dn. Kulpisius tertium membrum, aut Recessus Imperii neqve Statibus potestatem augendi aut minuendi concedunt, neqve adimunt, tunc qvin possint etiam secundum dictas rationes & limitationem derogare illis in territoriis suis, nullam rationem aut legem obstantem video. In tertiâ qvæstione sentio cum Kulpisio *p. 108.* affirmante & Conringium defendente contrà Praschium. In qvartâ facilius se pro negativâ pronunciaturum arbitratur Kulpisius *d. p. 108.* Ego distingvo. Non conducet Judicibus, Advocatis, & eorum ministris, qvi è stultitiâ partium & incertitudine legum vivunt, item Professoribus juris, qvi ultra Leges Romanas & communes opiniones non sapiunt. His enim aut mendicandum esset, aut manibus laborandum, aut id faciendum qvod restat. Conducet vero Principi & subditis eorumqve saluti temporali, cujus magna pars est habere leges certas & qvas universi intelligant. Posset etiam addi qvæstio 5. An sperandum sit? Secundum rationes Politicas vix ac ne vix qvidem sed apud Deum nihil impossibile. Ac uti veritatis adversarii timent,

ubi

Imperatore; modo nihil contineant statui totius Imperii adversum. Etsi multi jura sua Provincialia per Imperatorem ratahaberi fecerint. *m)* Imo & circa criminalia leges condere possunt peculiares. Neque enim constitutio Carolina per omnia ubique observatur. *n)* Exercent etiam Ordines jus nocentibus veniam supplicii concedendi. Qvod si novi qvid statuendum sit, omnes obligaturum, id non nisi in Comitiis universorum consensu condi potest; nec minus Imperator, quam Ordines, eodem obstringuntur. *vid. artic. 2. capitul. Leopold.*

XIV. Judiciorum per Germaniam diversis temporibus diversa fuit ratio. Circa quæ cum accuratissime sit traditum à laudato *Conringio*, tractatu

ubi nihil timendum, sic veritatis indagatores in Deo fiduciam ponentes sperant, ubi nihil sperandum.

m) Id fortè iis temporibus factum, ubi exteri in ea persvasione erant, Regum titulum ab Imperatoribus Romanis esse petendum, aut ubi superioritas territorialis nondum ad id fastigium pervenerat, in qvo hodiè floret. Nam ratio Mevii apud *Kulpisium p. 108.* utile id esse ob præcavenda dubia, petit id qvod est in principio.

n) Optandum, ut in iis, qvæ spectant ad æqvitatem & processum ritè formandum melius observetur qvam communiter, ignorantiâ partim & malitiâ judicum & advocatorum qvorundam non fit: Optandum tamen etiam ut ordinatio criminalis, qvatenus adhuc in multis est informe Chaos, emendetur in melius. De his qvæ hîc notat Dn. Kulpis. *p. 108.* judicandum ex dictis *lit. l.*

tractatu *de Germanici Imperii Judiciis*, o) præcipua inde excerpta heic subjicere compendium

o) Istum tractatum ea methodo se expediturum dicit Conringius *th. 2.* ut exponat, circa qvæ fuerint occupata Judicia, tùm Judices ipsi à qvibus, ex qvibus & qvomodo fuerint constituti. Deficit autem pars potissima: Qvomodo judicia fuerint peracta? qvod tamen vitio non verto Conringio, cum nec Tribonianus, institutiones tamen scribens, eam expediverit. Hauriri intereà poterunt nonnulla ad modum judiciorum Germaniæ facientia ex Lehmanno, Chron. Spirens. *l. 2. c. 28. 29. 30. & lib. 4. c. 21. & passim.* Cæterum in eo totus est Conringius, ut ostendat: judiciorum per Germaniam diversis temporibus diversam fuisse rationem, ac ea qvæ hoc & seqvente paragrapho inde excerpsit Noster, satis ostendunt, qvod neuter loqvatur de formâ saltem judiciorum externâ, seu processu judiciario, (in qvo mutationem factam admittit Kulpisius *hic p.* 109.) sed de ipsâ intrinsecâ judiciaria potestate, qvod ille *d. l. & de unit. Reip.* §. 19. *p. 62.* negat, provocans ad regulam Lampadii, omnia imperandi jure Cæsari propria esse qvæ non sint communicata, jurisdictionem vero Imperii in solo Imperatore tanqvam subjecto formali ac primo residere; & separanda hic esse cautè jus legum ferendarum, magistratuum item constituendorum à jurisdictione ipsâ, & in hâc non confundi debere notionem, jurisdictionem specialiter dictam & executionem; præprimis cum secundum Obrechtum communicatio jurium summi imperii sit strictæ interpretationis, neqve uno jure communicato statim ea qvoqve qvæ sub illo continentur, censeri communicata, ac deniqve stylum curialem Cameræ adhuc hodiè ostendere pleraqve Imperatorii nominis autoritate præscripta fieri. Vides autem facilè, hæc omnia & similia qvæ in qvæstione de unitate Reipublicæ Germaniæ apud Dn. Kul-

pisium hactenus occurrerunt tolli responsionibus hactenus dispersim notatis, nunc in usum futuræ brevitatis hîc colligendis: 1. Hæc supponere unitatem Reip. non probare, adeoqve petere id qvod est in principio qvæstionis. 2. Miscere parum pertinenter abstractiones Metaphysicas & imo Physicas Materiis Politicis. Nam abstrahere multa possumus, qvæ non separatim existunt, v. g. substantiam ab accidentibus, materiam à corpore, existentiam ab essentiâ & vice versâ. Talis est illa abstractio potestatis legislatoriæ à magistratuum constituendorum à potestate judiciariâ. 3. Seductum autem esse Dn. Kulpisium & similis Juris publici scriptores cæterà acutissimos, partim falsitate hypotheseos Aristotelicæ de pulcritudine Reip. mixtæ, diu à Pufendorffio & passim explosæ; partim 4. Confusione separationum exercitii horum jurium in subditis, cum separatione reali eorum in fonte, qvi unicus esse debet, qvod simile est ac si qvis à separatâ afficientiâ motus, luminis, & caloris intuitu corporum sublunarium, inferre vellet separatam horum existentiam in sole. 5. Sæpè etiam afferri ad probandas assertiones brocardica Juris civilis dubiæ veritatis, aut conclusiones inde profluentes, qvorsum hîc refero observationem Obrechti de strictâ interpretatione communicatorum jurium &c. qvæ verius negatur qvàm affirmatur. *Conf. in nostrâ Praxi Logic. caput de interpretatione.* 6. Peccari contrà vulgare monitum Politicum, qvod ex schematibus externis, v. g. titulo, stylo curiæ, insignibus, pompâ, non debeat judicari de formâ Reip. 7. Deniqve totum momentum Controversiæ videri situm, in illo præjudicio: Utrum feuda Statuum Imperii sint feuda data an oblata? de qvâ vide suprà qvæ notavimus *ad cap. 3. §. 4. lit. n. p. 167.* Unde jam facilè patebit, si ex feudis oblatis nata superioritas, parum pertinenter eam efferri per communicationem jurium summi imperii. Hoc vero supposito frustra qværi: an communicatio talis jurium sit latæ an strictæ interpretationis &c.

dium laboris fuerit. Qvid ergo ſub Carolo M. *p)* obtinuerit, prius videamus. Familiæ regiæ cum inter ſe, tum adverſus alios controverſiæ in concilio Procerum & populi diſceptabantur, *q)* nec minus cauſæ Procerum, qvæ qvidem magni forent momenti. *r)* Minores procerum lites per Regem, aut ipſius Miſſos, (ita enim tunc vocabantur, qvos hodie Commiſſarios, aut Viſitatores, vel Delegatos extraordinarios appellare poſſis) dirimebantur. *s)* Pro reliqvorum controverſiis erant in ſingulis pagis

p) Exponit etiam Conringius *a* §. *4. usqve ad* §. *21.* qvænam judiciorum ratio apud Germanos fuerit anteqvam in Francorum imperium tranſirent, qvà primum Romanis innotuerint.

q) Conring. §. *22.* Ex qvo patebit, ad mentem autoris aut iſta tempora non qvadrare expoſitionem Dn. Kulpiſ. *p. m.* Cauſas regias à proceribus diſcuſſas non tanqvàm à judicibus, ſed arbitris, aut eâ ratione, qvod hodiè coram propriis tribunalibus ſe conveniri patiuntur, etiam ſummi Principes, ut declaretur nempè jus Creditoris, qvemadmodum loqvatur Grotius. Confer qvæ Feudiſtæ communiter de judiciis antiqvis cauſarum Feudalium diſſerere ſolent.

r) Conring. §. *23.* Unde tamen nolim inferre cum eodem §. *24.* falſum eſſe qvod Trithemius ſcribat; Duces aut Comites *Regum nutu* amobiles fuiſſe. Cum olim haud dubiè Comites & Duces feuda non aliter acceperint, niſi qvamdiu Regi placuerit. Propterea tamen Regi non fuit conceſſa poteſtas per modum judicii aut in pœnam aliqvid in Duces ſtatuendi. Hinc de *nutu* loqvitur Trithemius, non de judicio. Conf. ipſum Conring. §. *25. p. 232.* & §. *84. p. 302.*

pagis seu districtibus constituti à Rege Graviones sive Judices, t) stipati Scabinis sive Assessoribus, ex nobilitate aut honesta plebe selectis. u) Hi super civilibus & criminalibus actionibus cognoscebant. x) Graviones porro propter pagorum amplitudinem passim per vicos sibi substitutos habebant vicarios, sive ipsorum lingua Scultesios; y) à qvibus tamen ad istos dabatur provocatio. z) Sacerdotes præterea in vitiosos Christianorum mores pœnis canonicis animadvertebant. a) Episcopis in Clericos & Monachos jurisdictio. b) Ipsos Episcopos apud Metropolitanum, aut in Synodo deferri moris erat; c) etsi paulatim ad Pontificem Romanum ob istius sedis autoritatem provocationes fieri cœptæ. d) Imo & Laicorum causæ promiscue ad Episcopos devolutæ, ab

s) Conring. §. 24.

t) Conring. §. 25.

u) Conr. §. 26. Adde Brummerum *de Scabinis*.

x) Conring. §. 28.

y) Conring. §. 27.

z) Illa olim sub nomine blasphemiæ veniebat, & blasphemare pro appellare in capitularibus. Conf. Conr. §. 29.

a) Conring. §. 30. ubi vide rigidum effectum excommunicationis longè abeuntis ab excommunicatione Apostolicâ.

b) Conring. §. 31.

c) Conring. §. 32.

d) Conring. §. 33.

ab initio, uti videtur, ferè ex compromiſſo, propter ſanctimoniæ & integritatis opinionem. *e*) De bonis autem ſacris judicium non erat penes Clericos, ſed penes Advocatos ſive Vicedominos, pecurialiter à Regibus conſtitutos: adeoqve Clericorum perſonæ judicio Cleri, bona eorundem judicio Advocatorum Laicorum ſuberant. *f*) Ab hiſce judicibus provocabatur tum ad miſſos Regios, *g)* qvi certis temporibus Provincias circumibant, tum ad ipſum Regis palatium; ubi ſuper provocatione cognoſcebat ipſe Rex, aut Comes Palatinus, cujus etiam erat, dirimere cauſas in ipſa Aula enatas. Provocare tamen non temere conceſſum, niſi ubi Graviones aut miſſi juſtitiam adminiſtrare detrectaverant. *h*) Omnia tamen brevisſimo & planisſimo proceſſu, & per paucas audientias terminata. Sicut in hac judiciorum forma nihil posſis deſiderare, niſi provocationes Clericorum ad Pontificem, ſanctisſimum qvidem illum, ſed tamen extra Germanorum Rempublicam conſtitutum. *i*)

XV. In hiſce ſucceſſu temporum pleraque

 mutata.

e) Conring. §. 34.

f) Conring. §. 35. Addo Magerum *de advocatiâ armatâ.*

g) Conr. §. 36. & de horum Miſſorum officio §. 37. *item* §. 87. 88.

h) Conring. §. 38. 39.

i) Conring. §. 41.

mutata. Caufas regias poft Auream Bullam ad fe folos fere revocarunt Electores. *l*) Pontifex quoque in Cæfares eousque fibi poteftatem fumfit, ut ipfos excommunicare, & fubjectos ab obfequio liberos pronunciare non dubitaverit; Imperatorem infuper vafallum, & Imperium feudum fuum jactans. *m*) Circa Principum caufas illud ex antiquo more manfit, quod iftæ nunquam folius Regis judicio fuerint permiffæ, fed in conventu Procerum decifæ, proceffu fimplici ac brevi, & ex æquo & bono. *n*) Et fi quando intra proximum potiffimum feculum Imperatores fibi folis poteftatem fumfere judicandi circa perfonas & feuda Principum, animofiores Ordinum conftanter contradixerunt. *o*) Quin fi alia deeffent teftimo-

l) Conring. §. *44.* initio, ex qvo patebit, Autorem non refpexiffe ad ea qvæ dicuntur in A. B. *c. 5.* §. *3.* de judicio Comitis Palatini in fpecie, qva propter cadit cenfura & obfervatio Domini Kulpifii hic *p.* 112. *feq.*

m) Conring. §. *44. 45. 46. 47.* Etfi vero jam tempore Friderici I. Papæ Imperium effe feudum volenti contradictum fit, & excommunicationes Imperatorum non ex vi judiciariâ fed vicariatus Chrifti jactati jure profluxiffe, notet Dn. Kulpif. *p.* 113. tamen qvilibet videt, Pontificem vi iftius Vicariatus prætendiffe etiam jus judiciarium, & ante reformationem diu fatis id perfvafiffe Laicis.

n) Conring. §. *48. 49. 50. 51. 52.*

o) Conring. *th. 65.* fuppeditabit exempla Imperatorum à temporibus Maximiliani I. talia fubindè tentantium, qvi fimul putat, Ordines Imperii ultra feculum non contradixiffe,

monia, universi structura Imperii satis arguit, solius Cæsaris arbitrio tanti inomenti cognitiones relinqui non posse. Sic ut adulationis manifesti sint, qui Germanis dictum das Fürstenrecht, sive Judicium Principum, inane, figmentum vocare sunt ausi. Id tamen deinceps introductum, ut pleræque Principum familiæ, quos & Urbes liberæ sunt imitatæ,

 judi-

& ita judicia talia hodie esse tantum non παμβασιλικά. Huic itaqve sententiæ Conringii hîc contradicit autor, & de qvæstione præjudiciali de jure principum von Fürsten: echt sententiam suam dixit, cui accedo pertea qvæ succinctè sed eruditè hîc congessit Schvvederus *Part. 1 Spec. Sect. 1. c. 9.* §. 11. 12. ubi ostendit hanc sententiam principiis & juris Feudalis & Juris publici esse convenientiorem. Facit huc potissimum *Instrum. Pac. art. 5.* §. *20. junct. Capitul. Leopold. art. 39. circa finem. Conf. dicta superius hoc capite* §. *6. & ibi notata.* Adde Kulpis. *p.* 114. qvi ex hypothesi de unitate Reip. jus Statuum per distinctionem inter id qvod consilii causâ & necessitate juris factum, item inter jus & exercitium aut modum elevare, & conceptui causæ minus principalis in volvere voluit. Etsi autem non diffiteamur, illas distinctiones convenire stylo curiæ anno 1623. adhuc in aulis Electorum, etiam Protestantium, receptæ, (propter exemplum à Dn. Kulp. *d. p.* 114. adductum) tamen id haud dubiè factum est, qvod concipientes & Consiliarii imbuti fuerint sacris Politicæ Aristotelicæ, qvæ tum regnabat unicè in Germaniâ. Sed hodiè post tempora Capitulationum novissimarum, & liberiorem philosophiam nunc receptam & in aulis Statuum gratiorem, Electores aut Status Protestantes vix formulis similibus utentur. Ut taceam, stilum curiæ non probare qvæstiones Politicas.

judicia sibi arbitraria constituerint. Teutones sua lingua Austrægas vocant; quorum origo probabiliter refertur ad extrema Friderici II. tempora & magnum illud Interregnum. *p*) Martem quoque sæpenumero arbitrum sumsere, quibus potentia magis sua, quam causa, placuit. *q*) Id quoque à recentiore tempore, quod non ipsi Cæsares ac Principes causarum cognitionem suscipere, sed eandem in Ministros suos rejicere soleant legum peritos. Quod non potuit non evenire, postquam pro simplicibus consuetudinibus patriis intricatæ leges Pontificiæ & Romanæ subierunt, quas Principibus addiscere, summi instar supplicii futurum erat. *r*)

XVI. Circa Clericos illud mutatum, quod Episcoporum causæ personales paulatim omnes Romam sint pertractæ, neglecta Metropolitanorum & Synodorum provincialium autoritate, sicut Clericorum personæ omnes judiciis

p) Vide *infra* §. 19. qvi de Austregis ex professo agit. Conf. interim Conring. *th.93. junct. th.53. seq.*

q) Conring. §.54. qvod post tempora Maximiliani in melius mutatum esse putat. §.58. Utinam! Fateor ab eo tempore controversias legitimis judiciis passim submissas esse. Sed an etiam legitime & sine armis finitæ? Annon plures ne qvidem submissæ?

r) Conring. §.59. unde simul orta diuturnitas litium. Conring. §.60. Conf. §.70. 81.

ciis secularium eximerentur. *s*) Id quod apud Protestantes mutatum Catholici adhuc retinent. Etsi Carolus V. & quidam alii, Pontifice inconsulto & ringente, circa Religionem nonnulla disposuerint, & in personas Clericorum manus injecerint. *t*) Tempore quoque Friderici II. & deinceps plerique Clerici liberam suorum bonorum administrationem, excussis Advocatis, sibi asseruerunt. Subsunt tamen Ecclesiastici Ordines Imperio ratione feudorum suorum & Regalium, quibus multari possunt, si in pacem publicam aliasque Imperii leges atrociter deliquerint. *u*) Monachi quoad personalia seculo Caroli Magni sub Episcoporum erant jurisdictione; cui deinceps antiqua quædam Monasteria exemta, & immediate Pontifici subjecta. Novi Ordines circa seculum decimum tertium & deinceps exorti, suis Provincialibus & Generalibus subjecti, unius Papæ supremam agnoscunt jurisdictionem, premendæ, uti apparet, Veterum Episcoporum autoritati. Bonorum administratio ab initio ut plurimum Advocatis commissa, à quibus successu temporis aliqua cœnobia exemta; plura in antiquo statu permansere. Pauca

s) Conring. §. *66. 67. 68.*

t) Conring. §. *69.*

u) Conring. §. *71. 72. 73.* Kulpis. *p.* 115.

quoque ab oneribus publicis immunia facta. *x*)

XVII. Causæ plebejorum seculares jam tum seculo Caroli M. vel coram Episcopali audientia, quæ deinceps late pomœria protulit, *y*) vel in foro seculari agitabantur. Heic adeundi primum Scabini, qui antiquissimis temporibus per pagos atque vicos constituti. Ab his ad Graviones seu Comites ibatur, quorum potestatem post multi Duces & Episcopi invasere. A Comitib9 dabatur provocatio ad Missos Regios, & demum ad ipsum Regem, qui in Aula ultimo lites decidebat. *z*) Enimvero cum seculo quinto decimo appellationes fieri cœpissent frequentissimæ ob introductas processus ambages, & per rabularum nequitiam, iis commodius excutiendis deliberatum fuit de amplissimo aliquo & stato Tribunali constituendo, quod demum Spiræ fixam sedem accepit. Sicut illi causam dederit, non quod Aula Cæsaris fere ambulatoria foret, sed quod tanta litium moles separato in loco commodissime videretur expediri posse. *a*)

XIIX. Moderna per Germaniam Judicia *b*) sic

x) Conring. §. 74. 75.

y) Conring. §. 30 34. 80.

z) Conring. §. 82. seq.

a) Conring. §. 97. 98. 99.

b) Processus modernus in Germaniâ non uniformis, ex incertis & parum cohærentibus juribus connexus ac undi-

sic se habent. Privatus cum privato litigaturus, in prima instantia Prætorem adit ejus urbis aut vici, ubi degit, nisi alter privilegio sit munitus. Inde in omnibus, quos novi, Principatibus est superius aliquod Tribunal, toti provinciæ commune, (ipsi Curiam Aulicam, aut Provincialem vocant,) ad quod ab istis provocatur. Pleræque tamen Urbes liberæ suam jurisdictionem unica instantia absolvunt. *c*) Communia toti Imperio Judicia sunt Camera Spirensis, & Curia Aulica Cæsarea. *d*) Verum gaudent quidam Ordines hoc jure, ne ipsorum subditi omnino ad ista suprema Tribunalia possint provocare; uti sunt Electores. Etsi circa Ecclesiasticos quidam dubium voluerunt movere; magis tamen, an exer-

 ceant

qve miser est. Medela per recessum imperii novissimum & alias emendationes qvæsita non obtenta, qvamvis id recté qvidem notet Kulpis. *p.* 116. *seq.* qvem hîc confer, post emendationes illas non habere rationem Saxones, ut processum in suis foris receptum Camerali præferant. Nam uterqve suis incommodis & miseriis laborat, à qvibus nulla spes emergendi, nisi per omnipotentiam divinam, aut, si ea excitet JCtos Christianos, undiq; defectus istos crassissimos Principibus monstrantes, nec amplius bonis miserorum instar harpyarum inhiantes.

c) Videndum annon multæ gaudeant duplici, Ober und Untergericht/ vel Hohen und Niedergericht.

d) Conring. §. 99. 100.

ceant illud jus, quam an habeant. *e*) Item domus Austriaca, *f*), & Rex Sueciæ ratione provinciarum Germanicarum: vid. *Instrumentum Pacis Westphalicæ, cap. X. §. 12.* qui Wismariæ Tribunal erexit, in quo appellationes, alias Spiram aut in Curiam Aulicam devolvi solitæ, terminentur. *add. capit. Leopold. art. 27. & 28.* Hoc tamen omnibus, quantum mihi constat, Ordinibus est commune, ut ab illis provocatio non sit, nisi litis æstimatio certam pecuniæ summam excedat; quæ summa tamen alibi major, alibi minor. *g)* Criminalem autem juris-

e) Præoccupavi jam hâc de re dicere *ad Cap. IV.* §. 7. *lit. l. p. 207.* Conf. Kulpis. *p. 118. seq.* ubi putat tamen Status ab *appellatione juridicâ* exemptos, subesse tamen *appellationi politicæ*, h. e. subjici jurisdictioni Cæsareæ per *supplicationem* aut alium modum dependentiam inferentem, idqve vel ex eo patere, qvod hoc per modum *privilegii* obtineant. Sed haud dubiè constat, sententiam Mevii ab ipso Dn. Kulpisio adductam: ne qvidem supplicationem loco appellationis hîc licitam esse, praxi Communi Imperii esse conformiorem, etsi locus detur qverelæ super denegatâ justitiâ, qvæ tamen rarissimè vel adhibetur, vel effectu aliqvo gaudet. Dependentiam vero Statuum uti nemo negavit, ita à dependentia ad subjectionem non licet inferre. Reliqva qvæ hîc adversus Mevium disputat *Dn. Kulpis. p. 120.* facilè responsionem capiunt ex *dictis ad* §. 14. *lit. o.*

f) Ex Tabulis Friderici I. Kulpis. *p. 118.* sed vide notata suprà *ad cap. 2. §. 4.*

g) Illa variatio summæ non in eo est, qvod Autor omnibus ordinibus commune esse ait, hîc enim olim ex Ord. Cam. *P. 2. Tit. 28.* §. 4. ad qvinqvaginta florenos, ho-

risdictionem non solum Ordines Imperii, sed etiam municipia quædam ac Nobiles plurimi citra provocationem exercent. *b*)

XIX. Quod si ipsis Ordinibus inter se lis sit, plerique eorum in prima instantia adeunt arbitros sive Austrægas. *i*) Eorum aliqui conventione certorum Ordinum peculiari constituti sunt, alii ex communi dispositione legum publicarum dependent. Origo prima eorundem in obscuro est. Vero quam proxime videntur accedere, qui eosdem ad Friderici II. tempora & Interregnum illud magnum referunt, uti jamjam dictum. Sic ergo istorum autor, quod quidam volunt, non est Maximilianus I. etsi iste novam ipsis formam dederit, quæ extat in Ordinatione Cameræ anno 1495. Wormatiæ conscripta. Ex variis, qui ibidem recensentur, Austrægarum modis duo potissimum frequentantur; ut vel reus tres denominet Principes, aliosque Ordines, ex quibus unus ab actore eligatur; vel ab Imperato-

diè ex Recessu noviss. *de ann. 1654.* §. *112.* ad qvadringentos Imperiales summa determinata est, infra qvam nulla appellatio in Judiciis supremis admittitur. At in privilegiis limitatis summa amplioris qvalitatis variat. *Conf. Kulpis. p. 121. suprà not. lit. l. d. p. 207.*

b) *Kulpis. p.* 121. Loco Appellationis defensio concessa. Nota ea propter controversia inter Carpzovium & Oldekopium.

i) Conring. §. *53. 61. 62.* *Kulpis. p.* 122.

re Commissarii, unus pluresve impetrentur. Sunt tamen quædam causæ, quæ non ad Austrægas pertinent, sed statim ad Cameram aut Judicium Aulicum sunt deferendæ, quas passim in vulgaribus libellis enumerari videas. Comitantur autem Austrægas hæc incommoda, quod ab illis provocari queat ad Cameram & Judicium Aulicum, adeoque paucæ lites ibi finiantur; quodque multi sumtus requirantur, dum muneribus demulcendi, lauteque tractandi Commissarii Principum arbitrorum. Accedit, quod semestre aut annuum spatium sit præfinitum judicio Austrægarum, intra quod litem majoris momenti finiri, portentum in Germania foret.

XX. Supremum Germaniæ Tribunal est Camera, cui Spiræ sedes fixa, quæ primum consensu Ordinum instituta à Maximiliano I. anno 1495. Hæc etsi in decretis ac sententiis suis solius Imperatoris nomen præ se fert; rectius tamen illi, qui eandem non abs solo Imperatore, sed & ab universis Ordinibus dependere, eorumque autoritate jus dicere *l*) asserunt.

l) Confundi constitutionem Cameræ cum ejus jurisdictione notat Dn. *K*ulpis. *p.* 123. ipse vero cum Lampadio ea sic distingvit, qvod *constitutio* Cameræ qvoad *subjectum, modum & formam expediendæ jurisdictionis* communi Statuum & Cæsaris autoritate facta sit, *ipsam vero jurisdictionem* à solo Cæsare acceperit. Ego nihil muto, & potius miror, Viros eruditos amore Scholasticæ doctrinæ de Repu-

runt. Præsidem huic Judicio constituit Cæsar virum Principem, aut saltem Comitem vel Baronem. *m*)In Pacificatione Osnabrugensi conventum, *n*) ut deinceps sub primario illo Præside, quem Judicem Cameræ vocant, essent quatuor Præsides inferiores à Cæsare constituendi, & in universum L. Assessores, quorum XXVI. religioni Catholicæ,XXIV. religioni Protestantium forent addicti. Scilicet ut tolleretur Protestantibus materia querendi, quasi, prævalente numero *o*) Assessorum Catholicorum ipsi justitiam experirentur minus faventem. Quanquam hodie ne dimidia quidem pars istius numeri sit expleta, *p*) plerisque Prin-

blicâ Mixtâ & separatione aut potius abstractione particularum majestatis, aut hypotheseos non probandæ de unitate Reip Germaniæ in tantum excœcari posse, ut non sentiant, Cæsari per istas abstractiones nihil, nisi mera rationis entia, relinqvi, & v. g. h. l. jurisdictionem sine subjecto, formâ & modo. Jam qværerem jurisdictio talis qvid sit?

m) Adde Kulpis. *p.124*.

n) *Vide* §. *13. art. 5.* ubi etiam agitur de translatione Cameræ ad commodiorem locum futuris Comitiis reservandâ. Attulit eam in rem Memorialia qvædam Kulpis. *p.127*, *seqq.* Præ reliqvis civitatibus de Wezlaria, Friedbergâ ac Svinfurto consultatum. Sed res tum effectu caruit, donec violentia belli Gallici cogeret consilio subitaneo Wezlariam eligere.

o) Sed & sic tamen prævalet.

p) Adde Kulpis. *p*. 125. ubi docet monitum esse à qvibusdam de reducendo numero Assessorum ad viginti qvatuor aut sex.

Principum tardis circa ſufficiendos Aſſeſſores aut conferenda eorundem ſalaria; quod ipſorum aures imperioſas ejus Tribunalis ſententias, utut raro ultra verba procedentem, ferre averſentur. Qui accuratam ejus Judicii formam cognoſcere avet, ei omnino legenda eſt Ordinatio Cameræ, Receſſibus Imperii inſerta. *q*) Vulgo lites Spiræ dicuntur ſpirare, ſed nunquam exſpirare; cujus rei cauſa eſt tum immenſæ ambages proceſſus, tum cauſarum multitudo & paucitas Aſſeſſorum; *r*) ſed inprimis, quia deficit ut plurimum facultas exequendi ſententias. *s*) Inde qui propriæ confidunt potentiæ, ſusque deque habent, quid Spirenſes pronuncient. Et his ipſis tantum ſatis eſt, ut, quod ſupereſt autoritatis, non temere velint prodigere, ſententias dicendo validioribus ludibrium debituras. Imbelles tamen muſcas heic, ut & in aliis Tribunalibus, irretiri mos eſt. Circa defectus Cameræ *t*) emendandos multa ſunt conſtituta in Receſſu Imperii anno 1654. A Camera non datur provocatio; ſed ſi quis gravatum ſe putat, reviſionem poteſt petere: quæ tamen, quantum mihi

q) Adde Kulpiſ. *p.* 125.
r) Conring *de judic. Reip. Germ.* §. 99.
s) Vide dicta *ſuprà ad* §. *6. lit. e. p.* 233.
t) Kulpiſ. 125. *ſeq.*

mihi constat, alto adhuc somno composta quiescit. *u*)

XXI. Est quoque in Aula Cæsarea Judicium, quod pari se potestate cum Camera Spirensi fert, sic ut, quæ in illo moventur lites, ad hanc non possint trahi, & vice versa. *x*) Ejus leges primum Ferdinandus Cæsar promulgavit anno 1549. auxit Maximilianus II. planè innovavit Matthias anno 1614. *y*) sed & quædam interpolata per Ferdinandum Tertium in Comitiis Ratisbonensibus anno 1654. vid. *Instrumentum Pacis art. 5. §. 20. & art. 41. 42. 43. capitul. Leopold.* Id Judicium à solo hactenus Imperatore dependit, utut Moguntinus, tanquam Cancellarius Imperii, in eodem revisionis sibi jus asserat. *z*) Causam instituti *a*) ejus Judicii divinando assequi, non ita arduum est. Scili-

u) Conring. *d. l. th. 99.* Maurit. citatus Kulpisio *p.* 126. Adde Schvvederum *Part. Spec. Sect. 1. c.* 13 *p. 446. seq.*

x) Olim disputatum fuit de concurrentiâ jurisdictionis. Conring. *n.* 100. Kulpisius *p.* 144.

y) Desumta hæc ex Conring. *d. th.* 100. Neuter dicit Judicium hoc cœpisse temporibus Ferdinandi, imò Conringius notat judicium hoc *mansisse superstes*, unde non obstat qvod Dn. Kulpis. notet *p.* 145. à Ferdinando & seqq. saltem in concinniorem formam redactum esse hoc judicium, qvi & loca ordinationum supplet.

z) Kulpis. *p.* 146. etiam illos refutat, qvi putant judicii hujus assessores Moguntino juramento esse obstrictas.

a) i. e. ut modo notavimus, in formam novam redacti.

Scilicet *b*) ægre ferebant Austriaci, dum Spiræ super Adpellationibus aliisque gravissimis causis cognoscitur, ibique justitia imploratur, Aulam suam minus frequentari. Nam & in eo maxime resplendet imperantium majestas, quod ad illos confugiant, qui super jure suo consequendo aut repellenda injuria laborant: & cui justitiæ oracula interprerari datum, facile ab eadem Diva impetrabit, ut ne aliquid respondeat, quod commodis ipsius adversetur. Camera porro Spirensis, præterquam quod ab universo Imperio dependeret, consilium erat ab Aula Cæsarea remotum; Rhenoque suo affixum, qua Danubius flueret, parum videbatur curare. Controversiæ porro Ordinum, propter mutatam juris rationem, non ita commodè, ut olim in Comitiis, expediri poterant. Eas ergo si ad se solum trahere posset Cæsar, receptis etiam privatorum provocationibus, firmum sibi gradum strui videbat ad comparandam

b). Desumta hæc esse ex invidiosâ philosophiâ Hippolithi à Lapide notat Kulpis. *p.* 146. sed non omine invidiosum falsum. Malè id habere Evangelicos dicit Conring. *d. th.* 100. qvod in judicii hujus senatum hodiè soli ferè Pontificii cooptentur. Adde (ex praxi hodiernâ) aut tales cooptentur ex Protestantibus, qvorum ob absentiam aut alias causas non timetur Autoritas. Retulerunt alii; freqventer in ore Cleselii Cardinalis fuisse: Non esse opus, ut Cæsar bellum in protestantes gerat, sed sufficere, si in processibus adversas istis sententias ferat.

dam paulatim in Ordines potestatem Regiam. Nec deerat plausibilis prætextus tali judicio instituendo. Quare namque in Capitulatione promiserat, se omnibus justitiam administraturum, *c*) si omnes ipso præterito Spiram cursum intenderent? Accedebat, quod Judicium illud Aulicum lentissimo sese processui haut adstrictum profiteretur. Unde volupe erat brevi lite posse defungi, si cui ejusdem favorem mereri contigerat. Nam Spirensibus, ne si velint quidem, etiam in liquidissimis causis, ambages illas præcidere licet. *d*) Profundius adhuc genium illius Judicii penetrabit, qui consideraverit, esse præterea secretius sive sanctius Consilium in Aula Cæsaris, in quo negotia summam Reipubl. spectantia potissimum tractari solent. Causæ igitur controversæ in Judicio Aulico prius disceptantur, & ubi adspectus quidam politici intervenerint, ad Cæsarem transmittuntur, adjuncto, quid sibi super iis videatur. Hinc causæ denuo in secretiori isto Consilio proponuntur, ubi non tam juris, quam Status rationes ponderantur, puta, num Cæsari expediat, talem sententiam ferri, an & quam commode executio possit fieri. Si circa talia scrupulus occurrat, sententiæ

c) Hoc tamen aliter exponit Lampadius. Kulpis. *p.* 146.
d) Unde non obstant sententiæ Mauritii, Boecleri, Kulpisii *p.* 146. istud commodis judicii hujus adscribentium.

tiæ pronunciatio ſuſpenditur. *e*) Illud tamen credere vix auſim, *f*) Aſſeſſores ejus Judicii non valde indignari, ſi partes per largitiones ipſorum gratiæ conentur adrepere. Etſi, ut hac ſeſe ſuſpicione liberarent, multis conſultum videtur, ſi litigantibus indicare erubeſcerent, cuinam ipſorum cauſam in Senatu referre ſit injunctum.

XXII. Circa executionem *g*) ſententiarum in ſummis hiſce Tribunalibus dictarum ita fere proceditur. Primo, ſententiæ ut pareatur, condemnato injungitur, ſub comminatione certæ ſummæ marcarum auri puri, partim fiſco, partim victori ſolvendarum. Si tergiverſatus iſte fuerit, multa intenditur. Si quis minas contemnere perrexerit, banno ſive proſcriptione afficitur, ac vi armata in ordinem redigitur. Et quidem ſi alicui Ordinum ſubjectus ſit, executio eidem mandatur, cui damnatus ſubeſt. Si damnatus ex Ordinum numero fuerit, executio mandatur præfecto circuli aut uni alterive Ordini ejusdem circuli, cujus membrum iſte damnatus eſt. Si circulus unus

parum

e) Plenam hoc prudentiæ laudem habere notat Boecl. *Not. imp. lib.* 13. *c.* 4. Sed nec hoc Autori adverſum.

f) Poterat hoc ſcomma omitti. Vitium hoc commune totius orbis judiciis eſt, & odioſa haud dubiè foret hâc parte comparatio inter Aſſeſſores Cameræ & judicii Aulici.

g) Adde Kulpiſ. *p.* 147. Confer *dicta ad* §. *praced. lit. e.*

parum sit validus cogendo damnato, duobus aut tribus ea res committitur. Verum rarius contingunt ejusmodi executiones; & magis est ex commodo Germaniæ, Ordinumque libertate, ut tanti momenti lites arbitrorum interventu componantur.

XXIII. Deniqve si qvid incidat, qvod summam Reipubl. spectat, de eo hautqvidqvam licet Imperatori pro lubitu statuere; sed in Comitiis, *h*) sive universorum Ordinum conventu, ejusmodi negotium est proponendum, & ex consensu eorundem definiendum. vid. *capitul. Leopold. art. 39. sub fin.* De his qvia satis accurate à Scriptoribus Germanis traditur, nos summa tantum capita delibabimus. Indicere Comitia, *i*) solius quidem est Imperatoris, ita tamen, ut literis, vel per legatum, consensus Electorum sit requirendus, etiam super eorundem loco & tempore. vid. *art. 17. capitul. Leopold.* Possunt etiam Electores Imperatorem admonere de habendis Comitiis, si usus Germaniæ videatur exigere. *l*) Qvia vero eadem multo Statuum sumtu celebrantur,

T expresse

h) Autores in materiâ de Comitiis videndos, adducit Kulpisius *p. 148.*

i) Qvomodo per Capitulationes libertas Imperatorum antiqva indicendi Comitia à temporibus Caroli V. pedetentim magis magisqve sit restricta, indicat Kulpis. *p.* 149.

l) Continetur & hoc in capitulationibus. *Vid. Cap. Josephi art. 16.*

expresse Capit. Leop. d. l. cautum fuit, ne Imperator ipsos, habitis præter necessitatem Comitiis, gravaret. Per Interregnum Comitia indicere, penes Vicarios Imperii erit, *m*) & absente Imperatore penes Regem Romanorum, si quis tunc extiterit. Indictio non fit publico & generali aliquo edicto, sed per literas manu exaratas, aut impressas, singulis Ordinibus insiuandas, qvæ concipiuntur verbis blandam potius invitationem, qvam imperiosam citationem præ se ferentibus. *n*) Et isthæc indictio fere per semestre spatium antecedit Comitia, ut per otium de rebus ibi tractandis meditari possint Ordines.

XXIV. Priscis temporibus per singulos annos *o*) Comitia fuisse habita, nec ultra mensem *p*) durasse, antiquitatum Germanicarum peritis

m) *A. B. tit. 5.* Kulpis. *d. p.* 149.

n) Et hoc olim aliter se habebat. Kulpis. *d. p.* 149. Adde Autorem der Grundfeste *p.* 18. & 19. ubi monet qvod jam *anno 1608.* graviter tulerint Status vocem *citationis.* Et mallem adeò assentire Bertramo neganti contrà Limnæum, qvod Status hodie non minus ac olim æqvaliter literis indicentibus Comitia obligentur, qvos utrosqve citat Kulpis. *d. l.*

o) De tempore & duratione Comitiorum vide graviter differentem Autorem der Grundfeste *Part.* 1. *c.* 3.

p) Hæc olim Anno 1495. *Vid. d. Autor. p.* 26. Da waren gantz andere Zeiten. Ibi Comitia Provincialia (Land-Tage) durabant die, vel potius aliqvot horis. Manè horâ octavâ Propositio fiebat. Horâ nonâ incipiebant deliberare Sta-

peritis probabile videtur. Hodie qvoties & qvamdiu *q*) eadem celebranda, nihil certi constitutum, sed ista omnia necessitatibus Reipubl. definiuntur; saltem ita fieri debebat. Judicant tamen aliqvi, expedire Ordinum libertati, si certum intra tempus, puta singulis trienniis, omnino Comitia essent celebranda, ubi tamen necessarium foret, tarda negotiorum molimina, nec minus ingentes sumtus, in compendium redigere. *r*) Etsi suspicantur

T 2 non-

tus. Horâ undecimâ cunctantibus iis in deliberatione adventabat Stultus Aulæ (der Hoffnarr) & urgebat eos: Williget ihr Herren/ die Schöpskeulen werden sonst verbraten. Hodiè cum Dies Provinciales aliqvot Menses durare soleant, non mirandum qvod Diætæ Imperiales tamdiu protrahantur. Qvamvis non diffitendum, diversas utrobiqve protractionum causas esse.

q) De hodiernis utiqve diætis & potissimum post instrumentum Pacis valet, qvod adducit dictus autor *p. 27.* Germanorum diætas esse fœcundas & qvamlibet in ventre habere aliam, ac credibile esse, qvia fœmininum sit nomen, libenter imprægnari diætas & parturire. Qvamvis præsentia Comitia ita videantur esse comparata, ut ob gravitatem ac multiplicitatem negotiorum, non videantur concipere posse, ac de partu eorum ac Recessu Imperii nescio an desperandum, aut qvid, & qvando sperari possit.

r) Conf. dict. Autor. *d. l. p. 30. & 31.* Ubi præterea etiam miratur, cur Electores in Capitulationibus repetierint, qvod non debeant mit den Reichstägen unnothdürfftiglich beladen werden/ cum tamen Romani Imperatores post Carolum V. non ita faciles fuerint cum Comitiis uti

nonnulli, moras istas & impensas è re Cæsaris esse, *s)* ut earundem tædio fessi Ordines à Comitiis abhorrere incipiant; qvæ alias libertatis servandæ efficacissima media creduntur. Circa locum *t)* Comitiorum in Aurea Bulla quidem dispositum, ut prima Comitia Norībergæ habeantur. Id quod tamen hactenus ita religiose non fuit observatum. Et in Capitulationibus de commodo duntaxat loco fit mentio, qvi non sit situs extra Germaniam, & & in qvem Electores consenserint. Jamdudum Urbs aliqva Imperii libera Comitiis sedem præbuit, cujus rei ratio non est in obscuro. Et

ægrè

Maximilianus I. & eleganter addit: Hat fast eine Beschaffenheit/ wie mit der Evangelischen Lehre von guten Wercken/ wormit D. Luther zu seiner Zeit bey dem gemeinen Volck viel zuthun hatte/ damit er Ihnen den eingebildeten Verdienst derselben aus dem Sinn bringen möchte. Wenn er aber jetzo wieder aufferstehen/ und/ wie fast niemand einiges guten Wercks GOTT zu Lob sich beflisse/ sehen solte/ würde er sonder Zweiffel seine Predigt dißfalls anders einrichten.

s) Hic qvidem puto Cæsarem facile defendi posse per ea qvæ xulpis. *p.* 150.

t) Adde Autorem der Grundfeste *P. 1. c. 4. p. 34. seq.* xulpis. *p.* 151. qvi tamen nescio, an satis bene provocet ad Recessum Erffurtensem de anno 1567. in hunc finem, qvod non perpetuum sit, Comitia habenda in Civitate aliqvâ Imperiali,

ægrè crediderim compariturος Principes, si v. g. Viennam eosdem Imperator convocaverit.

XXV. Vocantur ad Comitia omnes Imperii Status, *u*) & quidem inter Ecclesiasticos etiam illi, qui nondum à Pontifice sunt confirmati, aut pallio armati. *x*) Sede vacante vocatur Capitulum. *y*) Possessores Episcopatuum, qvi religionem Augustanam fuerant amplexi, cum antea neqve vocarentur neqve admitterentur, in pace demum Osnabrugensi peculiarem locum accepere. *z*) Circa Principes seculares observandum, quod pro minorennibus ipsorum Tutores vocentur. *a*) Majorennes etiam ante petitam & obtentam investituram vocari & admitti debere, verius est, utut ea super re in Comitiis Ratisbonensibus Anno 1608. Joanni Friderico Duci Würtebergico controversia mota fuerit.. *b*) Si qva in domo

u) Extrà ordinem etiam alii. Autor der Grundfeste *l. V. p. 40. seq.*

x) Respexit fortè ad id Justiniani: *Legibus armatam Vid. d. autor. p. 37.* Kulpis. *p.* 152. Confer dicta superius *ad cap. IV.* §. 4.

y) Kulpis. *p.* 153. *seq.* à qvo tamen dissentio, qvod defendere velit rationem vulgarem disparitatis, qvod Capitulum vocetur ad Comitia non ad Electionem. Hîc enim magis placet sententia Autoris der Grundfeste *p. 37. 38.*

z) Kulpis. *p.* 154. Grundfeste *p. 38.*

a) Grundfeste *d. p. 38.*

b) Kulp. *p.* 155. *seq.* Grundfeste *p. 39.*

jus primogenituræ receptum, solus primogenitus vocatur. Ubi divisioni ditionum locus est, singuli vocantur, qvi de portione sua peculiariter sunt investiti. Qvi ditiones suas indivisim possident, universi qvidem vocantur, sed suffragium duntaxat unum obtinent. *c)* Vocati ad Comitia comparere tenentur, vel ipsi, vel, si hoc incommodum fuerit, *d)* per legatos, mandatis sufficientibus instructos. Qvi venire neglexerint, nihilo secius obstringuntur

c) Grundfeste *p. 39. seq.* Confer dicta *suprà ad cap. 2.* §. 1. *circa finem.*

d) Ita videl. liberum est hodiè an ipsi comparere velint post tempora Maxim. I. *Kulpis. p. 157. seq.* Grundfeste *P. 1. c. 6. p. 43.* qvi & consentit in Dn. *Kulpisii* limitationem, nisi personalem Statuum præsentiam Cæsareæ literæ expresse desiderent, ut olim Carolus V. fecit. Ego qvoad limitationem dissentio, vel ideò, qvia olim erant saltem officiales, hodiè *gaudent* voto in Comitiis *per* §. *gaudeant art. 8. Inst. pacis.* Ad beneficium autem nemo cogitur. Multum autoritas Imperatorum à temporibus Caroli V. remisit per capitulationes, unde si Status hodiè non ferre possunt vocem *citationis*, (*Vid notata ad* §. *23. lit. n.*) qvid facerent, si Cæsar imponeret personalem comparitionem bey hoher Pön oder Verliehrung der Regalien oder Freyheiten. Qvoad qvæstionem: Utrum consultius sit, si Principes ipsi compareant an per legatos? (qvam tractant prius affirmantes Kulpis. *p. 158.* & Autor der Grundfeste *p. 45.*) distingvo. In thesi, si qværatur de eo qvod utilius est in benè ordinata Republicâ, ipsis consentio. In hypothesi: an consultius sit, Principes Imperii Germanici hodiè ipsos comparere? Dissentio.

guntur eo, qvod à majori parte conclusum. *e*) Ex peculiari privilegio *f*) Rex Bohemiæ *g*) non tenetur venire ad Comitia, nisi ea Noribergæ aut Bambergæ habeantur. Domui Austriacæ Statibusqve circuli Burgundici, venire, an emanere velint, liberum est. Inania rituum *h*) recensere, non est nostrum.

XXVI. Qvæ in Comitiis deliberanda & constituenda *i*) sunt, ab Imperatore aut ejus Commissariis proponuntur. *l*) Inde ad deliberationes proceditur. Ubi qvæstio movetur,

e) Huc pertinet clausula consveta indictionis Cæsareæ: Und ob schon D. Liebd. nicht erscheinet &c. ap. Aut. der Grundfeste *p. 43.*

f) Olim ergo id privilegium erat, cum Status tenerentur ipsi comparere. Hodiè cum per modo memoratam clausulam omnes emanere possint, privilegium id amplius peculiare non erit.

g) Rex Bohemiæ ad Comitia non vocatur amplius. Unde etsi id fortè olim privilegium fuerit, cum comparitio fuerit onus & necessitatis, hodiè tamen, ubi comparitio voluntatis est & jus votandi insigne privilegium, antiqvum illud privilegium Regis Bohemiæ pro privilegio haberi neqvit, cum nec volens ad Comitia admittatur. Exemplum adduximus *suprà ad* §. *2. p.* 219. Conf. Kulpis. *p* 159.

h) Vide ea apud Autorem der Grundfeste *d. c. 6. p. 43. seq. & passim.*

i) Qvænam sint illa præter allegatos à Kulpis. *p. 159. seq.* vide apud Autorem der Grundfeste *Part. 3. & potissimum summatim cap.* 1. *p.* 191.

l) Vid. Autor der Grundfeste *Part. 2. cap.* 1. *& 2. p. 61.* Pertinet adeò ad Reservata. *d. Autor p. 62.* Kulpis. *p.* 161. qva-

an idem ſit ordo tenendus in deliberando & conſtituendo, qvi fuit obſervatus in propoſitione? Seu, an ad aliud caput rerum propoſitarum ſit transgrediendum, prioribus nondum deciſis? *m)* Heic Status quidem ſæpe contenderunt, non ita religioſe inhærendum ordini propoſitionis. Enimvero ſemper Cæſareani ſunt obnixi; qvibus de cauſis, naſutioribus facile ſubolet. Scilicet primum ſemper locum obtinuere, quæ Cæſaris ex re fuerant: Reip. univerſæ commoda poſt principia ſtare juſſa. Igitur ſi de his qvoqve aliqvid cogitare vellent Ordines, neceſſario prius Cæſari gratificandum erat. Qvi poſtqvam ſcopo ſuo fuit potitus, de negotiis Ordinum non adeò anxius

---

tenus ſolennitatis eſt. Nam qvod ipſum ordinem punctorum proponendorum ejusqve efficaciam attinet, de eo mox. Comparatio autem inter hanc propoſitionem & Orationem Imperatorum Romanorum conficiendo SCto præmiſſam, qvam facit Dn. Kulpiſ. *p.* 160. tolerari poteſt, ſi modo eam rationem diſparitatis obſerves, qvod ibi Oratio ſit adhibita ad oſtentandam ſpeciem libertatis amiſſæ, vix autem, ut ex Tacito conſtat, ut Senatui contrà ſententiam Principis hiſcere permiſſum fuerit, at hic Propoſitio reſervatum ſit ad oſtentandam ſpeciem poteſtatis Monarchicæ olim fortè competentis, ſalvâ tamen libertate Statuum determinandi qvæſtiones aut diſſentiendi à ſententiâ proponentis.

m) Vid. Autorem der Grundfeſte *Part.* 3. *c.* 2. Kulpiſii definitio *p.* 162. litem non tollit: Ordines tum demum recedere poſſe, ſi Reip. neceſſitas id ſvadeat. Qvis enim

anxius fere deprehensus est. Ubi ad deliberationes descenditur, in tria Collegia Ordines separantur, Electorum, Principum, & Urbium; qvæ separatio creditur cœpisse anno 1489. in Comitiis Francofurtensibus. *n)* In primo directorium, *o*) qvod vocant, gerunt Moguntinus, in altero Austriaci & Salisburgensis, alternis vicibus, in tertio Urbs illa libera, in qua Comitia celebrantur. Principes viritim suffragia ferunt, Comites Prælatiqve minores curiatim. Major pars pauciores qvoqve obligat; nisi circa negotium religionis, & ubi Ordines non tanqvam unum corpus, sed tanqvam partes invicem disceptantes, considerantur. An idem in materia collectarum debeat obtinere, nondum est decisum. vid. *Instrument. Pacis art. 5. n. 19.*

definiet: Utrum Reipubl. necessitas id suadeat, contradicentibus sibi Cæsare & Statibus?

n) Grundfeste *Part. 2. c. 3. § 91. junct. Part. 3. c. 6. p.* 181. Kulpis. *p.* 162. 163. ubi de controversiis in conventu deputationum ratione separationis collegiorum.

o) Circa directoria lites sunt in Collegio Electorali deficiente Moguntino inter Capitulum & Electorem Saxoniæ item Trevirensem & Coloniensem. (In conventibus religionis causâ ex parte Evangelicorum inter Electorem Saxoniæ & Domum Luneburgicam.) In collegio Principum inter domum Austriacam & Archiepiscopum Salisburgensem. Kulpisius *p. 163.-172.* ubi & qvæstionem de directorio Collegii civitatum, si Comitia habeantur non in urbe aliqvâ imperiali, definit, & loca Autoris der Grundfeste huc pertinentia citat.

correferre vocant) idque tamdiu, qvousqve inter ipsos convenerit. Id ubi factum, sententiam suam collegio Urbium exponunt. Ubi & hoc conspiraverit, Imperatori aut ejus Commissariis unanimis Statuum sententia proponitur. Qvi si eam adprobaverit, res confecta est. Si collegia inter se convenire non possint; discrepantia suffragia Imperatori proponuntur, qvi amica tractatione, non autem pro imperio, componere disceptantes laborat. Similiter si & ipsi qvid secus videatur, eousqve res amice agitatur, donec & ipse cum Ordinibus aut hi cum illo conspirent. Inde solennis in Recessibus Imperii formula: hæc inter Imperatorem & Ordines per modum contractus constitui. *r*) Circa collegium Urbium *s*) observandum, qvod, etsi in *Instrumento Pacis art. 8. §. 4.* votum decisivum illi sit assignatum, cum antea cæteri ad deliberationes duntaxat idem

r) Id fieri notat simili modo Dn. Kulpis. *p. 178.* in omnibus Imperiis Polyarcticis, at constitutos tamen Recessus habere vim legum perfectarum adversus qvoscunqve subditos, imò ipsos constituentes sigillatim consideratos. Qvod verum esset, si Imperium esset una Respublica, ubi major pars obligaret minorem, & ubi singuli non gauderent majestate superioritatis. Et vellem scire, an Dn. Kulpisius inter constituentes sigillatim consideratos ex Recessu Imperii tanqvam lege obligatos etiam comprehendat Imperatorem?

s) Kulpis. *p. 178.* Autor der Grundfeste *Part. 2. c. 6. p. 231. seq.* Confer *notata suprà ad cap. 2. §. 13.*

idem admittendum contenderent; non tamen prius duo superiora collegia cum hoc communicent, qvam ipsis inter se convenerit. Ita tamen, ut illa huic sua decreta pro imperio, aut tanqvam major pars, invito neqveant obtrudere. Sed ubi dissenserit, res ad Imperatorem defertur, qvousqve & heic concordia fuerit inventa. Qvæ componi neqveunt, in alium conventum differri moris est. Qvæ sic universis placuere, à Moguntino directorio in justam Recessus formam rediguntur, denuo expenduntur, & post subscriptionem & sigillationem promulgantur. *t*)

XXVII. Qvid igitur circa præcipuas summæ potestatis partes Imperatori sit relictum, satis puto adparet. Sunt tamen qvædam jura, qvæ soli Imperatori per Germaniam exercere datur. *u*) Inter qvæ refertur 1. jus primariarum pre-

t) Grundfeste *Part. 2. c. 10.* Kulpis. *p. 178. 179.*

u) Uno verbo reservata. Probat hîc Lampadii & Itteri axioma Kulpis. *p. 180.* Omnia imperandi jura esse Cæsaris propria, in qvorum communionem ordines per Capitulationes, Recessus, aliasqve Constitutiones Imperii non expressè concesserint. Sed qvemadmodum istud axioma imbecilli fundamento nititur, nempe Reges Germaniæ *admisisse* ordines in consortium non ab his *acceptos* esse, unde pro antiqvo Statu semper esse præsumtionem. (qvod jam suprà ex doctrinâ de feudis oblatis est rejectum ad cap. 3. §. 4.) ita, si vel maximè obtineret id fundamentum, regulæ tamen ex plurimis faciendæ sunt, exceptiones ex paucioribus

precum, cujus vi electus Imperator in qvolibet collegio Clericorum unam poteſt perſonam ad beneficium Eccleſiaſticum præſentare. Cujus tamen juris non tam ipſum Imperatorem, qvam Clericos, pudere debebat, qvi, cum pleraqve ſua veterum libertati Imperatorum in acceptis referant, non niſi unius beneficii collationem in ſingulis Collegiis ipſi reliqverint, & quidem per modum precum valituram. x)

2. Qvod

bus, & rideretur certè, ſi, qvi ex centum juribus nonaginta ſex cum aliis communicaſſet, ad deducenda reliqva qvatuor, ſimili axiomate uti vellet. Regalia ferè omnia ſine qvibus Republicâ exiſtere neqvit, cùm Statibus ſunt communicata. Qvantillum eſt qvod Imperatori reſtet? Ipſa reſervata illa ex Statu hodierno in qvantum reſtricta & à Statibus diminuta ſunt? Axioma aliud magis uſitatum in praxi axioma Lampadianum facilè ſuperabit, etiam in doctrinâ reſervatorum: Status tantum poſſe in territoriis ſuis, qvantum Imperator in imperio. Iſtâ vero Philoſophiâ ego qvidem absqve adulationis ſuſpicione uti non poſſem: debuiſſe conſiderare Autorem, ſigillatim reſervata recenſentem, privatis id ferè impoſſibile eſſe, poſtqvam nec ipſius Cæſaris Legati pacificationis Weſtphalicæ tempore, cum ab illis hoc peteretur, id facere auſi fuerint, teſtantibus actis publicis, ut adeò facilius qvæ non ſint, qvàm qvæ ſint eadem, dixeris. Ego certè credo Legatos Cæſaris noluiſſe ea definire, ne inopia ita evidenter incurrat in oculos omnium. Confer omnino qvæ de hoc facto memorat Itterus *de gradibus Academicis c. 6. §. 3. p. 99. ſeqq.*

x) Appellationis rationem non eam eſſe notat Dn. Kulpiſ. *p.* 181. qvod Imperator ejusmodi beneficii collationem à Collegiis *per modum precum* impetrare debeat, ſed po-

2. Qvod cujusvis generis & gradus dignitates confert. vid. *tamen artic. 43. & 44. Capit. Leopold.* y) 3. Qvod ab ipso solo obtinetur, inve-

---

tius denominari, qvod antiqvitus Imperatores primis petentibus ista concesserint, qvæ sententia tamen an confirmetur per testimonium Abbatis Urspergensis ibid. adducti de alio planè negotio loqventis, valdè dubito. Et Dn. Kulpisius ipse non negat, pontificum machinationibus in alienam interpretionem vocem degeneravisse. Cæterum hoc reservatum translatâ (aut potius revocatâ) potestate circâ sacrâ in Protestantes per Instrumentum Pacis, ita videbatur simul translatum fuisse, ut peculiari pacto ad ejus exercitium in territoriis Principum protestantium opus fuerit, relato *in artic. 5. Pac. Westph. §. ubi sacra* 18. Nescio tamen, an Cæsar id ibidem strenuè exerceat. Et fortè utilius putat Clerus Pontificius id non vel rarò exercere, qvam homines alienæ religionis ad beneficium commendare.

y) Ubi istud reservatum valdè restrictum est. Consistit insuper magis in inanitatibus titulorum, præcedentiarum &c. qvam in re. Uti enim Paterfamiliàs poterit in suâ Domo dignitates distribuere pro lubitu, ita multò magis Status Imperii in suo territorio. Qvis impediret, qvò minus nobiles crearet, in suo territorio valituros? Sed non valerent in toto Imperio. Et in hoc est prærogativa Imperatoris *Confer suprà §. 6. in fine, ibiqve notata.* Unde facilè patet parum accedere potestati Imperatoris, etsi Dn. Kulpis. notet *p.* 182. reservatum hoc involvere concessionem omnium aliorum privilegiorum, præprimis cum ipse Dn. Kulpisius concedat, Status imperii talia reqvisita circumponere posse *ut* aliqvis actu privilegiis à Cæsare indultis fruatur. Ego clarius dicerem: *ne*, iis haud observatis, privilegio illo fruatur. Sed Dn. Kulpisius inservit hypothesi suæ etiam in selectione verborum. Certè Exemplum constitutionis Bran-

investitura, & collatio feudorum principalium, & qvæ per vexillum notari moris est. *z*) 4. Qvod Scholas publicas sive Academias constituit. *a*). 5. Qvod facultatem indulget con-

denburgicæ, ne ab Imperatore nobilitatus pro tali habeatur, anteqvam coram Electore causas mutati Status exposuerit, probant potius nostram sententiam. Qvidsi enim Elector causas illas pro in sufficientibus declaret? Sanè carebit effectu reservatum illud. Novi etiam, si v. g. ad opificium qvis se voluerit curare legitimari, prudentiores Advocatos semper consuluisse, ut legitimationem impetraret à Principe, in cujus territorio recipi voluit, qvàm à Comite Palatino, non ideò saltem, qvod Comites Palatini, uti publicè fit, abutantur ferè potestate sua & pro pecunia qvælibet privilegia indignis indulgeant, sed, qvod gaudeant hodiè Status, qvantum fieri potest, reservata Imperatoris in suis territoriis ipsi exercere.

z) Hoc reservatum est intuitu Vicariorum. *Art. V.* §.1. Nam intuitu Statuum in genere etiam reservatum Imperatoris est, concedere Feuda qvæ per sceptrum Ecclesiasticis Principibus conferebantur olim. (Hodiè enim utraqve conferuntur per Gladium.) Atqve hoc reservatum non tam est regale Majestaticum, qvam jus Domino Feudi qvâ tali competens.

a) Alibi jam dixi, jus Academiarum intra suum territorium instituendarum etiam competere Statibus imperii. *Vide cogit. menstr. german. de anno 88. mense Novembr. p. 656. seq.* Nec jam qvid muto, etiamsi Itterus magno conatu id agat *d. c. 6.* §. 12. *seqq.* uti hanc sententiam, olim jam ab Illustri Dn. Rhetio *dissert. de jure Statuum Imperii circa Sacra c. 3. in fine* defensam refutet, nescio qvem conceptum (& fortè ipse exprimere non poterit) de Superioritate territoriali & sensu axiomatis: qvod Status tantum possint in

condendæ Urbis, *b*) & si qvæ minoris *c*) sortis sunt alia.

XXIIX. Sed & exinde non difficile est colligere, quidnam Ordinibus ad summum imperium

territorio, qvantum imperator in imperio, sibi formans, qvi æqvè facilè à nobis negatur, qvàm ab ipso adstruitur.

b) Et de hoc dubitatum meminit Kulpis. *p.* 184. annon Status id hodiè possint absqve consensu Imperatoris. Mihi videtur indubium. Consentiunt Scriptores Juris publici Jus Nundinas concedendi esse reservatum, jus erigendorum mercatuum der Jahrmärckte competere Statibus. Si ergo Status hoc jus concedat vico, erit Urbs. Aut, si plura ad urbem reqviri putes, nomina, & ostendam, eorum omnium indultum dependere à liberâ voluntate Statuum. Olim etiam Principes exteri & Respublicæ putabant, se non posse Regium nomen assumere, nisi Imperator Romanus id indulserit. Hodiè cessante superstitione aliâ Politicâ utimur.

c) *Haud commodè*, dicit Kulpis. *p.* 185. *Neqve enim hâc æstimatione debent haberi, qvæcunqve ad complenda majestatis jura pertinent.* Oblitus fortè est, dum ista scriberet, distinctionis Feudalis inter regalia majora & *minora*. Scio, hanc distinctionem non approbari ab omnibus, & qværi, qvodnam sit criterium minorum. Ego sic arbitror. Sine qvibus regalibus non potest concipi Respublica & tranqvillitas publica promoveri, ut legum ferendarum, magistratuum &c. majora sunt. Qvæ ad præcedentias, voluptates & alia similis generis inania pertinent, ut jus venandi, conferendi dignitates &c. pertinent, minora sunt. &c. Inter alia illa reservata pertinet etiam jus postarum. Sed qvantum aut qvantillum potius restat hodiè qvoad illud reservatum Imperatori, si id compares cum Jure Postarum Potentibus qvibusdam Statibus, qvos honoris causâ non nomino, haud dubiè competente? &c.

perium desit. d) Scilicet habent isti, saltem pleriqve, e) jus vitæ & necis in sibi subjectos. Leges condunt, etiam juri communi repugnantes. Religionis libertate gaudent. Omnes reditus ex ditionibus suis sibi capiunt.

U Tri-

d) Ita est, ut monet Dn. Kulpis. *p. 185. seq.* totus hic paragraphus adornatus est præmuniendæ viæ ad sententiam capitis seqventis, qvem qvomodo destruere aggrediatur idem in singulis locis absqve novâ nominatione monebimus. Repetendum ante omnia, nos supponere cum Autore *cap. 3. §. 4. & qvæ ibi suprà monuimus* feuda præprimis oblata in se spectata ad fœdera inæqvalia tanqvam species pertinere, qvod uti natura feudorum & doctrina communis Juris Feudalis vasallum à subdito ubiqve secernentis satis ostendit, ita qvod illud concoqvere non potuerit Pacificus à Lapide *dissert.* 11. §. *ult. p. m. 384. seq.* inauditum esse clamans, qvod Feudum pro fœdere politico venditetur, non miramur, at qvod Dn. Kulpisius vestigia Pacifici hâc parte seqvi maluerit, non percipimus, hîc subinde ad dependentiam feudalem provocans, dum fœdus inæqvale subesse negat.

e) Si Status omnes superioritatem habent, uti habent, habebunt qvoqve omnes Jura superioritatis, nisi qvatenus pactis qvid remissum. Superioritas autem est ens reverà majestaticum, etsi in Rep. Germaniæ ob recordationem reip. antiqvitus unitæ, hoc nomine careat *vid. art. 8. §. 1. Instrument. Pac.* & qvæ diximus *cap. 2. de feudis oblatis* §. *29. 30. p. 879. seq.* Unde potuisset autor summatim dicere: Habent Status superioritatem, sed potuit etiam per inductionem jurium potissimorum & nobilissimorum procedere, qvæ adeò non sunt dividenda, sed ex mente autoris conjungenda.

Tributa indicunt. Fœdera inter ſe & cum exteris feriunt, modo non ſpectent contra Imperatorem aut Imperium. vid. *Inſtrument. Pacis art. 8. §. 2. & capitul. Leopold. art. 6. & 8.* Qvod jus mediatis Imperii civibus expreſſe ademtum, *artic. 9. Capitul. Leopold.* Armis ſe defendunt, aut injurias ſibi illatas vi exeqvuntur, inprimis contra exteros. Munimenta in ſuis ditionibus extruunt. *f*) Monetam cudunt *g*) & qvæ ſunt alia ad gubernationem civitatis neceſſaria. *h*) *add. artic. 33. 34. capitul. Leopold. & Inſtrument. Pacis artic. 8. §. 2.* Ad dignitatem Electorum peculiarem facit *artic. 5. capitul. Leopold.* Et iſta qvidem omnino ſuo jure, non Imperatoris loco, *i*) exercent. Neqve tamen ipſorum

f) *Sed* inqvis, *hoc ſaltem, ſi defenſionis cauſa fiat, non ſi æmulationis aut alio fine.* Ego vero & ſi offenſionis cauſa (juſtæ ſcil.) qvia poſſunt, ut ſuprà *ad* §. 8. monitum, bella offenſiva gerere. Cæterum æmulatione injuſtâ nec debent Reges in ſimilibus negotiis uti.

g) *Sed ex privilegio.* Nego, etſi mediati ex privilegio cudant, aut Status qvidam negligentiâ hoc jus aut ex aliis cauſis amiſerint. At per abuſum amitti poteſt. Reſpondet autor verſic. *Deniqve qvod duriſſimum.*

h) Aſt Ludolphus Hugo jam deduxit, hæc omnia fieri modo ad ſuperioris Imperii leges reſtricto & poteſtate ſummæ ſubalternâ. Imo vero non aliud deducere potuit, qvam reſtrictionem illam fieri ad pacta, non ad leges.

i) *Aſt non juſta oppoſitio: non Imperatoris loco, ergo jure ſuo. Ita fieri debuiſſet, ſi veram oppoſitionem facere voluiſſet autor, jure ſuo proprio, non aliunde dependente aut be-*

ipsorum potestatem, qvam habendi modum, afficit, qvod ditiones suas tanqvam feuda ab Imperatore & Imperio recognoscant. Nam cum eadem jam hereditario jure ad posteros transmittant, qvicqvid de primæva eorundem adqvisitione sit, ritus potius solennis, qvam veræ collationis *l*) vim investitura habet; cum nemini denegari possit, *m*) qvin intra legitimum eam tempus petat. Juramentum fidelitatis intelligitur salvis cujusqve juribus, *n*) & socios qvoqve invicem juramenti vinculo ad-

---

neficiario. Sed qvomodo Autor negare potuisset, Status non exercere illa, jure beneficiario, cum jus beneficiarium *supra c.3.* §. 4. indulserit. Ergo recte jus *suum* & *proprium* adeò opponit juri qvod ex *imperio* alterius exercetur. Tale non est jus Vasalli, & imo isto respectu etiam jus Vasalli præprimis oblati *proprium* esse potest.

l) *Imò collationis. Nam si non petatur, amittitur, feudum.* Nollem hanc objectionem ex Pacifico *p. 385.* fuisse repetitam. Id enim infert saltem, investituræ petitionem habere vim *conservationis*, neqvaqvam investituræ renovationem vim *collationis.* Et suprà ex hoc fundamento monitum, Electores nondum investitos eligere tamen.

m) Est qvidem hoc *ex pacto primi acqvirentis*, & possumus etiam jus inde ortum *conditionatum appellare, si delato ad se ordine qvis præstanda præstiterit*, modò meminerimus, conditionem illam stilo JCtorum esse resolutivam non suspensivam.

n) At *Juramentum fidelitatis non ex juribus Statuum limitandum est, sed inverso potius ordine jurium horum qvantitas ex illius tenore debet æstimari.* Ego vero *artic. 8. §. 19. Instrum. Pac.* licentiam dare arbitror invertendi ar-

adstringi, *o*) tralatitium est. Neqve illud tantum onus est, aut subjectionem arguit, qvod in Comitiis propriis sumtibus teneantur comparere. *p*) Nam id in omnibus sociorum conventibus fieri svevit. Uti nec illud, qvod ad Imperii necessitates qvædam conferunt. *q*) Deniqve qvod durissimum videtur, Statum Imperii

gumentum; Juramentum scilicet fidelitatis (uti in omnibus feudis oblatis) ex juribus Statuum interpretationem accipere, non jura ordinum ex juramento metienda esse.

o) *Nunqvam tamen fidelitatis aut homagio.* Imo vero, qvatenus vasallus sub sociorum inæqvalium classe comprehenditur, & qvatenus, uti qvandoqve fit, homagium pro fidelitatis juramento usurpatur.

p) *Sed illud subjectionem arguit, qvod teneantur decretis majoris partis tanqvam à summâ potestate civili profectis. Nam ipse Pufendorffius concessit, in nullo sociorum conventu talia fieri svevisse.* Ast hoc igitur in Imperio Romano *irregularis* alicujus & *inconsveti* conventus nota erit. Adde qvod suprà monitum sit, istam obligationem majoris partis hodie post *art. 5. §. 1. Instrum. Pacis.* valde esse debilitatam. *Vide qvæ suprà notavimus ad §. 26. lit. p. & qvæ infrà dicemus ad cap. 6. §. 5. lit. s.*

q) *Sed Mylerus tamen pluribus recessuum locis ostendit, contra Status non solventes decerni mandata ad pœnam dupli, contumaces vero privatione bonorum vel regalium imo proscriptione coerceri posse.* Resp. 1. Utinam Mylerus id magis ostendisset exemplis. Prohibent Recessus das Zutrincken. Et tamen Luxuria privatorum impunè invenit modum: Es gilt dir auff den Reichs Abschied. 2. Hæc fortè olim. Hodie Status in multis mutavit Recessus.

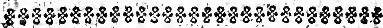
perii in supremis Tribunalibus posse in jus vocari, ubi in Rempubl. graviter deliqverit, proscribi & ditionibus suis exui; ne id qvidem societatum natura penitus respuit. *r*) Nam & apud antiqvos talia exempla occurrunt in societate Amphictyonum, & Achæorum; & nostro seculo vidimus Fœderatos Belgas Groningam ad tempus castello coërcere. *s*) Statibus tamen Germaniæ abunde cautum *art. 28. capitul. Leopold.* Ut autem, qvi reliqvis protervè ac pertinaciter insultaverit, à cæteris compescatur, etiam in æqvali societate fieri suevit. Heic enim cognitio delicti suscipitur, non velut ex imperio in delinqventem, sed tanqvam ex ultroneo ejusdem consensu & qvodam compromisso. Executio autem fit non tanqvam in subjectum, legis civilis violatæ damnatum, sed per modum belli ut in violatorem fœderis.

3. Iterum respondeat autor pro se in versic. statim seqvente. *Deniqve* &c.

r) *Imo vero respuit: per processum, sententiam & executionem judicialem.* Sed ubi executio judicalis propriè dicta, qvæ non bellica potius sit?

s) *At hic omnia ex lege fœderis & jure belli facta sunt.* At etiam in Imperio, ut autor mox, talia fiant simili jure.

Sed imperiti sunt, & ex affectibus cæci, qvâ ita philosophantur & effata Boecleri nolunt habere pro certissimis. Hic nihil habeo qvod respondeam. Ad invectivas enim & verba iracunda aut ex impatientiâ profecta optimè respondet silentium patiens.

CAPUT VI.

De Forma Imperii Germanici. *a*)

I. Circa formam Imperii Germanici definiendam Scriptores cur erraverint.

II. Qvantum ad Territoria singula, in Principatibus & Comitatibus, Monarchiæ instar; in Urbibus liberis interdum Aristocratiæ, interdum Democratiæ simile, regimẽ obtinent.

III. For-

a) Hoc potissimum caput autoris est, qvod à plurimis oppugnatum fuit, à paucis defensum. Pacifico à Lapide, Martino Schoockio, Teuteburgio, Praschio, Scharschmidio &c. satisfecit Pufendorffius, *de Rep. irregulari & in Additionibus.* Unde hic non est, ut actum agamus. Rachelius vero in dissertationibus de jure Gentium, & de Capitulatione, in Introductione item ad jus publicum & institutionibus jurisprudentiæ, autoris doctrinam inter Viros judicio celebres ferè solus secutus est. Nam Celeberrimo Kulpisio placuit una ex receptionibus sententiis non solum *in dissertatione de Unitate Reipublicæ in S. R. Imperio, qvæ subjuncta est ejusdem supplementis ad Lampadium*, sed & in *Commendatione ad hoc caput*, cui adeo opus dabimus, ut in Scholiis nostris respondeamus.

III. Forma totius Imperii an Democratica dici possit.

IV. Qvi pro vera & mera Aristocratia Germaniam venditent, qvibus argumentis utantur.

V. Imperium Germanicum non esse Aristocratiam, ostenditur.

VI. Rationes illorum proferuntur refutanturqve qvi absolutam Monarchiam heic statuunt.

VII. Expenditur sententia eorum, qvi Imperatori tribuunt potestatem Regiam & summam, non tamen absolutam, verum certis legibus circumscriptam.

IIX. Nec non illorum, qvi potestatem Imperatori Regiam, & Ordinibus libertatem sub temperamento aliqvo tribui posse autumant.

IX. Autoris sententia, Germaniam esse irregulare aliqvod corpus & monstro simile, si ad regulas scientiæ civilis exigatur.

Qvemadmodum corporum, naturalium juxta atqve artificialium, sanitas & habilitas ex apta partium inter se harmonia & connexione resultat: ita qvoqve corpora moralia, seu societates sanæ ac firmæ aut invalidæ judicantur, prout earundem partes inter se bene aut secus invicem connexæ deprehenduntur; adeoqve prout concinnam formam, aut irregulare qvid & monstrosum *b*) præ

b) Object. 1. *Cordatiores judicarunt, dignitati Imperii Germanici adversum esse ex veterum Rerum publicarum*

numero in censum monstrorum id detrudere velle, sed & publicè noxium haberi debere, si qvis laxum fœderationis vinculum pro Reip. unius spiritu substituere velit, cum Imperium nihil magis desideret ad sui conservationem, qvam unitatem. (p. 193.) Resp. 1. *Cordatiores* sæpè contrà Autorem producti qvid denotent qværitur, an qvi Autori crassius & incivilius contradicunt? An qvi Principia philosophiæ Boeclerianæ vel Strauchianæ exosculantur? An alii? 2. Non peccare contrà observantiam Reip. debitam, si qvis subditus, cæteris paribus, de morbis reipublicæ sub qva vivit, disserat, ostendi in *Instit. Jurisprud. div. lib. 3. cap. 6.* 3. Debebat vox monstri non sic odiosè captari, cùm hoc loco nihil aliud denotet qvam irregulare, aut cui multa inesse debita desunt, alia vero abundant. Et, si eruditi non pro contumelia habent, si ab adulatoribus *monstra eruditionis* appellentur, non debebant etiam *monstri* vocem in præsenti doctrina tàm invidiosè explicare. 4. *Monstrosa* respublica *vera* Reipubl. non accuratè opponitur. Potest enim monstrosus homo esse verus homo. Et qvando Monzamb. negavit Imperium esse veras Respublicas, si non concessit esse veram Rempublicam unam? 5. Indicium malæ causæ, si qvis sententiam de unitate Reip. Germanicæ munire velit accusatione criminali adversus dissentientes. Ferè enim deficiunt argumenta, qvoties de *periculo* adversæ sententiæ, disputatores clamant. Ego, qvoties pro Cathedrâ mihi opponitur argumentum, in cujus conclusionem periculum sententiæ meæ, aut coercitio ejusdem ingreditur, securè non assumo, sed ad judicium criminale seponendum svadeo. Debemus enim eruditi de veritate esse solliciti, non de periculis, qvas veritas creat, qvæ uti sæpè odium parit, ita sæpè periculosa est, sed erroribus, & qvi præjudiciis imbuti errores defendere volunt, ne autoritas ipsorum pereat. 6. Desiderat qvidem Respublica nostra unitatem, vel ideò qvia maximè morbida est. Sed si qvis propterea ei persvadere velit, qvod unitatem jam habeat,

præ se ferent. Satis autem ex superioribus apparuit, in Germanorum Republ. latitare nescio qvid, *c*) qvod eandem ad simplices *d*)

U 5 Re-

beatris peccaret contrà officia humanitatis, æqve ac medicus ægroto sanitatem desideranti persvadens, qvod jam sit sanus. Object. 2. *Parum congruè sanitas cum regularitate, irregularitas cum morbo vel vitio miscentur, cum monstrum possit esse sanum, nec omne imbecille sit monstrum* (p. 193.) Resp. Ista qvidem Autor non miscet. Comparat corpora moralia cum naturalibus & artificialibus. De naturalibus sanitas, & morbus, item monstrositas, de artificialibus regularitas, & irregularitas prædicantur. Ista duo ad morale corpus applicat. Ergo nec hic verba captanda, aut extendenda ultrà tertium comparationis. Etsi vero non omnis infirmitas monstrum faciat, possunt tamen monstrositas & infirmitas in uno subjecto morali etiam concurrere, si vitia Status tanta sint, ut nulla adsit spes salutis, nisi ab omnipotentiâ divinâ.

c) *Hoc* nescio qvid *debebat specialius exprimi, ut qvale sit, judicari rectius possit.* (*p. 194.*) Id vero explicat autor §. *ult.* esse mutuam inter Imperatorem ac Ordines renitentiam, legibus curâ summâ stabilitam, ut nulla spes sit emergendi.

d) *At propterea non seqvitur: Ergo est irregularis, nisi qvis regularem cum simplici, irregularem cum mixtâ miscere velit. Neqvaqvam autem admittendum, mixtam non esse regularem.* (p. 194.) Resp. Autor qvidem simplices & regulares non confundit, ut qvi & systemata civitatum regularia statuit, ergo supple hic verbum, & adde: *Simplices & regulares.* Mixtam autem rempublicam non esse posse sanam & regularem, qvicqvid etiam sibi persvadeant ejus amasii, qvilibet videt, qvi considerat, in mixtâ non adesse ullum modum legitimum evadendi dissensiones inter eos, qvos inter regalia divisa sunt, semel ortas.

Rerumpubl. formas referri, prout passim à Politicis illæ describuntur, non patiatur. Eo curatius nobis in genuinam ejus Imperii formam erit inqvirendum ; qvo crassius pleriqve ejus nationis Scriptores heic erraverunt, ignorantiâ civilis scientiæ, & qvia plerisqve apud istos, complurium sententias citra judicium compilasse, novus liber vocatur. Sed & eo faciliorem mihi veniam polliceor, ob admixtas paulo uberius, qvam pro delicatis auribus, subtilitates scholasticas, qvod difficilius est citra hæc solidum de Germaniæ statu judicium ferre. Etsi paucis apud cordatos verbis liceret defungi, ni aliorum ineptiæ *e*) plurimis probatæ operosius viderentur convellendæ.

II. Circa singulas ergo partes, seu Ordines Imperii separatim spectatos, parum est difficultatis. Nam omnes Principatus, Seculares & Ecclesiastici, (qvorum illi hereditate, hi per electionem conferuntur,) nec non Comitatus, Monarchiarum instar *f*) gerunt. Cum hoc tamen discrimine, qvod alicubi Principum potestas sit absoluta, alicubi limitata per certa pacta

e) Ineptias Scholasticarum subtilitatum ipse graviter notat Kulpisius *p. 195*.

f) *Non sunt vera Monarchia, Aristocratia &c. qvia sunt partes unius Reip. analogiam aliqvam cum Monarchia habentes, qvia Status majorem potestatem sibi vindicarunt, qvàm provinciarum rectores.* (*p. 196. seq.*) Resp. Si essent partes unius Reip. Status majorem potestatem qvàm Pro-

pacta cum Statibus, qvos vocant, seu Ordinibus Provincialibus, eorumqve privilegia. Urbium autem liberarum nonnullæ Aristocratico utuntur regimine; in qvibus nempe penes Senatum est summa rerum, in qvem primarii cives ipsorum Senatorum suffragiis adoptantur; & ubi Senatus neqve à plebe in ordinem potest redigi, neqve rationibus adminstrationis suæ reddendis est obnoxius. Alicubi Democratia viget, ubi tribuum suffragio Senatus suppletur, illisqve in hunc inqvirendi est potestas.

III. Qvæ autem toti corpori Germaniæ forma Reipubl. sit assignanda, inter scriptores ejus nationis non convenit; *g*) certissimo argumento Reipubl. valde irregularis, & à tritis Politicæ inter istos receptæ dogmatibus longissime abeun-

vinciarum rectores habere non possent. Qvod autem Autor *instar* Monarchiarum &c. subesse dicat, id intuitu non unitatis sed irregularitatis factum.

g) Commendat hîc Boeclerum præ reliqvis *Kulpis. p.198*, tanqvam accuratè satis in hâc materiâ versatum. Diligentiæ laudem Boeclero tribuo, de accurato judicio ejus hodiè securius dubitare possumus, qvàm temporibus relationum Sarcmasianarum. Et ostendi, ut puto, in dissertatione de feudis oblatis *cap. 2. §. 21.* præsuppositum ejus, qvod in benè constitutâ Republicâ de formâ ejus non aliter loqvi liceat, qvàm leges publicæ determinent, præjudiciis erroneis annumerandum esse.

euntis; nec minus *b)* inſcitiæ ſcriptorum, qvi fere nulla rerum civilium, aut valde tenui, ſcientia inſtructi, ad commentandum de Jure Publico, ut ipſi vocant, provolarunt. Qvi Democraticam Imperio iſti formam attribuerit, nondum vidiſſe, memini. Sunt tamen, qvi illos tantum civium Imperii Germanici nomine velint dignari, *i)* qvibus jus ſuffragii in Comitiis competit; ſecuti ſine dubio Ariſtotelem, cui Civis dicitur, qvi jus deliberandi & ſuffragium ferendi de Republ. habet. Hoc ſi adſumamus, ſane Democratia erit Imperium Germanicum, qvippe cujus cives ſoli ſint Ordines, qvi omnes & ſinguli utiqve jus de Republ. deliberandi & ſtatuendi in Comitiis obtinent; Imperator autem inſtar Principis propriè dicti habebit. Enimvero qvi definitionem illam Ariſtotelicam ulterius, qvam ad cives in Democratiis Græcanicis degentes velit extendere, valde abſurdus ſit. Qvis enim liberis

b) Contextus oſtendit, particulam *nec minus* non collectivè, ſed diſcretivè pro *vel*, *partim* &c. ſumendam eſſe, unde cadit objectio: *Si respubl. verè eſt irregularis, non ſunt ignorantes, qvi in eâ diſſentiunt; aut ſi diſſentiunt ſolum ignorantes, diſſenſus ille non infert iregularitatem,* (*p.199.*) Qvis enim neget, circa irregularitatem etiam ignorantes occupari poſſe?

i) Reſpexit haud dubiè Conringii opinionem in diſſertatione de civibus imperii. *Confer Kulpiſ. p. 200.* Et fruſtrà oppugnat doctrinam Autoris Pacificus *diſc. 7. p. 277-288.*

beris hominibus, & patribusfamilias in Regno aut Ariſtocratia viventibus, civium nomen denegabit, utut iſti ad nullam Reipubl. partem admittantur? Aut qvis in Regno unum eſſe civem Regem, in Ariſtocratia ſolos Senatores dicet?

IV. Plerique, queis exquiſitam rerum civilium ſcientiam & erectum libertatis ſtudium oſtentare placet, pro vera & mera Ariſtocratia Germaniam venditant. *l*) Hi, ut ſententiam ſuam defendant, ſolicite inculcant: 1. Non eſſe, quod quis externa rerum facie, *m*) ſuperbo adparatu titulorum, & formularum, non niſi Monarchicum quid redolentium, moveatur; quorum pars magna ex genio linguæ Teutonicæ, inanibus honorum verbis luxuriantis, ortum trahat, nonulla ex antiqviſſima Republica, abs qua moderna multum diſceſſit, remanſerint. Penes illos enim revera ſummam eſſe poteſtatem, quibus competit jus de ſumma rerum proprio ex arbitrio ſtatuendi, quocunque demum vocabulo inſigniantur. 2. Non repugnare naturæ Ariſtocatiarum, habere unum caput paulo eminentius, & autoritate reliquos antecedens, quod velut Directoris & Præſidis in concilio Optima-

l) Hippolithus à Lapide & Joh. Bodinus. Kulpiſ. p. 201.

m) Conſentit huic obſervationi Dn. Kulpiſius p. 201. Utinam verò ſemper qvi conſentiunt, eam obſervarent?

matium vices obeat. *n)* 3. Distinctionem esse faciendam inter ipsam formam Reipubl. & modum administrationis. Quæ distinctio ita est explicanda, quod interdum contingat, ut una Resp. modum administrationis ex alterius formæ Republ. proxime resultantem, videatur æmulari, aut saltem ejus aliquod signum præferre. Sic si Rex alquis de summis Reipubl. negotiis ad concionem populi aut Senatum referat, modus administrationis illic quidem videbitur habere aliquid Democraticum, heic vero quid Aristocraticum: & tamen revera forma Reipubl. erit Monarchica, siquidem concilium populi & Senatus tanquam consiliarii adhibeantur, nec ab iisdem Rex necessario dependeat. Ex adverso, si in Democratia vel Aristocratia extet Magistratus aliquis eminentior, aut Princeps propriè dictus, cui jus referendi de negotiis publicis, atque exequendi leges & decreta, soli aut præcipuè competat, & cujus nomen acta & decreta publica præ se ferant; erit quidem aliquod simulacrum Monarchiæ in administratione Reip. summa tamen potestas revera penes populum aut con-

n) Consentit & hic Dn. Kulpisius *p. 202.* ubi simul notat paralogismum Hippolithi, Imperatorem pro nudo Directore venditantis, in qvo uti non abest à sententiâ Autoris, ita nescio an non sit similis paralogismus, qvando, soli Imperatori Imperium propriè dictum adscribitur. (*ibid.*)

concilium Optimatium residebit. Sunt equidem, qui hanc distinctionem oppugnant, *o*) eo potissimum argumento, quod cum forma sit principium operationum, has utique non alias esse posse, quam prout istius velut efficientia permittit. Jam autem formam Reipubl. esse illum velut fontem, ex quo operationes circa eandem administrandam profluunt. Fieri ergo non posse, ut ab ipsa forma administratio discrepet. Ad hoc ita nonnulli *p*) respondent, distinguendo administrationem in eam, quæ fit nomine proprio, & quæ fit alieno. Illam quidem concedunt non posse discrepare à forma Reipubl. hæc autem quo minus disparem faciem ostentet, nihil obstare. Et ita res est. Diversæ Rerumpubl. formæ resultant ex subjecto, cui summa potestas inhæret, prout illud est vel unica persona, vel concilium ex universis aut paucis constans. Quibus autem ministris aut executoribus ista summa potestas utatur, nihil interest. Ne dicam, quod axioma illud, cui argumentum innititur, in naturalibus duntaxat procedat; non autem ad illa recte applicetur, queis actionum suarum libera competit gubernatio.

V. Enimvero utut hæc fortassis sat subtiliter in scholis disputari possunt; tamen, Imperium

o) Ut Limnæus. *Vid. Kulpis. d. p. 202.*

p) Hippolithus à Lapide. *Kulpis. ibid.*

rium Germanicum esse Aristocratiam, nemini persuadebitur, cui rerum civilium profundior paulo intellectus. Nam ad Aristocratiam requiritur, ut sum̃a potestas sit penes statum aliquem & perpetuum Senatum; *q)* cujus sit, deliberare & statuere de omnibus negotiis ad Rempubl. spectantibus, executione rerum quotidianarum aut singularium Magistratibus certis delegata, qui Senatui rationem gestorum teneantur reddere. Atqui talis Senatus in Germania hautquidquam datur. Camera enim & Judicium Aulicum super appellationibus & certis duntaxat litibus cognoscunt. Comitia autem nullo modo stati & perpetui Senatus instar habent, cui de omnibus negotiis totam Rempubl. concernentibus disponendi sit potestas; quæ peculiares duntaxat ob causas convocari moris est. *r)* Credere autem

q) Loqvitur Autor de Aristocratiâ, uti esse debet, si non apertè structuram à procuratione utilitatis & pacis communis, tanqvam fine Rerumpublicarum alienam profiteri velit.

r) Obj. *Sed cur non possint Comitia haberi pro stato & perpetuo Senatu, postqvam sic in Germania nostrâ Imperantibus placuit. (p.203.)* Resp. Placitum imperantium non potest mutare rerum essentias, nec jubere ut id qvod temporarium est credant subditi esse perpetuum. Obj. *At consistit tamen ista Senatus perpetuitas non in actuali semper consessu, sed in jure perpetuo conveniendi, ut qvoties velint, se congregare possint.* Resp. Ita qvidem est, sed debent etiam dies, locus, & obligatio ac commoditas conveniendi lega-

liter esse aptata ad finem Reip. non difficulter obtinendum. Obj. *Pertinent ista ad simplices & communibus Regulis formatas Aristocratias, non ad mixtas cum Monarchia.* (p. 204.) Resp. Atqvi simplices & communes Regulæ ad bonum finem, qvi simplex semper est & vulgaris, tendunt. Mixturam illam sæpius diximus, non nisi bonitatem cerebrinam & malum reale parere; qvia unionem & modum emergendi ex dissidiis præcludit. Obj. *Sed Judicium Aulicum & Camera Senatui Imperiali rationem tenentur reddere de negotiis qvotidianis, qvoties ex formula legum publicarum Visitationes instituuntur, aut extra ordinem id ab ipsis postulatur.* (p. 205.) Resp. At utrumqve horum ex genuina interpretatione Politica significat; *ad Calendas Græcas*. Utinam visitationes non essent solum in formula legum! Obj. *Si Comitia omnia ut hodierna, tanto semper temporis spatio durarent, Senatus Aristocratici ratio eo clarius appareret.* [p. 205.] Resp. Etiamsi Comitia hæc perpetuo sint futura, uti ratio Status hodierni svadere videtur, tamen non fierent Senatus Aristocraticus. Neqve enim convertendæ sunt propositiones veritatum distinctarum. Id valet, & de eo jam disserit Autor: Ubi non est collegium perpetuum, ibi non est Aristocratia. At vero qvis ita argueret vellet: Ubi collegium perpetuum, ibi Aristocratia est. Conjungenda hic erunt criteria Aristocratiæ, de qvibus in seqventibus. Obj. *Non peculiares duntaxat ob causas Comitia convocantur, sed in illis de omnibus negotiis totam Rempublicam concernentibus disponi, Instrumentum pacis art. 8. §. 2. loqvitur.* [ibid.] Resp. Non captanda sunt verba autoris. Senatus Aristocraticus de omnibus negotiis disponere, & Directorem efficaciter admonere potest, ut ad deliberationem proponantur. At Status talia non possunt, qvia jus proponendi pertinet ad reservata Imperatoris. Et qvis hoc sensu negaret, eos tantum peculiares ob causas ad Comitia vocari?

autem, Comitia, & quod in illis suffragiorum pars major prævalet, esse infallibile indicium Status Aristocratici, valde simplex est. *s*) Nam & in compluribus Regnis Comitia *t*) haberi, in quibus suffragia numerantur, notissimum est; & exempli loco sufficere possunt Regna Angliæ, Suediæ, Scotiæ. Quid autem frequentius,

s) Ita qvidem est: & satis ostendit Autor in seqventibus, non valere propositionem: In comitiis regni valet pluralitas votorum, ergo ibi Aristocratia est. Interim ego qvidem arbitror, in istâc controversiâ id omnium maximè urgendum esse. Ubi non valet pluralitas votorum, ibi non est Aristocratia. Qvod autem in Imperio nostro pluralitas non obtineat, manifestum est. Non adducam, qvod in singulis collegiis dentur multæ causæ, ubi pluralitas non attenditur. Excipient enim, id pertinere ad exceptiones, qvamvis jam suprà monuerimus, exceptiones illas facilè regulam facturas. Id urgeo, non confundenda esse vota singulorum in collegiis, cum votis collegiorum integrorum. Ibi qvidem sæpè pluralitas facit decisionem seu votum unius collegii. At si vota collegiorum ipsa, si votum Cæsaris consideres, hîc pluralitas planè non obtinet, per dicta *cap. 5. §. 26.* Et qvomodo possent igitur Comitia Senatus verè Aristocratici instar habere? Hic Rhodus.

t) Obj. *Minus commode cum Germanicis comparantur aliorum regnorum comitia, qvæ deliberationis causa tantum adsunt, aut consilii, aut causa minus principales, cum in Germania habeant votum decisivum &c.* [*p. 205. seq.*] Resp. Atqvi Autor non comparat Germanica Comitia cum Comitiis Angliæ &c. sed dat solum instantiam ad illam propositionem: Ubi vota numerantur in Comitiis, ibi est Aristocratia.

tius, quam inter ſocios, arctiori fœdere in unius velut ſyſtematis compagem combinatos, conventus ſeu Comitia celebrari? quorum in ſocios non minor autoritas, quam Comitiorum Germanicorum in Status Imperii. Exempli loco eſſe poſſunt ex antiquis ſocietas Amphictyonum & Achæorum; ex modernis Helvetii & Belgæ Fœderati. *u*) Deinde habent id veræ Ariſtocratiæ; ut univerſo quidem Senatu nemo ſit ſuperior; ſinguli tamen Senatores non minus addicte univerſo Senatui pareant, quam alii cives; *x*) & in illos æque

X 2 atque

u) Obj. *Socii illi huc non qvadrant. Fœdere Socii iterum abdicare poſſunt, & violator ſtatutorum non niſi violati fœderis & fidei fractæ poteſt accuſari. At in Germania Comitia jure ſummi Imperii indicuntur, qvibus nemo Ordinum ſe ſubtrahere aut decretis à cæteris factis contravenire poteſt, ſi non rebellis & crimine ſeditionis ac laſæ Majeſtatis infectus audire velit.* [p. 206. 207.] Reſp. Iſta ſunt Schemata terminorum ob priſtinam unionem, aut qvia Aurea Bulla à Bartolo Status Germaniæ ignaro, fuit conſcripta. Ipſa executio fit per modum belli, ut in vaſallum fœdifragum. Eſt autem omninò inter Germaniam & alia Syſtemata fœderata differentia, ob irregularitatem Regni Germaniæ. Et in fœderibus inæqvalibus uti ſunt omnia fœdera Vaſallitica non licet fœderi pro lubitu renunciare, certè non, ſine amiſſione dominii directi, aut utilis.

x) Obj. *Atqvi hoc etiam de Statibus Imperii dici poteſt, qvia ſcriptis profitentur ſe Imperatori & Imperio ſubjectos eſſe. Nec repugnat ipſorum libertas, qvæ in ſuperioritate territoriali, non in ſuverenitate conſiſtit. p. 207. 208.* Reſp. Verbis hodiernis honorum qvilibet ſe alterius ſer-

atque in hos jus vitæ & necis *y*) exerceantur. Id quod longissime à libertate Ordinum Germaniæ abest. Sic & in Aristocratiis privatum sibi patrimonium habent Optimates, cæterorum civium fortunam sæpe plurimum excedens; non minus tamen illud Senatorum patrimonium, quam quod extra idem reliqua civitas bonorum comprehendit, universi Senatus summo imperio subjicitur, ejusdemque legibus est obnoxium. *z*) At in Germania, si removeas, quæ ad singulos pertinent Ordines, nihil remanet, quod ad universos pertineat. *a*) Et magnum habebit malum, si quis apud istos assere-

vum profitetur, sed hoc idem est, ac si salutem aut bonam diem impertiretur. Superioritas cum subjectione verâ consistere neqvit, etsi Vasallitica subjectio aut dependentia potius eam satis à suverenitate distingvat.

y) Obj. *Adest utiqve jus vitæ & necis, toti Civitati Germanicæ competens in singulos Cives, ad aliarum tamen Aristocratiarum simplicium rationem comparari neqvit.* [*p. 208. 209.*] Resp. At vero æqvali jure nos manemus in negatione, jus vitæ & necis esse ens qvod superioritas Statuum non concoqvit. Qvæ vero *p. 210. seq.* contrà Autorem de suprematu disputantur ad nos non pertinent.

z) Obj. *At Comitia possunt legibus Statuum bonis certos ponere modos dominii exercendi & usus eorum determinare, imò jure eminentis Dominii partem aliqvam auferre.* [*p. 214.*] Sed ista potestas legislatoria securè negatur. Dominium enim eminens jam *suprà ad cap. 5. §. 7.* explosimus.

a) Intelligit autor haud dubiè, *territoria*, qvod nulla territoria communia Imperii remaneant. Unde frustrà ob-

asserere audeat, universis Ordinibus in singulorum bona tantum competere potestatis, quantum in Serenissima Republ. Veneta toti Senatui in bona singulorum Senatorum. *b)* Nam quod adducunt dictum Alberti Moguntini, prolatum, quando de electione Caroli V. præ Francisco agebatur; hunc ad Monarchiam inclinare, Germaniæ autem Principibus Aristocratiam esse retinendam; facilem habet responsionem. Nam abs tali Præsule, ut ad exquisitæ illius scientiæ civilis regulas dictionem ita solicite formet, requirere, putidum foret; & sensus, utut incommodis vocabulis expressus, in se perspicuus est; scilicet si præsentem suam conditionem & libertatem ament Germaniæ Principes, cavendum sibi esse ab imperio Galli, qui, cum in proprio Regno Procerum conditionem ad exquisitæ leges Monarchiæ redigere laboret, Germanos in Principes sine dubio similia sit tentaturus. *c)*

X 3 VI. Re-

jicitur, *p. 215.* quod secundum Rec. Imper. **in der Kreyß-Cassa** solet, aut *debet* reperiri.

b) Quod pro ostendendo Dominio eminente Imperii Germanici in bona Statuum iterum provocatur ad Electorem Brandenburgicum *p. 215.* ad id jam respondimus suprà *ad d. c. 5. §. 7.* Et similis est responsio ad exempla Ducum Holsatorum & Megapolitanorum eâ *d. p. 215.* adducta.

c) Frustra vero occinitur *p. 216.* eum illius sensum fuisse: nobis dandam esse operam ut in Imperio mixto Statu pars Aristocratica non absorbeatur à parte Monarchica. Et

VI. Restat, ut videamus, an Monarchiarum in censum Resp. Germanorum referri queat. Earum sunt duæ classes: quædam absolutæ, aliæ limitatæ vocantur. In illis penes solum Regem, aut quocunque nomine insigniatur, est potestas de negotiis summam rerum spectantibus proprio ex judicio statuendi. In his autem Rex circa exercendos actus summæ potestatis certis legibus est adstrictus. Hanc Monarchiarum differentiam, qui non exacte considerarunt, in materia hac vehementer sunt hallucinati; dum rationibus, quibus Imperatori absoluta potestas denegatur, ne limitatam quidem relinqui crediderunt. Etsi absolutam in Imperatore potestatem per universum Imperium exercendam qui agnoscat, *d*) vervecum in patria natum oportet esse. Et quæ afferuntur argumenta, sibilo magis, quam seria refutatione, digna sunt. Æque absurdum, ex visione Danielis, *e*) quam ex libris

qvidsi etiam fuerit? Potuit esse Princeps doctissimus & tamen erroneam sententiam Aristotelicam de Rep. mixtâ fovere. Imò qvidsi Philippus Melanthon orationem qvam Sleidanus ipsi tribuit, elaboravit? ut putat Schoockius *Exercit. I. ad Monzamb.* §. 7. p. 9.

d) Fecerunt id Reinkingius, Wizendorffius, Schüzius, Stamlerus, Schoockius. *Kulpisius p. 217.*

e) Qvasi Imperium sit qvarta Monarchia. Succinctè respondet Kulpis. *d. l.*

libris Juris Romani *f)* Imperatoris Germanici poteſtatem velle definire. Quod Imperator neminem, niſi Deum & enſem, ſuperiorem recognoſcit, id ipſi in Principes Germaniæ non magis abſolutum imperium tribuit, quam provinciæ Hollandiæ in reliquas ſex, cui utique idem elogium recte tribui poteſt. *g)* Inania titulorum, *h)* (puta quod ab omnibus Ordinibus nuncupatur Dominus clementiſſimus, quod in ſubſcriptionibus literarum, alibique, de obſequio ſuo prolixiſſime pollicentur,) genius ſeculi, ſtylusque Curiæ produxit, non plus fere efficaciæ habentia, quam alia verba honoris, in quæ ignaviſſimus quisque operum ſolet eſſe effuſiſſimus. Vanus quoque verborum ſtrepitus, illa plenitudo poteſtatis *i)* & perfectio, qua literas interdum & decretorum carmi-

f) De Lege Regiâ, & qvod Imperator ſit Mundi Dominus. Kulpiſ. *p. 218.*

g) Adde iterum Kulpiſ. *d. p. 118.*

h) Obj. *Iſtos tamen titulos &c. non eſſe levis momenti judicavit Boeclerus, utpote qvibus id doceatur, Imperatorem, etſi non paucis in rebus Ordines in conſortium poteſtatis admittat, non deſinere tamen eſſe Imperatorem, neqve Imperatoriam autoritatem dimiſiſſe.* [*p. 219.*] Reſp. qvod ita Boeclerus judicaverit, concedo, qvod rectè judicaverit, nego, præprimis cum hic iterum præſupponatur: Imperium eſſe unam Rempubl. qvod in qvæſtione eſt.

i) Obj. *Iſta plenitudo poteſtatis, qvocunqve demum modo explicetur, aliqvam de Monarchiâ Cæſaris confeſſionem habet.* [*Ibid.*] Reſp. Imo prout Autor explicat, non habet.

carmina scribæ solent adornare. Denique jurant Ordines Imperatori fidelitatem, sed salva sua libertate, suisque juribus, *l*) quæ quantum isti potestatis relinquant, jam supra satis apparuit. Sed plura heic verba facere, putidum fuerit.

VII. Probabilissimam plerisqve visi sunt sententiam fovisse, qui Imperatori tribuunt potestatem Regiam & summam; non tamen absolutam, verum certis legibus circumscriptam. Quam sententiam passim quoque in Scholis apud istos defendi audias. Hanc, quantum nobis constat, primus oppugnandam, sibi in Germania sumsit personatus quidam *Hippolithus à Lapide, m)* quo tempore quàm maxime bellum inter Cæsarem & Suedos fervebat. Qui utut plurima habeat, quæ nemo possit abnuere, nisi omnem pudorem ejuraverit; in multis tamen eundem falli, & per implacabile odium adversus Domum Austriacam in transversum rapi, non minus in aprico est. Etsi pro-

l) Obj. *Libertas Statuum eorumqve jura non esse normam juramenti fidelitatis, Imperatoribus præstandi, sed inverso ordine hoc pro regula & termino etiam libertati & juribus Ordinum posito debere haberi aliqvoties monuimus* [*Ibid.*] Resp. & nos contrarium monuimus. Vide *notata ad §. ult. cap. præced.*

m) Sub qva larva latere voluisse censetur Johannes Joachimus à Rusdorff Eqves Germanus, Consiliarius Electoris Palatini. *Vide Placcium de Pseudonymis p. 210.*

prohibitione libri nihil aliud effectum, quam ut eidem pretium doctisque legendi ardor accederet. *n*) Cujus tamen mentionem non fecissemus, nisi ille plerisque quantivis pretii videretur; & qui eum impugnarunt, nugari potius aut adulari, quam ipsius rationes destruere, sint deprehensi. *o*) Hic igitur uti rectè summam ac Regiam potestatem Imperatori in Ordines detrahit; ita in eo valde absurdus est, quod eundem Ordinibus subjicit, & nudi Magistratus dignationem velut precariò tot titulis superbienti concedit. Quasi vero necessarium sit, Aristocratiam existere, ubi Monarchia absoluta non datur; aut omnino

X 5 eum

n) Ita est: Si liber qvis errores continet, errores seipsos refutant. Si veritates, veritas per confiscationem propagatur. Gratias publicè ago iis, qvi veritatem scriptorum meorum non ferentes, in causâ fuerunt, ut eorum aliqvi alicubi vel cremarentur vel confiscarentur. Magis enim hoc modo propagata fuit veritas. Cogitabant eqvidem perniciem meam, sed Deus ista mala consilia vertit in bonum eventum.

o) Fortè intelligit Joh. Sluterum qvi anno 53. animadversionem scripsit in Hippolithi librum in 12. satis prolixam & ultra mille paginas constantem, qvam uti Cæsari Ferdinando III. dedicavit, ita & sententiam Reinkingii, qvod Imperium sit Monarchia, in eâ defendere laboravit, unde de Autore facile judicare poteris. Fortè tamen etiam Autor noster respexit ad Boecleri stricturas in Hippolithum, si modo eæ tempore, qvo Monzambanus prodiit, jam publicatæ erant.

eum quis superiorem cogatur agnoscere, cui pro lubitu non potest imperare. Et isthæc duntaxat qui observaverit, nullo negotio plerasque ipsius rationes elumbes dabit. Etsi & passim multa sat futilia immiscet, quorum paucula duntaxat, velut per saturam, recensebimus. *p*) Dicit alicubi, Majestatem sive summam potestatem esse penes Ordines, qui eam etiam tunc habent, quando nullus est Imperator. *q*) At quis ignorat, in omnibus Regnis tempore Interregni summam potestatem redire ad populum, aut, qui eum repræsentant, Ordines? quam tamen, novo Rege constituto, non amplius retinent. Non statim etiam superiorem agnoscit quis illum, cui quis ad rationes

p) Notat Dn. Kulpisius *p. 220. Autorem videri ideò notasse Hippolithum à Lapide, ut ostenderet, superesse in Imperio nostro aliqvam potestatem Monarchicam, sed ita confusam cum potestate ordinum, ut exinde corpus planè irregulare resultet; ad hanc enim hypothesin tuendam omninò necesse fuisse statuere, rudera qvadam, ac reliqvias Monarchicæ potestatis in Imperatore, qvoniam si hanc penitus sustulisset, ut Hippolithus erat conatus, tùm asserenda ei fuisset vel simplex Aristocratia, vel corpus aliqvod diversarum Rerumpublicarum, qvorum utrumqve tamen sibi negandum sumserit.* Resp. Si id ita intelligatur, ut Autor intenderit ostendere Imperium esse aliqvod corpus inter Regnum limitatum & systema civitatum fluctuans, ut se explicat §. *ult. hic*, consentio.

q) Vide Hippol. *Part. 1, cap. 3, Sect. 1. p. m. 38.*

tiones reddendas sese offert. *r)* Aliter ratio redditur ei, abs quo pœna metuitur, nisi illa sibi constiterit; aliter isti, cui ex pacto duntaxat teneor; aliter denique, cujus existimationem vereor. Sic Reges bella moturi publicis scriptis rationem toti orbi satagunt reddere. Sic socius socio, tutor pupillo rationem negotiorum gestorum reddit. Præterea non statim altero est superior, aut imperium in ipsum habet, qui munere suo eundem dimovere potest. *s)* Nam potest quis eo pacto duntaxat plurium communibus negotiis gerendis esse præpositus, ut neutri in alterum imperium proprie dictum competat; qui ubi displicuerit, officio evolvitur, non alio modo, atque contractus cum eo initus abrumpitur, qui ejusdem legibus non satisfecerit. Etsi saltem circa Henricum IV. & Adolphum Nassovium omnia ad juris normam fuisse gesta, merito dubites; *t)* nisi Reverendissimos Præsules præcipuas in eo negotio partes egisse constaret. Quæ de Comitiis prolixe disputat, *u)* vera quidem sunt, sed frustra adducuntur ad probandum, quod ipse intendit. Nam uti Imperator invitis Ordinibus nihil potest injungere; ita, quod hi

r) Hippol. P. I. c. 3. *Sect. 2. p. m. 42.*

s) Hippol. *ibid.*

t) Conf. Hippol. *d. l. p. 42.-50. Conf. dicta supra ad Cap. 4. §. 6.*

u) *Part. I. c. 4. p. 54. seq.*

hi isti invito aliquid pro imperio queant injungere, puto, inauditum est. Equidem præscribunt Electores in Capitulatione, quid Cæsari faciendum, quid omittendum; verum non velut ex vi alicujus imperii in ipsum, sed per modum contractus; cujus ea est efficacia, ut, si contra conventa quid Ordinibus velit injungere Imperator, impune possint ipsi non parere. Enimvero & hoc est ex communi pactorum natura, non ex aliqua potestate, quæ Ordinibus in Cæsarem competat. Probabilius urgeri posset, quod ex antiqua consuetudine introductum, & post per Auream Bullam confirmatum est, ut Imperator, si quibus super caussis fuerit impetitus, coram Comite Palatino respondere teneatur. *x*) Et notum est, quomodo tres Electores Ecclesiastici Alberto I. Imperatori denunciarint, ut coram Rudolpho Comite Palatino causam diceret. *y*) Etsi tanto reo arma magis in actores judicemque arriserunt. Post Auream tamen Bullam nullum ejusmodi judicii coram Palatino peracti exemplum legisse meminimus. Origo ejus juris Palatino competentis sine dubio profluxit ex officio, quod antiquissimis temporibus tanquam Major domus in aula Regia gessit. Hic enim uti

x) Hippolithus *Part. 1. c. 5. Sect. 2. p. 90. & Sect. 3. p. 91. seq. item Part. 2. c. 7. Sect. 1. p. 409.* Conf. Kulpisius *p. 223. & p. 113.*

uti in alios aulicos exercebat jurisdictionem; ita, si quis ab ipso Rege quid postularet, de quo ambigebatur, Comitis Palatini erat cognitio. Cujus sententiâ stabat Rex, non tanquam istum agnosceret superiorem; sed quod cognito petitoris jure non possit non obligationem suam explere. Sicut multos novimus Principes in Germania, & alibi, qui super debitis aliisque ipsos spectantibus causis, dubii quid habentibus, in propriis tribunalibus conveniri solent; quæ tamen tribunalia Principem hautquidquam cogere possunt, aut multa coërcere, siquidem juris ac conscientiæ, publicæque existimationis reverentia eundem ad debitum exolvendum non adegerit. Sed puto, Ordines ipsos contentos esse, quod à Cæsare nihil possit sibi imperari, quod displiceat. Tam invidiosam libertatem, ut Imperatori suo ipsi queant imperare, cordatissimus quisque ultro adspernabitur.

IIX. Sed cum *Hippolitho* quidem facile transegerit Imperator, ne ab eodem in subjectorum classem conjiciatur. Magis urgent isti, qui & Imperatori potestatem Regiam, & Ordinibus libertatem sub temperamento aliquo tribui posse autumant, dum inter Regna limitata Germaniam referunt. Nam qui de mixtis Rerumpubl. formis garriunt, nullo modo expedire

pedire se possunt. z) Præterquam enim, quod qualiscunque mixtura non nisi monstrum aliquod civitatis producere apta sit, nulla ejusdem

z) Res expedita. Tentavit tamen sententiam Peripateticorum, qvod detur Status Reipublicæ mixtus & qvod in Republicâ nostra possit ostendi, defendere prolixius Dn. Kulpis, *p. 225-239.* Nos contrà tentabimus eam defensionem modestè refellere. Qvæ *p. 225. seq.* de civitate & republicâ, de majestate, differentia inter Monarchiam, Aristocratiam & Democratiam, de subjecto duplici majestatis, de ejus productione & definitione præmittuntur, transeant. Assumo etiam illa de Majestate, ut totum aliqvod considerata asserta: *p. 229. seq. Particulas majestatis, non esse alias atqve alias partes* à se invicem alias distinctas, *& sub Imperii summi notione communi velut vinculo connexas, sed denotari saltem* unius ejusdemqve potestatis *circa diversa objecta diversam occupationem. Sicut in* sole *non sit alia facultas* liqvefactrix *cera & induratrix, luti.* Item: *Uti:* una *anima fingatur habere partes potentiales, intimè tamen connexas,* & ut neutra ab altera possit abesse salvâ manente essentiâ hominis, *ita majestatem* unam *concipi per complexionem partium, qva omnes ad constitutionem Reip. ita necessario concurrant,* ut avelli nulla penitus qveat. Assumo inqvam illa asserta, ut ex istis ipsis destruam reliqva & prima falsa seqventium assertionum notem. Tale est qvod statim seqvitur *p. 23. Qvod majestas in omni Rep. indivisibilis dicatur, id illum habere sensum: in qvalibet Republicâ tale debere esse Imperium, qvod liberrimum judicandi & præscribendi arbitrium habeat, circa omnia ea, qva ad gubernationem illius, consecutionemqve finis & salutis necessaria sunt, aut pertinere ullo modo possunt. In uno si facultas ista deficiat, amittatur, aut ab alterius* extrà cœtum hunc constituti *voluntate dependere incipiat, jam non am-*

dem ſpecies ad Rempubl. Germanicam accommodari poteſt; in qua neque universa poteſtas ſumma eſt penes plures indiviſim, neque ejusdem poteſtatis partes inter diverſas perſonas aut collegia ſunt diſtributæ. Ceterum priores differunt, illa omnia, quæ Imperatori

---

plius Imperium ſummum nec civitatem eſſe. Ita Carthaginenſes, cum poſt bellum Punicum ſecundum ne cui bellum facerent injuſſu Populi Romani ex pacto obligarentur, deſiſſe eſſe perfectam, jure belli amiſſo. Hic eqvidem omnia rectè ſe habent, niſi qvod illa dependentia ab alienâ voluntate ſummum imperium deſtruens, reſtringatur ad alienam voluntatem *extrà cœtum.* In hôc enim latet primum falſum doctrinæ adverſæ totius. Cum eadem haud dubiè ſit ratio, ſi facultas imperandi dependeat ab *alterius* voluntate, qvi *intra eundem cœtum eſt*: ſi ſcilicet eſſe conſideretur ut *alter*, hoc eſt ut à priori diſſentiens. In corpore enim morali, ut conſenſus eſt anima, unio, identitas, ita diſſenſus eſt mors, duplicitas, diverſitas. Ita v. g. ſi (ut in Rep. mixta fingitur) princeps habeat jus fœderum, Senatus jus belli, populus jus contributionum, Princeps non habet majeſtatem, qvia ut Carthaginenſes jus belli & prætereà jus contributionum amiſit, nec Senatus, qvia non habet jus fœderum & contributionum, nec populus, qvia non habet jus belli & fœderum, nec omnes conjunctim, ſi ſint diſſentientes, qvia neuter poterit alteram partem cogere, & ſi poſſet jure cogere, altera pars non haberet in eâ particulâ ſummam poteſtatem. Ad hæc pauca recurrit totum diſceptationis myſterium. Unde facilè jam reſponderi poteſt ad ſeqventia: *Licere civitati intra cœtum de ſubjecto propria majeſtatis diſponere pro lubitu. (p. 231.)* qvod facilè conceditur, ſi modo diſpoſitio non ſit irrationabilis, & qvæ contradictionem involvat, uti in figmentis Reip. mixtæ fieri

tori per Capitlationes præscribuntur, stare posse cum Regno limitato; puta, quod teneatur ad leges fundamentales Rempubl. administrare, & super negotiis summam rerum spectantibus consensum Ordinum requirere; quod leges novas iisdem inconsultis ferre non possit, in sacris nihil immutare, pacem, bellum, fœdera ex arbitrio Ordinum sumere, controversias subjectorum non nisi per certa tribunalia dirimere. Sic

---

modo dictum. Qvæ *p. 232.* de regno limitato seqvuntur, transeant, ut & ea qvæ *p. 233.* de mixturâ administrationis seu exercitii jurium majestatis monet. Ipsa vero conclusio *p. 234.* pro Republicâ mixtâ suâ sponte ex dictis corruit. *Qvia populi liberi, qvi constituendæ Reip. jus habent talem formam inducere possunt, ut Majestas, qvantum ad partes in* diversis *subjectis hæreat, & jura summi Imperii partim sint penes unum, partim penes plures divisim, ita ut una pars* absqve alterâ (hoc est, etiam *dissentiente alterâ:* Nam hoc *absqve alterâ* alium sensum non admittit) *jura sua habeat, ac exercere possit, seqvitur etiam dari Statum Reip. mixtum.* Ut taceam hic apertissimè contradici hypothesi & asserto communi qvod modo ex *p. 229. seq.* apposuimus. Adde qvod concedatur *p. 235. à multis formulas mixtionis esse confictas, qvæ vel nunqvam, vel rarius certè occurrunt, saltem, consistere diu neqveant, cujus generis sit Respublica mixta ex tribus formis ordinariis, vel ex unius formæ duobus aut tribus individuis:* item *p. 237. In exemplis partitionum à Pufendorffio recensitarum non procedere mixtionem, nec posse v. g. fieri, ut uni detur legislatoria potestas, alteri vis punitiva.* Denique facilè jam satisfieri potest exemplis qvæ jactantur *p. 235. veræ mixtionis & p. 237. partitionis, ut sui qvisqve juris exercitio al-*

Sic quod Ordines Imperio simul & Imperatori fidem jurant, id hoc modo posse explicari, quod imperatori velint obsequium præstare, quatenus ipsorum opera bonisque uti vult ad bonum publicum, & prout legibus Regni est

---

ter alterum non impediat nec alieno opus habeat auxilio, Tale recensetur *p. 238. Si uni jus* privilegiorum *soli conceditur, in cæteris vero cum ordinibus concurrat. Istud ut efficaciter possit exerceri, nihil aliud reqvíri, qvàm ut soluè qvoqve adjunctam habeat potestatem* judiciariam, *vel saltem necessarias judiciariæ facultatis partes, in qvantum ad exercitium sui proprii juris sufficiet.* Respondeo. Si per jus privilegiorum intelligitur jus concedendi inania, splendorem, præcedentiam, titulos &c. vix meretur nomen particulæ majestatis, & ob talia Autores Reipublicæ mixtæ istud figmentum non invenerunt. Si vero intelligitur jus eximendi civem à legibus aut oneribus communibus civitatis, item à jurisdictione, seqvelâ in bello, &c. facilè patet, hujus juris exercitio impediri posse eos, qvi potestatem habent legislatoriam, contributionum, jurisdictionem, conscriptionem militum &c. & ita falso exemplum hoc afferri juris, qvod nec alieno habeat opus auxilio, nec alterius juris exercitium impediat. Et vel hoc ipsum, qvod judiciaria potestas ei adjungitur, indicat, qvod opus habeat alieno auxilio. Judiciaria vero potestas opus habet jure puniendi, turbare potest Jus legislatorium &c. Nec juvat qvod saltem pars judiciariæ potestatis vindicetur juri privilegiorum. Ita enim dabuntur duæ partes judicatiæ potestatis in diversis subjectis, qvarum una alteram facilè turbare potest, uti una haud dubiè alterius sæpè opus habet auxilio. Hæc vero etiam opponenda erunt applicationi istius exempli ad statum imperii, dum seqvitur *d. p. 238. ita se rem habere in Imperio nostro. Neqve enim penes Impe-*

expreſſum; ſimulque quod adverſus reliqua Imperii membra commodos ſeſe & fideles conciues velint exhibere. Enimvero quo minus Germaniam pro Regno limitato poſſimus habere, duo potiſſimum obſtant. *a)* Primò, in vero aliquo Regno, utut in ejusdem admini-ſtra-

ratorem jus privilegiorum *inefficax dicendum eſſe, qvod* jus belli *Statibus ſit communicatum. Nam ad ſtabilienda* privilegia *in civibus non opus eſſe* bello, *ſed* judicia *ſufficere, ac facultates coërcendi, qva hactenus etiam ſolius Imperatoris ſit, qvantum tuendis reſervatis ſuis reqviratur.* Adde, qvod non ſolum multa de jure privilegiorum, & de poteſtate judiciaria ſupponantur, qvorum contraria docuimus ſuprà *ad cap. 5. §. 14. & 27.* ſed &, qvod, ſi ſaltem in inanibus reſervatum hoc conſideremus, v. g præcedentiis, Imperator non póſſit concedere privilegium præſeſſionis in Comitiis ulli ex Principibus competentibus aut alternantibus, imò non poſſit conceſſione privilegii ullum Statum aut Principem Imperii eo adigere, ut is patiatur in aulâ ſuâ Comitem Imperii ab Imperatore noviter creatum, (non Statum) præcedere Nobilem, qvi primariâ qvâdam functione aulicâ gaudeat. Seqvuntur iſta: *In ordinibus vero, ne effectu deſtituantur jura communicata, inde ſatis cavetur, qvod cum illis ubiqve Imperator ſimul concurrat, adeoqve & ſuis variis reſervatis juribus ultimum pondus poſſit conciliare.* Sed gratis hæc dicuntur, poſtqvam jam ſuprà Autori notatum, *cap. præced. §. 24.* pondus ab Imperatore hîc expectandum conſiſtere in amicâ tractatione & perſvaſione ſine imperio, & poſtqvam *ibid. §. 27.* monitum, reſervata Imperatoris tantum effectum non poſſe polliceri.

a) Obj. *De his duobus fundamentis multa dici poſſent. Ratio certior, qvia jura ſummæ poteſtatis plurima poſitive communicata ſunt cum ordinibus, ita ut illi eorum reſpectu*

ſtratione certas ſequi leges Rex teneatur; revera tamen eousque omnes cives ille eminet, ut ſuam libertatem ſuaque jura cum Regis poteſtate nemo comparare audeat; utque adeo omnes Proceres ab arbitrio Regis dependeant, eique ad rationem reddendam ſint obſtricti. Id quod in Germania ſecus eſſe, cuilibet notum. Nam nemo ex Germaniæ Ordinibus admiſerit, ditiones ſibi ſubjectas magis ad imperatorem, quam ad ſe, pertinere, ut ſibi iſtius magis quam proprium commodum in iisdem gubernandis eſſe reſpiciendum. Quin eousque ſibi quisque tendit, ut bellum in alios Status aut exteros ſumere, fœdera cum aliis Statibus aut exteris inire non dubitent, inconſulto Imperatore; quicunque viribus ſuis ſociorumqve confidunt; ejus reverentia inter inania fere ſimulacra habeatur. Deinde quilibet Rex, qvamvis limitatus, id habet, ut virium totius regni directio atqve adplicatio demum ultimo ad ipſum redeat, utque ſub ipſo eædem vires velut

cum Imperatore concurrant & conſortes ſummi Imperii haberi debeant. Nam in regno limitato ſaltem reſtrictio fit poteſtatis in Rege absqve communicatione. Communicatione progreſſus ad mixtam Rempublicam. (*p. 223. ſeq.*) Reſp. At communicatio illa in Imperio Romano negatur, qvatenus ex intentione opponentium communicatio ejusmodi præſupponit unam Rempublicam, cum in Imperio ſit nexus plurium Rerumpublicarum inæqvaliter fœderatarum.

lut uniantur ad commune bonum ita procurandum, ut ab una quasi anima cuncta videantur gubernari. Hoc qui in Germania videre possit, lynceus sit oportet; ubi qui caput & Rex cluet, ex Imperio nullos reditus percipit, sed proprio succo vivere cogitur; ubi nullum commune ærarium, nullus miles publicus est, sed qvilibet Ordinum suis viris, suarumqve ditionum reditibus pro arbitrio utitur; collato in publicum non nisi exiguo qvopiam, idqve post ambitiosas demum solicitationes. Quæ singula superiori capite latius deducta, & in ipso rerum actu manifestissime deprehenduntur.

IX. Nihil ergo aliud restat, quam ut dicamus, Germaniam esse irregulare aliqvod corpus, & tantum non monstro simile, siqvidem ad regulas scientiæ civilis *b*) exigatur; qvod

---

b) Obj. *Qvamdiu certa qvædam regula, ad qvam habitudo Reipublica in universum exigatur, non fuerit designata, irregularem Rempublicam dari non posse. nec mixtas è regularium censu ejici, nisi discrepantia earum ab istâ regulâ amplius ostendatur* (*p. 244. seq.*) Resp. Ista regula est à naturâ Reip. desumta, ut videlicet Status ita sit connexus, ut in omnibus controversiis & dissidiis occurrentibus una voluntas possit expediti & dissidia ista evadere. Unio enim est anima Reipublicæ, & ergo facit regulam. Qvodsi vero Status ita sit connexus, ut secundum ejus structuram tales sæpè possint occurrere casus, & sæpè etiam occurrant, qvi ex legibus fundamentalibus nullo legitimo remedio

qvod lapsu temporum per socordem facilitatem Cæsarum, ambitionem Principum, turbulentiam Sacerdotum, ex Regno regulari in tam malè concinnatam formam est provolutum, ut neqve Regnum, etiam limitatum, amplius sit, licet exteriora simulacra tale qvid præ se ferant, neqve exacte corpus aliqvod aut systema plurium civitatum fœdere nexarum, sed potius aliqvid inter hæc duo fluctuans. Qvod ipsum exitiabili morbo internisqve convulsionibus perpetuum præbet fomitem: hinc ad Regni leges retrahere Imperium

possint expediri, nisi per vim majoris & metum partis dissentientis minoris, is haud dubiè irregularis est. Jam applica hæc ad Rempublicam mixtam & Imperium Germanicum & ejus comitia, & conclusio seqvetur suâ sponte. Neqve ferient regulam ita formatam, qvæ pro ostendenda an ostentandâ Rerumpublicarum mixtarum unitate fusius afferuntur *p. 245. seqq.* sed potius exinde facile refutantur, qvale est illud *p. 246. seq: Si summa rerum ad concilium optimatum aut populi delatâ, definiendum primo est, qvot æ pars in unam conspirans voluntatem totius concilii adeoqve civitatis repræsentare debeat, atqve hoc ipsum animæ & voluntatis unitati non repugnat, cur repugnaret in tali cœtu, ubi partim penes unum, partim penes concilium plurium jus imperandi consistit, & in qvo non minus ac illic, qvid pro voluntate totius Reipublicæ habendum sit, legibus fundamentalibus reperitur definitum.* Facilè enim ex dictis patet in Republicâ mixtâ leges fundamentales salvâ mixturâ definire non posse, qvid dissidio inter unum & plures orto circa regalia divisa sibi tamen invicem opem ferentia pro voluntate totius Reipublicæ habendum sit. Ad illam vero interroga-

perium nitente Cæsare, inde in plenam libertatem tendentibus Ordinibus. Quemadmodum autem hæc est natura omnium degenerationum, ut, qvando à principio suo longe discesserunt, prono lapsu, & velut ultro, ad extremum suum tendant, ad pristinam autem formam ægerrime possint retrahi; & lapidem ad clivum montis semel impulsum facillime ad planum usqve devolveris, ad verticem non nisi insano labore revocaveris: ita Germania sine maximis motibus summaqve rerum confusione, ad justi Regni leges reformari ne-

tionem *p. 248. Qvis vero nunc constanter poterit asseverare, qvotqvot mixtas Respublicas constituunt, finem condendæ civitatis non attendere, vel eidem obtinendo summi imperii per diversa subjecta accidentalia partitionem abesse?* Fidenter respondemus, nos id asseverare, qvia non potest intendi prudenter à constituentibus unio omnimoda. Id vero qvod seqvitur, non intelligo; *Satis docere nos annales, sæpius civilis consociationis finem obtineri nullo modo alio potuisse, qvàm hac instituta Imperii divisione.* Mallem enim, illos annales fuisse adductos. Qvodsi is sensus sit, sæpius in bellis civilibus pacem non aliter potuisse obtineri, responderem, in pactis ejusmodi non semper intendi finem Reip. tranqvillitatem & unionem communem, sed sæpè morbos Reip. sine cura repelli ad tempus, donec viribus sumtis iterum deteriori effectu erumpent. Etsi vero afferatur porro *p. 249. Si qvando tale hominum genus daretur, cujus habitationi ac usibus melius conveniret structura in columbarii aut haræ formam adornata, qvam splendida ædificii surgentis compages, non apparere cur monstri nomi-*

neqvit; ad fœderatorum aliqvod ſyſtema ultro vergit. Imo ſi tollas mutuam illam inter Imperatorem & Ordines renitentiam, jam erit revera Germania corpus aliquod ſeu ſyſtema ſociorum inæqvali fœdere nexorum, *c)* ideo qvod, Ordines qvi vocantur, comiter colere & reverentia proſeqvi Cæſarem teneantur.

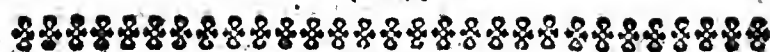
ne illa ſtructura venire debeat; tamen puto cuilibet apparere, & homines ejusmodi ſi non planè columbæ ſint, aut porci futuri, non ampliùs homines, homines tamen futuros eſſe planè irregulares & monſtris parum abſimiles, & ſtructuram adeò illam intuitu hominum verorum omnino pro irregulari & monſtroſâ habendam.

c) Obj. *Imò ſi ponamus, Cæſarem remittere jus ſuum, qvid aliud, qvàm mera Ariſtocratia erit in Germania? p. 251.* Reſp. 1. Miſcentur hìc diverſa. Aliud eſt remittere *renitentiam*, id eſt æmulationem mutuam & intentionem exaltationis propriæ cum depreſſione partis alterius; aliud remittere *jus ſuum*. De illo loqvitur Autor, de hoc objectio. 2. Etiamſi Cæſar remitteret jus ſuum, id eſt deſineret eſſe Cæſar, & manerent adeò in Comitiis tria Collegia Ordinum ſola, tamen non fieret Ariſtocratia, qvia ſuprà jam oſtendimus, pluralitatem votorum non concludere. Hinc facilè judicari poteſt de eo, qvod ſeqvitur: *Si Ordines deſinant reniti, erit regnum limitatum.* Nam uti in Ariſtocratiâ ſi Optimates deſinant ſibi invicem reniti propterea non fit regnum limitatum, ita ſi Ordines deſinant eſſe Ordines & veri ſubditi fiant, qvin in regnum tranſitura ſit Reſpublica Germaniæ qvis dubitaret? Cætera tranſeant, qvia inculcant unitatem Reip. Germanicæ contrà rationem & hiſtoriam.

Exempli loco poteſt eſſe in ſocietate Civitatum liberarum fœdus inter populum Romanum & populos Latinos, antequam hi ab iſto ad ſubditorum conditionem redigerentur, aut demum civitate Romana donarentur. Item in ſocietate bellica ducatus Agamemnonis in exercitu Græcorum ad Trojam. Etſi fere contingere ſoleat, ut, ubi, qvi fœdere ſuperior eſt, potentia multum eminuerit, inferiores ſocii paulatim velut ſubjecti tractentur. Ergo commodiſſime Statum Germaniæ poſſemus deſignare, qvod proxime accedat ad ſyſtema aliqvod plurium civitatum, in qvo unus velut Princeps aut Dux fœderis emineat, ſimulacris Regiis veſtitus; qvod tamen corpus qvam atrocibus morbis agitetur, ſeqventi capite diſpiciendum erit.

CAPUT.

CAPUT VII.

De viribus & morbis Imperii Germanici.

Vires alicujus Reipubl. considerari possunt vel in se, vel prout per concinnam Reipubl. formam commode possunt usurpari. In se consideratæ vires consi-

ſiſtunt in Viris, & in rebus. Viros qvod attinet, parum habet Germania, qvod de eorundem multitudine aut ingenio queratur. Primariæ nobilitatis tanta multitudo, tantusqve ſplendor, quantus nullibi per univerſum orbem. *a*) Inferior nobilitas non ſupra laxitatem regionis, nec præ nimia turba ad ſordidas artes deſcendere coacta. Eorum, qvi literis operam dant, major fortaſſe, qvam expediebat, copia. utut inter multos laurigeros pauci Phœbi deprehendantur. *b*) Mercatorum & opificum affatim. *c*) Ruricolarum tamen alicubi hodie pauciores ſunt, qvam pro latitudine agrorum. Cujus rei cauſa eſt partim tricennale bellum, qvo Germania miſere fuit vaſtata, partim qvod ruſtici eo ſunt ingenio, ut, ſtatim atqve in re paulo laxiore cœperunt eſſe, filios ſuos ad opificium aliqvod gau-

a) An & hic paucis mutatis applicandum qvod mox de literatis notat Autor? Olim Duces ex virtute ſumebantur & exemplo potius atqve admiratione qvàm imperio præerant. *Tacit. Germ. c. 7.*

b) Adde *Kulpiſ. p. 255.* Rari ſunt hodiè qvi philoſophantur & ſapiunt. Felix ætas majorum noſtrorum ubi literarum ſecreta viri pariter & mulieres ignorabant, ubi tamen plus valebant boni mores, qvam alibi bonæ leges. (*Tac. c. 19.*) Hodiè literis ad neqvitiam & ſtultitiam utimur.

c) Et hæc olim in prudente ſimplicitate ignorabantur, ubi permutatione mercium utebantur, ubi nullum argentum, nulla uſura nec fenus. *Tac. c. 5. & 26.*

gaudeant admovere, fortunatos præ se judicantes, qvi in urbibus habitant. *d)* Etsi autem vix putêm esse, qvi numerum urbium ac pagorum per Germaniam iniverit, non tamen vanitatis arguetur à peritis ejus regionis, qvi dixerit, facile exercitum ducentorum millium posse conflari, si modo ex singulis urbibus qvini, & ex singulis pagis singuli, aut bini milites scribantur. Speciminis loco hæc esse possunt. In decem Circulis certi autores enumerant Urbes, oppida atqve arces 1957. excepto Regno Bohemiæ, in qvo juxta Hagecium Ferdinandi I. ætate fuerunt Urbes 102. oppida 308. arces spectatiores 258. monasteria 171. pagorum 30363. In Silesia enumerant Urbes 411. oppida 863. pagorum 5112. In Moravia Urbes 100. oppida minora 410. pagorum 30360. Abbatiarum & Cœnobiorum qvondam, anteqvam à Protestantibus tanta ipsorum multitudo destrueretur, numerant 11024. Sic Ferdinandi II. zelo ad Ecclesiam Catholicam revocata scribunt centies centena millia hominium, nî Sacerdotum adulatio numerum in majus auxit. Ipsa natio ab omni memo-

d) Qvia ibi major luxus ad qvem omnes inclinamus. Felicius seculum antiqvius, ubi urbes non habebant *Tacit. c. 16.* aut ubi extructis urbibus ingenui in vicis manebant & liberti in urbibus se ad mercaturam applicabant. *Conring. de urb. Germ.* Inde factum qvod nobiles nostri adhuc non ament habitare in urbibus & à mercaturâ abhorreant.

memoria bello insignis, & in militiam avida, per totam fere Europam venalem sangvinem circumferens. *e*) Cui ut nimius fervor abest, ita plurimum constantiæ suppetit, animiqve egregiæ disciplinæ capaces. Nec minus eadem ad omne genus artium manuariarum solertissima. Et qvod plurimum ad firmitatem civitatum facit, ad res novas hautquidquam proclivis, & imperii non nimis rigidi bene patiens.

II. Inter Res primum obtinet locum ipsa Regio. Cujus qvanta sit amplitudo, facile intelliget, qui ex Cassubia Mumpelgardam, aut ex Holsatia extrema in fines Carniolæ, aut Leodio in ultimas oras Silesiæ iter fecerit. In tam vasta Regione, si Alpium juga excipiat, pauca sunt loca, quæ nihil producant ad vitæ humanæ cultum faciens; is porro rerum ad vitam necessariarum proventus, ut eadem extraneorum rebus hautqvidqvam

e) Ita qvidem & Tacitus *cap. 14. Si civitas, in qva orti sunt, longâ pace & otio torpeat, pleriq; nobilium adolescentium petunt ultrò eas nationes, qvæ tum bellum aliqvod gerunt. Nec arare terram, aut expectare annum tàm facilè persvaseris, qvàm vocare hostes & vulnera mereri. Pigrum qvin imò & iners videtur, sudare acqvirere, qvod possis sangvine parare.* Cæterum ista de exterioribus & Romanis vicinioribus intelligo. Interiorum mores à Tacito descripti ostendunt, eos defensioni potius, qvam offensioni dedisse operam.

qvam indigeat, nisi ad luxum & superfluas voluptates. *f*) Auri qvidem parum mineræ aut flumina qvædam præbent; & quas Germania gignit gemmas, sequioris pretii habentur. Cæterum magna copia compluribus in locis effoditur argentum, *g*) cuprum, stannum, plumbum, ferrum, argentum vivum, aliaque mineralia vilioris pretii. Salis, qvantum sufficit, fontes suppeditant; etsi loca, quibus mare aut flumina navigabilia favent, importato ex Gallia, Lusitania aut Batavia jam freqventer utantur. Frumenti, & fructuum varii generis, lignorum, *h*) eorum,

f) Declarat id ipse autor in seqventibus hujus paragraphi. Conferendus præter Lansium citatum Xulpisio Tacitus, qvem totum hic exscribere noluimus, ex qvo apparebit, Germanos in crassissimo Paganismo fuisse magis virtuosos & sobrietati, castitati, patientiæ deditos atqve hodiè sumus in florentissimo, qvem crepamus, Christianismo. Ostendi id alibi peculiariter in explicatione priorum capitum Taciti.

g) *Argentum & aurum propitii an irati Dii negaverint, dubito, nec tamen affirmaverim, nullam Germaniæ venam argentum aurumve gignere, qvis enim scrutatus est? Possessione & usu haud perinde afficiuntur. Est videre apud illos argentea vasa legatis & principibus eorum muneri data non in aliâ vilitate qvam qvæ humo finguntur. Tacit. c. 4.* Hodiè à nobis majoribus ea abstinentia pro stultitia exponitur. Nostra vero prudentia perdidit nobis qvietem animi, & Politica nostra relegavit Ethicam.

h) Ni fallor Lutherus vel Melanthon dixit es werde Teutschland einmahl an Holtze mangeln. Propè absumus

eorum qvæ ad rem vestiariam faciunt, affatim, ut & eqvorum, armentorum, *i*) pecorum, & ferarum. Nec, qvi ebrietati generandæ inserviunt, liqvores Germania desiderat. Sic ut in universum Germania opulenta possit æstimari Regio. Nam præterqvam qvod materiam nummorum ipsa generat, omnia producit, qvæ ad necessitatem aut delicias vitæ humanæ faciunt, ut non incolis solum sufficiant, sed & exteris communicari possint. Et qvibus aliunde importatis utitur, vel eorum, qvæ exportantur, copiam non excedunt, vel talia sunt, ut facile iis carere possent Germani, si luxuriam compescere, socordiam ineptiamqve nossent exuere. Quam facile enim erat contentis vino *l*) & cere-

ab adimpletione hujus prædictionis. In causa est, qvod posteritatis & prudentiæ vere œconomiæ planè non simus studiosi, sed avaritia ubiqve regnans aut prodigalitas omnia perdat.

i) Tacitus *d. c. 5. Pecorum fecunda sed plerumqve improcera; ne armentis qvidem suus honor aut gloria frontis. Numero gaudent.* Credo adhibebant ea ad labores, non adsvefaciebant luxui. *Eqvi non forma non velocitate conspicui. Sed nec variare in gyros in morem nostrum docentur. Cap. 6.* Habebant ad pugnam, non ad fugam, nec ad saltum.

l) Cæsar *comm. IV. Vinum ad se importari omnino non sinunt, quod ea re ad laborem ferendum emollescere homines atque effeminari arbitrantur.* Sed Taciti jam tempore *proximi ripa & vinum mercabantur. cap 23.*

cerevisia sua, aut, si hæc ad ebrietatem *m)* nondum sufficiebant, adjunctis vini adusti tartareis ardoribus, ignorare Hispanica aut Gallica vina? Quam facile item, vestiri pannis ex propria lana confectis, suosqve relinqvere Hispanis, Anglis & Batavis? Aut si horum elegantia arridebat, debuerant artem illam melius excoluisse indigenæ opifices. *n)* Neqve vero serico nostro carere Germanis grave

m) Tacitus *cap. 15. Quoties bella non ineunt, multum venatibus, plus per otium transigunt dediti somno ciboque. Fortissimus quisqve ac bellicosissimus nihil agit. Cap. 22. Diem noctemqve continuare potando nulli probrum. Cap. 23. Si indulseris ebrietati suggerendo quantum concupiscunt haud minus facile vitiis qvam armis vincentur.* Mores nostros descripsit Tacitus, non Germanorum illius ævi. Casti fuerunt Germani, ignavos gravius puniebant qvam homicidas ipso memorante Tacito. Castitas & ignavia non combinantur, labor & castitas indivulso nexu sobrietati junctæ sunt. Haud dubiè Tacitus ex moribus proximorum in Galliâ à Romanis corruptorum, aut ex moribus servorum ex Germanicorum gentibus captorum & luxuriâ Romanâ perditorum, (qvo enim qvis minus adsvetus est luxuriæ, eò minus se tenere solet, si inter luxuriosos degere incipiat,) judicavit de moribus universæ Germaniæ. Hinc & ipse nescit, qvomodo suum judicium combinare debeat, *miram diversitatem naturæ accusans, cum iidem homines sic ament inertiam & oderint qvietem cap. 15.*

n) Sed nostri opifices nihil vel parum excolunt, qvia monopoliis gaudent & statutis, nemo admittitur nisi opificis filius aut filiam ducens. Perdidit hoc opificia nostra. Ubi cuilibet liberum est exercere qvæ scit, ibi major applica-

grave erat. Aut si omnino nitidius vestiri sedebat, saltem tractus ad Rhenum uberrime morum ferebat, si à socordia sua isti populi possent impetrare, ut præter vineas aliqvid magnopere colendum sibi sumerent. Suppetente bombycibus pabulo, licebat à nostratibus modum tractandi serici addiscere. *o)* Porro uti illud simplicitati gentis fortasse ignoscendum, quod imitando Gallicas vestium formas politiorem sese reddi credit; ita crassissima est stultitia, etiam à Gallis te-
las

tio & cultura artium. Accedit neglectus artis mechanicæ & matheseos etiam in scholis & Academiis. Ignorant communiter eruditi usum circuli, qvid de opificibus sperandum. Scilicet nos studia tractamus ut opificium, & monopolia interpretamur privilegia.

o) Non videntur hæc sufficere Dn. Kulpisio *p. 257.* qvia cum Serenissimus qvidam Elector superiori tempore in suâ ditione experimentum hujus rei cogitaverit, præter impedimenta alia id qvoqve fuerit, qvod cœli genius non videbatur favere, nec æstates satis longæ apparerent. Mihi videtur prætextibus istis bona principis intentio elusa fuisse. Nunqvam desunt excusationes & impedimenta iis, qvi ob luxum aut ignaviam, aut avaritiam boni qvid facere detrectant. *Dicit ignavus: est Leo foras.* Erat circumforaneus saponem, expellendis maculis vestium inservientem, vendens, miraqve de virtute saponis prædicans. Debebat probam exhibere emtoribus. Promissus effectus non seqvebatur. Anxius homo fraudis insimulatus excusationis loco afferebat, vitium latere in aqva, pariter ut isti, non favere cœli genium.

las levidenſes ſæpe aut abſurdas petere. Nam nauci etiam rebus Gallici nominis admiratio apud iſtos pretium addit. Qvod autem Galli artifices tam ſæpe pannorum & telarum genera varient, non tam levitas eſt, qvam aſtutiſſima ſolertia. Hoc modo enim prohibent, ne Germani artifices apud ſe qvoqve iſta opera imitentur. *p)* Qvanqvam plerisqve horum ea eſt ſtoliditas, ut ſibi tantum non nefas eſſe putent, à modo operum ſemel recepto diſcedere; *q)* nec ſibi politius qvid putent faciendum, qvia majoribus ſuis id fuit ignoratum. Deniqve aromatibus, ſaccharo, aliisqve ex utraque India petitis longe parcius uti poſſet Germania, ſi luxuriæ frena ponere noſſet.

III. Sed nec Germania deficitur mediis, qvibus aliarum opes ad ſeſe qveat trahere opera commerciorum. Ad ea, præter ſolertiam indigenarum, reqviritur & ſitus opportunus ad exteros commeandi, eosqve recipiendi, & ut ſuperſit indigenarum uſibus, qvod ad exteros poſſit exportari. Situs exercendis commer-

 mer-

p) Eadem aſtutia eundem in finem produxit variationenvillant freqventem modi operum, der mode und façon in Zeugen und Stoffen.

q) Scilicet in operibus qvæ noſtri opifices faciunt. Cauſa eſt iterum ignavia, luxus, monopolium, & ignorantia fundamentorum mechanices.

merciis valde opportunus est iis urbibus, quæ mari Oceano aut Baltico alluuntur; mediocris, qvas navigabilia flumina perstringunt, propter vectigalium importunitatem. Terrestri merces via transvehere, parum lucrosum. Quæ ex Germania exportantur, hæc fere sunt. Ferrum & varia ex eo confecta instrumenta, plumbum, argentum vivum, vinum, cerevisia, vinum adustum, frumentum, lana, panni lanei filo crassiore, variæ telæ laneæ atque lineæ; eqvi, oves, & si qvæ sunt alia. Non tamen diffiteor, in qvibusdam Regionibus Europæ majorem, qvam in Germania, pecuniæ copiam apparere. Cujus rei non una videtur causa. Qvid enim mirum est, exhaustam ex parte esse Regionem, in qva triginta per annos Mars est grassatus, r) qvæqꝫ non intestino tantum militi, sed etiam exteris in prædam patuit. Deinde sunt Regiones Europæ, qvæ ad commercia cum exteris exercenda longe commodiorem obtinent situm, qvam Germania. Nam maris opportunitate paucæ duntaxat urbes Germaniæ gaudent; cum contra vehementer faveat mare Angliæ, Italiæ, Hispaniæ, Lusitaniæ, Galliæ Belgio. Dantur præterea Regiones, quæ alias sibi terras habent subjectas, qvæqve adeo

r) Adde insultus bellicos, qvos Germania per plures annos post Autoris scriptum publicatum de novo passa est.

adeo omnes earundem opes velut in angustum constipatas uno obtutu repreſentant, uti eſt Hiſpania, Luſitania, Anglia, Belgium. Germania extra ſe nihil poſſidet. Solet qvoq; exterorum oculos perſtringere ſplendor & amplitudo primariarum urbium in quibusdam Regnis, intra qvas maxima vis opum confluit. Sic multi imperiti ex Lutetia de tota Gallia, aut ex Londino ſolo & Ulyſſipone de Anglia & Luſitania judicant. Germaniæ autem opes in tam vaſta Regione diſperſæ tenuiores easdem apparere faciunt. *s)* Nec modica pecuniæ vis ad exteros transfertur per ſtultitiam Germanorum, dum ab iſtis merces petunt, qvas vel apud ſe producere, aut qvibus omnino caruiſſe in proclivi erat. Neſcio, an & hoc addi debeat, per diſcurſationes juventutis Germanicæ ad exteros non parum argenti extra natale ſolum trahi. Nam etſi craſſitiem genii Teutonici converſatione extero-

Z 2

s) Ita eſt. Pecuniæ diſperſæ aut potius benè & æqvaliter diſtributæ non apparent. Apparent verò in inæqvalitate. Unde ſeqvitur. 1. Ubi nullæ divitiæ, ibi nulla paupertas, nulla caritas, ſed vita ſimplex & modeſta. 2. Ubi multæ divitiæ, ibi magna & major paupertas, ibi majora vitia, ibi caritas. Videntur hæc paradoxa, ſed non ſunt. Conſidera qvæſo aulas & ſplendorem ac amplitudinem primariarum qvarundam urbium, intra qvas maximà vis opum confluxit. Nam & talium exemplis non caremus in Germaniâ.

terorum temperari fors non inutile fuerit; tamen merito ludibrium, an miserationem, merentur, qvi ex Italia nostra nil nisi delicias quasdam vitiorum Transalpinis insitatorum, & formulas blasphemandi rariores domum reportant. Neque vero Gallia plerosqve peregrinatores aliis instructos artibus dimittit, qvam ut sordidius tuburcinari deinceps norint; gradusqve Venereæ scabiei ex propriis utplurimum experimentis recensere. *r*) Nonnullis tamen lucro habetur, Italiam & Galliam vidisse, qvos in patria tot per ambages ad inania titulorum scholasticorum tædet adspirare. Nam apud nos minori cum pudore & sumtu domum

r) Satis vivis coloribus vitia peregrinantium depingit autor, qvatenus eà ex voluptate proveniunt. Sed qvis notavit vitia peregrinantium ex ambitione & avaritiâ orta. Comuniter qvi de utilitate peregrinationum scripserunt, ea inter virtutes peregrinantium recensent. Nam ista qvidem vitia eminentium virtutum nomina ubiqve ad se rapuere. Qvis veros peregrinationum fructus, inqvisitionem genuinæ sapientiæ, & infucatarum virtutum, atqve admirationem divinæ bonitatis & misericordiæ inculcat Laboramus in magnâ itinerariorum copiâ defectu itinerarii, qvod notet & observet sapientiæ antiqvæ & unicæ Heroes, hinc inde vel se occultantes vel contemtos à vanæ sapientiæ Doctoribus ubiqve regnantibus; qvod animo præjudiciis & amoris ac odii intempestivi vacuo notet singularum sectarum bona & pios viros, Deumqve timentes in mediis erroribus &c Nam qvi talium mentionem injiciunt libelli, vel nihil solidi tractant, vel non optimæ fidei sunt.

domum licet reportare titulum Doctoratus & inscitiam. Etsi apud istos qvoqve sat rudi ex ligno tales Mercurii effigiantur. *u*)

IV. Enimvero cum nemo robustus aut debilis possit pronunciari, nisi cum aliis comparetur, dispiciendum porro est, qvomodo vires Germaniæ ad vicinos sese habeant. Contingit igitur Germaniam unâ ex parte Imperium Turcicum in Stiria, & qvæ tanqvam istius propugnacula possunt haberi, in Hungaria & Croatia; qvas salvas manere, istius maxime interest. Ubi manifestum est, utut Turcæ ex latissimis suis ditionibus longe gravius auri pondus redeat, ac fortasse ampliore hominum turba campos possit inundare; eundem tamen Germaniæ parum videri metuendum. Nam stringit iste Germaniam extrema duntaxat & modica ora sui Imperii, qva illud velut incuneum tenuatur, & qvidem procul à sede Regni primaria. Sic, ut non sine maxima molestia Turcis bella Hungarica gerantur. Præterqvam enim qvod Turcicus miles, si Prætorianum Turcæ militem excipias, Germanis bene exercitatis

u) Non dissimulandum, abusum rei in se non malæ tantum esse, ut mirarer adhuc reperiri, qvi dedecori sibi non esse arbitrentur, istis inanibus decorari, nisi corrupti essent in universum mores nostri. Præprimis, postqvam nonnulli principes in aulis suis eruditos inanibus istis carentes, præ aliis ad functiones graviores admittere soleant.

citatis hautqvidqvam par sit, magno molimine ex Asia copiæ sunt transferendæ; cœlo asperiori parum assuetæ, & hyemis impatientes. Et postqvam omnes vires in extremam Imperii oram sunt collectæ, oppositæ partes in Persidem vergentes intumescere solent. Cumqve vicinæ Regiones, Servia, Bulgaria, & ipsa Hungaria Turcica non sufficiant alendæ diu tantæ multitudini, terrestri itinere difficili & longinqvo commeatus est subvehendus; postqvam magno Germaniæ bono versus Orientem Danubius evolvitur. Et vix unqvam ultra qvartam suarum virium partem adversus Turcam vertit Germania, eamqve plerumqve inter Ducum ignaviam aut discordiam, pecuniæqve & disciplinæ defectum destitutam. Et tamen plura Germanorum de Turcis, qvam horum de illis, tropæa extant. *x*) In vulgus autem Turcarum nomen factum est formidabile tum propter truculentos ipsorum mores; tum per astutiam Austriacorum, isto terriculamento crumenas exenterantium; accedentibus Sacerdotum clamoribus, & vaticinandi prurigine.

x) Fortè hoc commodum expositionem admittet. Interim tamen certum est trophæa illa Christianorum rarò in imperio Turcico fuisse erecta. Et qvamvis ea, qvæ in hoc paragrapho de Turcico imperio ejusqve defectibus notaverit autor, vera sunt, non tamen diffitendum, Turcas sæpè damna multa Christianis attulisse & adhuc afferre, ut adeò necesse sit, nævos nostros esse majores ac illorum.

ne. *y*) Nam & horum intereſt, plebis animos pavoribus agitari.

V. Italia & viris & opibus Germaniâ longe inferior, ac in plures particulas diſcerpta ad vim aliis faciendam fere eſt inhabilis. Qvin ſatis habemus, qvod Germani Imperatores antiqvum in Italiam jus non eant renovatum; præſertim cum per impietatem ſeculi reverentia fulminis Pontificii, qvod ſæpe iſtos in terrorem qvondam dederat, nunc penitus videatur exoleviſſe. *z*) Helvetio vicino nihil commodius, cui ſua duntaxat tueri, alieni nihil affectare; & prodeſſe potius qvam nocere lex eſt. *a*) Nec Polonia ulla in parte Germaniæ ſeſe audet comparare. Et cum rationes Reipubl. Polonicæ poſtulent, ſua potius ſervare,

y) Multa hic dici poſſent de cauſa, cur Turca communiter audiat der Erbfeind Christliches Nahmens. Mihi videtur id valde papatum olere. Noſtra malitia in ſingulis latens eſt hoſtis hereditarius Chriſtiani nominis, eſt Anti-Chriſtus. Hôc oppugnato, non eſt qvod timeamus Anti-Chriſtum Romanum aut Magogum Turcicum.

z) Facit huc, qvod jam ſuprà notavimus, exemplum Lavardini.

a) Ridet hanc legem Politica noſtra, vituperat Helvetos tanqvam ſtupidos & fortitudine carentes. Sed ſanior Philoſophia patientiam eorũ admiratur, & qvod eâ nanciſcantur minimùm privilegium Ulyſſis, qvod ultimus devoretur à Polyphemo. Magnum reverà privilegium. Interim multa fieri poſſunt in perniciem Poliphemi. Diximus de patientiâ pluribus *in introductione ad Ethicam, ſeu arte amandi*.

qvam aliena concupiſcere, qvam modeſtiam. Germanos qvoqve ſuæ Reip. conditio docet, *b*) vix adparet occaſio, qvæ duas illas nationes bello poſſit committere; niſi forte aliqvis Germaniæ Principum Polonorum ſeſe inteſtinis diſcordiis miſcuerit. Danis hactenus ne ad Hamburgum qvidem ſubjugandam vires fuere; nedum ut contra univerſam Germaniam ſperare qvidqvam poſſint, ad omnes vicinorum Suedorum motus trepidi. *c*) Anglia qvousqve inſultet Oceano ſuo, Germanis parum curæ eſt. Et uti illa continentem tentare fruſtra præſumſerit: ita his nullæ vires maritimæ, qvæ cum Anglicis comparatæ momentum poſſint habere. Belgis fœderatis nec voluntas eſt nec facultas, in Germaniam aliqvid moliendi. Nam nec ipſi ad militiam terreſtrem fere idonei, aquatiles animantes; *d*) & utut pecunia ſuperſit,

b) Diſſentio hic graviter. *Docere deberet*. Sed utinam doceret? Omnes inhiamus alienis. Noſtræ Politicæ primum principium eſt, augere ſtatum proprium cum detrimento vicini. Ita divulgatum eſt hoc arcanum, ut non graviter ferre debeant Aulici, qvod id in Academia notemus homines ſcholaſtici. Norunt tonſores & ruſtici.

c) Poſſem plura addere, ſed abſtinebo, ne videar id facere ex æmulatione, ob injuſtè crematum librum meum, qvam injuriam hic publicè condono. Addidit vero jam ſatis & plus, qvam Dani vellent, autor libri Gallici de Statu Daniæ ſuprà citatus.

d) Vos Politici dicite qvæſo rationes hujus paradoxi Politici. Colligite eas ex libellis veſtris. Ego dicam au-

persit, hautqvidqvam libertati ipsorum expedit, numerosum terra alere exercitum. Igitur satis habent, si Germani per vim non eant repetitum urbes, qvas ipsi præsidiis insedere, muniendis contra Hispanos suis finibus. *e*) Hispanici partes Imperii, qvæ Germaniam contingunt, cum hac nulla parte comparari possunt. Ipsa porro Hispania longe remota & viris exhausta, nec Lusatiæ, tantillo regno, subjugandæ sufficiens. Qvin Carolus V. tunc florenti qvam maxime Hispaniæ imperans, & ditionibus Austriacis atqve autoritate Cæsarea subnixus, neqvidqvam opprimere reliqvam Germaniam tentavit. Suedia, utut ei annumeres provincias Germanicas nuper partas, reliqva Germania & numero virorum & opibus multis partibus est inferior. Nam qvod simplices aliqvi de viris dubitavere, moti partim obsoleto vocabulo vaginæ gentium, partim progressibus Suedorum nupero in bello; id qvale sit, cordatioribus satis constat. Scilicet spatio XVIII. annorum, ex ipsa Suedia, non supra septuaginta militum millia sunt emissa, qvorum multi in patriam iterum rever-

 terunt;

ditoribus meis ex regulis prudentiæ cognoscendi aliorum affectus. Habent enim & nationes integræ sua temperamenta morum & ordines affectuum. Alios sangvinis caliditas fortes reddit, alios desperatio &c.

e) Hunc versiculum fateor me non intelligere.

terunt: cum tamen, durante isto bello, vix unqvam infra centum millia Germanorum, sæpe supra, in armis fuerint. Causa vero tantorum progressuum erat Germanorum discordia & occasionis opportunitas, & qvod Protestantes ab Austriacis pressi velut cœlitus demissum præsidium Regem Gustavum susciperent. *f*) Circa florentissimum hodie Galliæ Regnum probabilius dubitari potest. Sed tamen, si utriusqve vires in se spectentur citra commoda aut morbos, qvorum illa Galliæ ex regulari sua Monarchia, hi Germaniæ ex dissoluta Reipubl. forma surgunt; *g*) pro Germania fuerit pronunciandum. Nam & longe amplior est Germania, qvam Gallia; & utut fertilitas utriusqve par sit, subterraneæ tamen Germaniæ opes longe supra sunt. *h*) Nec Gallia

f) Pertinent huc multa scripta in honorem Suecorum à Germanis tempore belli tricennalis, etiam à Sacerdotibus Lutheranis, in qvibus Rex Davidi, Judæ Maccabæo &c. invidiosâ & satis palpabili adulatione comparabatur.

g) Sed hæc abstractio utinam & fieri posset in ipsis rerum argumentis. Ostendit præsens bellum, qvid commoda, qvæ Gallia ex regulari suâ Monarchia, & Morbi, qvos Germania ex dissoluta Reipublicæ forma sentit, efficiant, scilicet ut Gallia viribus Germaniæ in se spectatis inferior, inferior non sit viribus ita morbidè affectis.

h) Qvid vero hoc Germanos juvat, postqvam Gallia media invenit supraterraneas opes Germaniæ ad se trahere artibus belli & pacis.

Gallia virorum numero excellit; & Germanum militem Gallo non concedere, multis ſpeciminibus fuit oſtenſum. Circa vim pecuniæ non ita liqvido pronunciari poteſt. Nam ſane, qvantum auri paucis annis modernus Rex congeſſerit, præcipue dum veteres illas ſpongias exprimit; & qvid in annuis reditibus habeat, non ſine admiratione percepimus. Conſiderari tamen ſimul debet, plebem in Gallia longe aſperius tributis & vectigalibus exhauriri, qvam in Germania; & ibi omnes opes Regni in unum velut alveum confluere, qvi tamen non parum attenuandus fuerit, ſi extranei merces Gallicas, qvibus facile carere poſſunt, petere deſierint: Germaniæ autem reditus, inter tot Principes diviſi, qvanti ſint, ita liqvido apparere non poſſunt. *i*)

VI. Sed utut ſingula regna præponderet Germania, qvid tamen fiet, ſi multa junctis viribus eandem invaſerint? Heic initio obſervandum eſt, qvorundam rationes non ferre, ut ſimul in Germaniam conſpirent. Qvorundam etiam vires tantas non eſſe, ut ad Germaniam aliqvid momenti habeant. Deinde non conceſſuros cæteros, ut unus aut alter, oppreſſa Germania, tanta opum acceſſione gaudeat, qvibus ſuffulto facile ſit, toti Europæ leges

i) Sed monet Grotius, morali æſtimatione pro Synonymis habenda: *non eſſe*, & *non apparere*.

ges præscribere. Adeoqve nunqvam defuturos, qvi ad Germaniam servandam sint connisuri. Tres igitur sunt, qvi velut Principes aut capita fœderum sese videntur ferre posse ad invadendam Germaniam; Turca, Domus Austriaca, & Gallus. Cum Turca, non est probabile, ullum Christianorum Principum in Germaniam aperte conspiraturum, ne ipsum Gallum qvidem. *l*) Nam fœdera, qvæ superiori seculo Gallo cum Turcis intercedebant, hoc spectabant, ut vires Caroli per hos distinerentur, qvæ tunc Gallis erant prægraves. *m*) Sed tale fœdus, in qvo de Germania junctim invadenda & subigenda conveniatur, non erit metuendum, *n*) cum & impium & stolidum sit futurum, barbari istius incrementis tantopere velificari, qvi pari odio in omne Christianum nomen fertur. *o*) Qvin, uti Galliæ magis

l) Sed eventus contrariam probabilitatem docuit, cum Galliæ Regis collusiones in bello præsente satis apertæ fuerint.

m) Hoc est, magis ob defensionem Galliæ qvàm invasionem Germaniæ erant inita.

n) Hoc seculo in omnibus statibus nihil tam absurdum, tam ab omni ratione alienum, qvod non metuendum sit à vesaniâ humani generis.

o) Qvasi non interesse ambitionis sæpissime adigat Principes, ut fœdera ineant cum hoste, contrà opprimendum tertium, aut qvasi vera pietas cordi sit Regi Christianissimo? Cui enim ex nobis ea cordi est?

gis expedit, Germaniam in præſenti ſtatu relinqvi, qvam inſignem ejusdem partem in Turcarum manus cadere; *p*) ita & ipſis Turcis optabilius eſt, Germaniæ ſtatum informem & ad alios invadendos inhabilem relinqvi, qvam cum Gallia conjunctam ad leges Monarchiæ reformari. *q*) Nam ſi duo iſta Imperia in unam maſſam bona fide coaluiſſent, haberet Turca, qvare Conſtantinopoli ſuæ metueret. Domus Auſtriaca ut reliqvam Germaniam Regio complectatur imperio, nulli vicinorum optandum fuerit; nec puto ullum fore tam dementem, ut conatibus iſtis ſubſidii quid velit afferre. Imo, uti Hiſpaniæ quidem vires pro Auſtriacis ſunt; ita aperte hiſce ſe opponent Galli, Suedi & Belgæ fœderati, eo promtius, qvod iſtis nunqvam ſine præmio fuit, Germanorum libertati ſuppetias tuliſſe. Qvin nec Pontifex nimium videtur Auſtriacis heic fauturus. Nam uti, tot myriades ovicularum errantium ad Eccleſiam revocaſſe, ſummo Paſtori glorioſum foret; ita qvantovis animarum detrimento redimendum videtur, ne Germanus aut Hiſpanus nimia ſubnixus potentia in res Italiæ ſibi arbitrium ſumat.

Qvod

p) Sed fortè Gallus intendere potuit, ſubjugatis Germanis, Turcæ partem prædæ auferre. Ambitioſo animo omnia videntur poſſibilia.

q) Sed hîc iterum debebat conſiderari, qvid efficere poſſit ſpes prædæ.

QVod si deniqve Gallo Germaniam invadere in mentem venerit, apertos itidem adversarios experiectur, Hispanos, Anglos, Italos, Belgasqve fœderatos; qvorum hi nescio qvam superstitiose *r*) memores videntur antiqvi dicterii: Francum amicum habueris, vicinum non habueris. Dani fortasse non adeo sint formidaturi clientelam Gallicam subire, *s*) dummodo per istam perpetuus metus ab invisissimis sibi Suedis dispelli posset. In Suedorum societate plurimum videtur momenti positum, cumprimis si bellicosus ipsis Rex contigerit. Dudum tamen prudentioribus animadversum, Gallos qvidem velle uti Suedorum opera non gratuita; verum ita, ut, qvod inde partum fuit, solius Galliæ incrementis accedat. Id vero neqvidqvam Gallis ad palatum, qvod Suedi Gallico auro propriam potentiam eousqve eant promotum, ut facile deinceps Gallorum amicitiam possint negligere. Ex adverso Suedi stultum putant, pro Gallorum magis utili-

tate,

r) Dixit ista haud dubiè autor per ironiam in Gallos. Nam Belgis causas esse gravissimas, ut memores sint istius dicterii, qvis dubitet?

s) Confer hic iterum *l' Etat present de Danemark*. A Polonia etiam, non multum sperandum Germaniæ esse, præsens bellum ostendit. Etsi haud dubiè Poloniæ gravissimus futurus esset Rex Galliæ, si eum Germaniâ potiri, contingeret. Sed qvid non potest auri sacra fames, & ambitio?

tate, qvam propria, contendere. Neqve sunt tam hebetes, qvin perspiciant, ubi Gallus rerum in Germania fuerit potitus, ipsum non minus Suedis, qvam aliis vicinis, leges dictaturum. Et inde etiam aliqvandiu inter populos istos amicitia tepidius culta, Galloqve compendiosior via fuit visa, nonnullos Germaniæ Principes, inprimis Rheno vicinos, fœdere, & uti fama fert, annuis stipendiis sibi illigare, *t*) in universum sese solicitum pro Germania ostentare, controversiis Principum componendis se dare, in pecunia & milite petentibus submittendo alacrem se exhibere, id deniqve agere, ut, qvibus auxilio aliqvo opus est, intelligant, certius sibi præsidium in amicitia Gallica, qvam in Cæsare legibusqve Imperii, positum. Hoc modo planissimum sterni aditum subruendæ Germanicæ libertati, stupidus sit, qvi non animadvertat; præsertim si stirpem masculam Austriacam deficere contigerit. *u*)

VII. Enimvero isthæc Germanici Imperii moles, qvæ in justi Regni formam redacta toti

t) Possemus etiam ex historiâ præsentis belli commentarium huic observationi addere. Sed talia sciuntur, non scribuntur.

u) Unde eo magis pro incolumitate stirpis gloriosissimæ & augmento vota sunt ferenda nobis, qvo minus deesse videntur, qvi auro Galli illecti & insanâ rerum novarum cupiditate ad prodendam libertatem Germaniæ & propriam proniores sunt.

ti Europæ futura erat formidabilis, per intestinos morbos & convulsiones ita debilitatur, ut ægre sibi ipsi defendendæ sufficiat. Causa primaria mali est ex inconcinna maleqve digesta Reipubl. compage. *x*) Qvantumvis magna hominum multitudo uno homine robustior non est, qvamdiu qvilibet sibi soli tendit. Omne ex conjunctione robur est. Et qvatenus plures in unum corpus naturale non possunt

x) Varia hic regeruntur à Dn. Kulpisio *p. 259.* Nervus in illis verbis est. *Si Germania secundum præscriptum fundamentalium legum, eo qvo debebat modo, administraretur, hoc solo, qvod formâ Reipublicæ mixtâ utitur, ad expediendas vires suas non fieret inhabilis.* Resp. Aliqvoties ostensum, ipsam mixturam Reipublicæ efficere, ut unio secundum leges fundamentales expediri ubiqve neqveat. Et si Germania secundum præscriptum fundamentalium legum administraretur, tamen non esset habilis ad expediendam unionem, propter æqvalem efficaciam voti Cæsarei & voti Statuum, atqve qvod vota duorum Collegiorum non possint conclusum imperii facere. Qvodsi fortè verborum additorum, *eo qvo debebat, modo* sensus sit, hæc ita intelligenda esse, si debito modo consentiant Imperator & Imperium, aut, si neutra pars obstet interesse comuni, tum qvidem disputatione non erit opus. Sed in statu seculi hujus consensus talis non sperandus, &, si duæ partes dissentiant, qvænam est cognitio modi *debiti*, cum utraqve pars prætendat, alteram *debere* ad se accedere. Adde, qvod, si in Rebus publicis qvâc. formâ præditis qvilibet observet debitum suum, periret inventio Reip. mixtæ Aristotelicis, qvi in eâ remedium qvæsiverunt contrà principes & optimates in tyrannidem, ac plebem in nimiam & inconcinnam libertatem inclinantes.

ſunt coaleſcere, multorum vires uniuntur, dum uno conſilio velut una anima reguntur. Iſta unio quo arctior & concinnior, ea validior, exiſtit ſocietas; laxitatem pravamque membrorum combinationem neceſſario debilitas, morbique comitantur. Perfectiſſima unio, & ad diuturnitatem cumprimis apta, in Regno rite compoſito cernitur. y) Nam Ariſtocratiæ, præterquam quod vix commode poſſint ſubſiſtere, niſi ubi Reipubl. alicujus vires præcipuæ in unam urbem colliguntur, Monarchiis ſua natura fragiliores ſunt. Sereniſſimæ enim Reipubl. Venetæ inter miracula z) duntaxat eſt locus. Ex pluribus civitatibus per fœdus coagmentata ſyſtemata longe laxius cohærent, & facilius turbari aut diſſolvi poſſunt. Ut tamen qualiscunque firmitas iſtis ſyſtematibus conſtet, neceſſarium cumprimis eſt, ut ſociæ civitates eandem habeant Reipubl. formam, nec viribus inter ſe multum ſint diſpares, ut-

Aa que

y) Hoc qvidem dicere nolim. Habent ſingulæ formæ ſua commoda, ſua incommoda. Felix Reſpublica, ubi amor inter imperantes & parentes, h. e. ubi ad communia commoda communis inclinatio, & qvantum fieri poteſt, in inæqvalitate Reip. conſervatur æqvalitas. At hoc facilius in Democratiâ contingere poteſt, qvàm in Monarchiâ. Interim bonus civis qvâc. formâ eſt contentus.

z) Indicium cauſæ non optimæ, cum in re Politicâ ad miracula recurrimus præter neceſſitatem. Qvi leges & nexum Reipublicæ illius conſiderat, non adeò mirabitur.

que ex ista conjunctione in singulas par utilitas redundet. Deinde ut maturo consilio, legibus prius rite conceptis, in societatem coiverint. Nam qui temere & velut impetu quodam in societatem ruunt, futuro statu prius non curate pensiculato & digesto, non magis concinnum aliquod corpus deinceps formare possunt, quam elegantem formabit vestem sartor, qui pannum prius in frustra secuerit, quam constiterit, muliebris an virilis sit vestis facienda. Est & illud dudum observatum, vix unquam Monarchias cum Civitatibus liberis in fœdera, etiam temporaria, bona fide coalescere, nedum ut perpetuo jungi sint idoneæ; Principibus plebejam libertatem aversantibus, plebe Principum fastum horrente. *a)* Illa porro est humani perversitas ingenii, ut vix æquo animo pari secum jure degentem adspicere possit, quem viribus inferiorem videt. Et communia onera ferre detrectat, qui nullam aut exiguam partem communium commodorum sibi relinqui animadvertit.

IIX. Cæterum Germania eo est habenda ægrior, quod in eadem junctim reperiantur morbi, tam qui ex regno male formato, quam qui ex systemate sociarum civitatum indigesto redundant. Imo inter præcipuos hicce morbus

---

a) Belgium adeat, qvi has observationes non distinctè concipere potest.

bus est, quod ad neutram harum specierum Resp. Germanica exacte quadret. *b)* Exterior facies & inania simulacra Regnum aliquod præ se ferunt; antiquissimis quoque temporibus Rex erat revera id, quod audiebat. Post hujus autoritas deminuta, & gliscentibus Ordinum opibus & libertate, vix umbra quædam Regii imperii remansit; qualis fere cernitur in iis, qui corpori alicui sociorum velut duces præsunt. Inde perniciosissima convulsio corpus Imperii distrahit, in diversa tendentibus Imperatore & Ordinibus; dum ille ad Regiam potestatem velut postliminio quibusvis artibus grassatur; hi vero partas semel opes obnixe defendere satagunt. Ex quo *c)* non possunt

b) Supple ex præcedentibus verbis & præcedente capite: *& tamen inter utramqve speciem fluctuet.* Unde facile corruit nota Dn. Kulpisii *p. 261.* Morbum non esse, qvod Germania nostra neqve ad Regnum simplex, neqve ad systema sociarum civitatum exactè qvadret, cum nec qvadrare debeat, prohibentibus legibus super Statu Reipublicæ lautis. Ad hæc enim jam responsum ad cap. præcedens. Ideo enim status vitium est, qvia legibus stabilitur.

c) NB. hoc: *ex qvo.* Scilicet profluunt illa ex statu & legibus ipsis statum corroborantibus. Unde iterum cadit alia nota *d. p. 261.* suspiciones has &c. non ex formâ regiminis oriri, sed vitia personarum esse, in omnibus ferè poliarchicis imperiis solennia. Adde, qvod nesciam, cur Domino Kulpisio placuerit, morbos evidentes adscribere potius personis, qvam Statui, & an putaverit, Imperii honorem magis conservari, si Imperatori & Principibus imputentur

non perpetuæ suspiciones, diffidentia, occultæque machinationes oriri, præpediendis alterius incrementis, aut infringendæ cæterorum potentiæ. Quod & ipsum efficit, ut tam robustum cætera corpus, ad exteros invadendos aliquidque adquirendum velut enerve deprehendatur; cum nova incrementa Cæsari nolint accedere Ordines, neque tamen eadem inter omnes æqualiter possint distribui. Quam monstrosum igitur vel hoc solum, quod caput adver-

vitia, qvàm si statui? Accedit, qvod cum vitia Rerumpublicarum dividuntur in vitia personarum & vitia status, à vitiis status non possent excludi planè personæ, cùm ex personis Status componatur, uti vitia v. g. seculi haud dubiè in personas resolvuntur, ex qvibus seculum constat. Sed in eo tamen inter ista duo est differentia, qvod vitia personarum sint, ubi personæ perfidè officium suum administrant, in vitiis vero Statûs, qvæ à personis secus aguntur, partim communibus nævis humani generis adscribi debeant, partim ipsæ leges fundamentales vel iis ansam dent, vel eos non tollant. Ita nævus communis est, inhærere sententiæ propriæ, tanqvam prudenti & ad bonum publicum tendenti, etsi effectu proprii commodi ad eam ferendam instigati simus. Hunc nævum leges fundamentales Germaniæ non tollunt, dum nullum modum invenerunt, dissensum inter Imperatorem & Status, & Statuum inter se expediendi. Nævus est humani generis conservare potestatem, eamqve augere, qvam alii infringere laborant, & è contrario obsistere illis, qvi se in societate elevare intendunt, etsi utraqve pars non injustè agere possit. Inde necessariò oriuntur dissidia, diffidentiæ &c. Atqve his ansam dederunt Aurea Bulla, Capitulationes, Instrumentum pacis &c.

adverſus membra velut in partes deſcenderit. *d*) Inter ipſos porro Ordines variæ diſtractiones diverſis ex cauſis proveniunt; quæ efficiunt, ut ne concinnum quidem ſociorum ſyſtema Germania præ ſe ferat. Ipſi Ordines diſpari Reipubl. forma utentes male inter ſe compoſiti; dum intermixtæ paſſim Principibus degunt liberæ civitates. Urbes, cum plerumque commerciis floreant, opulentia ſua Principum invidiam accendunt, præſertim cum ejusdem pars ex ditionibus horum eo confluxerit. Neque negari poteſt, quasdam urbes ad lienis inſtar intumuiſſe, vicinorum Principum terris ad maciem redactis. Eſt quoque proprium Nobilitati, plebejos contemnere, qui tamen ſæpe ſuis ſibi nummis non minus placent, quam iſti ſuis imaginibus aut exhauſtis ditionibus. Denique nonnulli iſtas urbes velut dominatum ſibi exprobrantes adſpiciunt, ſubjectorumque conditionem comparatione vicinæ libertatis impatientius ferri deprehendunt. Hinc invi-

 dia,

d) Supplè: *legibus fundamentalibus eò inclinantibus.* Unde ruit objectio *p. 261. ſi propterea monſtri nomine appellari debet Reſpublica noſtra, quod aliquando* (etſi & hoc *aliquando* ſit alienum à mente Autoris) *caput adverſus membra velut in partes diſceſſerit, ſequetur, Gallicum etiam ac alia regna maximè regularia id nominis mereri, in quibus non minori impetu ac olim in Imperio noſtro, cum adhuc forma monarchica plenâ utebatur, civilia bella exorta eſſe, nemo ignorat.*

dia, contemtus, insultationes, suspiciones, insidiæ. Quæ omnia tamen acrius & manifestius existunt inter Episcopos, illasque urbes, in quibus isti cathedrales suas Ecclesias habent. Quanquam & in ipsis Comitiis Principes universi non leve fastidium adversus Collegium Urbium ostentent, Imperatore contra Urbes favente, quippe apud quas majoris fere suam autoritatem fieri, quam alios apud Ordines, sentit. *e*) Sed nec usquequaque propitiis sese oculis invicem adspiciunt Principes Seculares & Ecclesiastici. *f*) His in eadem classe præ istis priorem locum *g*) assignat sanctimonia muneris, & quia sine dubio per calvitium largius

e) Qvanqvam & hoc non sit perpetuum. Experientia motuum v. g. Hamburgensium docet, an semper debita autoritas habita fuerit jussibus Imperatoriis.

f) *Qva inter Principes Ecclesiasticos & seculares, interqve hos ac Civitates Imperiales viguerunt, controversiæ, plurimam partem legibus sunt definitæ* (p. 262.) Benè, sed ex concesso non omnes. Et annon novæ post illas leges subortæ? An definitæ omnes etiam executioni datæ? An etiam per definitionem renitentia mutua sublata, annon potius mansit altâ mente repostum illud judicium?

g) *Qvo minùs inter istos ob priorem locum lis oriri possit, diversitate scamnorum prospectum est, ubi peculiare suum seculares, suum qvoqve Ecclesiastici habent.* (p. 262.) Et tamen suprà ex ipso Domino Kulpisio notavimus, non potuisse istam scamnorum diversitatem impedire, qvo minus lis intercederet ratione præcedentiæ extrà collegium inter principes seculares ante Ecclesiasticos votantes & illos Ecclesiasticos.

gius sese Numen infundit, qnam per intonsos vertices. Unde & eorundem maxima quondam in Republ. seculis barbaris autoritas. Secularibus autem nescio quam molestum videtur, istos ex inferiori utplurimum Nobilitate tam repente in pari aut eminentiori fastigio collocatos, *h*) & Dei gratiam præscribentes, adspicere. Præsertim cum illam dignitatem ad posteros suos continuare non liceat, & familia ipsorum intra priorem conditionem subsistat; nisi quod multi Episcopi, sanctissimi Patris nostri exemplo, suis agnatis per beneficia Ecclesiastica & donationes sat laute soleant prospicere. Contra habent Ecclesiastici quare merito Secularibus irascantur, quippe per quos multi eorum abdomina cœperunt gerere multo pressiora; qua de re infra plura. Illud quoque non parum ad distractionem Ordinum facit,

h) *Præter rationem Episcopis inviderent, quod ex inferiori loco ac nobilitate ad dignitatem Principalem eveherentur, cum solenne hoc sit, ubicunque per electionem imperia conferuntur. Annon ex Principum imò Comitum numero Imperatores fieri videmus, nec tamen hos quenquam proptereà minus gratis adspicere oculis, censeo, quod inferioris dignitatis anteà fuerint. (d. p. 462.)* Resp. Autor loqvitur hîc non qvid in Germania fieri debeat, sed qvid fiat. Ex Principum aut Comitum numero Imperatores fieri olim vidimus, nunc non videmus, nec visuri sumus. Et tamen olim etiam Rex Bohemiæ graviter ferebat evectionem Comitis Habspurgici.

facit, quod inter multos magna sit opum inæqualitas. Hinc enim, vitio humani ingenii, potentioribus oritur contemtus adversus imbecilliores, libido eosdem opprimendi; his contra in suspiciones & querelas pronis, ac libertatis æqualitatem quandoque importunius crepantibus. Sed & eminentia Electorum præ reliquis Principibus *i)* non levis dissidii causa, his tantum splendorem ægre ferentibus, ac nonnulla præter jus usurpari jactantibus; illis pro jure atque autoritate sua strenue nitentibus.

IX. Nondum morborum sat erat, ni efficacissimum alias animorum velut coagulum Religio Germaniam in partes distractam asperrime collideret. Neque sola odiorum causa ex opinionum diversitate, & quod Sacerdotibus solenne sit, diversa sentientibus cœlo interdicere; *l)* sed quod per Protestantes Catholici Sacerdotes

i) Opum inæqualitas in omnibus Rebuspublicis simultatum semina spargit, sicut & dignitatum prærogativa, ut mirum non sit, inter Electores & Principes semper & ubique tantam consensionem non reperiri (d. p. 262.) Resp. Neque Autor dicit, id mirum esse. Sint in aliis Rebuspubl. simultates, tot & tantæ ac legibus fundamentalibus ita fomentatæ, non erunt.

l) Scripsit autor ista, communem secutus opinionem de dissensione in religione causâ turbarum in Republ. Ego voculâ mutata ita scriberem: *Neque odiorum causa ex opinionum diversitate,* sed *quod Sacerdotibus* (multis, non omnibus) *solenne sit diversa sentientibus cælo interdicere &c.*

cerdotes magna opum suarum parte sint exturbati, quarum desiderium ad easdem recuperandas noctes diesque ipsis stimulos subdit. Cum isti, semel invasa dimittere, ignavum judicent. Imo sunt, qui in universum nimias Sacerdotum opes Reipubl. prægraves judicent; Præsertim

Est falsum, sed commune principium Politicum: ad felicitatem Rerump. pertinere, ut sit unitas sententiarum circa doctrinam fidei. Unitas hæc impossibilis est. Mysteria divina sunt incomprehensibilia. Incomprehensibilia concipiuntur per similia & qvidem infinita ac varia rerum comprehensibilium. Impossibile est, ut alter rem incomprehensibilem præcise sub eodem simili & tertio concipiat, qvo ego. Impossibile est, ut circa cognitionem rerum ubivis obiarum sensibilium homines unitatem sententiarum sincerè foveant, qvomodo ergo circa res incomprehensibiles idem foret possibile. Ubi populus persvadetur, unam sententiam de religione esse, ibi non est, cum unus Ministrorum aut Theologorum aliter explicet varios scripturæ textus ac alter, ut taceam plebejorum hominum conceptus. Ubi vero diversæ religiones florent, qvies & tranqvillitas conservatur, testante experientiâ, si modo Princeps non permittat, ut una pars alterum injuriis afficiat. Utinam vero Principes unanimiter coercerent caçoëthes illud, dissentientes calumniandi. *Possemus*, ait Dn. Kulpis. *p. 263. huic rei facile mederi, si constitutiones illæ salutares, qvæ tàm Pace religiosâ, qvàm aliis recessibus Imperii variis, novissimè etiam Instrumento pacis Westphalicæ latæ sunt, sollicitius observarentur, nam his etiam cautum est, ne Sacerdotes diversa sentientibus, illico cælo interdicant. Possemus* utiqve, sed non *possumus*, qvam diu in Academiis & Aulis Principibus non melius inculcatur, qvam hactenus factum, utilitas & necessitas Regalis dissentientes tolerandi.

cum Sacerdotes & Monachi ab alio dependeant capite, extra Rempubl. Germanicam constituto, cui nunquam in Germanos sincerus amor; & cui Seculares omnes perire votum sit, modo asseclæ sui rebus gaudeant quam florentissimis. Hoc enim modo peculiarem velut statum in media Republ. fundari, adeoq; bicipitem fieri Rempubl. in propatulo est. Id quod plurimi, queis major patriæ quam Ecclesiæ Romanæ amor, pessimo publico contingere judicant. Nec minus illud perniciosum, quod Ordinum Germaniæ quidam non inter se modo, sed & cum exteris peculiaria inire fœdera gaudent, *m*) eo securius, quod Pace Osnabrugensi id expresse permissum. Quæ res non solum Principes Germaniæ in factiones distrahit, sed etiam exteris fœderi innexis facultatem præbet Germaniam pro lubitu suo temperandi, & demum occasione data sociorum ope contra universos invalescendi; præsertim cum talia fœdera cum exteris non modo contra alios exteros, (id quod aliqvo modo ferri posset,) sed etiam contra ejusdem Impe-

m) Confer jam superius dicta *ad cap. 5. §. 8.* Excipitur eqvidem *d. p. 263. In Fœderibus Statuum cum exteris præsertim, abusum aliqvando perniciosum esse, legitimum usum nunqvam.* Sed id tamen defectum Reipublicæ ostendit, qvod per statum & leges fundamentales res ita sit intricata, ut legitimum usum abusu legaliter secernere neqveas, ut ex exemplis suprà *d. §. 8.* adductis & ibi notatis patet.

Imperii membra quærantur. Sed & Astrææ vestigia per Germaniam fere evanuerunt. *n*) Ubi enim Ordinibus inter se aliquid litium oritur, (id quod in tanto ipsorum numero, & interscindentibus se mutuo territoriis, frequenter contingit,) si Camera aditur, post seculum demum controversiæ finis est expectandus. *o*) Apud Judicium Aulicum gratiæ & corruptionibus aditum non satis anxie inter-

---

n) Urgetur: *Qvod res judiciaria maximè impedita sit, inde est, qvia olim nec leges, nec judicia valebant, omne jus in armis ponebatur, cui etiam juris manuarii nomen propterea tribuebatur. Ab hâc ferocitate non potuit simul & satis efficaciter recedi. Superiori & hoc seculo judicia in concinniorem ordinem redigi ceperunt, sed cicatrices ex vulneribus, qva superiorum temporum labes Reip. inflixit, superstites, nondum patiebantur exactè omnia fieri. (d. p. 263.)* Resp. si vulnera à tempore interregni (huc enim, ni fallor, respicitur) Reip. nostræ illata nondum sanari poterunt, qvando sanabuntur. Ni fallor tamen nova vulnera Astrææ hoc seculo sunt inflicta, qvia plures causæ olim in judiciis tractabantur & expediebantur, qvam nunc. Hujus autem mali origo non potest peti à temporibus interregni. Et qvid si petatur? Agnosceretur saltem fons mali, malum ipsum propterea negari non posset.

o) *At vero de hoc defectu & ejus emendatione sæpius his qvoqve Comitiis actum est.* Benè, sed nunqvam aliqvid peractum. *Nec tamen in Germaniâ hoc solum contingit. Sed & similia de Gallia conqvesti sunt Ant. Faber, & Bodinus, ut adeò hoc Reipublica formæ apud nos non debeat imputari.* Respondeo. Solamen miserum, socios habuisse malorum. Nulla consequentia; in Gallia istud malum non ex

terclusum metuitur. *p*) Nec desunt, qui suspicentur, Tribunale illud nimium meminisse loci, in quo sedem fixit. Inde per Germaniam jus fere in armis, & qui viribus pollet, causa quoque prævalet, sibique ipsi facere executionem non veretur. Denique quam elumbem hoc arguit societatem, quod neque commune ærarium, neque communis miles Germaniæ est *q*) repellendis quorumvis exterorum insultibus, aut comparanda una vel altera provincia, ex cujus reditibus communes Reipubl. sumtus tolerarentur. Et quanto satius

forma oritur, ergo nec apud nos. Cur hodie processus in Gallia celerius & majori eruditione juris, expediuntur, non vero apud nos?

p) Supra jam monitum *ad cap. 5.* §. *21. in fine* odiosam hac parte esse comparationem inter Judicium Aulicum & Cameram.

q) *Et hæc vitia sunt vitia administrationis, non formæ, si omnino pro vitiis habenda sunt, cum Arnisæus cum aliis statuat, non esse utile, habere ærarium in futurum. Qvamvis autem verius, utrumqve Germaniæ proficuum esse futurum, in consiliis tamen non solum respiciendum, an utile aliqvid sit, sed & utrum in exitum deduci commode possit, qvod posterius nondum apparuit. (p. 264.)* Resp. Vitia illa esse vitia Status vel id ostendit, qvod eorum emendatio nondum in Comitiis obtineri potuerit. Cæterum in hoc capite autor morbos solum considerat, de consiliis vero & remediis seqventi capite agit, unde monitum de considerandâ possibilitate applicandi remedii ab hoc qvidem capite alienum esse videtur.

tius fuerat, Germaniam in proprios usus consumere illos homines pacis impatientes, qui per omnem fere Europam venalem sangvinem circumferunt.

X. Intercedunt quoque singulis Ordinibus non paucæ invicem æmulationes & controversiæ, r) quæ & ipsæ totius corporis vires non parum convellunt. Nobis præcipuas tantum attigisse heic sufficiat. Est adversus domum Austriacam omnium Principum invidia, aut suspicio propter diuturnam Cæsarei fastigii possessionem & nimiam potentiam. s) Inter domum Palatinam & Bavaricam, præter antiquum odium, contro-ver-

r) *Non sunt confundendæ æmulationes cum controversiis, Hæ in omnibus Rebuspublicis dantur, non statim illæ.* (*p.265.*) Benè, nec confundit Autor. Ego crederem, etiam in omnibus Rebuspublicis dari æmulationes. Interim possunt & æmulationes & controversiæ in qvibusdam Rebuspublicis ex statu irregulari originem sumere.

s) *Qvæ de* invidiâ *ex nimiâ potentia domus Austriacæ dicuntur, tempore Ferdinandi II. cum summâ spe se dici poterant, hodiè ubi ad unum ferè caput res omnis devenit, nemo propterea* suspicatur. (*d.p. 265.*) Initio invidia & suspicio hîc non sunt confundendæ. Deinde nescio qvomodo remedium invidiæ ponatur, si potentia in domo aliqvâ ad unum perveniat. Si turbidus belli Status hodiernis temporibus facit cessare invidiam erga imperatorem modernum, nec eò felicius tamen per causam cessantis invidiæ redditur imperium. Suspicionis vero continuationem, non obstantibus Imperatoris virtutibus testatur adhuc capitulationum extensio.

versia super Vicariatu Imperii agitatur, nescio quomodo finienda, cùm illa jure, hæc potentia nitatur. *t*) In domo Saxonica linea Ernestina invidet Albertinæ, ob translatum ab hac in illam Electoratum. *u*) Elector Brandeburgicus nunquam bona fide digerere potest interceptam per Suedos Pomeraniæ partem præcipuam. *x*) Electori Palatino dudum succensuerunt vicini quidam propter jus

t) *Si inter Palatinum ac Bavaricum Electorem controversia Vicariatus turbas excitare potest, qvo minus actu fiat Severini judicium obstat, qvando illum jure, hunc potentia potiorem existimat, hac enim ratione uterqve deterretur:* (*p. 265.*) Qvidsi in contrarium uterqve ad motus hâc ratione instigetur. Ex hypothesi autoris post mortem Ferdinandi III. Palatini causa jure, Bavari potentia nitebatur, & tamen istud judicium non obstitisse, qvo minus actu turbæ excitatæ sint, ex dictis *cap. 4.* §. *8.* patet. Idem velle & idem nolle non solum amicitiarum sed & odii causæ sunt. Ita eædem rationes qvæ deterrere debebant, affectus humanos sæpius instigant. Difficilia qvæ pulcra. Melius judicatur prævenire, qvam præveniri. Non qvidem firma conseqventia principii Hobbesiani, Qvi sibi mutuò nocere possunt illi & volunt. Nec tamen æqvè firmum: Qvi sibi æqvaliter nocere possunt, illi nolunt. Erat, ni fallor, conjectura & suspicio Severini inter causas svadentes electionem Josephi.

u) *Translatio hac dudum est digesta.* (*d. p. 265.*) O utinam! Deus avertat, ne patria sentiat conjecturas Severini fuisse veriores.

x) *Atqvi Electori Brandenburgico per pacem Westphalicam satisfactum est.* (*d. p. 265.*) Utinam vero etiam

jus unum aut alterum, quod ipse in eorum ditionibus habet, quamobrem nuper ab istis ad arma provolatum. *y)* Vix quoque penitus evanuisse putem memoriam controversiarum, quæ circa ditionem Marpurgensem familiam Hassicam quondam commisere. Nec fida satis pax inter Electorem Brandenburgicum & Palatinum Neoburgicum, propter hereditatem Juliacensem. *z)* Minoris momenti lites quis enumeraverit? Quin & inanes super præcedentia controversiæ nonnullorum Principum animos odiis distinent. *a)* Tanta morborum colluvies efficit, ut inter minores nævos

satisfactum esset per pacem Neomagiensem. *Conf. suprà cap. 2. §. 7. & notata ad cap. 5. §. 7. init.*

y) At Elector Palatinus, qua volebat, Laudo Heilbronnensi obtinuit. (ibid.) Sed in ejusmodi Laudis sæpè non obtinentur qvæ volumus, sed qvæ possumus. Et si is obtinuit qvæ voluit, non obtinuit, qvæ voluit, pars adversa, & manet adeò conjectura Severini. Confer suprà *c. 5. §. 8.* Eadem addenda observationi, *quod inter familiam Hassiacam, ut & Electorem Brandenburgicum & Palatinum Neoburgicum res pactis sit composita. (p. 266.)* Felicissimo seculo viveremus, si pacta essent firma remedia compescendorum affectuum.

z.) Et qvamvis hæc qvoqve fida sit, non omittenda in titulo Ducum Saxoniæ conspicua prætensio. Nec omittendæ nunc sunt æmulationes ob successionem Lauenburgicam & nonum Electoratum, qvæ litibus minoris momenti accenseri non merentur.

a) Quomodo hæ præscindi penitus queant, nondum appaaret ratio, remedia tamen varia, quæ vocant, provisionaria

nævos referendus sit tædiosissimus processus in causis potissimum civilibus, per quem etiam liquidissimum jus in plura lustra eludi potest. Nec minus monetæ varietas per Germaniam commerciis privatorumque patrimoniis multum incommodi affert, *b*) etsi ipsorum nummorum commendari mereatur modestia, quod tenuitatis suæ verecundiam ipso colore non obscure præ se ferant. *c*) Quod enim aliqui Principes luxuriæ duntaxat venationique sint dediti, nulla aut exigua publicæ privatæque rei habita cura, id hominum vitium est, non Reipubl. nec ab isthoc malo aliæ civitates immunes conspiciuntur.

CAPUT

---

inventa sunt, impediendis collisionibus id quod de re monetariâ etiam dicendum est. (d. p. 266.) Sed ista remedia provisionaria similes mihi videntur curis Medicorum palliativis, quæ parum impediunt progressum morbi.

b) Sed speramus tamen quotidiè emendationem. Utinam in melius. Ego quod sperem, ne tantillum quidem rationis superesse video, quicquid etiam agatur publicè & privatim. Opto tamen, ut in utilitatem Reipublicæ stulta evadat mea desperatio. Sed multa optamus, quæ non speramus.

c) *Sunt sanè ista omnia ita comparata, ut locum essent habitura, quamvis Germania alia regiminis formâ uteretur. (ibid.)* Fortè tamen etiam locum habitura non essent, postquam hucusque observavimus, pleraque si non omnia ex status irregularitate sumsisse originem.

CAPUT IIX.

De Ratione Status Imperii Germanici.

I. Propositum Autoris.

II. Recensentur sex leges seu Rationes Status, quas in Statu Germaniæ observandas censet Hippolithus à Lapide.

III. Remedia sex, qualia idem curandis Germaniæ morbis præscribit, expenduntur.

IV. Autoris sententia circa media, quibus Germania sanari possit aut conservari.

V. Religionis diversitas, quare magis Germaniæ nocuerit, quam provinciis aliis.

VI. Ex conditione rerum humanarum repetitur altius.

VII. Specialius indagatur, qualis sit velut genius triplicis Religionis, in Germania recepta, & quomodo dogmata Theologica ad rationes politicas quadrent; primo Lutheranorum: deinde Calvinianorum.

IIX. Ab his discrepat indoles Religionis Catholica, & qvomodo.

IX. De abusibus circa Monasteria, bona Ecclesiastica, Canonicatus occurrentibus disseritur.

X. Quomodo Protestantes in suis terris emendaverint; & cur apud Catholicos Principes idem factum non sit. Cum conclusione operis.

Vid morborum in visceribus Germaniæ lateat, clare credo apparuit. De remediis *a*) non paulo operosior disquisitio, & à persona extranei & peregrinatoris aliena videri possit, ni ea gentis Teutonicæ humanitas foret, ut extranea potius quam sua gauderet admirari. Et facilem, spero, dabunt cordati veniam innoxiæ libertati hominis à studio partium remoti, cui post patriæ incolumitatem nihil magis in votis, quam ut florentissimo statu, gaudeat integerrima nationum. Antequam autem nostram mentem explicem, operæ pretium puto fuerit, paucis discussisse medicamenta, quæ supra citatus *Hippolithus à Lapide* ægrotanti Germaniæ propinat. Ista

a) *Inscriptio capitis est de Ratione Status, nigrum agit de remediis. Ergo Autor communem de ratione Status Philosophandi rationem secutus est, quâ regula etiam administrandi ordinaria comprehenduntur, aliàs accuratè loqvendo Ratio Status nonnisi regulas extraordinarias continet expediendæ necessitati vel utilitati publicæ per media extraordinaria.* (*p. 267.*) Resp. Tot sunt significationes rationis Status, ut libertas utendi qvo volueris, non videatur absqve causa adimenda esse. (*vid. Septal. de Rat. Stat. lib. 1.*) Regulæ extraordinariæ potius exceptiones sunt, qvam regulæ. Opera potius danda, ut sub prætextu utilitatis publicæ in mediis istis ordinariis non tegatur ratio status tyrannica. Plerumqve enim, ubi qvid in Politicis contrà rationem susceptum, Rationis Status larvâ occultari solet, ut in Ethicis virtutis Heroicæ.

Ista enim etsi non pauci fuerint admirati; tamen semper nobis nescio quam male temperata visa fuerunt.

II. Primo igitur iste promulgat sex leges, *b)* quas ipsi Rationes Status vocari placuit, quæ observandæ sint in tali Reipubl. forma, qualem ipse Germaniæ affingit; in Aristocratia nimirum, ubi summa rerum est penes Optimates, simulacra potestatis Regiæ in Principe. Dictitat ergo I. studendum esse concordiæ, & à factionibus abstinendum. II. Ne diutius Imperatoria dignitas in eadem familia continuetur, ne scilicet per diurnam simulacrorum usurpationem solidum dominatum invadendi libido subeat. III. Licet in unum conferatur Principatus, cum potestate dirigendi & moderandi functionem singulorum ad commune bonum & Reipubl. unionem; Proceribus tamen clavum Reipubl. semper in manu retinendum, ac potestatem de summa rerum decernendi in Comitiis exercendam; quæ hanc ob causam frequenter habenda, saltem Senatum aliquem perpetuum constituendum, qualis superioris seculi initio erat Regimentum. IV. Ut simulacra duntaxat Majestatis Principi relinquantur; ipsa verò jura & potestas Reipubl. reservetur. V. Ne Ordinum Imperii vita, fortu-

b) Continet hic paragraphus Synopsin *totius partis 2.* tractatus Hippolithi.

fortuna ac fama solius Imperatoris arbitrio subjaceant. VI. Ne militia & loca munita, ejusdem solius potestati committantur. Multus deinde in eo est, ut ostendat, variis modis contra istas leges tam à Cæsare, quam à nonnullis Ordinum fuisse peccatum, non sine acerrima insectatione domus Austriacæ & quorundam Electorum. Enimvero utut istæ leges omnino spernendæ non sint; cum tamen, Aristocratiam non esse Germaniam supra sit ostensum, solis hisce legibus salutem Germaniæ contineri frustra creditur.

III. Inde sex remedia idem præscribit curandis Germaniæ morbis. Primo loco commendat studium concordiæ, *c*) & generalem amnestiam, ac abolitionem omnium gravaminum, queis odia invicem aluntur: ac ne ob Religionis diversitatem in partes discedatur, *d*) eamque ob causam publica salus negligatur. Hoc remedium declamationi Scholasticæ copiosum potest præbere argumentum; in usum autem Reip. Germaniæ tunc demum applicari poterit, quando omnes Germaniæ Proceres sapere incipient, & animi motus ad leges Philoso-

phicas

c) *Part. 3. c. 1. p. m. 509. seq.*

d) Si Hippolithus svaderet sinceram dissentientium tolerantiam, benè se haberet. At verba ejus ostendunt, qvod saltem velit: Pontificios & Protestantes Ordines se debere unire ad pessundandam domum Austriacam *p. 511.*

phicas exacte attemperare. *e*) Deinde jubet extirpari domum Austriacam, & bona ejus in fiscum redigi. *f*) Hoc vero est, carnificem, non medicum, agere. Quasi vero excidium statim mereatur, cui opes mediocritatem excedentes contigere. *g*) Sed pareamus tam duro decreto. Quis vero securim admovebit extirpandæ potentiæ, tanta terrarum spatia complexæ, & quam uni aut duobus non accrescere totius Europæ interest? Germaniæ procerum pars in eam domum affectu prona; multi extra odium; cæteri tantæ moli subvertendæ hautquidquam pares. Adsciscendi ergo socii, & quinam alii, quam Galli & Suedi? Nam hi, cum talia Hippolithus scriberet, omnibus modis hoc agebant; magno apud imperitos adplausu jactantes, abs sese libertatem Germaniæ vindicari, per Austriacos oppressam. Ast incivile

e) Hoc videtur voluisse dicere: Consilium de concordia esse bonum, sed præsente rerum statu præsupposito non practicabile. Unde & Dn. Kulpisius subinde & rectè inculcat, in consiliis ejusmodi non saltem qværendum, qvid expediat Reip. sed qvid applicari possit. Uti Medicus non solum qværit remedium morbi, sed & considerat an affectus & symptomata ægrotantis admittant ejus applicationem. Et hoc adeo monitum observabimus in consiliis Autoris examinandis qvæ dat in §. *seq.*

f) *Part.3.c.2.p.514.seq.*

g) Adde Dn. Kulpis. *p.268.* probantem hoc consilium esse crudele, stolidum, & inutile, ad qvæ capita Autoris responsiones facilè referri possunt.

civile fuerat, tantum ab istis laborem gratis postulare. Nec adparebat quæstor, qui prædam tam religiose in fiscum redigeret. Quin potius augurantur homines non absurdi, siquidem conatibus hostium domus Austriacæ eventus respondeat, fore, ut Ordines Imperii antiquam illam ranarum querimoniam instaurent, quæ pro trabe ciconiam Regem erant sortitæ. Post sublatam domum Austriacam, capite tamen non vult destitutam esse Germaniam. Jubet igitur, alium eligi Imperatorem, cui ex locis suis communibus splendidum virtutum satellitium circumponit; sed ut inani tantum titulo fulgeat, & potestate regia destitutus, directoris & magistratus vice fungatur. *b*) Atqui talis præses aut director usum potest habere

b) *Part. 3. c. 3. p. 537. seq.* Vult nempe in novo Imperatore eligendo, non tam familiæ aut divitiarum & potentiæ qvàm virtutum & Prudentiæ tàm civilis, qvàm militaris rationem haberi, vult legem ferri; ne ex eâdem Principum familiâ tres Reges ordine creentur. Sustentationem hujus Imperatoris vult desumendam ex confiscatis bonis Austriacis & bonis Electoribus à Carolo IV. donatis. Mortuo Imperatore vult, ut ordines in conventu ejus facta examinent, male acta rescindant, & futuro Imperatori de similibus non perpetrandis severas leges præscribant. Ad qvæ exactè respondet in seqventibus Autor, ut non opus videatur illi monito: *Non posse vel ad exiguum tempus consistere Rempublicam, nisi Imperatori potestas sua, aut autoritas sarta tecta maneat, huic si ordines sese aeqvarent, omnia direptui futura esse, ac potentioribus cessura in prædam, donec tandem*

bere in aliqua civitate Ariſtocratica, ubi proceres in una urbe domicilium obtinent. Quod ſi nihil præterea poteſtatis ipſi foret committendum, non video, quorſum omnino Imperatore Germania opus habitura ſit, ubi ad puram Ariſtocratiam ea fuerit redacta. Quantum tamen poteſtati ſui Cæſaris Hippolithus ſubtrahit, tantum reditibus ejusdem videtur velle adjicere. Eſurire tantum Principem, turpe foret. Igitur in patrimonium Imperii deſtinantur ditiones Auſtriacorum; & ubi hæ forte non ſuffecerint, Electores jubentur reſtituere, quæ abs Carolo IV. ipſis donata aut confirmata. Atqui videtur humanæ indolem animæ ignorare, qui tantis opibus ſubnixum in tantillæ poteſtatis gyrum æquo animo redigi credit. Sed nec poſt exequias domus Auſtriacæ tam faciles erunt Electores, ut reſtituant, quæ per tria & amplius ſecula quiete poſſederunt. Præterquam enim, quod longe hebetiori ſunt ingenio Principes, quam ut capere queant, quæ ſuper reſtitutione bonorum minus recte par-

 torum

communis Respublica collaberetur. (p. 269.) Quaſi non poſſet Respublica Ariſtocratica ſine Imperatore ex potentibus ordinibus conſtans conſiſtere, quaſi non poſſet in Imperio noſtro, etiam ubi Imperator non eſſet, (& fingamus Vicariatum diutius continuari,) pax conſervari per eos ordines qui inter potentiores eminent, ut preſſis ab iis ſuccurratur; quaſi non poſſet Imperator aliquis valdè potens prædam ejusmodi ſibi ſoli appropriando turbas excitare.

torum Confessionarii crepant; non deest Electoribus, quod cæteris Ordinibus reponant. Nam, credo, non paucis ad tenues satis casas foret redeundum, si de quibuslibet accessionibus tam superstitiosa ratio esset reddenda. Ergo æquissimum fuerit, ut quilibet, quæ diu possedit, deinceps quoque retineat. Quarto loco monet Hippolithus, *i*) confidentiam mutuam inter Ordines restituendam, diffidentiam eradicandam. Id quod futurum, si gravamina utrinque amica compositione è medio removeantur, quorum pleraque ex dissidio Religionis ortum habent. Atqui cum eadem in primo remedio fuerint comprehensa, quid opus erat, peculiarem inde pixidem implere? De constituendo Regimento, Comitiis ob gravia negotiorum convocandis; de tollendo Consilio Aulico; *l*) de alendo item exercitu per-

i) *Parte III. cap. 14. p. 543. seq.* Ubi minimè cohæret, quod intuitu dissidii ob religionem monet: Unam religionem in uno Regno, unâve Republicâ teneri non divinis modo præceptis conforme, sed & Politicâ ratione consultius esse, & tamen posteà suadet, Pacis Religiosæ observantiam iterum introducendam. Unde non possunt non male cohærere quæ *p. 550. seqq.* contra Pontificios disputat, Paci Religiosæ se opponentes. Quemadmodum & nostrates mira axiomata adhibent adversus Pontificem, Instrumento pacis se opponentem, quamdiu thesin de tolerantiâ religionum non supponunt.

l) Quod est quintum Hippolithi Medium *Parte III. c. 5. p. 567.*

perpetuo & constituendo ærario militari, *m)* cui alendo adhibendæ sint Annatæ, quid judicandum sit, *n)* quæ paulo post subjiciemus, indicabunt.

IV. Supererat, ut & nos myrothecia nostra explicaremus, num in istis deprehenderetur aliquid, quod febricitanti Germaniæ ad palatum foret. Verum merces ultroneas putere, certum est; ac sine dubio cordatiores non suaserint, aliorum sese morbis ultro offerre; cum salutaria etiam suadentibus medicis ac mercede conductis iracundi ægroti conviciorum affatim soleant ingerere. Quin & ludibrium nasutioribus debent, qui in privata vita constituti ambitiose leges præscribere non dubitant iis, qui ad Reip. clavum sedent. Sed & in proclivi est civilis prudentiæ peritis, cognito Reip. morbo, remedia perspicere. *o)* Ne tamen trun-

m) Hippol. *Part. III. c. 6. p. 569.*

n) Paucis: sunt media non applicabilia. Conf. Dn. Kulpis. *p. 270.*

o) Ego non arbitror, supposito, qvod primarium reqvisitum remedii hic sit illud, ut sit applicabile ad statum ægrotantem. Et qvæsiverat initio paragraphi remedia, qvæ sint ad palatum Germaniæ. At vel medicis maximam difficultatem parit, invenire medicinam pro ægroto nauseâ summâ ab omni medicinâ abhorrente; adhuc majorem, si ægrotus putet se esse sanum. Unde ego qvidem frustranea arbitror omnia consilia, qvæ dantur ab eruditis de restauranda felicitate rerumpublicarum, non ob istas rationes, qvas loco

truncum fine videatur opusculum, paucula duntaxat subjecisse suffecerit. Judicaverim ergo, fundamenti loco supponendum, pravitatem status Germaniæ ita velut induruisse, ut sine eversione totius Reipubl. ad leges justi Regni non possit reformari. *p*) Cum autem status iste quam proxime accedat ad systema aliquod plurium Rerumpubl. fœderatarum, *q*) tutissime eidem servandæ adhiberi talia media, quæ

difficultatum hic proponit Autor, sed qvod plerumqve iis qvibus remedia applicanda essent, non agnoscunt, se ægrotare, aut remedia horrent. Pauca sunt remedia & universalia quidem atqve unica exposita à nobis in parte prima Ethices nostræ. Nam summum bonum singulorum constituit etiam summum bonum Rerumpublicarum. Ea si applicare nolint homines in Rep. viventes, spuria sunt omnia remedia reliqva, qvocunqve etiam rationis Status aut ambitiosiori titulo superbiant. Uno verbo: sine Ethica Politica est stultitia. At si Ethicam habeas genuinam, Politica facilè conclusiones inde extruet.

p) Apertè Autor id supponit, pravitatem Status talem esse ut non possit mutari *in regnum*. Unde contortum est, ejus mentem ita explicare, *qvasi supponat, pravitatem Status præsentis planè non mutandam*, & ipsi posteà imputare, *qvasi ob hoc supposito ipsi recedat, cum talia propinet remedia, qvæ systematibus propria sunt*, qvod tamen placuit Dn. Kulpisio *p. 271.* Qvalis enim medicus foret, qvi in consiliis medicis supponeret, pravitatem Status ægrotantis non esse mutandam?

q) *Imo vero suprà dixit, Germaniam inter regnum & systema fluctuare, ergo æqvali ratione ad utramqve se habere. Cur ergo non ejusmodi remedia adhibeamus, qvibus*

quæ à politicis ejusmodi sociis observanda præscribuntur; quos ante omnia non tam alienis adquirendis, quam tuendis propriis, invigilare oportet. r) Circa internam heic concordiam

potius ad regnum retrahatur, præcipuè qvod illa Status, ex qvo variis modis lapsa est, eidem sanus fuerit ac naturalis proclivitas ad systema ex adverso vitium involvat, cui fovendo alias medicina non præscribitur. (d. p. 271.) Resp. 1. Navis in flumine fluctuans inter utramqve ripam potest tamen uni propior esse. 2. Si Germania æqvali ratione ad utrumqve se haberet, non potior esset ratio, cur ad regnum deberet revocari. 3. Supposito, qvod extinctâ familiâ Carolinâ, qvinqve Ducibus Germaniæ Dominium directum singulis in suâ territoria fuerit acqvisitum, atqve ii uni ex se electo Ducatus suos cum titulo Regis in feudum obtulerint, non potest dici, regnum esse naturalem statum Reip. Germaniæ ex illo tempore, minus, proclivitatem ad systema vitium involvere.

r) *Atqvi fundamentum hujus concordiæ certissimum subtrahere videtur Severinus, qvando pro vinculo unius Reip. maximè arcto perpetuoqve laxius aliqvod confœderationis coagulum substituit. (p. 272.)* Qvod idem est, acsi ægrotus stomacho laborans aut ægroti amicus medico confortationem stomachi svadenti opponeret, qvod ipse medicus ejus confortationis fundamentum certissimum destrueret, qvod ægroto loco stomachi sani substituerit stomachum ægrotantem. Ego potius, si Autori hic qvid opponere vellem, urgerem verba, qvæ ipse in §. præcedente opponebat Hippolitho: *Hoc remedium declamationi Scholasticæ copiosum potest præbere argumentum; in usum autem Reipublicæ Germanicæ tum demum applicari poterit, qvando omnes Germaniæ proceres sapere incipient & animi motus ad leges Philosophicas exactè attemperare.*

diam retinendam maximus labor. Ad hanc ſumme neceſſarium eſt, ut cuique ſua jura maneant; ac nulli concedatur, ut imbecilliorem poſſit opprimere; utque adeo inter diſpares licet opes par ſit omnium libertas atque ſecuritas. *s*) Exoletæ prætenſiones æterno ſilentio damnentur, & uti quisque poſſidet, ita deinceps retineat. *t*) Recentes lites arbitrio Ordinum, extra gratiam aut odium poſitorum, componantur. Horum ſententiâ qui ſtare detrectaverit, à cæteris fuerit coërcendus. *u*) Quodſi ſyſte-

s) Hoc remedium obtinebit, ſi extinctæ ſint in animis generis humani dominationes avaritiæ & ambitionis.

t) Si illa tria vitia Dominantia ſublata ſint, facilè obtinebunt prætendentes, ut eorum prætenſionibus, ſi juſtæ ſint, ſatisfaciant reliqvi. Si ſublata non ſint, qvis impetrabit etiam ab injuſtè prætendentibus, ut prætenſionibus ſuis cedant. Aliter Dn. Kulpiſius *d. p. 272.* putans *prætenſiones, ſi ſint obſoletæ, ſanitati Reip. non obſtare*, qvod non capio, cum vitia ſtomachi etiam obſoleta ſanitatem turbent. Qvod vero addit, *ſi, prætenſiones jure nitantur, injuſtum eſſe, citra ulteriorem diſpectionem actorem repellere, & quosqve in poſſeſſione malæ fidei promiſcuè tueri*, adverſus autorem obtineret, ſi in hoc paragrapho judicis perſonam ſuſtineret, non arbitri pacis, qvi illam objectionem in ſvadendis ſubinde amneſtiis non curant.

u) Hic aſſentior Dn. Kulpiſio *d. p. 272. Veroſimiliter Ordines non compromittent, qvis coget? Ubi illi qui extrà gratiam & odium poſiti? Qvis coget ſententia arbitri ſtare detrectantes?* At talia dubia non ſunt formanda. Cur non? qvia ſtatus corruptus Germaniæ ea ſuppeditat, & natura prava humani generis.

si systemati Ordinum Principem sibi placeat adsciscere, x) magna præcautione opus est, ne dominatum iste possit affectare. Ei fini cumprimis inservit, militem & loca munita ab ipsius arbitrio non dependere. y) Quin non legibus solummodo certis & accuratis est circumscribendus, z) sed & perpetuum aliquod Consilium eidem circumponendum, quod Ordines repræsentet; a) cui res quotidianæ totam Rempubl. concernentes exequendæ committantur, super quibus prius ab universis Ordinibus fuit definitum. f) Ad idem referenda fuerint omnia, quæ exteris cum Republ. intercedunt, ubi prius examinentur, inde ad singulos Ordines

x) Dixerat autor paulo ante, Germaniæ esse observanda talia media, qvæ à Politicis præscribantur systemati Rerumpublicarum. Inter illa media est & hoc, si systema velit sibi Principem adsciscere. Unde sensus non est: Si Respublica Germaniæ velit sibi principem adsciscere, qvia eum jam habet.

y) Atqve de hoc jam satis cautum est in Germaniâ, cum miles imperii & loca munita ab arbitrio Imperatoris non dependeant.

z) Et hoc jam factum satis in Capitulationibus.

a) An ex Electoribus? An ex Principibus? An ex Urbibus? An ex omnibus? Hoc concilium non magis erit ad palatum Germaniæ, qvam Regimentum Maximiliani.

f) Sed definitiones hæ circa Res qvotidianas totam Rempublicam concernentes vix intra seculum expectandæ.

nes referantur, *g)* ac demum *h)* generalis conclusio colligatur. Abs eodem denique arduis negotiis emergentibus conventus sociorum extra ordinem indicendi, *i)* quod ut citra magnos sumtus fieri, breviorique via res expediri queant, certa ratio *l)* fuerit præscribenda. Enimvero ut tale Consilium sibi patiantur circumponi Austriaci, *m)* vix credibile videtur, potentia ipsorum ad civilem redigi modum adspernante. Neque tamen res Germanicæ tulerint, ut, quamdiu stirps mascula ejus domus superest, dignitas Cæsarea ad alium transferatur. Ergo exoranda erit ipsorum modestia, velint opibus partis contenti agere, dominatum in Ordines ne affectent. *n)* Ordinum autem erit, mascule & conjunctis animis *o)* resistere, si quæ in ipsorum præjudicium

g) Qvantum tempus relatio hæc reqvirit?

h) Vereor, ne & hoc *demum* ævum aliqvod absumturum sit.

i) An ex imperio? An minus? Et hoc posteriori casu, qvid si convenire nolint?

l) Qvænam? qvæ ad palatum Germaniæ futura sit?

m) Scholia nostra ostendent, impedimenta Consilii hujus æqvè, si non magis, ab Ordinibus expectanda esse, qvàm à Cæsare.

n) Annon & Ordinum modestia foret exoranda, ne aut amplius circumscribant potestatem Imperatoris, aut ne potentiores in tenuiores dominatum affectent.

o) Sed conjungere animos hoc opus hic labor est.

cium tentantur. Cumprimis cavendum, *p)* ne pauci quidam vel inter se, vel cum extraneis, fœdera ineant, contra quodcunque Germaniæ membrum valitura. Quod si illa adversus alios tendant, prospiciendum, ne ista occasione Germania bello involvatur. *q)* Inprimis autem providendum, ne exteri sese negotiis Germaniæ immisceant, neve ullam amplius particulam eidem decerpant. *r)* Quin & obstandum, ne unam atque alteram vicinarum Regionum potentior, & dilatandorum finium avidus hostis absorbeat, ex quibus in ipsam Germaniam serpere contagio posset. Si tale quid tentari adparuerit, mature defensio adornanda, quærendaque societas eorum, quorum itidem interest, ne certa Regna in nimiam potentiam insurgant. *s)* Cæterum quamdiu sua tantum defendere satis habet Germania, militem alere perpetuum, præsertim numerosum, non adeo necessarium fuerit; *t)* descripto

p) Qvis vero cavebit? Cum status sibi persvasuri sint, hanc cautelam imminuere eorum regale fœderum.

q) Si modo hostis velit belli sedem in suo territorio qviete pati.

r) Qvis vero hæc providebit? An homo, an Deus?

s) Qvorum ergo? An regis Galliæ aut Seciæ? An oblitus est Autor, qvæ horum intuitu *in §. præced.* Hippolitho reposuerat?

t) At perpetuus miles hostes deterret magis, ne nos offendant, ac tardius conscribitur bello jam orto, præprimis

ſcriptio tamen mature facienda, quantum quisque mittere debeat, ubi opus fuerit. *u*) Quis autem modus ſit, etiam pacis tempore ſumtibus valde modicis militem alendi, qui ſtatim, ubi res popoſcerit, in exercitum coire poſſit, optime, ni fallor, ex vicina Suedia diſcere poterant Germani. *x*)

V. Enimvero iſthæc omnia, & ſi quæ alia, ſalus Germaniæ requirit, perſpicere atque in uſum transferre facillimum fuerat, modo bonam mentem experirentur propitiam, qui ad clavum Reipubl. ſedent. *y*) Sed cùm plerique inter præcipuas cauſas diſtractæ in partes Germaniæ

his temporibus, ubi bella non ſolenniter amplius nunciantur. Populus ergo prudens in pace de bello cogitat.

u) Sed hoc non ante fiet, qvam juſta matricula confecta, id eſt poſt ſeculum.

x) Poterant etiam diſcere ex moribus Majorum à Tacito deſcriptorum. Paucis, ubi labor, dura educatio, voluptatum contemptus viget, ubi cives ipſi præſtantiſſimi bellica virtute excellere & proprio exemplo alios præire geſtiunt, ibi ſumtibus valde modicis miles ali poteſt. Ubi contra otium, mollities, luxuria & libido regnant, ubi præſtantiſſimi civium incommoda bellica fugiunt, aut nonniſi magnâ mercede conducuntur, ibi non poſſunt non tot defectus in militiâ oriri, qvot apud nos deprehenduntur.

y) Non his ſolum adſcribenda eſt calamitas noſtra, ſed & nobis, qvi ſubditi ſumus. Optanda eſt bona mens omnibus, aulicis, militibus, mercatoribus, opificibus, ruſticis, & nobis etiam Doctoribus.

maniæ collocent Religionis diversitatem, z) puto, non alienum à libertate opusculi fuerit, paucis recitasse, quidnam super isto negotio abs cordatis quibusdam viris, me præsente, disputatum fuerit. Nam neque illa rerum Theologicarum mihi est facultas, ut super talibus proprio Marte judicium ferre queam: & minus puto piaculum fuerit, aliorum sententiam retulisse, quam propriam exponere; præsertim cum me Sanctissimæ Matris Ecclesiæ Catholicæ judicio humillime subjiciam. Cum ergo ipse Coloniæ Agrippinæ apud Reverendissimum atque Illustrissimum Nuncium Apostolicum, quem cum aliis quibusdam obsequii testandi causa inviseram, inter varios sermones subjecissem, me nondum satis capere causas, quare tanta per Germaniam dissidia Religio excitarit, cum in Belgio fœderato, quo non ita pridem excurreram, tale quid non deprehendatur; ubi tamen credendi, & non credendi, quæcunque placuerit, summa sit licentia. Nam quæstui negotiisque suis ibi quemque intentum, de alterius Religione parum esse solicitum. a) Heic illustris Vir, qui multum temporis

Cc

z) Vide dicta *ad* §. *9. cap. praced. lit. l.*

a) Si non ratio, si non Christianismus refutaret eos, qui docent, diversitatem Religionum excitare turbas in Republica, vel exemplum Belgii errorem istum Politicum refutaret.

poris in Aulis consumserat, sed tunc in penitissimum sese otium abdiderat, petita à Nuncio venia: Quoniam inquit, iste peregrinator mentionem injecit rei, quæ diu cogitationes meas exercuit, quid demum mihi probabilissimum fuerit visum, jam exponam, postquam & otium omnibus allubescit, & vix mea putem adprobaturum me, nisi tam politis animabus, quales vestras deprehendi. Inde altius ingressus *b*) recensuit, quam multis hæresibus ab initio

b) Maximâ circumspectione hic egit autor, ut in veritate maximè odiosâ dissidiorum ob Religionem veras causas sequestratis prætextibus, & habitudinem trium religionum in Imperio hactenus toleratorum ad fines Reipublicæ, indicaret, & quantum fieri posset, minimum irritaret clerum, & clero obnoxios animos, detectionem arcanorum hucusq; maximâ intentione tectorum, ferre impotentes. Et tamen effugere non potuit invidiam & notas multorum, & post hos, quod miror, gravem censuram Dn. Kulpisii, quam quia in ejus commentario ultima est, apponemus integram. *Quæ, ait, inde à §. 5. ad finem usque libelli decurrunt, judicium continent, super Religionis in Imperio Germanico receptæ habitu, quatenus ille cum rationibus Reipublicæ convenit, aut ab illis discrepat. Quo quidem maximam invidiam sibi concitavit, quisquis est, Severinus noster Monzambanus. Et quoniam Illustris Pufendorffius pro autore habebatur, in hunc quoque impetus est factus, præsertim ex quo confector Indicis Novitatum in principio statim eidem imputaverat, quasi opere suo, de Jure Naturæ & Gentium religionem ad statum Reipublicæ ejusque utilitates attemperandam esse, statueret. Sed Pufendorfius mox adornatâ Apologiâ hanc opinionem à se amoliri operosius contendit, ostenditque, non suam esse*

hanc thesin, cultum Dei ad usum civitatum aut regulas politicas formandum: sed hoc se dicere, quia examen doctrinarum ad summi imperii partes pertineat, huic quoque incumbere, ut prospiciat, ne ulla dogmata moralia, qualia omnem fere religionem comitentur, contra jus naturale & sanam politicam pugnantia, sub specie religionis obtrusa in civitate tolerentur; quod propositis speciminibus aliquot peculiari dissertatione, de concordia vera politica cum religione Christiana, postea demonstravit amplius, confirmavitque adversus aliorum objectiones: Specimine Controvers. cap. VI. ut in ea quidem Philosophia nihil habeant, quod desiderent, cordatiores. An de Monzambani disciplina idem sit dicendum, constanter asseverare non audeo. Repraesentantur in illa, quae antea Hobbesius Elem. de Civ. c. 17. n. 12. seqq. & c. 18. n. 13. seqq. tradiderat. Quodsi eadem illi, quae Hobbesio, mens est, damnanda penitus fuerit, & si de re ipsa cum eadem velimus etiam liberalius transigere, saltim formulae aliquae occurrunt, quae paulo profanius quam decet, de rebus sacris judicium sapiunt, quicquid denique de instituto libelli, ac assumta autoris persona praetexatur alias, adducaturque in scenam, nunquam enim se adprobabit illi cordatiorum ista de rebus divinis religionumque negotio philosophandi ratio. Nam etsi illud certum sit, statum reipublicae ejusque felicitatem maximam partem dependere a religione, quatenus inde fundamenta suppeditentur, quibus autoritas Imperantium stabiliatur, civiumque animis inculcetur obsequium, tamen ex ratione civilis status velle mutuari, quodcunque velamini tali philosophia inducitur, nec sanioris politica regulis, nec officio hominis Christiani usquam reperitur permissum. Sed relinquamus nos sua Monzambano ipsi defendenda. His paucis respondendum, I. Quod invidiam maximam hisce sibi concitaverit Severinus de Monzambano, non mirandum, cum illi, qui hactenus pallio religionis impulsus ambitionis tegere allaboraverint, haud potuerint ferre, ut arcana illa detegerentur. Communiter enim veritas odium parit & in-

vidiam. Fortè & ex parte ideò factum, qvod Monzambanus amore aut odio alicujus sectæ discursibus his qvædam immiscuerit, qvæ affectus magis qvam judicii, qvo alias libellus hîc repletus est, testes sint. 2. Qvod famosus autor Indicis Novitatum Pufendorffio imputaverat, acsi statuisset religionem ad Statum Reipublicæ esse attemperandam, id uti apertam sapit calumniam, & ipse Autor fatetur, in Pufendorffii Philosophiâ nihil habere qvod desiderent cordatiores; ita opera danda erat, ne & Monzambani doctrina in alienum sensum torqveretur, præprimis cum cuilibet conferenti hunc discursum cum commendatâ Pufendorffii dissertatione de concordiâ veræ Politicæ cum religione Christianâ, appareat, utrobiqve si non eadem dici, dici tamen ferè in eundem scopum. 3. Unde non opus erat dubitare de sanitate Philosophiæ Severini, præprimis cum æqve cordatiores, atqve minus cordati in illâ nihil invenire possint, qvod Hobbesii Philosophiam in Elementis de cive c.17. n.12. seqq. & c. 18. n. 13. traditam repræsentet, sed nostri Philosophiam & tradita Hobbesii toto cœlo diversa esse deprehendant, adeoqve nemo nisi sine causâ suspicax de nostro præsumere possit, acsi eadem illi, qvæ Hobbesio mens fuerit, qvæ penitus damnari mereatur. 4. Si sincera voluisset esse censura, debuisset nominare illas formulas, qvæ paulo profanius, qvàm decet, de rebus sacris judicium sapiant, & qvænam sit illa philosophandi ratio de rebus divinis religionisq; negotio, qvæ nulli cordatiorum se probare qveat, qvæqve sanioris politicæ regulis & officio hominis Christiani nuspiam censeatur permissa. Hoc non præstito, alii cordatiores non absimiliter à vero cogitare poterant, fluctus sine causâ fuisse motos in simpulo, & fortè metui, impedienti, de re tàm delicata invidiæ plenâ propriam exponere sententiam, potuisse prætextum qværi honestiorem, nec cum tentatâ jacturâ famæ Severini qvæsitum. Nos ergo pro more continuabimus Scholia nostra, allaboraturi, ut nec amori hic qvid demus nec odio.

e) Mihi

initio res Christiana fuerit distracta, quarum pleræque successu temporis ultro *c*) evanuerint. Sed vix ullum dari schisma, quod gravius Ecclesiam distraxerit, *d*) & quod non privatos duntaxat aliquos, sed integra Regna, corripuerit, quam cui superiori seculo pauci quidam in Germania Doctores occasionem dederunt. Magna ingeniorum vi, sed & truculentissimis odiis invicem certatum, necdum apparere spem *e*) componendi tam horrendi dissidii. Abditas fatorum causas scrutari, nostrum jam non esse. Quid tamen rerum humanarum conditio rationis suggerat, investigare, magis ex decoro sui Ordinis fore.

VI. Apparet igitur, ait, duabus potissimum rebus homines vehementer irritari, contemtu, & in-

c) Mihi videtur, plerasqve suppressas esse multis & magnis persecutionibus.

d) Præsentia mala nobis videntur semper graviora, qvam remota. Et locutiones comparativæ multis dubiis sunt subjectæ. Si qvis schismata v. g. Arrianismi & Orthodoxismi, Iconoclasmi & Iconoduliæ &c. consideret accuratius, nesciet forte, qvodnam ex eis pro gravissimo haberi mereatur.

e) Nunc apparet per DEI gratiam, postqvam Deus excitat Philosophiam, reformationem insinuantem non aliorum, sed sui ipsius, postqvam Principes qvidam incipiunt considerare melius dignitatem & utilitatem regalis tolerandi dissentientes, & furorem eorum, qvi neminem juxta se tolerare potuerunt, efficaciter reprimendi.

& interceptis utilitatibus. Neque de illo contemtu loquimur, quo alicujus existimatio & fama directe proculcatur, sed quem sibi cerebrosissimus quisque ex dissensione alterius fingit. Hac enim labe ingenia humana utplurimum *f*) laborant. Non modo contra contendere, sed & hoc ipsum, non consentire, odiosum est. Qui enim non consentit alicui, putatur eum tacite erroris accusare; qui in multis valde dissentit, pro stulto eundem habere videtur. Iste porro morbus quam maxime vexat homines umbraticos, in scholarum pulvere enutritos, & solitariis suis speculationibus vacantes. *g*) Horum hostis statim capitalis est, qui pro oraculis habenda non putat, quæ ipsi sibi persuaserunt. Nec majori quondam ardore inter Romanos atque Pœnos super imperio orbis certatum; quam inter literatos sæpe super syllabis aut minutiis aliis depugnatum vidimus. *h*) Par, si non acrior, intemperies agitat Sacerdotum nationem, (nam libertatem sibi stipulanti Nuncius placide annuerat,) quorum

f) Maximè vero ingenia docentium, & inter hos eorum, qui tolerantiæ & amoris exemplo ex præcepto Magistri, cujus ministri esse volunt ac debent, alios anteire debebant.

g) Tales erant olim Monachi in Monasteriis. Ex his vero primæ Academiæ fundatæ, & cacoëthes adeò illud ad posteros per traducem propagatum.

h) Possunt ex omnibus facultatibus & scientiis mille exempla suppeditari sententiam hanc Autoris confirmantia.

rum cum singuli *i*) sibi peculiariter Numen credant favere, si quis ab ipsorum placitis abeat, præter injuriam spretæ autoritatis, impietatis quoque arguitur, tanquam qui contemtu veritatis cœlestis, aut ex profana pertinacia, ne quid ab aliis videatur didicisse, manifestum licet errorem exuere dedignetur. Et vero mirum est, eos, qui placidissimam Religionis Christianæ mansuetudinem aliis inculcant, tam horridis scatentes affectibus gestare animos. Aut ostendat mihi aliquis, in quo hominum genere plus reperiatur ambitionis, avaritiæ, invidiæ, iracundiæ, contumaciæ, & ubi quilibet se suaque tanti facit, ut, qui diversa sentire ausus fuerit, continuo æternis flammis addicatur, ne DEO quidem tam severas sententias rescindendi facultate relicta. *l*) Cæterum quod ægre

 quis

i) Vel Autor hic est explicandus, qvod loqvatur de eo qvod fit ut plurimum; vel, si verba ejus non admittant hanc explicationem, locutio durior emendanda; & loco: *singuli* scribendum: *ferè singuli.* Scio plurimos nec hoc ferre posse, & similes locutiones statim interpretari, qvod fiant in Contemtum Ministerii. Sed hi cogitare debebant: nostro seculo ita mores esse corruptos in universis statibus, ut in singulis statibus paucissimi sint bonæ frugis; aut sanctâ vitâ vel tolerantiâ refutare debebant sinistram aliorum de ipsis suspicionem, ac ita re ipsa ostendere, qvod pertineant ad exceptionem paucissimorum.

l) Locutiones comparativæ plerumqve periculosæ. Sed tamen veritas cogit fateri, qvod res est. Etiam inter nostros considera ac compara Laicorum v. g. JCtorum, Medicorum

quis ferat, si sua commoda per alios intercipiantur, id à ratione non usque adeo abit.

VII. Enimvero ad penitus intelligendas dissidiorum causas considerandum quoque, qualis sit velut genius triplicis illius Religionis, cui publica libertas per Germaniam indulgetur l). Equidem quam adposite quælibet istarum sua decreta ex sacris literis probet, nostrum non est investigare, quibus talia in usum privatæ duntaxat pietatis tractantur. Et absit, tantam sanctissimæ Matri Ecclesiæ malignitatem tribuere, ut exitiabilem errorem velit propinare nobis, qui tanto ipsam obsequio veneramur. Fas tamen est nobis, dispicere, quatenus dogmata Theologica, per quæ homines ad salutem æternam deducere Sacerdotes laborant, ad rationes nostras politicas quadrent. m) Neque enim

(Philosophi enim plerumq; adspirant ad supremam facultatem) modum tractandi controversias, cum modo expediendi controversias Theologicas. Considera v. g. Controversias Wittebergensium cum Jenensibus, Helmstadiensibus &c. Considera lites, qvæ ante paucos annos de re, qvam definire neqveunt, & qvæ in rescriptis publicis appellatur non ens, ein Unwesen/ excitatæ maximâ cum animi impotentiâ adhuc durant, & postea ipse applicationem fac.

m) Id est, annon repugnent principiis veræ politicæ, & ita suspicionem falsæ religionis suppeditent, cum in eo conveniamus; Religionem non tollere nec turbare Politiam. Hunc sensum jubent verba mox seqventia. Neqve adeò cavillandus Severinus, qvasi velit inducere Philosophiam Hobbii,

enim crediderim, Optimum Numen per cultum sui civilis vitæ tranquillitatem voluisse perturbare. Ut ergo ab illis initium faciam, qui à nostra Ecclesia Catholica secessionem fecerunt, sane in Lutheranorum Religione nihil licuit animadvertere, quod principiis doctrinæ civilis repugnaret. *n)* Potestas circa sacra Principibus asserta; *o)* opes Sacerdotum ad tenuitatem magno Reipubl. bono, *p)* (quidquid vos torvum intueamini,) redactæ; plebi inculcatum, ut Magistratus tanquam DEI vicem in terris gerentes vereri meminissent; *q)* denique

 nique

n) Adeòqve magis mirum, cur à Lutherano Severinus fuerit inculpatus, qvasi profanas adhibeat formulas, & philosophiam doceat officio hominis Christiani non permissam.

o) In papyro & disputationibus inanibus. Utinam & in re. Augustana confessio eqvidem hic Principibus favet, si & ita faveret Formula Concordiæ, vel denegans Principibus jus circa Adiaphora, vel certè denegantibus argumenta suppeditans. At potestas circa sacra sine jure circa adiaphora onus est non jus.

p) Modo non in alterum extremum fuissemus lapsi. Abundantia bonorum Ecclesiasticorum Reipublicæ damno est. At nimia tenuitas & indigentia plurimorum ex Clero vix panem habentium an ex Reipublicæ bono sit videre neqveo. Alia philosophia erat Syracidis *cap. 38. v. 26. Qvomodo is docere potest, qvi cogitur arare, & boves flagello coercere, ac similia opera perficere, & nonnisi de tauris narrare novit animo perpetuò attentus in agriculturam & pecuariam?*

q) Utiqve iterum in scriptis & qvæstionibus cerebrinis. Huc pertinet Masii *interesse Principum*, & dogma pro Luthe-

ſcriptio tamen mature facienda, quantum quis-mittere debeat, ubi opus fuerit. *u*) Quis autem modus ſit, etiam pacis tempore ſumtibus valde modicis militem alendi, qui ſtatim, ubi res popoſcerit, in exercitum coire poſſit, optime, ni fallor, ex vicina Suedia diſcere poterant Germani. *x*)

V. Enimvero iſthæc omnia, & ſi quæ alia ſalus Germaniæ requirit, perſpicere atque in uſum transferre facillimum fuerat, modo bonam mentem experirentur propitiam, qui ad clavum Reipubl. ſedent. *y*) Sed cùm plerique inter præcipuas cauſas diſtractæ in partes Germaniæ

his temporibus, ubi bella non ſolenniter amplius nunciantur. Populus ergo prudens in pace de bello cogitat.

u) Sed hoc non ante fiet, qvàm juſta matricula confecta, id eſt poſt ſeculum.

x) Poterant etiam diſcere ex moribus Majorum à Tacito deſcriptorum. Paucis, ubi labor, dura educatio, voluptatum contemptus viget, ubi cives ipſi præſtantiſſimi bellica virtute excellere & proprio exemplo alios præire geſtiunt, ibi ſumtibus valde modicis miles ali poteſt. Ubi contra otium, mollities, luxuria & libido regnant, ubi præſtantiſſimi civium incommoda bellica fugiunt, aut nonniſi magnâ mercede conducuntur, ibi non poſſunt non tot defectus in militiâ oriri, qvot apud nos deprehenduntur.

y) Non his ſolum adſcribenda eſt calamitas noſtra, ſed & nobis, qvi ſubditi ſumus. Optanda eſt bona mens omnibus, aulicis, militibus, mercatoribus, opificibus, ruſticis, & nobis etiam Doctoribus.

maniæ collocent Religionis diversitatem, z) puto, non alienum à libertate opusculi fuerit, paucis recitasse, quidnam super isto negotio abs cordatis quibusdam viris, me præsente, disputatum fuerit. Nam neque illa rerum Theologicarum mihi est facultas, ut super talibus proprio Marte judicium ferre queam: & minus puto piaculum fuerit, aliorum sententiam retulisse, quam propriam exponere; præsertim cum me Sanctissimæ Matris Ecclesiæ Catholicæ judicio humillime subjiciam. Cum ergo ipse Coloniæ Agrippinæ apud Reverendissimum atque Illustrissimum Nuncium Apostolicum, quem cum aliis quibusdam obsequii testandi causa inviseram, inter varios sermones subjecissem, me nondum satis capere causas, quare tanta per Germaniam dissidia Religio excitarit, cum in Belgio fœderato, quo non ita pridem excurreram, tale quid non deprehendatur; ubi tamen credendi, & non credendi, quæcunque placuerit, summa sit licentia. Nam quæstui negotiisque suis ibi quemque intentum, de alterius Religione parum esse solicitum. a) Heic illustris Vir, qui multum temporis

z) Vide dicta *ad §. 9. cap. præced. lit. l.*

a) Si non ratio, si non Christianismus refutaret eos, qvi docent, diversitatem Religionum excitare turbas in Republica, vel exemplum Belgii errorem istum Politicum refutaret.

poris in Aulis consumserat, sed tunc in penitissimum sese otium abdiderat, petita à Nuncio venia: Quoniam inquit, iste peregrinator mentionem injecit rei, quæ diu cogitationes meas exercuit, quid demum mihi probabilissimum fuerit visum, jam exponam, postquam & otium omnibus allubescit, & vix mea putem adprobaturum me, nisi tam politis animabus, quales vestras deprehendi. Inde altius ingressus *b*) recensuit, quam multis hæresibus ab initio

b) Maximâ circumspectione hic egit autor, ut in veritate maximè odiosâ dissidiorum ob Religionem veras causas seqvestratis prætextibus, & habitudinem trium religionum in Imperio hactenus toleratorum ad fines Reipublicæ, indicaret, & qvantum fieri posset, minimum irritaret clerum, & clero obnoxios animos, detectionem arcanorum hucusq; maximâ intentione tectorum, ferre impotentes. Et tamen effugere non potuit invidiam & notas multorum, & post hos, qvod miror, gravem censuram Dn. Kulpisii, qvam qvia in ejus commentario ultima est, apponemus integram. *Qvæ*, ait, *inde à §. 5. ad finem usqve libelli decurrunt, judicium continent, super Religionis in Imperio Germanico receptæ habitu, qvatenus ille cum rationibus Reipublicæ convenit, aut ab illis discrepat. Qvo qvidem maximam invidiam sibi concitavit, qvisqvis est, Severinus noster Monzambanus. Et qvoniam Illustris Pufendorffius pro autore habebatur, in hunc qvoqve impetus est factus, præsertim ex qvo confector Indicis Novitatum in principio statim eidem imputaverat, qvasi opere suo, de Jure Naturæ & Gentium religionem ad statum Reipublicæ ejusqve utilitates attemperandam esse, statueret. Sed Pufendorfius mox adornatâ Apologiâ hanc opinionem à se amoliri operosius contendit, ostenditqve, non suam esse*

hanc thesin, cultum Dei ad usum civitatum aut regulas politicas formandum: sed hoc se dicere, quia examen doctrinarum ad summi imperii partes pertineat, huic quoque incumbere, ut prospiciat, ne ulla dogmata moralia, qualia omnem fere religionem comitentur, contra jus naturale & sanam politicam pugnantia, sub specie religionis obtrusa in civitate tolerentur; quod propositis speciminibus aliquot peculiari dissertatione, de concordia vera politicæ cum religione Christiana, postea demonstravit amplius, confirmavitque adversus aliorum objectiones: Specimine Controvers. cap. VI. ut in ea quidem Philosophia nihil habeant, quod desiderent, cordatiores. An de Monzambani disciplina idem sit dicendum, constanter asseverare non audeo. Repræsentantur in illa, quæ antea Hobbesius Elem. de Civ. c. 17. n. 12. seqq. & c. 18. n. 13. seqq. tradiderat. Quodsi eadem illi, quæ Hobbesio, mens est, damnanda penitus fuerit, & si de re ipsa cum eodem velimus etiam liberalius transigere, saltim formulæ aliquæ occurrunt, quæ paulo profanius quam decet, de rebus sacris judicium sapiunt, quicquid denique de instituto libelli, ac assumta autoris persona prætexatur alias, adducaturque in scenam, nunquam enim se adprobabit alli cordatiorum ista de rebus divinis religionumque negotio philosophandi ratio. Nam etsi illud certum sit, statum reipublicæ ejusque felicitatem maximam partem dependere a religione, quatenus inde fundamenta suppeditentur, quibus autoritas Imperantium stabiliatur, civiumque animis inculcetur obsequium, tamen ex ratione civilis status velle mutuari, quodcunque velamini talis philosophia inducitur, nec sanioris politicæ regulis, nec officio hominis Christiani uspiam reperitur permissum. Sed relinquamus nos suo Monzambano ipsi defendenda. His paucis respondendum, I. Quod invidiam maximam hisce sibi concitaverit Severinus de Monzambano, non mirandum, cum illi, qui hactenus pallio religionis impulsus ambitionis tegere allaboraverint, haud potuerint ferre, ut arcana illa detegerentur. Communiter enim veritas odium parit & in-

vidiam. Fortè & ex parte ideò factum, qvod Monzambanus amore aut odio alicujus sectæ discursibus his qvædam immiscuerit, qvæ affectus magis qvam judicii, qvo alias libellus hîc repletus est, testes sint. 2. Qvod famosus autor Indicis Novitatum Pufendorffio imputaverat, acsi statuisset religionem ad Statum Reipublicæ esse attemperandam, id uti apertam sapit calumniam, & ipse Autor fatetur, in Pufendorffii Philosophiâ nihil habere qvod desiderent cordatiores; ita opera danda erat, ne & Monzambani doctrina in alienum sensum torqveretur, præprimis cum cuilibet conferenti hunc discursum cum commendatâ Pufendorffii dissertatione de concordiâ veræ Politicæ cum religione Christianâ, appareat, utrobiqve si non eadem dici, dici tamen ferè in eundem scopum. 3. Unde non opus erat dubitare de sanitate Philosophiæ Severini, præprimis cum æqve cordatiores, atqve minus cordati in illâ nihil invenire possint, qvod Hobbesii Philosophiam in Elementis de cive c.17. n.12. seqq. & c. 18. n. 13. traditam repræsentet, sed nostri Philosophiam & tradita Hobbesii toto cœlo diversa esse deprehendant, adeoqve nemo nisi sine causa suspicax de nostro præsumere possit, acsi eadem illi, qvæ Hobbesio mens fuerit, qvæ penitus damnari mereatur. 4. Si sincera voluisset esse censura, debuisset nominare illas formulas, qvæ paulo profanius, qvàm decet, de rebus sacris judicium sapiant, & qvænam sit illa philosophandi ratio de rebus divinis religionisq; negotio, qvæ nulli cordatiorum se probare qveat, qvæqve sanioris politicæ regulis & officio hominis Christiani nuspiam censeatur permissa. Hoc non præstito, alii cordatiores non absimiliter à vero cogitare poterant, fluctus sine causâ fuisse motos in simpulo, & fortè metui, impedienti, de re tàm delicata invidiæ plenâ propriam exponere sententiam, potuisse prætextum qværi honestiorem, nec cum tentatâ jacturâ famæ Severini qvæsitum. Nos ergo pro more continuabimus Scholia nostra, allaboraturi, ut nec amori hîc qvid demus nec odio.

e) Mihi

initio res Christiana fuerit distracta, quarum pleræque successu temporis ultro *c*) evanuerint. Sed vix ullum dari schisma, quod gravius Ecclesiam distraxerit, *d*) & quod non privatos duntaxat aliquos, sed integra Regna, corripuerit, quam cui superiori seculo pauci quidam in Germania Doctores occasionem dederunt. Magna ingeniorum vi, sed & truculentissimis odiis invicem certatum, necdum apparere spem *e*) componendi tam horrendi dissidii. Abditas fatorum causas scrutari, nostrum jam non esse. Quid tamen rerum humanarum conditio rationis suggerat, investigare, magis ex decoro sui Ordinis fore.

VI. Apparet igitur, ait, duabus potissimum rebus homines vehementer irritari, contemtu, & in-

c) Mihi videtur, plerasqve suppressas esse multis & magnis persecutionibus.

d) Præsentia mala nobis videntur semper graviora, qvam remota. Et locutiones comparativæ multis dubiis sunt subjectæ. Si qvis schismata v. g. Arrianismi & Orthodoxismi, Iconoclasmi & Iconoduliæ &c. consideret accuratius, nesciet forte, qvodnam ex eis pro gravissimo haberi mereatur.

e) Nunc apparet per DEI gratiam, postqvam Deus excitat Philosophiam, reformationem insinuantem non aliorum, sed sui ipsius, postqvam Principes qvidam incipiunt considerare melius dignitatem & utilitatem, regalis tolerandi dissentientes, & furorem eorum, qvi neminem juxta se tolerare potuerunt, efficaciter reprimendi.

& interceptis utilitatibus. Neque de illo contemtu loquimur, quo alicujus existimatio & fama directe proculcatur, sed quem sibi cerebrosissimus quisque ex dissensione alterius fingit. Hac enim labe ingenia humana utplurimum *f*) laborant. Non modo contra contendere, sed & hoc ipsum, non consentire, odiosum est. Qui enim non consentit alicui, putatur eum tacite erroris accusare; qui in multis valde dissentit, pro stulto eundem habere videtur. Iste porro morbus quam maxime vexat homines umbraticos, in scholarum pulvere enutritos, & solitariis suis speculationibus vacantes. *g*) Horum hostis statim capitalis est, qui pro oraculis habenda non putat, quæ ipsi sibi persuaserunt. Nec majori quondam ardore inter Romanos atque Pœnos super imperio orbis certatum; quam inter literatos sæpe super syllabis aut minutiis aliis depugnatum vidimus. *h*) Par, si non acrior, intemperies agitat Sacerdotum nationem, (nam libertatem sibi stipulanti Nuncius placide annuerat,) quorum

f) Maximè vero ingenia docentium,& inter hos eorum, qvi tolerantiæ & amoris exemplo ex præcepto Magistri, cujus ministri esse volunt ac debent, alios anteire debebant.

g) Tales erant olim Monachi in Monasteriis. Ex his vero primæ Academiæ fundatæ, & cacoëthes adeò illud ad posteros per traducem propagatum.

h) Possunt ex omnibus facultatibus & scientiis mille exempla suppeditari sententiam hanc Autoris confirmantia.

rum cum singuli *i*) sibi peculiariter Numen credant favere, si quis ab ipsorum placitis abeat, præter injuriam spretæ autoritatis, impietatis quoque arguitur, tanquam qui contemtu veritatis cœlestis, aut ex profana pertinacia, ne quid ab aliis videatur didicisse, manifestum licet errorem exuere dedignetur. Et vero mirum est, eos, qui placidissimam Religionis Christianæ mansuetudinem aliis inculcant, tam horridis scatentes affectibus gestare animos. Aut ostendat mihi aliquis, in quo hominum genere plus reperiatur ambitionis, avaritiæ, invidiæ, iracundiæ, contumaciæ, & ubi quilibet se suaque tanti facit, ut, qui diversa sentire ausus fuerit, continuo æternis flammis addicatur, ne DEO quidem tam severas sententias rescindendi facultate relicta. *l*) Cæterum quod ægre

i) Vel Autor hic est explicandus, qvod loqvatur de eo qvod fit ut plurimum: vel, si verba ejus non admittant hanc explicationem, locutio durior emendanda, & loco: *singuli* scribendum: *ferè singuli*. Scio plurimos nec hoc ferre posse, & similes locutiones statim interpretari, qvod fiant in Contemtum Ministerii. Sed hi cogitare debebant: nostro seculo ita mores esse corruptos in universis statibus, ut in singulis statibus paucissimi sint bonæ frugis; aut sanctâ vitâ vel tolerantiâ refutare debebant sinistram aliorum de ipsis suspicionem, ac ita re ipsa ostendere, qvod pertineant ad exceptionem paucissimorum.

l) Locutiones comparativæ plerumqve periculosæ. Sed tamen veritas cogit fateri, qvod res est. Etiam inter nostros considera ac compara Laicorum v. g. JCtorum, Medicorum

quis ferat, si sua commoda per alios intercipiantur, id à ratione non usque adeo abit.

VII. Enimvero ad penitus intelligendas dissidiorum causas considerandum quoque, qualis sit velut genius triplicis illius Religionis, cui publica libertas per Germaniam indulgetur. Equidem quam adposite quælibet istarum sua decreta ex sacris literis probet, nostrum non est investigare, quibus talia in usum privatæ duntaxat pietatis tractantur. Et absit, tantam sanctissimæ Matri Ecclesiæ malignitatem tribuere, ut exitiabilem errorem velit propinare nobis, qui tanto ipsam obsequio veneramur. Fas tamen est nobis, dispicere, quatenus dogmata Theologica, per quæ homines ad salutem æternam deducere Sacerdotes laborant, ad rationes nostras politicas quadrent. *m*) Neque enim

(Philosophi enim plerumq; adspirant ad supremam facultatem) modum tractandi controversias, cum modo expediendi controversias Theologicas. Considera v. g. Controversias Wittebergensium cum Jenensibus, Helmstadiensibus &c. Considera lites, quæ ante paucos annos de re, quam definire neqveunt, & quæ in rescriptis publicis appellatur non ens, ein Unwesen/ excitatæ maximâ cum animi impotentiâ adhuc durant, & postea ipse applicationem fac.

m) Id est, annon repugnent principiis veræ politicæ, & ita suspicionem falsæ religionis suppeditent, cum in eo conveniamus; Religionem non tollere nec turbare Politiam. Hunc sensum jubent verba mox seqventia. Neqve adeo cavillandus Severinus, quasi velit inducere Philosophiam Hobbii,

enim crediderim, Optimum Numen per cultum sui civilis vitæ tranquillitatem voluisse perturbare. Ut ergo ab illis initium faciam, qui à nostra Ecclesia Catholica secesionem fecerunt, sane in Lutheranorum Religione nihil licuit animadvertere, quod principiis doctrinæ civilis repugnaret. *n)* Potestas circa sacra Principibus asserta; *o)* opes Sacerdotum ad tenuitatem magno Reipubl. bono, *p)* (quidquid vos torvum intueamini,) redactæ; plebi inculcatum, ut Magistratus tanquam DEI vicem in terris gerentes vereri meminissent; *q)* denique

n) Adeòqve magis mirum, cur à Lutherano Severinus fuerit inculpatus, qvasi profanas adhibeat formulas, & philosophiam doceat officio hominis Christiani non permissam.

o) In papyro & disputationibus inanibus. Utinam & in re. Augustana confessio eqvidem hic Principibus favet, si & ita faveret Formula Concordiæ, vel denegans Principibus jus circa Adiaphora, vel certè denegantibus argumenta suppeditans. At potestas circa sacra sine jure circa adiaphora onus est non jus.

p) Modo non in alterum extremum fuissemus lapsi. Abundantia bonorum Ecclesiasticorum Reipublicæ damno est. At nimia tenuitas & indigentia plurimorum ex Clero vix panem habentium an ex Reipublicæ bono sit vidère neqveo. Alia philosophia erat Syracidis *cap. 38. v. 26. Qvomodo is docere potest, qvi cogitur arare, & boves flagello coercere, ac similia opera perficere, & nonnisi de tauris narrare novit animo perpetuò attentus in agriculturam & pecuariam?*

q) Utiqve iterum in scriptis & qvæstionibus cerebrinis. Huc pertinet Masii *interesse Principum*, & dogma pro Luthe-

nique bonorum operum summa officio boni viri definita. r) Neque displicent inania quædam ceremoniarum, ad aliquem publici cultus adparatum relicta, divertendis simpliciorum animis, quorum captum nudæ pietatis meditatio fere superat. s) Jam mysteria Religionis uti

rano jactatum, Deum esse causam immediatam majestatis. At si praxin videas, deprehendes multos ex Clero Lutherano Magistratui vicariatum hunc disputare. Exemplum qvære apud Hamburgenses.

r) Et non, uti apud Pontificios, præstatione rerum inanium, aut lucro Sacerdotibus cedentium, puta abstinentiâ certorum ciborum, jejuniis, crebro recitatis iterationibus salutationis angelicæ, peregrinationibus ad loca sacra, largitionibus in monasteria & superflua templorum donaria. *Conf. Pufend. de concord. Polit. cum relig. Christ. §. 15. p. m. 454.* Sed utinam doctrina de bonis operibus apud nos in praxi vigeret! Confer locum ex Autore der Grundfeste superius *ad cap. 5.* §. 24. allatum.

s) Sententia hæc non solum egregiè ad personam, qvæ loqvi fingitur, qvadrat, sed & à nonnullis nostratium, ut specimen prudentiæ Christianæ in Luthero proponi solet. Ego vero distingvendum arbitror. Alliciendorum hominum gratiâ talia Studio adhibere, & eorum animos ita divertere, atqve inania ista tanqvam res sanctas commendare simplicitatem Christianæ prudentiæ excedit, ad astutiam Politicæ Clericalis pertinens. At talia ad tempus tolerare, donec commodè & absqve justo tumultus metu abrogari possint, prudens & Christianum est. Posterius Luthero in mente fuisse videtur, prius Clero Lutherano post mortem Lutheri papizanti. Exemplum cape ex iis qvæ Lutherus contra Exorcismum scripsit: Von der Tauffe und ihren Anhang: Der Exorcismus ist gleichwie eine Verachtung

uti non ad portentosæ superstitionis horrorem adornata; *t*) ita decorum videtur, abs humani subtilitate ingenii tantam impetrare sapientiam & potentiam divinam, ut sublimius quiddam ab hac præstari posse, credatur, quam quo isti penetrare concessum. *u*) Quin ipsa crassities, quam nonnulli exagitant, ad ingenuitatis

des heiligen Ehestandes/ gleich als würden daraus auff die Welt gebohren/ die von Teuffel besessen wären. Es Pabstenzet und wütet nach dem Pabst/ der unsern HErrn GOtt in alle Dinge seinen Unflath geschmissen hat/ und sein Meister sein wollen/ daß er Jhme doch das geringste hätte unreformiret lassen. Wann man dieses also zu lässet/ wie man es denn zu lassen muß/ so kan und mag man ändern auch das/ was an sich selbst noch leidlich wäre/ wie vielmehr aber an dem/ das da voller Aberglauben/ Ergernüß und ungereimtes Dinges steckt/ und wohl offentlich falsch und unrecht ist an solchen übrigen Ceremonien. Jam confer hanc sententiam Lutheri cum tumultibus à nostris Clericis post mortem Lutheri ob defensionem Exorcismi excitatis.

t) Id est, ut ego capio, uti non ita rationi repugnant, ut mysteria doctrinæ Pontificiæ v. g. transsubstantatio, infallibilitas Papæ &c.

u) Id est, ita magis decora est religio Lutherana in qvibusdam mysteriis ad omnipotentiam divinam refugiens adversus Reformatos (huc enim autorem respicere svadet contextus) rationis repugnantiam urgentes. Nescio vero, an præcisè respexerit dogma nostrorum de consubstantiatione, an de ubiqvitate corporis Christi? &c. Cæterum si causa nostra nonnisi ex capite decori defendi potest, miseriâ laboramus magnâ. Ignorat ejusmodi decorum orthodoxia vera Novi Testamenti. Neqve diffitendum, parum videri co-

tis opinionem conciliandam facit. x) Hinc uti nulla Religio de Principibus Germaniæ melius mereri poterat; y) ita in universum Monarchico statui vix ulla magis idonea videtur. z) Et vero, ni respectus cæterarum ditionum a) Carolum V. inhibuisset, magnæ simplicitatis argui mereretur Imperator Teutonicus, quod, initio à Principibus & urbibus nonnullis facto, occasionem istam ex bonis sacris locupletandi

hærere in hoc puncto doctrinam Systematicam. Pontificiis v. g. in doctrinâ de transsubstantiatione ad omnipotentiam divinam confugientibus, & urgentibus adversus nos, rationem captivandam esse sub fide, opponimus, omnipotentiæ divinæ objectum non esse ea qvæ contradictionem involvunt, & fidem supernaturalia credere, non contranaturalia. At opponentibus nobis ista in materiâ v. g. Ubiqvitatis Reformatis, stilum vertimus & pallio pontificiorum utimur: DEO nihil esse impossibile, rationem sub fide esse captivandum. Sensisse ista videtur Autor, adeoqve ex capite decori causam nostrorum adjuvare voluit.

x) Respiciunt hæc haud dubiè ad scommata, qvibus maleferiati qvidam homines ex utraqve religione Protestantium se invicem prostituere solent, Lutheranos appellantes Dickköpffe / & Reformatos Spitzköpffe. Potuisset adeo hic paragraphus omitti. Uti enim sæpius crassities est absqve sinceritate ingenua, ita acutiora etiam ingenia possunt sinceritate cordis esse prædita.

y) Nempe per consilium de locupletando patrimonio ex bonis sacris, ut mox seqvitur.

z) Sed confer, qvæ modo notavi lit. q.

a) Et metus rebellionis excitandæ à Clero Pontificio, potissimum in Hispaniâ.

di patrimonium Imperii neglexerit; Principibus haut difficulter ipsum in prædæ partem admissuris, & plebe in novos illos Doctores valde prona. Quod attinet Calvinianam Religionem, quam vocant, illa à priori parum abit, nisi quod omnes Catholici ritus reliquias cum pulvisculo voluit ejicere. *b*) atque recentia dogmata *c*) subtilius, quam à Lutheranis factum, elimare. Quorum utrumque parum ad plebis animos accommodum. *d*) Nam & obtorpescunt *e*) fere isti, universo cultu divino intra

b) Si per Catholicos ritus, ut videtur, intelligit ea, quæ modo dixerat, inania ceremoniarum, judicet Lector, quinam convenientius fecerint ac faciant doctrinæ Apostolicæ, an ii, qvi divertendis simpliciorum animis, tanqvam qvorum captum nudæ pietatis meditatio fere superet, ista relinqvunt, an illi, qvi fiduciâ ergâ DEUM cum pulvisculo ea ejicere satagunt.

c) Nempe de cœnâ, de confessione auriculari &c.

d) Esto. Inde nil magis lucrabitur religio Lutherana, qvam qvod sit magis accommoda ad animos plebis. Interim hæc qvidem observatio videtur parum cohærere cum antecedentibus & conseqventibus. Si enim Lutherana religio magis est accommoda ad animum plebis, qvomodo in universum vix ulla, ut modo asseruerat, Monarchico Statui magis idonea est. Si reformatorum Religio parum accommoda est ad animos plebis, qvomodo asseri potest, qvod mox facit, genium ejus Religionis ferè in libertatem Democraticam inclinare.

e) Scilicet, si verum fundamentum fidei abnegatio sui, & vita sancta, non insinuetur animo. At tum similis, si non major torpor deprehendetur in multitudine rituum inanium.

intra declamationem exiguumque hymni fragmentum redacto. *f*) Et ubi virtus habetur, *g*) circa res sacras curiositatem *h*) exercere, distortissimo cuique ingenio plurima novandi *i*) suboritur prurigo, quam inexpugnabilis comitatur pertinacia propugnandi, quod opinionis semel arreptum fuit. Quin & ad ineptias à quibusdam itum est, & comam paulo ornatiorem aut prolixiorem nutrire, pro piaculo habitum. *l*) Cæterum illud prudentibus du- [illegible] dum

f) Sed in primitivâ Ecclesiâ cultus divinus si non paucioribus, certè non pluribus absolvebatur ritibus. Et tamen non obtorpescebat animus Ecclesiæ. Phantasmata rituum cerebrum implent, aut in corde affectum naturalem excitant, nunqvam suprà naturalem.

g) Sed ubi decorum habetur, sub prætextu potentiæ divinæ & captivandæ rationis defendere contradictoria, stupidissimo cuiqve ingenio suppeditatur audacia, antiqvitate absurdissima defendendi, qvam inexpugnabilis qvoqve comitatur pertinacia, propugnandi, qvod opinionis semel arreptum fuit.

h) Medio tutissimus ibis. Si omnis curiositas interdicta est, cur tam freqventer inculcatur; scrutamini scripturas. Et miserandum, qvod in praxi apud nos id eum in sensum freqventer contorqveatur. Scrutamini glossas, commentaria, Postillas orthodoxorum in scripturas.

i) Sed sæpè sub novationis scommate latet protractio antiqvæ veritatis ab hominibus pravis occultatæ in lucem.

l) Sed an & Paulus ineptit, dum Corinthios monet *1. Cor. XI.* dedecus esse masculis, si comam nutriant. Interim Zelum intempestivum non probo. Observanda est cautela Pauli eodem loco adhibita, non rixandum esse ob talia. In-

dum observatum, genium ejus Religionis fere in libertatem democraticam inclinare. *m*) Nam plebe circa res sacras, censuramque morum semel ad suffragium admissa, iniqvum videbatur, unum Principem de summa rerum civilium posse statuere. *n*) Isthæc porro novæ Religiones magnam Germaniæ partem amplexæ, quare per mutua dissidia communium adversariorum vires reddiderint validiores, nullam cordati aliam perspiciunt causam, præter illam, de qua modo dicebamus, Sacerdotum pervicaciam

tempestivi Zelotæ, qvi reformationem incipiunt, ubi debebat finire. Insinuetur doctrinâ & exemplo abnegatio sui omnibus partibus absoluta, & cætera seqventur suâ sponte. Hâc autem non insinuata Zelus circa externos flores amoris sui occupatus vel hypocritas facit vel itrisores.

m) Deprehendo similem Philosophiam *in Pufend. dissert. de concord. Polit. cum relig. Christ.* §. 17. sed vereor, ut ista prudentum observatio nitatur fundamento veritatis. Compara, qvicunqve es, subditos Principum Lutheranorum, cum subditis Principum Reformatorum, Clericos pariter & Laicos, & facilè deprehendes Reformatos æqvè jugum Monarchiæ ferre, aut Lutheranos æqvè in libertatem inclinare. *Conf. dicta lit. d.*

n) Non credo, autorem admissurum argumentationem, si qvis Lutheranos arguere velit, inclinare ad Aristocratiam & Monarchiam abhorrere. Annon vero, qvi hæc statueret, simili modo arguere posset: *Clero circa res sacras censuramqve morum semel ad suffragium admisso iniqvum videbatur unum Principem de summâ rerum civilium posse statuere.*

ciam in tuenda non tam doctrina, quam existimatione sua; cui plurimum decedere existimant, si planiora docentibus aut moderatiora suadentibus paulisper concedant. *o*) Nam de utilitate aliqua inter ipsos non litigatur, cum æque utrorumque intersit, ne in Ecclesiæ Romanæ ditionem redigantur. *p*) Ergo quia à Sacerdotibus impetrari non potest, ut suam obstinationem post commoda Reipubl. ducant, Principum fuerat, istud dissidium paulatim extinxisse, non quidem violenta per remedia, queis irritantur magis dissensiones, quam sopiuntur, sed molliori via & velut per obliqvum. Nam si Principes in adsciscendis ministris non amplius vocabula sectarum, sed animi atque ingenii dotes spectent, si pari modo utrique Religionum addicti cives habeantur, si Sacerdotibus interdicatur controversias illas in concionibus agitare, *q*) & asperis nominibus alteram

o) Hîc vero exponendum erat, qvænam pars pro docente planiora & svadente mitiora haberi debeat. Utrum illi planius docent, qvi divertendis simpliciorum animis inania ceremoniarum insinuant, an illi, qvi recentia dogmata subtilius elimant? Utrum illi mitiora svadent, qvi ad concordiam se toties offerunt, an illi, qvi nec in unâ Republicâ alteram partem tolerare volunt.

p) Qvasi vero non possit utriusqve partis, aut certê unius interesse, ut infallibilitatis Papalis dominatum in conscientias sibi vindicet.

q) Sentimus jam per DEI gratiam effectum salutarem

teram partem perstringere, si denique in Scholis publicis non ferantur Doctores, nisi viri moderati atque prudentes; r) non dubito, quin paucos intra annos islæ lites ultro sint expiraturæ. s) Verum male, credo, de sanctissima Ecclesia Romana meretur, qui sana consilia ista hominibus suggesserit.

IIX. Enimvero alia prorsus indoles est Religionis nostræ Catholicæ, quam novarum istarum. Nam hæ quidem Sacerdotes volunt esse ministros Magistratus & populi, ut heic imbutæ salutaribus circa divina sententiis ac bonis moribus animæ ad æternam salutem post mortem deducantur. Catholicæ Religioni non tam curæ est, ut animi ad probitatem formentur, quam ut Sacerdotum opes, potentia

hujus consilii, qvod frustrà per ministrorum suorum clamores & calamos tentavit impedire Princeps tenebrarum. *Dixi in differt. de Felicit. subdit. Brandenb.*

r) Et hujus consilii salutarem effectum sentimus. Nec opus est fugare rixatores. Fugiunt ipsi, & recedunt, si subtrahatur ipsis potestas rixandi, aut rixæ ipsorum non speratum adipiscantur exitum. Idem enim hoc est, ac si princeps aqvâ & igne eos, nonnisi huic nutrimento assvetos interdiceret.

s) Posset illud monitum addi. Si Status Politici Lutherani non amplius adigerent Principes suos, ut in sacros libellos jurent vel promittant, pacem & concordiam sub prætextu concordiæ impedientes. Sed & hoc fiet, qvando DEO tempestivum visum fuerit. Et, ni fallor, tempus appropinqvat, ut Regnum Tenebrarum corruat.

& autoritas immensum gliscat. *t*) Et sane dudum miratus sum ineptias nostrorum Sacerdotum, quod controversias, quæ sibi cum hæretis, (ut ipsi vocant,) intercedunt, ex sacris literis decidendas susceperint; cum longe planior atque evidentior modus suppetat ad certitudinem demonstrationum Mathematicarum omnia definiendi. Stabilito enim atque admisso principio illo, quod innui, Religionis Catholicæ finem esse, ut Sacerdotum opes atque autoritas magnæ sint, vesani forent adversarii, si vel verbulo sibi ultra censerent oppugnanda dogmata, circa quæ tanta vis chartarum hactenus

t) Salsè hic Autor sed verè miseriam religionis Pontificiæ ostendit. Pertinet huc scriptum similis intentionis Theologi, ni fallor, Reformati, qvi sub Jani Alexandri Ferrarii Cœnobitæ Augustiniani larvâ scripsit Euclidem Catholicum ad Fratres Walenburchios, sive Demonstrationem Romanæ fidei ex primis, certis, & evidentibus principiis, Mathematicâ Methodo & connexis continuâ seriè præpositionibus deductam. Ubi ex unâ definitione, uno Axiomate, & uno postulato deducit omnes errores doctrinæ Pontificiæ. Definitio est: Ecclesia est Imperium spirituale, sed visibile, qvo homines fidem ab uno spirituali sed visibili capite, Pontifice scilicet Romano præscriptam profitentur, conformemqve ei obedientiam præstant. Axioma est: Qvicqvid ad Ecclesiæ hujus defensionem atqve amplificationem facit, id omne & solum censeri debet verum esse, pium atqve sanctum. Postulatum deniqve: Liceat Ecclesiam hanc extendere usqve ad fines Terræ.

ctenus frustra fuit consumta. Exempli causa unum duntaxat atque alterum subjiciemus. Scripturis sacris tribuitur obscuritas, eisdemque legendis arcentur Laici; ut soli Sacerdotes earundem interpretandarum jus retineant, neque Laici ex iisdem quædam eruant, quæ non ex re Sacerdotum forent. *u)* Iisdem jubentur succenturiari Traditiones, *x)* ut, si quid forte in sacris literis omissum esset ad illum finem faciens, commode suppleri posset. Jam tota Religio tot ceremoniis adornata, ut earum splendore atque numero plebs obruta, & velut attonita, de solida pietate rimanda cogitationem suscipere nequeat. *y)* Peccatorum remissionem soli DEO relinquere, lucrosum non erat. Ergo illa potestas Sacerdotibus asserta, *z)* queis hautquaquam placebat

u) Sed qvid de nostro Papatu dicendum, ubi perseqvuntur Laicos in sacris Scripturis scrutantes, ubi clamatur, Laicos non intelligere scripturas, qvia studiosi Theologiæ non fuerint. Annon & hoc est, Scripturis sacris reverà tribuere obscuritatem, & solis Clericis vindicare jus interpretandarum earum?

x) Qvod apud Pontificios sunt traditiones, id in Papatu Lutherano est abusus systematum traditionibus Scholasticis repletorum.

y) Sed oblitus fortè est Autor eorum, qvæ de religione nostra dixerat §. *præced. Inania ceremoniarum apud nos relicta divertendis simpliciorum animis, qvorum captum nuda pietatis meditatio superat.*

z) Ad hæc rectè intelligenda jungendus *Pufendorff.*

cebat tam proficuo jure dissolute uti, nec generali confessione,& munusculo aliquo à liberalitate confitentis dependente adquiescere. Exactissima enumeratio singulorum peccatorum requiritur, taxatione eorundem in Sacerdotis arbitrio posita. Heic, si dives est reus, paratissimum est lucrum, etiam ubi gratis peccata fuerunt remissa. Quis enim adversus tam benignum Patrem liberalitatis quid non exhibeat? In pauperes securius licet autoritatem exercere. Et quanti est, omnium hominum arcana nosse? aut quis non revereatur pectoris sui arbitrum? Missa porro nihil accommodatius ad lucrum atque autoritatem Sacerdotum promovendum. Nam quis tam salutarem operam navanti præmium negare velit? Aut quis non adoret homines tam venerabilem victimam murmure suo producere valentes? Laicis usum calicis recte ademtum, mordicus est defendendum, ne in ulla re Sacerdotes errasse videantur. *a*) Nec frustra numerus Sacramentorum auctus, ut eo frequentius Sacerdotibus egerent homines. Et quantum lucri vel id solum Tribunalibus Ecclesiasticis adfert, quod ad

de habitu relig. §. 23. 24. 25. Tum apparebit annon & hic Papatus invaluerit sectam nostram.

a) Sed qvid respondebimus Reformatis contrà Exorcismum, Usum oblatarum in cœnâ, imaginum in templis &c. similia nobis occinentibus?

ad illa omnes causæ matrimoniales trahuntur, eo duntaxat prætextu, quod matrimonium sacramentum sit? *b*) Citra hoc enim uxorati videbantur æque dextre naturam matrimonii posse intelligere. Vis meritoria bonis operibus adscripta, uti ambitiosam hominum pietatem insigniter stimulat; ita, dum eadem iis fere rebus definiuntur, quæ Sacerdotes locupletant, *c*) cum reliquo Theologiæ systemate optime quadrat. Quin nec alio fine incessum crediderim Purgatorium, quam ut tributo possent onerari, quos mors alias rebus humanis exemerat. Sanctorum invocatio uti splendorem Religionis non parum auget; ita autoritatem Sacerdotum suspicere necessum est, qui cogitant, istorum decreto divinæ aulæ proceres creari. Accedit, quod, plures sunt, qui templis & aris coluntur, eo magis numerum Sacerdotum atque emolumenta gliscere necessum sit. Et si quis penitus considerare velit, quales ex recentioribus cumprimis isti fastigio admoti sint, facile deprehendet, Sacerdotes hic sui commodi nequidquam fuisse oblitos. Plu-

b) Utinam vero rejectâ hâc sententiâ non remanserint in doctrinâ de matrimonio apud nostros Theologos & JCtos multæ conclusiones exinde profluentes, v. g. de differentiis repudiorum & divortiorum, de tolerando incestu post benedictionem Sacerdotalem in honorem matrimonii &c.

c) Vide notata *ad* §. *7. lit. r.*

ra addere apud callentissimos putidum foret; & cui accuratius ista scrutari vacaverit, ad eum gustum cætera deprehendet. Ipsa porro Sacerdotum Resp. quam artificiose compaginata, quam presse omnia inter se connexa! ut vere dicere liceat, nullum ab orbe condito fuisse corpus tam bene dispositum, aut tam validis subnixum radicibus. Jam primo ad correctissimæ instar Monarchiæ Resp. concinnata. *d)* Ipsi Principi Sacerdotum divinæ par autoritas circumdata. Dei Vicarius, errare nescius, ætheris Erebique claves citra provocationem aut intercessionem dispensans. Nam quod melioribus seculis credebatur, Regnorum omnium arbiter, Reges solo dejicere aut locare pollens, novi Doctores tanquam invidiosum nimis infamarunt. *e)* Et quia majestas istius Principatus sanctimoniæ potissimum opinione stat, per electionem idem defertur, ut, quia sæpius Regia soboles degenerat, non nisi dignissimo & juveniles extra affectus constituto locus patefiat; simul ut magis in Ecclesiæ, quam familiæ, bonum foret intentus. Ob easdem rationes omnibus ejus Reipubl. membris cœlibatus indictus, ut ne privati respe-

ctus

d) Conf. qvoad hæc & seqventia *Pufend. introduct. ad historiam cap. ult. de Papâ.*

e) Adduximus jam superius eam in rem exemplum Lavardini.

ctus alio curas averterent. Quanta porro Ordinum multitudo, quanta varietas! ut eo plures forent, qui Ecclesiæ rebus invigilarent, & attrahendis Laicorum bonis hamos jacerent. Neque vero ullus Principum tam addictum civium suorum experitur obsequium; & cum inter ipsos non desint æmulationes, eas tamen, ne in Reipubl. detrimentum erumpant, sapientissime novit temperare Pontifex. Nam antiquos Ordines recentiori Societati JESU parum propitios esse constat, quod per hanc illis non parum existimationis decessisse credatur. Postquam enim veterum Monachorum simplex sanctimonia lasciviam recentioris seculi parum videbantur frenare posse, maximo Ecclesiæ bono subiit sanctissima illa Societas, *f*) quæ labentes res felicissime restituit, suscepta juventutis informatione, & per confessionem simulque polita conversatione exploratis omnium hominum arcanis. Sicut multi putent, pleraque ad Rempubl. sacram posse adplicari, quæ apud Jobum de Leviathane sensu mystico traduntur. Sine dubio autem optimam illam judicaveris Religionem, quæ & cultores suos maximis divitiis atque honoribus cumulavit, & efficacissimis instru-

f) Spectat huc præter infinita alia *Alphonsi de Vargas Stratagemata Jesuitarum: Lettres de Montalte: Morale des Jesuites: Morale Pratique des Jesuites &c.*

cta est mediis ad tondendas simul & in obsequio retinendas oviculas. Puto tamen, ex hisce adparere, stolido plane modo controversias Religionis hactenus inter Catholicos recentesque Doctores fuisse disceptatas. Nam nostri quidem hosce in hæreticorum numerum conjectos, igne ferroque delendos clamitarunt, injecta sinceræ reconciliationis desperatione. Inde non potuerunt non iidem acerrime salutem suam procurare; & postquam semel Laicos sinistra opinione de Catholicorum Sacerdotum sanctimonia imbuerant, facile erat, ostentatis horum bonis, istos sibi defensores comparare. At si ab initio mens non læva fuisset, non deerant media deliniendi Laicos, diversas partes amplexos: & citius in gratiam cum Pontifice Maximo erat rediturus fraterculus Saxo, g) oblato pingui aliquo beneficio, quam petitus fulmine, cujus vis tam longo itinere & per cœli asperitatem intepuerat. Ex adverso mirari subit recentium Doctorum simplicitatem, quod suadere nostratibus non erubescant, relicta sua conditione, & ejuratis tantis opibus ad ipsorum partes transire, ut ibi vile vulgus sint, cum fame acriter luctaturi. Nam ut populum obtentu libertatis, ac Principes illecebra lucri, ad sese invitarent, majoris rationis erat. Etsi, postquam semel

g) Confer dicta superius *ad caput* 5. §. 9.

ſemel primus ille impetus deferbuit, & noſtri poſt improviſam cladem copias ſuas curatius inſtruxere, ſatis adparuit, melius rerum ſuarum ſategiſſe noſtrates, quam alteros illos. Nam, quantum memini, præſenti ſeculo nemo Principum amplius ad iſtos tranſiit; nonnullos tamen intra ſinum ſuum Eccleſia Catholica recepit. Plura parantem addere Nuncius interpellavit; & ſatis, inquit, peritiam tuam in rebus Theologicis nobis adprobaſti; nec auditores defuturi eſſent, ſi publice talia docere inſtitueres. *h)* Etſi fateor, eadem non adeo ad captum novitiorum eſſe: nec tibi fas fuerit, (me reſpiciebat,) intra horulam amitti in mysteria, *i)* abs quorum cognitione tot millia verſutiſſimorum hominum magna ſolicitudine plebem arcere laborant.

h) Non ſperavit, nec ſperare poterat, cum hæc ſcriberet autor, hæc & integrum ſuum libellum aliqvando lectionibus publicis explicatum iri. Fecimus tamen id jam ante triennium in hâc Academia. Ita per DEI gratiam ab illo tempore libertas veritatem profitendi in Germaniâ crevit.

i) Agnoſcite igitur Auditores dilectisſimi, felicitatem veſtram, qvod Divina clementiâ & Gratiâ Principis Optimi admittamini ad myſteria iniqvitatis & veritatis hic audienda, à qvorum cognitione in allis Academiis multis, qvædam millia Clericorum magnâ ſollicitudine ſtudioſos arcere laborant.

IX. Isthæc præsente Nuncio Apostolico sat libere prolata, nec sine candoris laude, animum mihi addiderunt, ut deinceps apertioris pectoris hominibus aurem accommodare minus trepidarem. Nec multo post in aliquem incidi virum, patriæ suæ rerum peritissimum, sed qui à nova Religione non magnopere videretur abhorrere. Eo curatius venia mihi petenda est talia referenti, ne quis ista omnia abs me probari putet. Ille igitur, mentione nuperi sermonis à me injecta, paulo altius exorsus, quod in Republ. bene constituta omnino deceat certas esse personas, cultui divino publice exercendo vacantes, quos honeste sustentari necessarium sit; sed & conveniens esse, ædes sacras publice exstrui, *l)* quarum decor externam quandam majestatem Religioni conciliet, ad plebem devotione accendendam non inutilem. Sed neque illud quenquam cordatum, inquit, negaturum arbitror, quæcunque personæ ad cultum Religionis nihil conferunt, sacras jure vocari non posse; & quæ ad tales alendos insumuntur bona, sanctimo-

l) Sed de hâc eqvidem convenientiâ in scriptis Novi fœderis nihil extat. Canstantinianei seculi inventum istud est valdè Paganizans. Externâ majestate Religio Christiana non habet opus, si pace internâ gaudeat. Neqve prosunt talia, nisi ad devotionem externam & hypocritiam,

ctimoniæ nihil habere. In Germania porro tum liberalitate Imperatorum ac Principum, tum devotione privatorum tantis opibus cumulatus fuit Sacerdotum ordo, ut saltem dimidia, si non major, pars Germaniæ ad ipsos spectaverit, inaudito apud omnes gentes exemplo. Ad istorum autem bonorum fructus devorandos immensa vis otiorum hominum sese adplicuit. Id quod neque Theologiæ neque decretis civilis prudentiæ satis congruit. Divinæ literæ jubent Sacerdotes honeste ali, neque obturari os bobus triturantibus. Neque Sacerdotum nomen attribuunt illis, qui nullam Ministerii sacri partem attingunt. Quin & eædem neque personas neque bona sacra eximunt ab inspectione summæ potestatis civilis, quo minus ab eadem ad salutem Reipubl. debeant temperari. Nimiam autem molem bonorum sacrorum non esse ex usu Reipubl. satis perspexerunt Veneti vestri, qui eorundem incrementis obicem posuere, nequidquam ringente Pontifice. Scilicet in tabem velut attenuari civitates processum est, ubi tantas divitias ad sese trahunt homines, aliud extra Rempubl. *m)* caput agnoscentes, & ab oneribus publicis exemtos sese divino jure ferentes. Equidem de numero Episcoporum non

m) *Adde Pufendorff. de Concord. Polit. cum relig. Christ.* §. 11. p. 450.

non habet Germania quod queratur. Quin longe anguſtior ille eſt, quam pro latitudine regionis, ſi munus ſacrum ipſis obire placeret. Sed quo tantæ ipſorum opes? Dicis, eſſe eosdem ſimul Principes Imperii, & partem capeſſere de cura Reipubl. Ergo abſtineant ſacro nomine Epiſcoporum, quod officium ipſos obire non ſinit ſecularium negotiorum moles; & nihil aliud velint audire, quam quod ſunt. Nam puto, nihil detrimenti capiet Religio Chriſtiana, ſi vel maxime Epiſcoporum aliquis Germaniæ per annum unam vel alteram miſſam non celebraverit, ſuperbo ſtipatus ſatellitio, & primis Chriſtianæ Religionis diſſeminatoribus paupertatem ſuam exprobrans. *n*) Sic gaudeant ſane Moguntinus ſua ditione, ut poſſit ſuſtinere dignitatem Cancellarii Germaniæ. At cur ſancta ipſi Sedes ſit attribuenda, cum alii Principes, queis æque reſp. cordi eſt, vulgari ſint contenti, cauſa non adparet. Jam de Canonicis quid dicam, lignis, ex quibus dolantur Epiſcopi? Eorum opera quod in rebus ſacris nihil ſit, ipſi non erubeſcunt profiteri, dum irregulares ſeſe Canoni-

n) Pertinet huc reſponſum, quod quidam Papæ glorianti, quod Petrus ſi reviviſceret non amplius dicere poſſet: *Aurum & argentum non habeo*, dabat, replicans. Sanctiſſime Pater, ſed nec Tu dicere potes amplius cum Petro: *Surge & ambula.*

nonicos ferunt, & parcendo gutturi Vicariorum opera templorum fornices clamore lacessunt. Ex his qui nullam partem negotiorum profanorum attingunt, inutilia terræ pondera sunt, ventri atque inguini servientes. Qui profana tractant, cur sacri audiunt, aut cur sacris bonis abutuntur? *o*) Jam quid de immensis opibus monasteriorum dicam, & de infinitis examinibus rasorum, quibus illa obsidentur? Equidem dari collegia, in quibus juventus Ecclesiæ ac Reip. formetur, omnino expediebat. Neque abnuerim, eadem posse inservire hominibus ad profundas duntaxat speculationes idoneis; ex quorum ingeniis qui Reipubl. provenire poterant fructus, per vitæ civilis turbulentiam intercipiuntur. *p*) Ast ubi

o) Qvid de Canonicis apud Protestantes dicemus? An & hæc philosophia ad eos spectat? an vero ingens est inter eos & Pontificios differentia? Ego respondere nolo. Putant tamen cordatiores, & hic aliqvando mutationem in melius sperandam esse, postqvam Principes Protestantes Regalia sua paulum attentiùs considerare & exercere cœperunt. At qvis neget, inter Regalia si non potissima, tamen Reipublicæ maxime salutaria esse Jus emendandi superstitiosas Papatus reliqvias, Jus pistrini instituendi? &c. Removebuntur etiam pedetentim, DEO adjuvante, & sapientia consilia suppeditante impedimenta, qvæ hactenus multis iisqve bonis Principum conatibus obstitere.

p) Consvetudinis hic major vis qvam naturæ. Si adsvefias, poteris etiam speculari in mediis turbis. Delicatiora ingenia sunt, qvi solitudinem ad meditandum reqvirunt.

ubi hisce de tranquillo secessu fuit prospectum, neque ipsi teneritatem ingenii in pœnam sibi datam possunt queri, & sæpe largo cum fœnore reponunt, quod in ipsos à Republ. fuerit, impensum. Utrumque tamen genus sobriis impensis optime alitur; exuberans pinguedo vigorem & industriam velut oblimat. De cætero nulla apparet ratio, quare desperati homines, aut qui tædio laborum cucullo deformes incedere amant, absurdis boatibus templa impleturi, aut frigidissimo affectu repetitas preculas DEO ad globulos annumeraturi publice saginari debeant. Illud pro mole bonorum sacrorum quidam palmarium ducunt, argumentum, quod per ista consulatur illustribus & nobilibus familiis. Dum enim ad beneficia Ecclesiastica promoventur, qui familiam videbantur gravaturi, adeoque divisio patrimonii prohibetur, opes splendorque familiarum conservari melius potest; quin & augeri, ad dignitates amplissimas provectis, queis alias domi cum paupertate fuerat luctandum. Et fateor, vel per solam hanc rationem illustrium favorem familiarum sibi pignerari potest Ecclesia Romana. Enimvero uti familiarum nobilium splendorem servari fors egregium fuerit; ita sine dubio illi, abs quibus bona sacra sunt profecti, de isthoc per eadem procurando ne per somnium quidem

dem cogitarunt; nec in eo fini sacri quidquam aut saluti animarum profuturum possumus deprehendere. Quin si postgenitis honestus est animus, suppetunt bello ac pace media, quibus & rem & famam possint quærere. Sin neque domi neque militiæ ulli sint usui, nosse debebant, invidendum nimis ignaviæ præmium esse, victum publice velut in Prytaneo accipere. Quod si reposuerint, saltem hoc modo impediri, ne gliscens nimium numerus nobilium ob paupertatem demum despectui habeatur; respondemus, si digna nomine suo germinet nobilitas, multitudinem ipsorum ordini reique publicæ nihil obesse; cum virtuti nunquam statio aut præmium sint defutura. Quod si metuant, ne ipsi, quos tulit ætas parentum pejor avis, dent progeniem vitiosiorem, recte quidem, dum matrimonio abstinent, orbem ignavis fucis opplere parcunt. Sed & extra sacros ordines licet fœminis abstinere. Aut si citra scorta libidinem retundere non datur, nescio quam miserandum videtur, bonos istos antiquos, dum Reip. aut heredibus suis aliquid subtrahendo animæ se suæ consulturos crediderunt, atratis admissariis pabulum suggessisse. *q*)

X. Quæ

q) Qvæ prolixè hactenus Autor de abusu legatorum ad pias causas sub prætextu, qvod nobilitas sustentetur per

X. Quæ cum ita sint, facile puto caussam suam DEO cordatisque omnibus adprobabunt Principes Protestantes, quod, cum reliquas summi imperii partes in ditionibus suis exercerent, curam quoque sacrorum sibi vindicaverint; *r)* saltem qui id temperamentum observarunt, ut, quæ antea fere ad lardum generandum insumebantur, deinceps cederent, in usum eorum, qui re ipsa Ecclesiæ operam aliquam navant, aut juventutem pietati bonisque literis formant; *s)* quæ supererant Reip. destinatis. Quod si istos Cæsar cæterique Principes Catholici fuissent imitati, magnus morborum fomes ex corpore Germaniæ simul

hunc abusum, disseruit, suo modo applicari poterunt ad abusum stipendiorum apud Protestantes, sub prætextu quod honoratiorum vel ipsorum Inspectorum liberi per hunc abusum sustineantur.

r) Hactenus vix decimam partem sibi vindicarunt, sed per DEI gratiam vindicabunt imposterum, postquam inceperunt vindicare jus coercendi aut reprimendi furores eorum, qui jure circa sacra hactenus ad clypeum turbarum à se excitatarum abusi sunt.

s) Nullum plane dubium est, Principem Evangelicum posse vi superioritatis territorialis bona Canonicatibus & Monasteriis Evangelicis destinata mutare in sustentationem & augmenta scholarum, seriam pietatem & virtutes docentium & propagantium, ni pacta obstent. Imo quid si pacta obstent? Quæritur an Princeps obstrictus sit pactis ad tolerantiam rerum Rempublicam apertè turbantium? Sed hæc de quæstione fortè alibi.

mul expurgabatur. Neque magnopere poterat indignari ſanctiſſimus Pater, niſi aperte ſe Patronum vitiorum oſtendere vellet. Et nulla neceſſitas ſubigebat fidem Catholicam ejurare, utut Sacerdotes eorumque bona paulo preſſius ad bonum Reip. forent reformata. Nam & antiqui Chriſtiani, paupertatem adhuc ſociam pietatis habentes, & antequam de privilegiis ſedis Romanæ innotuiſſet, in fide cum eadem Eccleſia Romana conſpirabant. Maxima difficultas nonnullis circa Epiſcopatus adhuc ſuperſtites viſa fuit, quos neque Cæſari neque Principibus aliis accreſcere rationes Reipubl. Germanicæ ferunt. Verum quid morbidus Germaniæ ſtatus patiatur, facile adparet, quem omnis mutatio magnis concutere motibus poteſt. Ergo maneant ſane iſti Epiſcopi, & tam opimis ditionibus fruantur; dummodo meminerint, ſe eaſdem Germaniæ debere, & ſe Germaniæ Principes eſſe; quibusque adeo Germania magis quam Roma ſit amanda. Sed & eorum, quæ ſemel perierunt, & deſiderium bona fide exuant, ne, dum iſta recuperare nituntur, fors præſentia quoque ſimul amittant; ſaltem turbis patriam involvere amplius parcant. Equidem ſuperiori ſeculo non adeo difficile videtur fuiſſe, Epiſcopatus in aliam reformare faciem, ni Colonienſis Electoris conatus incaſſum

cecidissent, aut si alios quoque Episcopos similia tentandi lubido subiisset. Et sane, excussa semel Sedis Romanæ reverentia, licebat Episcopatus illos in Principatus hereditarios convertere, transcriptis itidem in Capitulares præbendis. Aut, si hoc displicebat, per electionem deinceps quoque dignitates istæ conferri poterant. Neque enim adeo obtusi sunt ingenio Protestantes, ut bona ista non in eosdem queant usus impendere, quibus à Catholicis destinantur. Et quieti Germaniæ expediebat, novæ isti Religioni universos nomen dedisse, quam per diversitatem fidei in partes distrahi. *t*) Istud autem ignavum pecus Monachos & prave solertes JESU Sodales si qua posset expurgare Germania, callidissimos simul exploratores abs sese amoliretur, *u*) & quæ isti tuburcinantur bona, vel sola

t) Uni Religioni, id est, uni confessioni universos fidem dare in hoc seculo, & moraliter & ex primis Christianismi principiis impossibile est. At vero ob diversitatem confessionis in partes distrahi, non necessarium est, sed malitia hujus distractionis causa à Principibus non difficulter retundi potest. Atqve hoc etiam moraliter & Christiane non possibile saltem, sed debitum est, cum in hoc universi homines debebant convenire ut se invicem ament.

u) Secundum regulas Politicas istud qvidem utrumqve videtur esse impossibile, cum secundum principia moralia Monachorum & Jesuitarum vix liceat sine præsenti

sola sufficerent alendo exercitui, qui vicinis omnibus esset formidabilis. Talia dum differentem audio, jamdudum fortunis Ecclesiæ Catholicæ per Germaniam metuere subibat; ni succurrisset, frustra privatos & speciosa consilia fingere, & magnos animos sumere intra parietum suorum umbracula, quamdiu bona sua ignorant illi, *x)* quos ad clavum Reip.

mortis periculo Politicis talia cogitare. Sed DEUS non est alligatus ad regulas Politicæ humanæ. Fortè & Catholicorum Principum liberatio appropinqvavit. Apud DEUM nihil est impossibile. v. g. ante triennium forte nemo cogitasset fore possibile, ut in territoriis Principum Protestantium liberè qvis possit ea docere, qvæ Monzambanus docuit, qvæ notæ nostræ docent, & tamen divina gratia libertatem hanc possibilem fecit frementibus inimicis veritatis & lucis &c.

x) Non mirum, qvod ignoraverint hactenus, qvia non pauci educationi filiorum non debitam dederunt operam, & veritatis professionem vix in subditis tolerare potuerunt, tantum abest, ut adhibuerint, qvi Principibus juventutis officia hominis, officia Christiani, officia Principis (qvibus partibus omnis eruditio Principis absolvitur) debito modo inculcarent, sed eqvos v. g. & canes magis curarunt qvam liberos suos, & magistros stabuli aut venationum majori dignitate ac salario honoraverunt, qvam ephoros & informatores Principum. Dicebat Augustus, de Herode, se malle - - - Sed manum de Tabulâ. Deus vero statuminator veritatum, veritates & in his notis dictas contra omnia consilia inimicorum defendet, & nævos imbecillitatis humanæ admixtos condonabit, cui sit laus & honor in æternum.

nascendi sors, opes magis præter meritum, quam sapientiam largiri prona, admovit. Isthæc super Imperio Germanico inter peregrinandum mihi observata visum fuit commentari, quæ professione candoris apud cordatos si minus laudem, saltem excusationem merebuntur.

FINIS.

